

Eindrapport van de visitatiecommissie BKV

Deel 2: Docentenopleidingen

Sectorale kwaliteitszorg hbo
Eindrapport van de visitatiecommissie BKV
Deel 2: Docentenopleidingen

Productie

HBO-raad
Interne en externe communicatie
Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501 CC Den Haag
Telefoon 070 - 312 21 21
Telefax 070 - 312 21 00

Prijs € 20,00

Vormgeving

Cover: Soap ateliers, Rotterdam
Binnenwerk: Elan creatieFacilitair, Delft

Digitaal printwerk

Lifoka kopie en print bv, Den Haag

december 2002 © HBO-raad

Inhoudsopgave	3
Woord vooraf	5
Inleiding	7
1 Het visitatiedomein Beeldende Kunst en Vormgeving	8
1.1 De opleidingen in het domein	8
1.2 De docentenopleidingen	10
1.3 Het kunstonderwijs	11
1.4 Ontwikkelingen in het beroepsbeeld	12
1.5 Het werkveld	13
1.6 Uitgangspunten van de commissie	13
2 Taakstelling en werkwijze van de visitatiecommissie	14
2.1 Taak	14
2.2 Beoordelingskader	14
2.3 De rol- en taakopvatting van de commissie	14
2.4 De werkwijze van de commissie	16
2.5 De manier van oordeelvorming door de commissie	17
2.6 Bestuurlijk aandachtspunt	18
3 Algemene bevindingen	19
3.1 Inhoudelijk opleidingskader	20
3.2 Curriculum	21
3.3 Kwalificaties van afgestudeerden	23
3.4 Het onderwijsleerproces	24
3.5 Instroom van studenten en aansluiting op de vooropleiding	25
3.6 Doorstroom van studenten	26
3.7 Bereikte resultaten t.a.v. de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten	28
3.8 Externe relaties	29
3.9 De opleidingsorganisatie	30
3.10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten	31
3.11 Kwaliteitszorg	32
4 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	34
5 Specifieke delen	39
Academie Beeldende Kunsten, Hogeschool Zuyd, Maastricht	39
Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Fontys Hogescholen, Tilburg	61
Academie voor Beeldende Vorming, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Amsterdam	85
Academie Minerva, Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen, Groningen	113

ArteZ, Constantijn Huygens, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. Christelijke Hogeschool voor de Kunsten, Kampen	139
ArteZ, faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater, Hogeschool voor de Kunsten, Arnhem	161
Faculteit voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht	185
Willem de Kooning Academie, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam	207

Bijlagen

Bijlage 1	formele taakstelling van de commissie	227
Bijlage 2	samenstelling van de commissie	228
Bijlage 3	overzicht van gevisiteerde opleidingen	229
Bijlage 4	totale beoordelingskader	231
Bijlage 5	bezoekprogramma	241
Bijlage 6	lijst van te bestuderen materiaal	243
Bijlage 7	geraadpleegde literatuur	244
Bijlage 8	lijst van begrippen en afkortingen	245

Woord vooraf

De visitatiecommissie voor het Hoger Beroepsonderwijs in Beeldende Kunst en Vormgeving heeft haar werk met bijzonder veel plezier en ook nieuwsgierigheid gedaan. Vooral de bezoeken aan de verschillende opleidingen heeft zij als leerzaam en inspirerend ervaren. De opleidingen hebben alle hun uiterste best gedaan om ons tijdens de bezoekdagen zo veel mogelijk ter wille te zijn. Wij zijn hen daarvoor zeer erkentelijk.

Niettemin was de visitatie ook een uitputtende en complexe onderneming: 15 hogescholen werden bezocht, waarin totaal 35 opleidingen moesten worden beoordeeld, waarbij gebruik werd gemaakt van een beoordelingskader van 23 evaluatievragen, die ieder weer waren onderverdeeld in circa 6 ijkpunten. Met andere woorden: zo'n 130 maatstaven die langs de opleidingen gelegd moesten worden. Daarnaast heeft de commissie een grote hoeveelheid documenten onder ogen gehad. Behalve de veelal zeer uitvoerige en soms bijzonder fraai vormgegeven zelfevaluatie-rapporten hebben wij onder andere ook onderwijsprogramma's, beleidsstukken, personeelsplannen, studiegidsen, studiematerialen, afstudeerscripties en stageverslagen bestudeerd. En met zeer veel plezier hebben wij kennis genomen van het artistieke werk van de studenten dat op de ateliers in kleine exposities aan de commissie werd getoond, dikwijls door de studenten en hun docenten zelf werd toegelicht.

Het door de HBO-raad gehanteerde beoordelingskader meet in hoofdzaak de inhoudelijke invulling van de opleiding, het onderwijsproces, de onderwijsorganisatie en de kwaliteitszorg daarvoor. De kwaliteit van de onderwijsorganisatie is vanzelfsprekend voor een belangrijk deel bepalend voor de mate waarin die organisatie sturing kan geven aan het onderwijsproces en de richting waarin zich dat zou moeten bewegen met het oog op ontwikkelingen in de maatschappij. Het beoordelingskader lijkt de commissie evenwel minder geschikt om recht te doen aan de *artistieke visie* van de opleidingen waar jonge beeldende talenten op de harde en moeilijke praktijk van het kunstenaarschap worden voorbereid. Er is niet altijd een rechtstreeks verband tussen de kwaliteit van de onderwijsorganisatie en de artistieke kwaliteit van de afgestudeerden. Een goede beschrijving van het programma en de procedures geeft op zich nog geen garantie voor een goede opleiding. Er zijn kwalitatief goede academies waarin relatief weinig wordt opgeschreven.

De meerwaarde die een opleiding biedt is niet altijd even makkelijk vast te stellen. Heeft een opleiding kwaliteit omdat zij talentvolle studenten weet aan te trekken of juist omdat zij erin slaagt ook minder grote talenten tot ontwikkeling te brengen? De eisen die aan de opleidingen worden gesteld zijn ook niet altijd even goed met elkaar te rijmen. Zo wordt er bijvoorbeeld naar kwalitatief hoogwaardige opleidingen gevraagd met een hoog rendement. Dit lijkt evenwel een onmogelijke eis: immers hoe hoger men de lat legt hoe minder studenten er overheen zullen komen. Kwaliteit en kwantiteit zijn nu eenmaal omgekeerd evenredig.

Als voorzitter wil ik gaarne mijn bewondering en waardering uitspreken voor de leden van de visitatiecommissie, die hun zware en langdurige taak met grote inzet, deskundigheid en volharding hebben uitgevoerd. Mijn bewondering en waardering gaan ook uit naar de secretarissen van de commissie, die ons op voorbeeldige wijze hebben begeleid en ondersteund. Zij zijn erin geslaagd

om de niet eenvoudige taak, de bevindingen van de commissie duidelijk en waarheidsgetrouw op schrift te stellen, tot een goed einde te brengen.

De commissie heeft tot haar bevreemding geconstateerd dat een aantal van haar aanbevelingen in het verleden al eens eerder zijn gedaan, onder andere door de vorige visitatiecommissie en de projectorganisatie Kunstvakonderwijs, hetgeen betekent dat de opleidingen deze aanbevelingen niet ter harte hebben genomen.

De commissie hoopt en verwacht daarom tot slot dat de aanbevelingen die zij heeft geformuleerd in vruchtbare aarde zullen vallen. Want deze visitatie mag alleen geslaagd heten wanneer zij een bijdrage heeft kunnen leveren aan de ontwikkeling van het hoger onderwijs in de beeldende kunst en vormgeving.

Frank Lubbers,
voorzitter van de visitatiecommissie beeldende kunst en vormgeving.

Inleiding

In dit rapport doet de visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving verslag van haar werkwijze, bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Het rapport is op 18 december 2002 aangeboden aan het bestuur van de HBO-raad.

De visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving werd op 31 mei 2001 formeel namens het bestuur van de HBO-raad geïnstalleerd tijdens een besloten bijeenkomst. Na een tweetal intensieve commissievergaderingen legde de commissie haar bezoeken van de eerste tranche af in september, oktober en november 2001.

De bezoeken van de tweede tranche vonden plaats in februari, maart en april 2002. Naast de rapporten per opleiding (de specifieke delen) heeft de commissie per domein conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

Het rapport bestaat uit drie delen.

In het eerste deel beschrijft de commissie haar conclusies en aanbevelingen op landelijk niveau voor de 12 opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving. Tevens zijn in dit deel de specifieke rapportages van de opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving opgenomen.

In het tweede deel worden de 8 Docentenopleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving beschreven, zowel de specifieke delen als op landelijk niveau.

In het derde deel beschrijft de commissie de 15 voortgezette opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving op landelijk niveau en per opleiding.

In de hoofdstukken 1 van alle drie de rapporten geeft de commissie een beschrijving van het visitatiedomein Beeldende Kunst en Vormgeving. Hierin komen onder meer de politieke ontwikkelingen en ontwikkelingen in de beroepspraktijk aan de orde. In hoofdstuk 2 legt de commissie verantwoording af over de manier waarop zij haar formele taakstelling concreet heeft ingevuld en toegepast. In hoofdstuk 3 doet zij verslag van de algemene bevindingen over de kwaliteitsaspecten die door de commissie zijn beoordeeld. Deze algemene bevindingen zijn gebaseerd op de specifieke rapportages van de opleidingen. In hoofdstuk 4 geeft de commissie haar samenvattende conclusies en aanbevelingen. Na hoofdstuk 4 volgen de specifieke rapportages van de opleidingen.

Op diverse plaatsen in de rapporten wordt verwezen naar bijlagen. Deze bijlagen zijn opgenomen achterin elk rapport.

1 Het visitatiedomein Beeldende Kunst en Vormgeving

1.1 De opleidingen in het domein

Het domein van de visitatiecommissie Beeldende kunst en Vormgeving bestaat in totaal uit vijftig HBO-opleidingen. Het gaat dan om 12 opleidingen beeldende kunst en vormgeving, acht docentenopleidingen textiele werkvormen, handvaardigheid en tekenen en 15 voortgezette opleidingen. De opleidingen worden verzorgd door 12 hogescholen (zie tabel 1).

		Initiële opleidingen			Voortgezette opleidingen		
		Docenten opleiding	BKV				
1	Amsterdamse hogeschool voor de kunsten, Amsterdam	X					
2	Academie voor Beeldende Vorming, Fontys Hogeschool, Tilburg	X					
3	Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten, Den Haag	X					
4	Academie voor kunst en vormgeving/ St. Joost, Den Bosch	X					
5	Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht	X	X				
6	Academie Beeldende Kunsten, Hogeschool Zuyd, Maastricht	X	X				
7	Design Academy, Eindhoven		X	IM			
8	Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam		X	Autonome Kunst	Ontwerpen	Vrije vormgeving	
9	St. Joost, Hogeschool Brabant, Breda		X	Autonome Beeldende Kunst	Grafisch Ontwerpen	Fotografie	
10	Willem de Kooning, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam	X	X	ABK	Interieur-architect		
11	Academie Minerva, Hanzehogeschool, Groningen	X	X	MFA Schilderkunst		MFA IME	
12	Artez						
	Constantijn Huygens, Kampen	X	X				
	Hogeschool voor de kunsten, Arnhem	X	X	Werkplaats Typografie	MV&S	FIA	
	AKI, Enschede		X	DAI			

Tabel 1. De 12 verschillende hogescholen verzorgen samen 35 verschillende opleidingen.

De opleidingen staan geregistreerd in het Centraal Register voor Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO). Deze registratie zal met ingang van het studiejaar 2002 – 2003 komen te vervallen. Vanaf dat jaar zal er als gevolg van de herindeling van de opleidingen in het kunstonderwijs een andere formele indeling van kracht zijn. De initiële opleidingen beeldende kunst en vormgeving worden ondergebracht in twee domeinen: Autonome beeldende kunst en Vormgeving. Daarnaast is er een domein Docent beeldende kunst en vormgeving. De voortgezette opleidingen zullen waarschijnlijk worden omgezet in masteropleidingen in het HBO. Omdat de initiële opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving een groot aantal afstudeerrichtingen kent, is voor de visitatie besloten de opleidingen op cluster-niveau te onderzoeken. Daartoe is uitgegaan van de clusters zoals voorgesteld in het rapport *Beroep Kunstenaar: Autonome Beeldende Kunst, Productontwerp, Visuele Communicatie, Ruimtelijk Ontwerp en docent Beeldende Vakken*. Voor alle volledigheid moet opgemerkt worden dat binnen andere CROHO-domeinen van het HBO ook vormgevingsonderwijs wordt gegeven dat niet binnen dit BKV-domein valt en daarom hier niet wordt meegenomen.

Alle docentenopleidingen gezamenlijk hadden in het studiejaar 2000 – 2001 770 studenten. Dit was 8,2 % van het totaal aantal studenten in het kunstonderwijs in dat studiejaar. De totale instroom in de opleidingen in 2000 – 2001 bedroeg 196 studenten. De ontwikkeling van het totaal aantal ingeschreven studenten en die van de totale instroom in de afgelopen jaren is in de volgende tabellen weergegeven.

Ingeschreven studenten domein Beeldende Kunst en Vormgeving

Opleiding	'97 –'98	'98 – '99	'99 – '00	'00 – '01
BKV	9038	8872	8708	8361
docent BKV	945	896	846	770
Voortgezette opleidingen	195	192	187	236
Totaal	10.178	9960	9741	9367

Instroom studenten domein Beeldende Kunst en Vormgeving

Opleiding	'95 –'96	'96–'97	'97 –'98	'98 – '99	'99 – '00	'00 – '01
Beeldende Kunst en Vormgeving	2493	2556	2530	2458	2438	2382
Docentenopleidng BKV	308	296	303	282	252	196
Voortgezette opleidingen	52	67	98	63	82	103
Totaal in absolute aantallen	2853	2919	2931	2803	2772	2681

1.2 De docentenopleidingen.

In het licht van de visitatie acht de commissie het van belang de volgende recente ontwikkelingen in het kunstonderwijs aan te stippen. Het betreft hier de herindeling en titulatuur van de kunstopleidingen (1.2), de ontwikkelingen rond de herstructurering van het kunstonderwijs en de bekostigingssystematiek van het kunstonderwijs (1.3).

Het domein van de lerarenopleiding is in beweging. In de sector kunst wordt voor de verschillende disciplines gestreefd naar een ongedeeld en ongegradeerd docentschap. Voor dans en drama is dat steeds het geval geweest; muziek kende het onderscheid tussen Schoolmuziek en AMV; beide opleidingen werden verzorgd door de conservatoria. In het domein van de beeldende vakken bestond een onderscheid, ook institutioneel, tussen de eerstegraads lerarenopleidingen (binnen het kunstonderwijs) en de tweedegraads lerarenopleidingen (binnen het hoger pedagogisch onderwijs). Met ingang van september 2002 zijn beide opleidingen samengevoegd tot de ongedeelde en ongegradeerde opleiding tot docent in de beeldende vakken. Met ingang van september 2002 zal het hoger onderwijs een bachelor-master (BaMa) structuur kennen.

Voor het HBO en dus ook voor het kunstonderwijs houdt dit in dat de initiële opleiding een vierjarige bacheloropleiding wordt met daaraan verbonden een bachelor degree. De BKV opleidingen hebben inmiddels gekozen voor een gesplitste titel: Bachelor of Fine Arts en Bachelor of Design. De docentenopleidingen zullen waarschijnlijk kiezen voor de titel Master (of Bachelor) of Fine Arts in Education. De bestaande voortgezette opleidingen zouden volgens het concept wetsvoorstel omgezet worden in bekostigde masteropleidingen. Inmiddels is gebleken dat de positie van de huidige voortgezette opleidingen per 1 september 2002 nog niet is geregeld. Ook rond de docentenopleidingen in de kunst zijn er problemen. Na de samenvoeging in september 2002 van de vroegere eerstegraads en tweedegraads opleidingen tot de docentenopleiding is er geen overgangsregeling van kracht geworden die de titulatuur van de huidige studenten regelt. Alle studenten op beide opleidingen die na september 2002 afstuderen ontvangen het nieuwe diploma (dat dus ongegradeerd en ongedeeld is). Gedachtegang hierachter is dat in de nabije toekomst het wettelijk onderscheid tussen eerstegraads en tweedegraads docenten zal vervallen. De docentenopleidingen in de kunstvakken zijn van oudsher op een andere wijze georganiseerd als de andere docentenopleidingen. Bij andere docentenopleidingen wordt de eerstegraads opleiding meestal verzorgd door de universiteit. Bij de kunstvakdocenten was en is dit niet zo.

Universiteiten hebben geen eerstegraads opleidingen voor kunstvakdocenten. In het nieuwe BaMa systeem is de overgang van de eerstegraads lerarenopleidingen zo geregeld dat de volledige bevoegdheid via een Mastertitel wordt behaald (op de universiteit) en de onvolledige bevoegdheid via de Bachelortitel (binnen het HBO). Dit geldt echter niet voor de kunstvak docentenopleidingen omdat deze nu eenmaal geen universitaire pendant hebben. Er is nog geen beslissing genomen over welke titel er aan de ongedeelde en ongegradeerde opleiding gegeven gaat worden. Het zou voor de huidige lichting studenten die afstuderen aan wat zij als een eerstegraads opleiding beschouwen zeer wrang en, naar de mening van de commissie, onverdedigbaar zijn indien zij uiteindelijk genoegen zouden moeten nemen met het Bachelor diploma.

1.3 *Het kunstonderwijs.*

De eerste belangrijke ontwikkeling in het kunstonderwijs dateert uit 1994. Het betreft de invoering van de vierjarigheid in het kunstonderwijs, conform de rest van het HBO. Met de vierjarigheid werden ook de voortgezette opleidingen geïntroduceerd, waarmee in het kunstonderwijs een tweefase structuur werd gecreëerd. De tweede fase is bedoeld voor verdere specialisaties in voortgezette opleidingen voor bijzonder getalenteerde studenten. Er zijn op het gebied van de docentenopleiding geen voortgezette opleidingen.

In de loop van 1997 is door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een herstructurering van het kunstonderwijs gestart, met als doel de kwaliteit en doelmatigheid van het kunstonderwijs te bevorderen en een betere aansluiting met de beroepspraktijk tot stand te brengen. Het ministerie van OC en W riep de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* in het leven, die opdracht kreeg een plan te maken voor de herstructurering. De *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* heeft haar bevindingen en aanbevelingen vastgelegd in het rapport *Beroep Kunstenaar*, dat in 1999 verscheen. Een belangrijke uitkomst van het werk van de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* zijn de beroepsprofielen en startkwalificaties van afgestudeerden voor de diverse sectoren van het kunstonderwijs. Zo zijn er onder meer startkwalificaties opgesteld voor de beeldend kunstenaar, vormgever en docent in de beeldende vakken.

Voor de opleiding beeldende kunst en vormgeving - en de drie clusters daarbinnen - zijn inmiddels de beroepskwalificaties omgezet in competentiegerichte opleidingskwalificaties (de opleidingsprofielen). Deze zijn voorgelegd aan de beroepspraktijk. Dit gebeurde in het kader van een convenant tussen HBO-raad en Federatie van Kunstenaarsverenigingen dat per september 2001 in werking trad. De landelijke opleidingskwalificaties wachten nu nog op bestuurlijke vaststelling. De opleidingen zijn inmiddels begonnen met de implementatie van de uitgewerkte profielen. Het traject voor de docentenopleidingen is vertraagd in verband met de inpassing van die opleiding in de bachelor-masterstructuur.

Met de herstructureringsoperatie werd het kunstonderwijs geconfronteerd met een door het ministerie van OC&W oplegde bezuiniging van fl. 25 miljoen op jaarbasis. In 2000 heeft het ministerie fl. 10 miljoen van deze bezuinigingen laten vallen. Om de herstructurering als gevolg van deze bezuiniging te ondersteunen, werden door het ministerie herstructureringsgelden aan de instellingen beschikbaar gesteld. Om hierop aanspraak te maken moeten instellingen herstructureringsplannen bij het ministerie indienen. In 2000 werd de tijdelijke commissie Ondersteuning herstructurering kunstonderwijs hbo 2000-2004 ingesteld (de commissie 'van Gelder') die de staatssecretaris moest adviseren over deze plannen. De commissie van Gelder heeft de plannen beoordeeld in het licht van de te realiseren bedrijfseconomische stabiliteit van de kunstvakopleidingen. De plannen hadden voornamelijk betrekking op concentratie van opleidingen en samenwerking tussen instellingen. De staatssecretaris heeft alle adviezen van de commissie van Gelder over de ingediende herstructureringsplannen overgenomen. Na enkele aanpassingen zijn de meeste vernieuwingsplannen met de daarbijbehorende subsidieaanvragen goedgekeurd.

Als reactie op het rapport van de commissie Van Gelder verscheen in juni 2000 de nota *Meer zicht op kwaliteit*. Daarin werden onder meer de contouren voor een nieuw bekostigingssysteem vastgelegd. Basisuitgangspunt is dat de bekostiging in het kunstvakonderwijs gelijk zou moeten zijn aan die van de rest van het HBO. Dat wil zeggen een bekostiging gebaseerd op daadwerkelijke prestaties van studenten. Er wordt dus afgestapt van de bekostiging op basis van afgesproken aantallen studenten. Consequentie is dat instellingen geprikkeld worden om een student binnen een gereede periode naar een diploma te leiden. Veel meer dan nu zullen opleidingen een beleid moeten ontwikkelen gebaseerd op behaalde kwalitatieve en kwantitatieve rendementen. In een overgangsfase naar het nieuwe HBO bekostigingsmodel wordt vanaf 2002-2003 bekostigd op basis van het daadwerkelijk aantal instromende studenten. De huidige verschillende prijsniveaus worden in de overgangsfase gehandhaafd. Hoewel de systematiek in opzet helder is, zijn er op dit moment veel onduidelijkheden als het gaat om de concrete uitwerking. Dit geldt zowel voor de bedrijfseconomische aspecten als voor de instroomproblematiek. De opleidingen weten niet waar ze aan toe zijn. De commissie betreurt die situatie, omdat deze een negatieve invloed kan hebben op de kwaliteit van het kunstonderwijs.

1.4 *Ontwikkelingen in het beroepsbeeld.*

De commissie is van mening dat de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* in haar rapport betreffende de docenten in de kunstvakken zeer helder uiteen heeft gezet welke veranderingen er zijn in de binnenschoolse en buitenschoolse kunsteducatie. Binnenscholen worden er globaal drie soorten ontwikkelingen onderscheiden; (1) algemene onderwijskundige veranderingen (CKV, studiehuis, student centraal, docent is leerprocesbegeleider), (2) maatschappelijke ontwikkelingen (grotere invloed ICT, intercultureel onderwijs), (3) vakinhoudelijke ontwikkelingen (vervaging grenzen tussen kunstdisciplines, strips, videoclipen krijgen plaats).

Buitenschoolse ontwikkelingen in de kunsteducatie zijn met name de samenvoeging van de 'losse' instellingen voor kunstzinnige vorming (muziekscholen, creativiteitscentra) tot Centra van Kunsten. Daarnaast constateert de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* dat ook het les- en cursusaanbod meer marktgericht en flexibeler wordt wat van de docent vaardigheden vraagt die kunnen worden benoemd als cultureel ondernemerschap.

Het door de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* beschreven beroepsprofiel heeft als uitgangspunt de binnenschoolse kunsteducatie. De beroepsactiviteiten in de buitenschoolse kunsteducatie komen deels overeen met de activiteiten van de docent in de binnenschoolse kunsteducatie. Een aanvulling voor de buitenschoolse kunsteducatie is met name 'het ondernemerschap in de kunsteducatie'. De algemene startkwalificatie is overgenomen van de startbekwaamheden leraar primair en secundair onderwijs. Dit is noodzakelijk omdat lerarenopleidingen (ook kunstvak docentenopleidingen) hun onderwijsprogramma's moeten afstemmen op de van overheidswege vast te stellen startbekwaamheden leraar secundair onderwijs.

1.5 *Het werkveld.*

Afgestudeerden van het eerstegraads niveau zijn bevoegd voor het lesgeven in het volledige voortgezette onderwijs en, via aparte regelingen, ook voor het primaire onderwijs, de BVE sector, het

hoger onderwijs en de buitenschoolse kunsteducatie.

Het werkveld waarin de meeste docenten van de beeldende vakken terechtkomen, is het voortgezet onderwijs. Met de vernieuwing in het voortgezet onderwijs, waaruit het nieuwe vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) ontstond, is er ook voor de docenten afgestudeerd aan de academies voor beeldende kunst, een verandering opgetreden. Het vak CKV is in drieën gesplitst; CKV1 als verplicht onderdeel van HAVO en VWO (overigens vanaf 2003 ook verplicht in het VMBO); CKV2 en CKV3 als onderdeel van het HAVO/VWO profiel 'Cultuur en Maatschappij'. Afgestudeerden van de opleidingen voor docent beeldende vakken hebben een eerstegraads lesbevoegdheid, waarmee zij een bevoegdheid hebben voor de vakken CKV 1, 2 en 3.

CKV1 is een ervaringsgericht vak, waarbij aan de hand van verschillende thema's een introductie gegeven wordt in de wereld van kunst en cultuur. CKV1 mag, naast alle eerstegraads kunstvakdocenten, ook door eerstegraads docenten talen worden gegeven. CKV2 is een breed cultuurhistorisch vak. De leerlingen leren verschillende vormen van kunst en cultuur kennen binnen de context van een bepaalde tijd. Alle eerstegraads kunstvakdocenten mogen CKV2 geven. CKV3 bestaat uit een praktisch en theoretisch deel en omvat één kunstdiscipline (dans, beeldende vakken, drama of muziek). Leerlingen leren vakspecifieke vaardigheden, kennis en begrippen aan de hand van productie en reflectie binnen één gekozen kunstdiscipline waarbij uiteraard alleen een docent in de desbetreffende discipline bevoegd is. Er bestaat tussen CKV 2 en CKV 3 een inhoudelijke samenhang. Derhalve is het van belang dat de bevoegdheid voor zowel CKV 2 als CKV 3 geldt.

1.6 Uitgangspunten commissie.

Met de ontwikkeling van CKV is er meer ruimte gekomen voor de kunstvakken in het voortgezet onderwijs. Omdat hierbij verschillende disciplines worden geïntegreerd en onderdelen door verschillende kunstvakdocenten kunnen worden gegeven, stelt dit eisen aan het vermogen van de docent beeldende vakken tot interdisciplinair samenwerken. Vanwege de bevoegdheid voor CKV2 dient de afgestudeerde docent beeldende vakken ook over voldoende cultuurhistorische kennis te beschikken. Vanwege het studiehuis maar ook mede door het feit dat ook VMBO klassen CKV (vergelijkbaar met CKV1 in de bovenbouw van HAVO-VWO) zullen krijgen, zullen er steeds meer eisen worden gesteld aan de didactische vaardigheden van de docenten beeldende kunst.

De commissie heeft tijdens de visitaties van de docentenopleidingen steeds de hierboven geschetste veranderingen in binnen en buitenschoolse kunsteducatie als referentiekader gebruikt voor de beoordeling van de onderwijsprogramma's.

2 Taakstelling en werkwijze van de visitatiecommissie

2.1 Taak

De visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving is op 31 mei 2001 geïnstalleerd door het bestuur van de HBO-raad. De samenstelling van de commissie is weergegeven in bijlage 1. De commissie heeft als taakstelling een beredeneerde beoordeling te geven van de kwaliteit van het onderwijsaanbod en van het onderwijsproces, en het doen van aanbevelingen voor kwaliteitsverbetering.

In de volgende paragrafen legt de commissie verantwoording af over de wijze waarop ze deze taakstelling heeft vormgegeven.

2.2 Beoordelingskader

Het bestuur van de HBO-raad heeft bestuurlijke richtlijnen vastgesteld voor de opbouw en inhoud van de visitatierapporten en voor het door de visitatiecommissie te hanteren beoordelingskader. Gezien het specifieke karakter van het te visiteren domein, is voor de visitatie Beeldende Kunst en Vormgeving het beoordelingskader op enkele punten aangepast. Een speciaal hiertoe ingestelde werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de opleidingen en van de HBO-raad, heeft hiervoor voorstellen gedaan. Het bestuur van de HBO-raad heeft deze voorstellen overgenomen. De commissie heeft de beide genoemde bestuurlijke richtlijnen, die voor de opbouw en inhoud van de visitatierapporten en die voor het beoordelingskader, als uitgangspunt gehanteerd.

Het beoordelingskader kent drie kwaliteitsperspectieven: het arbeidsmarktperspectief, het bedrijfs-economisch- en studeerbaarheidsperspectief en het organisatieontwikkelingsperspectief. Voor ieder kwaliteitsperspectief is een aantal kwaliteitsaspecten benoemd die samen de essentie vormen van dat bepaalde perspectief. Op ieder van deze aspecten vormt de commissie zich een oordeel met behulp van evaluatievragen. Per evaluatievraag zijn ijkpunten geformuleerd: kwaliteitscriteria die worden gehanteerd om de evaluatievragen te beantwoorden. Er zijn ijkpunten die betrekking hebben op visies en plannen en ijkpunten die betrekking hebben op de uitvoering ervan. De kwaliteitsaspecten en evaluatievragen zijn vastgesteld als onderdeel van de bestuurlijke richtlijnen voor de visitatiecommissie. Enkele ijkpunten zijn door de commissie aangepast om het beoordelingskader specifieker te maken voor het betrokken domein. Het gespecificeerde beoordelingskader van de visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving is te vinden in bijlage 4.

2.3 De rol- en taakopvatting van de commissie

De visitatie van het domein Beeldende Kunst en Vormgeving heeft twee functies: een beoordelende functie, om na te gaan of de opleidingen aan vooraf bepaalde kwaliteitseisen voldoen, en een verbeterfunctie, om opleidingen adviezen te geven omtrent mogelijke of noodzakelijke kwaliteitsverbetering. De commissie heeft met dit eindrapport aan beide functies uitwerking gegeven. Uit de beoordeling moet duidelijk worden in hoeverre de opleidingen de verantwoordelijkheid voor de onderwijskwaliteit waarmaken en in hoeverre zij systematisch werken aan een verdere kwaliteits-

verbetering. De analyse en de aanbevelingen van de commissie zijn dan ook gericht op verdere ontwikkeling en verbetering van de opleiding.

Beschrijvingen op het niveau van opleiding, clusters en afstudeerrichtingen

Tijdens de voorbereiding op de visitatie van het domein Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV) zijn ertussen de HBO-raad en de betreffende opleidingen afspraken gemaakt ten aanzien van het aggregatieniveau van beantwoording van de evaluatievragen in het beoordelingskader.

Deze afspraak werd gemaakt om de onderlinge vergelijkbaarheid van de opleidingen zo maximaal mogelijk te maken, iets dat gezien de ervaringen van de vorige (afgekeurde) visitatie als een absolute noodzaak wordt ervaren. Afsproken werd om, reeds vooruitlopend op de herstructurering van het BKV onderwijs, de opleidingen te verdelen in twee initiële opleidingen namelijk; Autonome Beeldende Kunst (ABK) en Vormgeving, waarbij de richting Vormgeving nog kan worden onderverdeeld in de clusters/profielen Productvormgeving, Ruimtelijk Ontwerp en Visuele Communicatie.

De visitatie zou zich richten op de totale opleiding waarbij soms op het niveau van de afzonderlijke initiële opleidingen of clusters/profielen de evaluatievraag zou worden beantwoord. De opleidingen werd daarom verzocht de zelfevaluatierapporten te schrijven op opleidingsniveau of, een aggregatieniveau lager, op clusterniveau. De opleidingen hebben voor een belangrijk deel gehoor gegeven aan dit verzoek. De ook bij dit domein behorende docentenopleidingen hebben alle (op één na) een apart zelfevaluatierapport ingebracht.

Tijdens de bezoeken van de commissie aan de opleidingen – en soms al eerder uit de zelfevaluatie - bleek echter dat het overgrote deel van de BKV opleidingen in de praktijk nog is georganiseerd op afstudeerrichtingniveau. De sturende werking van een cluster blijkt nog lang niet overal zijn beslag hebben gekregen. De commissie heeft gehandeld naar bevinden. Ze heeft de vragen op opleidingsniveau of clusterniveau behandeld, maar soms leidde de situatie op een opleiding ertoe, dat (toch) ook het afdelingsniveau werd genoemd.

Per evaluatievraag geeft de commissie een oordeel over de aangetroffen kwaliteit. De commissie heeft bij haar oordeelsvorming gelet op de visie van de opleiding, de wijze waarop deze tot uiting komt in het curriculum, in de werkvormen en in de uitvoering van het beleid. Daarbij heeft de commissie met name ook gekeken naar de kwaliteit van de uitvoering. Een ander belangrijk aspect is de wijze waarop een opleiding de uitvoering van haar beleid evalueert en bijstelt in relatie tot de visie. Bij dit laatste is ook gekeken naar het enthousiasme waarmee de vernieuwingen zijn opgepakt en worden uitgevoerd.

Beoordeling artistieke kwaliteit (werken)

De commissie heeft, gedwongen door het afkeuren door de Inspectie van het vorige visitatierapport op methodologische gronden, zich genoodzaakt gezien het aan het domein aangepaste beoordelingskader nauwgezet te volgen. Dit kader is binnen de beeldende kunstopleidingen toepasbaar. Echter in de opvatting van de opleidingen en de commissie is het een gemis dat dit kader niet voorziet in een beoordeling van de artistieke kwaliteit. Zoals bij elke visitatie heeft de commissie een oordeel uitgesproken over de behaalde kwalificaties. Ook hier is dit oordeel gebaseerd op meningen van

het werkveld, alumni en bestudering van afstudeerwerken zoals scripties. De commissie is van mening dat haar oordeel hierbij niet afwijkt van de betrouwbaarheid zoals bij andere visitaties. De commissie heeft, mede na overleg hierover met de opleidingen, besloten het eindexamenwerk niet bij de beoordeling te betrekken. Zij is van mening dat dit werk te zeer een momentopname vertegenwoordigt om te kunnen dienen als basis voor een oordeel over de artistieke kwaliteit van een opleiding. Wel heeft zij de opleidingen gevraagd tijdens de visitatie werk te laten zien dat deel uitmaakt van het lopende onderwijsproces, omdat dit behulpzaam zou kunnen zijn bij de beoordeling van de onderwijskundige kwaliteit. De meeste academies hebben aan dit verzoek gehoor gegeven.

Voorts is de commissie van mening dat de beoordeling van artistieke kwaliteit buiten dit beoordelingskader valt en een eigen beoordelingsmethodiek vraagt. Een aanvaardbare methodiek daarvoor is nog niet voorhanden. Zo is er nog onvoldoende duidelijkheid over de operationalisatie van het begrip 'artistieke kwaliteit'. De commissie vindt het spijtig dat dit nog het geval is, maar heeft na amper beraad besloten dat het beoordelingskader hiervoor ten ene male nog niet voldoet.

2.4 De werkwijze van de commissie

De voorbereiding van de commissie

De commissie heeft in twee vergaderingen de visitatiebezoeken voorbereid. In deze vergaderingen is gesproken over de werkwijze en procedures en het beoordelingskader. Het beoordelingskader is grondig bediscussieerd en met enkele aanvullingen vastgesteld. De commissie heeft vervolgens een raamprogramma voor de bezoeken opgesteld (bijlage 5), waarin de verschillende gesprekspartners en de duur van de gesprekken zijn gespecificeerd. Ook is een lijst opgesteld van het materiaal dat de commissie tijdens de bezoeken wilde bestuderen (bijlage 6). De commissie heeft een aantal formats vastgesteld welke in het kader van de beoordeling zijn gebruikt.

Voorafgaand aan het eerste bezoek heeft een bijeenkomst van de commissievoorzitter en de secretarissen met de contactpersonen van de betrokken opleidingen plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst heeft de voorzitter op hoofdlijnen de benadering van de commissie geschetst. Tevens heeft er voorafgaand aan de bezoeken, een gesprek plaats gevonden tussen een delegatie van de commissie en het Overleg Beeldende Kunstonderwijs (OBK) waarin ondermeer de complexe situatie waarin het Kunstonderwijs zich bevindt onderwerp van gesprek was.

De bezoeken aan de hogescholen

De commissie heeft een bezoekrooster opgesteld, rekening houdend met de geschikte bezoekdagen voor opleidingen en commissieleden. Het bezoekrooster is opgenomen in bijlage 3. De secretarissen hebben vervolgens met de afzonderlijke contactpersonen concrete afspraken gemaakt over de inrichting van de bezoeken. De bezoeken vonden plaats in twee tranches. De eerste tranche betrof de hogescholen die geen voortgezette opleidingen hebben. Deze bezoeken vonden plaats van september 2001 tot en met november 2001. In de tweede tranche werden de opleidingen bezocht die een voortgezette opleiding aanbieden. Deze opleidingen werden bezocht gedurende de periode februari – april 2002. De opleidingen werden bezocht door commissies in wisselende samenstellingen en met verschillende dagvoorzitters.

Ter voorbereiding van elk bezoek hebben de betrokken commissieleden het zelfevaluatie-rapport bestudeerd aan de hand van het daarvoor ontwikkelde format en een eerste oordeel gevormd. Aan het begin van elk bezoek werd ter plekke het opleidingsmateriaal bestudeerd. Op basis van het eerste oordeel, het opleidingsmateriaal en onderlinge discussie, heeft de commissie vervolgens bepaald op welke punten informatie ontbrak of verduidelijking nodig was. Daarna heeft de commissie besloten welke vragen aan welke gesprekspartners zouden worden voorgelegd. Tijdens de visitatie sprak de commissie met diverse geledingen van binnen en buiten de opleiding. Leden van de commissie hebben tijdens de visitatie een rondleiding gekregen door de hogeschool, en keken daarbij naar faciliteiten als ateliers, leslokalen, computerfaciliteiten, mediatheek, bibliotheek, werkplaatsen en studie- en projectruimtes.

Kengetallen

Aan elk specifiek deel is een tabel met kengetallen toegevoegd. De cijfers voor deze tabel zijn, zoals bij visitaties gebruikelijk, ontleend aan de gegevens zoals die aangeleverd worden door de afdeling Bestuurlijke Informatie Voorziening van de HBO-raad. Deze gegevens, verzameld op opleidingsniveau, zijn gebaseerd op het CRIHO (Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs). Onder meer door definitieverschillen kunnen deze gegevens afwijken van de opgaven die de opleidingen geven in hun zelfevaluatie-rapporten. Daar waar de afdeling Bestuurlijke Informatie Voorziening geen gegevens heeft aangeleverd, zijn, indien toepasbaar, de opgaven uit de rapporten van de opleiding overgenomen. Daar dit soms tot inconsistenties kan leiden, zijn met name de percentages naar vooropleiding (bij 'instroom propedeuse' en 'aantal studiestakers') in een aantal gevallen oningevuld gebleven.

2.5 De manier van oordeelvorming door de commissie

De commissie heeft tijdens de bezoeken gerichte vragen gesteld aan de gesprekspartners. Door deze werkwijze heeft de commissie nadere informatie en gegevens kunnen achterhalen die nodig waren voor het onderbouwen en vaststellen van de beoordelingen. Afhankelijk van het verloop van de gesprekken zijn in de loop van de bezoekdag prioriteiten gesteld in de te bespreken onderwerpen. Na afloop van het laatste gesprek en de rondleiding is door de fungerende voorzitter in overleg met de overige commissieleden een terugrapportage opgesteld. Bij de mondelinge terugrapportage heeft de voorzitter steeds het voorlopige karakter ervan benadrukt. Op basis van een grondige bestudering van al het materiaal na afloop van het bezoek, na hantering van het beoordelingskader en een check op onderlinge consistentie kunnen immers veranderingen en bijstellingen plaatsvinden.

Om de evaluatievragen van het beoordelingskader te beantwoorden, heeft de commissie besloten uit te gaan van een driepuntsschaal: onvoldoende, voldoende en goed. Op grond van inhoudelijke argumenten en het aantal gerealiseerde ijkpunten is op die schaal voor elke evaluatievraag een positie bepaald. Het aantal positief of negatief beoordeelde ijkpunten is op zich echter niet doorslaggevend; er is dus geen sprake van een eenvoudige optelsom. De commissie maakte een afweging in het gewicht van de verschillende ijkpunten, waarbij naast de specifieke aard van de opleiding met nadruk is gekeken naar de uitvoering. De afwegingen die naar het eindoordeel 'goed', 'voldoende' of 'onvoldoende' bij een evaluatievraag leiden, zijn omschreven in de tekst van het opleidings-specifieke

rapport. De commissie wil hierbij opmerken dat er per opleiding verschillen kunnen zijn in de onderbouwing van haar antwoorden op de evaluatievragen. Dit heeft een aantal redenen. Ten eerste heeft elke opleiding zijn eigen traditie en aanpak. Ten tweede vindt de beantwoording van de evaluatievragen niet geïsoleerd plaats. De verschillende kwaliteitsobjecten staan in relatie tot elkaar en deze onderlinge relaties kunnen per opleiding verschillen. Ten derde is er altijd een bepaalde mate van subjectiviteit doordat de commissie bestaat uit externe deskundigen met een verschillende achtergrond. De commissie heeft dit laatste opgevangen door de verschillen in oordeelsvorming in commissievergaderingen te bespreken.

Voor de hoofdstukken over de afzonderlijke opleidingen hebben de secretarissen conceptteksten opgesteld. Daarbij is gebruik gemaakt van het zelfevaluatierapport met bijlagen, aantekeningen van de gesprekken, de door commissieleden ingevulde formats, de beoordelingen van de commissieleden, aantekeningen van de mondelinge terugrapportage en (eventueel) aanvullende documenten. De concepten zijn schriftelijk door de betrokken commissieleden becommentarieerd. In een plenaire commissievergadering zijn de bijgestelde concepten besproken, mede met het oog op mogelijke onderwerpen voor het algemene deel. Vervolgens zijn de conceptrapporten vastgesteld. Deze vastgestelde concepten zijn vervolgens in volgorde van de bezoeken naar de opleidingen gestuurd ter controle van de feitelijke gegevens. Naar aanleiding van de reacties hierop zijn onjuistheden gecorrigeerd.

De specifieke delen vormen de basis voor het algemeen deel van het visitatierapport, waarin conclusies, oordelen en aanbevelingen worden gepresenteerd op landelijk niveau. Voor het algemene deel van het eindrapport over de landelijke situatie hebben de commissieleden van gedachten gewisseld aan de hand van notities van de secretarissen. Mede aan de hand van deze discussies hebben de secretarissen conceptteksten opgesteld. Deze teksten zijn in een schriftelijke ronde en in een commissievergadering van commentaar voorzien en vervolgens is de tekst vastgesteld.

2.6 Bestuurlijk aandachtspunt

De commissie heeft vanuit de HBO- raad de opdracht meegekregen specifiek aandacht te besteden aan de positie van de eerstegraads lerarenopleiding TEHATEX binnen het domein, waarbij de wijze waarop de opleiding de met het leraarschap verbonden elementen in haar profiel vormgeeft, een belangrijk punt is. De commissie is van mening dat zij hieraan aandacht heeft geschonken tijdens de visitatiebezoeken en ook in de specifieke rapportages. Met name in de paragrafen die handelen over het inhoudelijk beroepsbeeld, het curriculum, de instroom en de selectie in de propedeuse heeft de commissie nadrukkelijk aandacht besteed aan de wijze waarop de opleiding het docentenprofiel vorm geeft.

3 Algemene bevindingen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van hoe de verschillende onderdelen van het beoordelingskader zijn aangetroffen bij de 8 opleidingen voor docent beeldende vakken.

Voor de gedetailleerde informatie per opleiding wordt verwezen naar de specifieke hoofdstukken van iedere opleiding. In dit hoofdstuk worden niet de afzonderlijke evaluatievragen behandeld, maar de 11 kwaliteitsobjecten. Het doel is een indruk te geven van de algemene kwaliteit van het onderwijs op de opleidingen voor docent beeldende vakken in Nederland.

Tabel 2. In onderstaande tabel worden de oordelen in percentages weergegeven voor alle opleidingen. Daar waar er een gemengd oordeel is gegeven (0/V) is het hoogste oordeel meegeteld. Dit wordt in de tabel aangegeven door een *.

Docentenopleiding BKV	% 0	% V	% G
1. beroepsbeeld	37.5	50*	12,5
2. eindtermen	37.5	62.5	
3. curriculum binnenschools	25	75	
4. curriculum buitenschools	37.5	37.5	25
5. samenhang	50	50	
6. gerealiseerde kwalificaties	12.5	87.5	
7. bewaking kwalificaties	100		
8. werkvormen		100	
9. toetsen	25	75	
10. instroom	37.5	62.5	
11. selecterende functie propedeuse	75	25	
12. studievoortgang	12.5	87.5	
13. studiebegeleiding	12.5	75*	12.5
14. stagebegeleiding, -beoordeling, -organisatie	50	37.5*	12.5
15. rendement	100		
16. contacten werkveld	62.5	37.5	
17. wetenschappelijke oriëntatie	100		
18. organisatie	37.5	62.5	
19. opleidingscultuur	25	75	
20. personeelsbeleid	75	25	
21. faciliteiten		87.5	12.5
22. interne kwaliteitszorg	75	25	
23. zelfevaluatie rapport	50	37.5	12.5

I BEROEPSVOORBEREIDING EN BEROEPSKWALIFICATIE: HET ARBEIDSMARKTPERSPECTIEF

3.1 Inhoudelijk opleidingskader

Het inhoudelijk opleidingskader wordt gevormd door het beroepsbeeld en de gehanteerde eindtermen.

Het is de commissie opgevallen dat het beroepsbeeld, en in het verlengde daarvan de eindtermen, voor de docent beeldende vakken van vrijwel alle opleidingen nog niet volledig zijn uitgekristalliseerd. Een deel van de oorzaak hiervoor moet worden gezocht in de recente wijzigingen in het voortgezet onderwijs die aanpassingen voor de docentenopleidingen tot gevolg hebben gehad (zie paragraaf 1.5) en de verandering naar een ongegradeerde en ongedeelde opleiding (zie paragraaf 1.2). Ook het gereed komen van het 'nieuwe' beroepsprofiel in het rapport *Beroep Kunstenaar* (1999) van de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* heeft tot discussie over het beroepsbeeld geleid. De mate waarin de opleidingen de beroepsprofielen en startkwalificaties van het eindrapport *Beroep Kunstenaar* daadwerkelijk gebruiken voor het scherpstellen van het eigen beroepsbeeld verschilt echter per opleiding. De, ook door de commissie, noodzakelijke geachte omslag in zienswijze over de inhoud en gerichtheid van de opleiding (van kunstenaargericht naar docentgericht) wordt niet op alle opleidingen even voortvarend ter hand genomen. Dit alles leidt er toe dat de vigerende beroepsbeelden van de 8 opleidingen zeer ver uit elkaar liggen. De uitersten worden als volgt verwoord; "de vakdidactische kwaliteiten komen vrijwel automatisch voort uit de gedrevenheid voor het beeldend vak". Met andere woorden, het goed beheersen van de eigen beeldende technieken leidt tot het zijn van een goed docent. De andere opvatting (die de voorkeur van de commissie heeft) is dat "de docent beeldende vakken meer een generalist met een vakspecialisatie is, dan louter een vakdocent" (Willem de Kooning, Rotterdam). Ofwel, we leiden op tot docent in een door de student gekozen vak. De commissie is van mening dat de kunstvakstudent een eigen beeldend vermogen moet ontwikkelen maar dit dient niet los te staan van de opleiding tot docent. Eén van de belangrijkste pijlers onder het docentschap ontbreekt indien dit niet in voldoende mate wordt gedaan. De commissie sluit zich aan bij de uitspraak van de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* gedaan in het rapport *Beroep Kunstenaar* : "Voor de docent in een kunstvak is het noodzakelijk om zijn kunstdiscipline actief en receptief te beoefenen, om daaraan de inspiratie en de kennis en vaardigheden voor zijn werkzaamheden als docent in een kunstvak te ontlenen. Het wordt niet noodzakelijk geacht dat het kunstenaarschap beroepsmatig wordt uitgeoefend". De commissie heeft er begrip voor dat de omslag van 'kunstenaar met didactische aantekening' naar 'docent met beeldende vaardigheden' niet makkelijk gemaakt wordt. Deze omslag is echter wel noodzakelijk (zie paragraaf 1.6) en aan beginnende studenten dient in het beroepsbeeld helder en duidelijk te worden beschreven dat deze omslag heeft plaats gevonden. De eindtermen die op de opleidingen worden gebruikt zijn meestal algemeen gesteld (niet gedetailleerd) en hebben bij een beperkt aantal opleidingen duidelijke verwijzingen naar het aangepaste beroepsbeeld. Er wordt door de meeste opleidingen aangegeven dat er nieuwe eindtermen zullen worden geformuleerd die duidelijk aan de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* gerelateerd zullen zijn. Sommige opleidingen zijn daarin al wat verder gevorderd. De Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg bijvoorbeeld, heeft reeds haar eindtermen geformuleerd in de vorm van startcompetenties zoals voorgesteld door de Onderwijsraad in reactie op *Beroep Kunstenaar*.

3.2 Curriculum

Binnen deze paragraaf worden het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum en de samenhang besproken.

Bij de beoordeling van de binnen- en buitenschoolse curricula is de commissie zich zeer bewust geweest van de omslag die de opleidingen onder invloed van de invoering van het vak CKV, studiehuis enzovoort moeten maken in de daadwerkelijke invulling van de curricula. Het binnenschools curriculum is onder meer beoordeeld op het evenwicht tussen docentgerichte en kunstenaargerichte vakken en de mate waarin in de propedeuse daadwerkelijk een oriëntatie op het beroep docent in de beeldende vakken plaats vindt. Het buitenschools curriculum is onder meer beoordeeld op de daadwerkelijke voorbereiding op het beroep in de stages en de mogelijkheid de verschillende rollen van de docent in de stage te ervaren. Opvallend is dat, alhoewel het beroepsbeeld over het algemeen nog niet echt een duidelijke omslag naar het docent zijn laat zien, dit in de curricula al wel voor een deel zijn beslag heeft gekregen.

Tweederde van de opleidingen heeft een gemeenschappelijke propedeuse met de BKV opleidingen. Dit is gezien de geschiedenis van de opleidingen wel te verklaren. In vroeger tijd werden de docentenopleidingen veelal bevolkt door studenten die in de eerste plaats zelfstandig beeldend kunstenaar wilden worden en in de tweede plaats docent. Een verregaande samenwerking lag dan voor de hand. In de huidige tijd is deze samenwerking minder opportuun. De commissie heeft geen uitgesproken voor- of afkeur van de gemeenschappelijke propedeuse. Het is echter zo dat de samenwerking met de BKV opleidingen er toe leidt dat er een te groot deel van de tijd wordt besteed aan de beeldende vakken. Dit gaat ten koste van de tijd die moet worden besteed aan de oriëntatie op het docentenberoep en de studie aan de docentenopleiding. In de meeste gevallen heeft de commissie dan ook vanwege het feit dat de vakken die voorbereiden op het docentschap onvoldoende tot hun recht komen, kanttekeningen geplaatst bij de gemeenschappelijke propedeuse. Ook in de hoofdfase van de opleiding wordt in enkele gevallen nog te weinig aandacht geschonken aan de vakken die voorbereiden op het docentenberoep. De commissie vindt dit zorgelijk mede in het licht van de noodzaak te voldoen aan de eisen voor leraar in het secundair onderwijs. De commissie is verder van mening dat er ten aanzien van de integratie tussen de praktijkvakken (de beeldende vakken) en de theorievakken (didactiek, onderwijskunde, kunsttheorie) nog een wereld te winnen is. Een betere integratie zal er toe leiden dat het curriculum minder vakgericht en meer beroepsgericht wordt. De commissie pleit niet voor een volledig afschaffen van vakken maar wel voor een grotere mate van beroepsgerichtheid in de huidige curricula. Het voordeel van beroepsgericht onderwijs is dat de inhoud van het onderwijs steeds bevraagd moet worden op de relevantie voor het beroep. Met name bij de beeldende vakken kan dit tot een andere invulling leiden van de vakken. Daarbij zal de student reeds in de schoolsituatie steeds meer geconfronteerd worden met het beroep en kunnen oefenen met het inzetten van de eigen beeldende vaardigheden in de beroepssituatie.

Enkele opleidingen hebben, via aparte instituten, een deel van het onderwijs aan de docentenopleidingen van de kunstvakken (dans, beeldend, drama en muziek) samengevoegd. De commissie is hier enthousiast over gezien de gevoelde noodzaak tot interdisciplinaire samenwerking (zie para-

graaf 1.6). Daar waar mogelijk zou dit initiatief moet worden overgenomen. Het positieve van deze samenwerking zou nog verder kunnen worden uitgebouwd indien men zou veronderstellen dat alle verschillende vakken binnen het kunstvakonderwijs, ondergeschikt gemaakt worden aan het docentschap. In navolging van andere eerste graadsleraars opleidingen zouden alle kunstvak docentenopleidingen samen kunnen gaan en gedifferentieerde afstudeerrichtingen (dans, beeldend, drama en muziek) kunnen aanbieden.

De commissie is van mening dat studenten in de praktijk veel kunnen leren. Het oefenen (ofwel het stagelopen) dient dan ook een belangrijk doel. Via de stage wordt de student zich bewust van wat het docentvak nu echt inhoudt. Het is daarom belangrijk dat er in de opleiding voldoende ruimte en plaats is voor het lopen van stages. In deze stages moet de student de mogelijkheid hebben met de verschillende rollen van de docent te kunnen oefenen waarbij er ook voldoende aandacht dient te zijn voor de te geven vakken CKV 1, 2 en 3. Met name bij de beide ArtEZ docentenopleidingen (in Kampen en Arnhem) is dit goed verzorgd. Daarnaast dient de oriënterende stage in de propedeuse van een voldoende lengte en diepgang te zijn om een werkelijke oriëntatie op het beroep mogelijk te maken. Helaas voldoen slechts weinig stages in de propedeuse aan deze eis.

De commissie heeft bij tweederde van de opleidingen het totale stagebeleid met een voldoende tot goed beoordeeld. Het verschil tussen een voldoende of goede beoordeling en een onvoldoende hangt meestal niet alleen af van het aantal uren dat de student stage loopt (hoewel dat natuurlijk ook mee speelt) maar ook van de aansturing van de student die op stage gaat. Daarbij gaat het om vragen als; zijn de leerdoelen duidelijk, is er voldoende aandacht voor CKV1, 2 en 3 en geeft de student zelf les (en voldoende lang). Ook de invulling van de LiO-stage wordt door de commissie zeer gewaardeerd.

Zowel in het binnen als buitenschools curriculum constateert de commissie dat de opleidingen bezig zijn de curricula aan te passen aan de eisen van de tijd. De commissie hoopt er op dat deze vernieuwing er toe zal leiden dat er meer aandacht wordt besteed aan het formuleren van concrete leerdoelen. Met concreet bedoelt de commissie leerdoelen die toetsbaar zijn en beschreven in termen van competenties. De commissie hecht belang aan deze leerdoelen omdat zij bijdragen aan het duidelijk maken van wat er van de student wordt verwacht. Tevens wordt de bijdrage van de verschillende programmaonderdelen aan de eindkwalificaties duidelijker.

De commissie is van mening dat het verschil tussen de voorlopers en de achterblijvers, ten aanzien van de aanpassing naar een meer docentgericht zijn van de curricula, te groot is en dat met name de achterblijvers er een schepje bovenop moeten doen. Er zijn enkele opleidingen die aangeven dat de vierjarige opleiding te kort is om alle doelen te halen. Zij pleiten voor een vijfjarige opleiding. Misschien dat de BaMa discussie nog kan leiden tot het voorstel van een vierjarige BKV-opleiding gevolgd door één jaar docentenopleiding. Tot het zo ver is, moeten opleidingen het echter doen met de huidige vier jaar. Daarbij moet dan, volgens de commissie, niet uit het oog worden verloren dat het werkveld liever een goede docent heeft die misschien niet zo goed is in het beeldend vak maar wel in staat is de studenten te boeien en wat te leren dan een prima beeldend kunstenaar die didactisch onvoldoende geschoold is om in het huidige voortgezette onderwijs (van VMBO t/m VWO) de doelen van zijn lesprogramma te halen.

3.3 Kwalificaties van afgestudeerden

Binnen deze paragraaf wordt beschreven of de door de student gerealiseerde kwalificaties voldoende zijn om adequaat in de praktijk te functioneren. Daarnaast wordt beschreven of de opleidingen adequate middelen hanteren om de kwalificaties te waarborgen.

Bij vrijwel alle opleidingen heeft de commissie positief geoordeeld over de kwalificaties van afgestudeerden. Het oordeel is gebaseerd op de mening van afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers, maar ook op de randvoorwaarden in de opleiding die het vertrouwen geven dat de eindtermen ook werkelijk gehaald worden: te denken valt daarbij aan toetsen, normen en procedures voor afstuderen. Het oordeel is daarbij niet alleen op de eindfase gebaseerd omdat eerder in de opleiding al eindtermen behaald zijn. Het werkveld is bij vrijwel alle opleidingen positief over de kwaliteiten van de afgestudeerden. Alumni worden veelal beschreven als enthousiast, zelfstandig en vol nieuwe ideeën. Ook de afgestudeerden geven aan over het algemeen geen onoverkomelijke lacunes te ervaren bij de aanvang van de beroepspraktijk. Zowel door afgestudeerden als door het werkveld wordt een enkele keer aangegeven dat zij tevreden zijn over het niveau dat op het beeldend gebied wordt bereikt. Tegelijkertijd signaleren zij enkele malen tekorten op het didactische gebied (omgaan met leerlingen en groepsprocessen) en kennis van CKV. Opgemerkt dient te worden dat de opleidingen in de afgelopen jaren meer aandacht zijn gaan besteden aan didactiek en CKV en dat in vele nieuwe curricula bovenstaande minpunten reeds zijn verbeterd.

De opleidingen beschikken niet over adequate methoden om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden betrouwbaar en valide te toetsen. Er worden geen evaluatieonderzoeken verricht onder recent afgestudeerden. Ook worden er nog geen periodieke onderzoeken verricht onder werkgevers van de afgestudeerden. Vrijwel alle opleidingen onderhouden wel op informele en onregelmatige basis contact met hun alumni maar van een daadwerkelijk alumnibeleid is nog nergens echt sprake. Gevolg is dat opleidingen onvoldoende inzicht hebben in de beroepsloopbaan van afgestudeerden. Vrijwel alle opleidingen houden informeel contact met het werkveld maar een gestructureerd ondervragen van het werkveld komt nog niet voor. Daarnaast verkrijgen opleidingen informatie via de gecommitteerden bij het afstuderen of via het bevragen van een werkveldcommissie. Vrijwel alle opleidingen doen mee aan *de Kunstenmonitor*. De commissie is van mening dat dit instrument wel interessante en bruikbare informatie oplevert, maar niet specifiek genoeg is om na te gaan of gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren. De commissie is van mening dat er over het algemeen veel contacten worden onderhouden en de commissie wil deze contacten bestempelen als relevante informatiebronnen. De gegevens uit deze informatiebronnen zijn echter niet verzameld door middel van een representatief evaluatieonderzoek en daardoor beperkt bruikbaar. Bovendien blijkt dat de opleidingen geen methode hebben om de op deze wijze verkregen informatie systematisch te verwerken zodat er een doorwerking naar het curriculum plaats kan vinden. De commissie is van mening dat zo eens in de twee jaar een dergelijk onderzoek onder werkgevers en alumni gehouden moet worden. Dit onderzoek dient zich dan te richten op de relevantie van het curriculum, de relevantie van de eindtermen en het verloop van de beroepsloopbaan.

II EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

HET ONDERWIJSLEERPROCES

3.4 Het onderwijsleerproces

In het onderwijsleerproces worden zowel de werkvormen en studieactiviteiten als de toetsen beschreven.

De meeste opleidingen hebben een visie op het onderwijzen aan en leren van HBO-studenten. In vrijwel alle visies staat de zelfstandigheid van de student centraal. Daarnaast richten de opleidingen zich op ontwikkelingen van de beroepspraktijk. Deze beroepspraktijk kan zijn het voortgezet onderwijs maar ook wordt enkele malen de beroepspraktijk van kunstenaars en vormgevers als basis voor de visie op onderwijzen gebruikt. Vaak genoemde steekwoorden zijn; 'ervaringsgericht leren', 'ontwikkelen van een eigen visie', 'attitudeontwikkeling' en 'reflectie'. De commissie is van mening dat de opleidingen een goed begin hebben gemaakt met het formuleren van de onderwijsvisie. De uitwerking van deze visie is echter minder goed gedocumenteerd. In de praktijk blijken de opleidingen in grote meerderheid een brede variatie in werkvormen aan te bieden. Een directe relatie met de onderwijsvisie wordt slechts zelden door de commissie waargenomen. Het is zeer goed mogelijk dat deze relatie er wel is (welke werkvorm is adequaat om de leerdoelen te behalen recht doende aan de didactische uitgangspunten (zelfstandigheid, ervaringsgericht enzovoort)), maar deze relatie blijft veelal impliciet. In vorige paragrafen heeft de commissie al aangegeven voorstander te zijn van beroepsgericht onderwijs. De daartoe meest geëigende werkvormen als thematisch-, project- en probleemgestuurd onderwijs komen nog weinig voor. Daar waar ze wel worden gehanteerd, is de commissie van mening dat het juist deze werkvormen zijn die de actieve kennisverwerving en de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding het best bevorderen.

Bij driekwart van de opleidingen is de commissie van mening dat de toetsing op een voldoende wijze plaats vindt. Bij de meeste opleidingen worden de beeldende vakken eerst door de individuele docent beoordeeld. Vervolgens is er (per semester of per half jaar) een integrale beoordeling van (een selectie uit) de beeldende vakken van de student. Docenten geven dan (meestal in aanwezigheid van de student) een gezamenlijk oordeel over het totale studieresultaat. Opleidingen geven aan deze werkwijze te hebben gekozen omdat op deze wijze de subjectiviteit van de individuele docent wordt opgeheven door de groepsbeoordeling. Het is dan ook meestal zo dat de groepsbeoordeling de individuele beoordelingen overstijgt. Bij het merendeel van de opleidingen staat de procedure voor de beoordeling opgenomen in de *Onderwijs- en Examenregeling* (OER). Dit geldt helaas niet altijd voor de gehanteerde criteria. Bij enkele opleidingen staan deze criteria daadwerkelijk in het OER, het komt echter ook voor dat de criteria in het leerplan staan, tijdens de lessen duidelijk moeten worden of bij de opdracht worden uitgereikt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er op de duidelijkheid en toepassing van de criteria bij ongeveer de helft van de opleidingen kritiek komt van de studenten of commissie. Over het algemeen zijn de studenten wel tevreden over de toetswijze van de beeldende vakken. Deze wordt als eerlijk en/of rechtvaardig beschouwd. Kritiekpunten zijn dan met name de toepassing van de criteria en het feit dat er in de periode voor de groepsbeoordeling onvoldoende indicatie voor het eindoordeel wordt gegeven. Het eindoordeel komt dan onverwacht. Bij driekwart van de opleidingen geven de studenten aan tevreden te zijn over de mate van

feedback. De wijze waarop de feedback wordt gegeven varieert van een feedbackgesprek met een docent en de mentor tot een schriftelijk verslag van de beoordeling. Studenten geven aan over het algemeen voldoende inzicht te krijgen in de eigen sterke en zwakke punten.

De theorie vakken hebben geschikte toetsvormen zoals tentamens met open- of essayvragen, referaten, werkstukken en presentaties. Ook hier zijn de criteria niet altijd voldoende duidelijk bij studenten. Het niveau van de toetsen is bij meer dan de helft van de opleidingen door de commissie als voldoende beoordeeld. De commissie heeft tijdens de bezoeken vooral de uitvoering van de werkvormen en de toetsing bij studenten en docenten bevroegd. Op basis hiervan en op basis van de beschikbare evaluaties komt de commissie tot de conclusie dat zowel bij de werkvormen als bij de toetsing de schriftelijke weerslag achterblijft bij de uitvoering.

3.5 Instroom van studenten en aansluiting op de vooropleiding

De toelatingsprocedure is bij vrijwel alle opleidingen helder. Studenten tonen meegebracht werk en/of maken ter plaatse een opdracht en hebben een gesprek met een toelatingscommissie. De criteria voor de toelating zijn veel minder helder. Slechts in enkele gevallen is de motivatie voor het docentenberoep ook een onderdeel van het selectiegesprek. De commissie constateert dan ook dat de toelating vrijwel geheel gebaseerd is op de beeldende kwaliteiten van de student. Echter geen van de opleidingen maakt duidelijk welke nu de beeldende kwaliteiten zijn die horen bij een docent in de beeldende vakken. Bij geen van de opleidingen wordt aandacht besteed aan het feit of de student binnen het afstudeerprofiel Cultuur & Maatschappij is afgestudeerd. Gezien het korte bestaan van afstudeerprofielen is dit misschien verklaarbaar. Bij ruim de helft van de opleidingen geven studenten aan dat er een voldoende aansluiting is op de vooropleiding. Driekwart van de opleidingen heeft een oriëntatiecursus of vooropleiding die zich op de beeldende kwaliteiten van de aankomende student richt. De procedure voor de toelating van zij-instromers is over het algemeen helder. De toelatingscriteria zijn meestal niet uitgewerkt. Gezien het feit dat dit over het algemeen maatwerk is, heeft de commissie hier begrip voor. Opvallend is het feit dat vrijwel geen enkele opleiding een deficiëntieprogramma heeft. Daar staat tegenover dat de begeleiding bij de meeste opleidingen persoonlijk en intensief is, zodat mogelijke problemen (bijvoorbeeld dyslexie) snel worden onderkend en naar een oplossing wordt gezocht. Enkele opleidingen hebben een dyslexie programma en één opleiding een bijspijkerprogramma voor MBO-instromers.

Afgezien van de opleidingen in Rotterdam en Amsterdam is er bij geen van de opleidingen sprake van een op alloctonen gericht wervingsbeleid. De Nederlandse multiculturele samenwerking is een gegeven: in 2015 zal 15 procent van de bevolking een andere culturele achtergrond dan de Nederlandse hebben. In de randstedelijke gebieden zal dit percentage naar verwachting het drievoudige bedragen. Op dit aspect heeft de commissie bij weinig opleidingen duidelijke beleidsuitgangspunten, initiatieven en activiteiten kunnen signaleren. Een enkele opleiding spreekt haar bezorgdheid uit over de combinatie van de verlaagde instroomeisen (van VWO naar HAVO en MBO), het terugbrengen van de studieduur van vijf naar vier jaar en de theoretische verzwarende door de opleiding door de invoering van CKV 1, 2 en 3. De commissie deelt deze zorgen maar moet hier tevens constateren dat deze factoren zowel door de opleiding als de commissie nauwelijks te beïnvloeden zijn. Samenvattend beoordeelt de commissie het instroombeleid van de opleidingen over het algemeen als

voldoende maar tekent daarbij ook aan dat dit beleid niet erg sterk wordt neergezet en uitgewerkt.

3.6 *Doorstroom van studenten*

De selecterende en verwijzende functie van de propedeuse, de studievoortgang, de studiebegeleiding en de voortgangsbewaking en tevens de stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie maken onderdeel uit van de doorstroom van studenten.

De selectie van kansrijke en geschikte studenten in de propedeuse specifiek gericht op het docentenberoep is bij vrijwel alle opleidingen onvoldoende. Alle opleidingen hanteren het bindend negatieve studieadvies. De daarbij gehanteerde procedure is vrijwel altijd helder en staat op schrift. Docenten en studenten zijn over het algemeen op de hoogte van de regeling. Het bindend negatieve studieadvies wordt door enkele opleidingen gekoppeld aan een studiepuntendrempel (tussen 21 en 36). Andere opleidingen hanteren geschiktheidscriteria zoals inzet, visie, expressiviteit, beeldend vermogen. Meer dan de helft van de opleidingen geeft aan in de propedeuse in eerste instantie in te zetten op zelfselectie van de student om pas daarna het bindend negatieve studieadvies te gebruiken.

Vrijwel nergens worden evenwel expliciete criteria gehanteerd die de geschiktheid van de student voor het docentschap meten. De selectie is of heel algemeen (elk vak is even belangrijk) of erg toegespitst op de beeldende vaardigheden van de student. De commissie heeft op deze gronden bij vrijwel alle opleidingen het selectiebeleid als onvoldoende beoordeeld. Zoals reeds in paragraaf 3.2 aangegeven, heeft het grootste deel van de opleidingen een gemeenschappelijke propedeuse met de BKV opleidingen. Een deel van de oorzaak voor de onvoldoende selectie op docenteigenschappen zal waarschijnlijk in het participeren in de gemeenschappelijke propedeuse moeten worden gezocht. Bijna alle opleidingen kennen voldoende waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten. Vrijwel alle opleidingen hebben aan de verschillende programmaonderdelen studiepunten toegekend. Daarbij doen de meeste opleidingen aan feitelijk onderzoek naar de studiebelasting. Studenten geven aan dat de studielast over het algemeen zwaar is maar wel acceptabel. De commissie heeft geconstateerd dat de opleidingen bij gesignaleerde problemen van de studielast zeker bereid zijn hieraan iets te doen. Dit is niet eenvoudig omdat de meeste studiepunten niet worden toegekend op basis van beredeneerde criteria.

Bij de overgrote meerderheid van de opleidingen vormen de planning van de toetsmomenten, het aantal herkansingen en de termijn waarbinnen de uitslagen bekend zijn, geen probleem. Alhoewel de commissie bij tweederde van de opleidingen de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie als voldoende of goed heeft beoordeeld, valt hierop nog wel wat aan te merken. De commissie heeft geconstateerd dat de studiebegeleiding met name in de uitvoering voldoende tot goed functioneert. Dit komt door de goede relatie tussen de docenten (inclusief management) en de studenten, de onderwijsvorm die veel individuele begeleiding kent en door de kleinschaligheid van de opleidingen. Ook eventuele deficiënties worden op deze wijze onderkend en eventueel weggewerkt. In de formele borging van de studiebegeleiding schiet het gros van de opleidingen te kort waardoor de gewenste continuïteit in gevaar kan komen.

Alle opleidingen geven op een voldoende wijze een overzicht van de behaalde resultaten aan de studenten. Echter het systeem dat de resultaten verwerkt, blijkt in meer dan de helft van de geval-

len nog onvoldoende in staat de individuele resultaten van de studenten voor de mentor inzichtelijk te maken. Gerichtte begeleiding mede op basis van resultaten wordt dan bemoeilijkt. Ook de beschrijving van de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende functionarissen in het begeleidingsproces zijn vaak onvoldoende geëxpliciteerd. In de huidige kleinschalige opleidingen blijkt dit geen probleem te zijn. Echter, nu er een samenvoeging plaats vindt met de tweedegraads opleidingen en de opleidingen een schaalvergroting meemaken is een betere borging van het begeleidingssysteem noodzakelijk. In paragraaf 3.2 heeft de commissie reeds aangegeven het stage- lopen als een zeer belangrijk onderdeel van het curriculum te zien. Een belangrijk onderdeel daarbij is de begeleiding vanuit de opleiding en de mate waarin de student op zijn eigen functioneren kan reflecteren. De commissie heeft helaas moeten constateren dat dit onderdeel bij helft van de opleidingen nog onvoldoende is. Vrijwel alle opleidingen geven aan de stages belangrijk te vinden in het leerproces van de studenten. Echter ook hier blijkt de formele borging vaak onvoldoende te zijn en, in tegenstelling tot de studiebegeleiding, blijft hier helaas ook de uitvoering onder de maat. Vrij algemeen wordt er door het stageverlenende veld aangegeven (veel) meer behoefte te hebben aan contact met de opleiding. Studenten van ongeveer de helft van de opleidingen geven aan te weinig begeleid te zijn vanuit de opleiding. Daarnaast heeft de commissie geconstateerd dat, hoewel er bij veel opleidingen wel sprake is van stagegidsen, slechts bij enkele opleidingen de stagedoelen voldoende helder zijn. Ook ten aanzien van de noodzakelijke reflectie van de studenten op de stage binnen de opleiding valt er nog veel te verbeteren. De beoordeling vindt vrijwel altijd plaats door de opleiding. Bij ongeveer de helft van de opleidingen worden de bevindingen van het stageverlenende veld daarin voldoende meegewogen. De commissie is van mening dat de stageverleners een duidelijke inbreng in de beoordeling kunnen en moeten hebben.

Natuurlijk moet uiteindelijk de opleiding de verantwoording kunnen nemen voor de beoordeling. In de huidige situatie is er echter te vaak sprake is van een onvoldoende begeleiding vanuit de opleidingen en dan is het onbegrijpelijk dat de opleidingen toch zonder voldoende overleg met de stageverleners de beoordeling geven. De commissie is van mening dat ook het inzicht van de opleidingen in de te behalen kwalificaties van de student op een bepaalde stageplaats nog verbeterd kan worden. Bij ongeveer de helft van de opleiding bestaat er zicht op deze kwalificaties. De docentenopleiding in Kampen gebruikt deze kennis actief in het toewijzen van de stages. Er wordt heel duidelijk gezocht naar een toegevoegde waarde van de stageplaats voor een bepaalde student. Het beleid van de opleidingen ten aanzien van de toetsing van de kwaliteit, de scholing en de begeleiding van stagebegeleiders uit stageverlenende instellingen staat nog in de kinderschoenen en dient verder te worden uitgebouwd. Bij de helft van de opleidingen heeft de commissie kunnen constateren dat de stageorganisatie zonder problemen verloopt. Samenvattend concludeert de commissie dat er ten aanzien van de stagebegeleiding en stagebeoordeling en bij de helft van de opleidingen de stageorganisatie, veel te verbeteren valt. Gelukkig heeft de commissie tevens kunnen constateren dat deze aspecten bij veel opleidingen op de lijst van verbeterpunten staan.

3.7 Bereikte resultaten t.a.v. de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

De commissie concludeert op basis van de zelfevaluatierapporten en de gevoerde gesprekken met het management van de opleidingen dat slechts enkele opleidingen een beleid voeren op basis van kwantitatieve rendementen. Er is dus vrijwel nergens beleid gevoerd ten aanzien van rendement, studieduur en uitval per fase van de opleiding. Slechts enkele opleidingen hebben streefcijfers geformuleerd voor de verschillende rendementen. De commissie verbaast zich daarover. Juist de discrepanties tussen streefcijfers en behaald resultaat kunnen aanleiding zijn om oorzaken op te zoeken en verbeteringen aan te brengen. Het merendeel van de opleidingen heeft ook weinig zicht op de (ontwikkeling van) de relevante doorstroom en uitstroomgegevens van de afgelopen jaren. Dat houdt in dat voor het merendeel van de opleidingen er een beperkt zicht is op wat er gebeurt. De commissie heeft dan ook nauwelijks heeft kunnen constateren dat tegenvallende kwantitatieve resultaten aanleiding zijn voor nadere analyse en op basis daarvan oorzaak van gerichte verbeteracties. De commissie ziet als belangrijkste verklaring voor deze situatie dat de bestaande wijze van bekostiging er te weinig toe uitdaagt om op kwantitatieve rendementen te sturen.

III   CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF

3.8   Externe relaties

In deze paragraaf worden de contacten met het werkveld en de wetenschappelijke oriëntatie besproken.

De vraag naar contacten met het werkveld is tweeledig op te vatten, namelijk ten eerste hebben de opleidingen contacten met het werkveld en ten tweede, worden deze externe contacten structureel benut voor de verbetering van het onderwijs. Het eerste deel van de vraag kan de commissie positief beantwoorden indien het gaat om de contacten in de beeldende beroepspraktijk. Uit het rapport over de BKV opleidingen blijkt dat bij alle opleidingen de docenten in de beeldende vakken in meer of mindere mate in de beroepspraktijk werkzaam zijn. Er wordt daarnaast binnen de beeldende vakken veelvuldig gewerkt met gastdocenten. Op die manier komt actuele, relevante werkervaring ten aanzien van de beeldende vakken de opleiding binnen. Echter ten aanzien van de contacten met het relevante onderwijswerkveld geldt dat dit veel minder goed geregeld is. Het komt zeer sporadisch voor dat docenten naast hun baan op de docentenopleiding ook werkzaam zijn in het Voortgezet Onderwijs (VO). De commissie is van mening dat de opleidingen aan kwaliteit zouden winnen indien er, veel meer dan nu gebeurt, docenten vanuit het VO ingezet worden bij de docentenopleidingen. Ook de oriëntatie vanuit de docentenopleidingen in het VO kan en moet verder worden uitgebouwd bijvoorbeeld door middel van docentstages in het VO.

De Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg is volgens de commissie een voorbeeld voor hoe het zou moeten: bij deze opleiding hebben docenten vakdidactiek altijd ook een aanstelling in het voortgezet onderwijs. Opleidingen – de een meer dan de ander - hebben contacten met culturele instellingen in de regio of landelijk, er wordt hier en daar in projecten samengewerkt en sommige opleidingen hebben een internationaal netwerk. De reden waarom tweederde van de opleidingen een onvoldoende op dit kwaliteitsaspect scoren, heeft naast het feit dat er te weinig contact is met het onderwijsveld te maken met het feit dat er weinig gestructureerd met de wel bestaand contacten wordt omgegaan (de tweede invalshoek van deze vraag). De contacten hebben veelal een ad hoc-karakter en zijn sterk individueel bepaald. Ze leiden niet aanwijsbaar tot verbetering van het onderwijs. Stagebiedende organisaties en gastdocenten worden niet stelselmatig betrokken bij de beleidsontwikkelingen ten aanzien van confrontaties met de beroepspraktijk. Een werkveldadviescommissie is een uitgelezen instrument om de beroepspraktijk bij de opleiding te betrekken. Helaas functioneert zo'n commissie nog lang niet op alle opleidingen, al zijn de plannen ervoor vaak wel in de maak.

Wat betreft de wetenschappelijke oriëntatie scoren alle opleidingen onvoldoende. Ook hier is het manco dat opleidingen nog weinig gestructureerd en beleidsmatig aandacht hebben voor relevante wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van kunst en onderwijs. Bij sommige opleidingen is de wetenschappelijke oriëntatie praktisch non-existent. Anderen hebben een begin gemaakt, in die zin dat zij hun studenten (al dan niet via een samenwerkingsverband) in staat stellen om bij- of keuzevakken te doen aan een universiteit in de regio. In een enkel geval (zoals bij de Academie Minerva in Groningen) heeft een opleiding samen met de universiteit een aantal theoretische modules ontwikkeld die door studenten van beide opleidingen kunnen worden gevolgd.

De commissie stelt vast, dat maar weinig opleidingen in deze duidelijke ambities hebben. In enkele gevallen zijn er academie- of hogeschoolbrede initiatieven. Zo streeft men in Rotterdam bij de Willem de Kooning Academie naar een centre of excellence. Het is de bedoeling dat zowel docenten als studenten van initiële opleidingen daaraan kunnen deelnemen. Een aantal opleidingen is bezig de voorbereiding van lectoraten. De Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht streeft in samenwerking met de Universiteit van Utrecht naar een kunstuniversiteit. De Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag heeft dit al geëffectueerd in een samenwerking met de Universiteit Leiden. Bovengenoemde initiatieven zullen in de toekomst zeker impulsen voor de wetenschappelijke oriëntatie opleveren. Maar overall genomen is het op dit moment met de wetenschappelijke oriëntatie nog karig gesteld.

3.9 De opleidingsorganisatie

De inrichting en structuur van de organisatie alsmede de opleidingscultuur maken deel uit van deze paragraaf.

Opleidingen bestaan doorgaans uit afdelingen die door een coördinator geleid worden. Deze is verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding en het – binnen de kaders van de opleiding – uitvoering van het onderwijsprogramma. Op meerdere opleidingen wordt – in het verlengde van de herstructurering - toegewerkt naar clusters die een bepaald uitstroomprofiel omvatten. De autonomie van de afdelingen verschilt per opleiding. De herstructurering heeft meestal ook afbouw van afdelingen en meer samenwerking tot gevolg. De commissie heeft echter ook opleidingen aangetroffen waar de nauwelijks sprake was van centrale regie en afstemming. Dat heeft dan ook tot gevolg dat de – door studenten wel vaak gewenste samenwerking tussen afdelingen – niet of nauwelijks van de grond komt. De structuur wordt vrijwel overal bepaald door de breedte van opleidingsaanbod. Andere modellen heeft de commissie praktisch niet aangetroffen. De Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg is een uitzondering. Daar heeft men fasecoördinatoren en jaarteam.

Grotendeels parallel aan de herstructurering loopt een cultuuromslag. Een aanzienlijk deel van de opleidingen heeft die recent meegemaakt, is nog midden in een ontwikkelingsproces of zet de eerste stappen daartoe. Deze – door de commissie positief gewaardeerde – cultuuromslag hangt samen met het feit dat opleidingen overgaan van vakgericht naar beroepsgericht onderwijzen. Het proces verloopt niet altijd even gemakkelijk, maar het besef van de noodzaak van interdisciplinair werken gericht op het beroep is aanwezig. Met dit proces gaat dan ook de afbraak van de bovengenoemde ‘eilandenstructuur’ gepaard, een cultuur waarin de loyaliteit voor alles bij de eigen afdeling lag, de docent en zijn vak autonoom waren en mondjesmaat werd samengewerkt. Tegelijkertijd met een cultuuromslag neemt meestal ook de externe gerichtheid op de opleidingen toe. Voorbeelden van opleidingen waar nog steeds sterk afdelingsgebonden, vakgericht gewerkt wordt en weinig aandacht is voor onderwijskundige vernieuwing, zijn er nog steeds. Maar het aantal opleidingen waar dit het geval is, wordt minder. De commissie heeft geconstateerd dat de inbreng en stimulans van het management voor deze niet geringe cultuuromslag cruciaal is. Een voorbeeld van een – door het management gestimuleerde – succesvolle verandering kan worden gezocht bij de docentenopleiding van de Willem de Kooning, Rotterdam. Daar is de afgelopen tijd hard gewerkt aan een nieuw,

beroepsgericht onderwijsconcept, dat door de medewerkers wordt gedragen. Samenvattend ziet de commissie over het geheel van de opleidingen een ontwikkeling naar een meer innovatieve cultuur, waarin beroepsgericht onderwijzen en studeren centraal staat. De 'hokjes' geest is aan het verdwijnen en de samenwerking neemt toe.

Over de sfeer op de opleidingen heeft de commissie zonder uitzondering positieve geluiden gehoord. Studenten en docenten worden serieus genomen. Medewerkers voelen zich betrokken bij de opleiding. De contacten tussen studenten en docenten verlopen plezierig. Er is doorgaans sprake van een informele werksfeer. Keerzijde daarvan is dat men elkaar niet makkelijk lijkt aan te spreken op verantwoordelijkheden. Intercollegiale feedback vindt nog lang niet op alle opleidingen plaats – een structuur om die feedback te bevorderen heeft de commissie nog niet aangetroffen. Ook op andere terreinen verschilt de mate van formalisering sterk. Taken en verantwoordelijkheden zijn meestal wel helder, maar lang niet altijd op papier vastgelegd. Dat roept soms verwarring en onvrede op. Binnen afdelingen zijn er altijd overleggen, maar de wijze waarop de communicatie over het de opleiding als geheel is georganiseerd verschilt sterk.

3.10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

In deze paragraaf worden het personeelsbeleid en de faciliteiten besproken.

Met het personeelsbeleid van de opleidingen is het bepaald mager gesteld. Driekwart van de opleidingen werd op dit punt met een onvoldoende beoordeeld. De commissie heeft zelfs in een klein aantal gevallen duidelijk uitgesproken ontevredenheid over het personeelsbeleid aangetroffen. Waar het over de hele linie aan ontbreekt, is de systematiek in het beleid. Dat begint bij het feit dat opleidingen veelal nog niet hebben vastgelegd welke kwalificaties het personeel zou moeten hebben. De volgende stap – een scholingsplan op basis daarvan - is dan meestal ook niet gezet. Personeelsplannen ontbreken of zijn cijfermatig (hoeveel formatie is er in de toekomst nodig). Taken en verantwoordelijkheden zijn niet altijd even goed vastgelegd, op een klein aantal opleidingen moeten de medewerkers het nog zonder functiebeschrijving doen. Opleidingen geven niet duidelijk aan welke procedures er zijn voor werving en selectie. De commissie heeft maar in een minderheid van de gevallen kunnen constateren dat er sprake is van een doorvertaling van hogeschoolbeleid naar opleidingsbeleid.

De scholing van het personeel verloopt vaak op initiatief van het betrokken personeelslid. Een scholingsplan dat gerelateerd is aan het (voorgenomen) onderwijsbeleid heeft de commissie nog nergens aangetroffen. Initiatieven tot scholing vanuit de directie zijn een zeldzaamheid. Wel biedt een aantal opleidingen didactische bijscholing voor nieuwe docenten. De commissie vindt dat alle geledingen op de opleiding regelmatig moeten worden bijgeschoold, van onderwijsondersteunend personeel tot management. Zoals eerder gesteld vindt de commissie het voor docenten op de docentenopleidingen noodzakelijk dat dit personeel voeling blijft houden met wat er in het voortgezet onderwijs gebeurt. Helaas komen stages van docenten in het voortgezet onderwijs nog niet voor. Op ongeveer de helft van de opleidingen worden functioneringsgesprekken gehouden. De uitkomsten van studentevaluaties worden daar voor zover de commissie heeft kunnen nagaan zelden of nooit

bij betrokken. Het is de commissie opgevallen, dat ook waar er functioneringsgesprekken worden gevoerd, daar toch ook betrekkelijk vaak manco's over gemeld worden. De ene keer blijkt dat op de ene afdeling van een opleiding wel functioneringsgesprekken en op de andere afdeling geen functioneringsgesprekken gevoerd worden, de andere keer zijn medewerkers niet echt tevreden over de functioneringsgesprekken, en op weer andere opleidingen worden onregelmatig of alleen met bepaalde geleidingen functioneringsgesprekken gehouden.

Studenten geven aan dat zij het algemeen tevreden zijn over hun docenten. Uitspraken in deze richting gaat echter wel bijna altijd gepaard met wensen tot meer jongere (gast)docenten omdat van hen toch het meest een verfrissende werking uit gaat. Dat is begrijpelijk, want bij veel opleidingen is de mobiliteit gering. De commissie is voorstander van een beleid dat is gebaseerd op een variatie aan aanstellingen. Dat bevordert de doorstroom en zorgt voor continue afstemming op de actualiteit. De commissie heeft slechts zelden – zoals bij de Willem de Kooning Academie – een beleid aangetroffen waarin aansluitend op de onderwijsorganisatie bewust wordt gewerkt aan flexibilisering van het personeelsbeleid. Samenvattend concludeert de commissie dat er op het gebied van personeelsbeleid nog veel te verbeteren valt.

De faciliteiten van de opleidingen variëren van voldoende tot goed. De gebouwen zijn vaak gerenoveerd of hebben een bijzondere uitstraling (bijvoorbeeld de Academie Beeldende Kunst, Maastricht). Ze leveren doorgaans een stimulerende werk- en studieomgeving op voor de studenten, niet in de laatste plaats omdat sommige gebouwen een erg 'open' structuur hebben (bijvoorbeeld de Academie voor Kunst en Vormgeving in Tilburg). De outillage van de werkplaatsen is niet overal van hetzelfde niveau. Het oordeel van de commissie over de toerusting van de bibliotheek en de omvang van de daar aanwezige werkplekken is eveneens wisselend. Studenten zouden het liefst willen dat de opleiding ook 's avonds open is. Dat is nu niet altijd het geval. Relatief veel klachten vernam de commissie over de ICT-faciliteiten. Studenten vinden nogal eens dat de faciliteiten niet up-to-date zijn, te gering in aantal of onvoldoende toegankelijk (omdat het computerlokaal bijvoorbeeld ook voor lessen wordt gebruikt). De commissie kan zich de klachten van de studenten voorstellen, maar vindt anderzijds dat er gezien de razendsnelle ontwikkelingen op dit gebied altijd wel klachten zullen blijven. Opleidingen zijn zich van het probleem bewust en investeren waar mogelijk. Het is de commissie opgevallen dat de docentenopleidingen op sommige plaatsen waar ook een BKV-opleiding is, een ondergeschoven kind lijken. Ze hebben geen eigen lokalen (moeten dus inschuiven bij de BKV-studenten) of hebben in vergelijking met de BKV-opleidingen geringe faciliteiten.

3.11 Kwaliteitszorg

Het interne kwaliteitszorgsysteem en het zelfevaluatierapport worden in deze paragraaf behandeld.

De commissie vindt het zorgelijk dat de meerderheid van de opleidingen nog geen goed kwaliteitszorgsysteem heeft (slechts twee opleidingen, de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht en de Academie voor Beeldende Vorming, Tilburg werden op dit punt als voldoende beoordeeld). Dat wil niet zeggen dat er op het gebied van kwaliteitszorg niets gebeurt of dat er geen kwaliteitsbewustzijn zou heersen. Dat laatste is zeker het geval. Alleen is het kwaliteitsbewustzijn sterk inhoudelijk gericht

– dat wil zegen op het vakmanschap van de docenten en de artistieke kwaliteit van het werk van de studenten. Opleidingen bedrijven ieder voor zich vormen van kwaliteitszorg, zoals (uitgebreide) onderwijsbeoordelingen en studentenquêtes. Sommige opleidingen hebben een kwaliteitszorgcommissie en/of een kwaliteitszorgmedewerker. Maar het komt ook geregeld voor, dat het niet duidelijk is hoe de verdeling van taken en verantwoordelijkheden op het gebied van de kwaliteitszorg is geregeld. De commissie heeft moeten vaststellen dat er in veruit de meeste opleidingen geen sprake is van een kwaliteitszorgsysteem. De commissie verstaat hieronder dat evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en op gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. Over het algemeen zijn voor de verschillende aspecten van de opleiding geen kwaliteitscriteria geformuleerd die de kwaliteit weerspiegelen die de opleiding nastreeft. Een kwaliteitszorgplan komt slechts bij uitzondering voor. De commissie betreurt het, dat de resultaten van studentenquêtes niet altijd naar studenten worden teruggekoppeld. Het gevaar daarvan is, dat deze onderzoeken op den duur niet serieus meer worden genomen. De commissie concludeert dat de opleidingen nog teveel impliciet op kwaliteit sturen.

De aanpak van het zelfevaluatie-rapport liep uiteen. Een aantal opleidingen gaf duidelijke beschrijvingen van de stand van zaken en liet zien op welke punten men verbeteringen wenselijk achtte. De commissie moet echter constateren dat deze nog niet voortkomen uit kwaliteitscriteria die de opleiding voor opleidingsonderdelen heeft gesteld of uit sterkte-zwakke analyses. Op dat laatste punt scoren de opleidingen – zoals boven reeds aangegeven – slecht. Daar staat tegenover dat de beschrijvingen die de commissie aantrof al met al toch een voldoende beeld gaven van de opleidingen. De commissie heeft de helft van de rapporten met een voldoende beoordeeld. Dit is voor een belangrijk deel ook te wijten aan de afhankelijke positie van de docentenafdelingen. In een enkel geval was er geen eigen zelfevaluatie-rapport voor de docentenopleiding maar werd de opleiding beschreven als afgeleide van de BKV opleidingen.

In één ander geval (de opleidingen van ArteZ) heeft men geprobeerd de zelfevaluatie in te zetten in de groei naar één faculteit. Er werden voor de ABK-, Vormgeving- en Docentenopleidingen drie rapporten geschreven die de verschillende opleidingen binnen deze domeinen vergelijkenderwijs beschreven. Echter, tegelijkertijd opteerde ArteZ voor afzonderlijke bezoeken per opleiding. De commissie is ArteZ hierin tegemoet gekomen. De commissie was niet onverdeeld gelukkig met deze zelfevaluaties. De rapporten schoten op te kort in het leveren van concrete informatie en leverden informatieverlies voor de verschillende vestigingsplaatsen op. De commissie moest veel tijd steken in het bijeengaren van aanvullende informatie per opleiding. Dat laatste gaat overigens op voor meerdere opleidingen. Niet zelden ontbrak informatie op ijkpuntniveau of was de feitelijke informatie te mager. De zelfevaluaties werden wel in meerderheid van de gevallen tijdens de visitatie door de aanwezigen onderschreven. De commissie is dan ook van mening dat de meeste opleidingen een beeld schetsen dat recht doet aan de werkelijkheid, maar dat de rapportages in evaluatieve zin nog niet valide en betrouwbaar genoeg zijn.

4 *Samenvatting, conclusies en aanbevelingen*

In het voorgaande hoofdstuk heeft de commissie per kwaliteitsobject haar algemene bevindingen weergegeven. In dit hoofdstuk geeft de commissie haar samenvattende conclusies en aanbevelingen.

De commissie signaleert veel positieve zaken op het vlak van onderwijsinhoud en onderwijsproces. Zij denkt dan aan; de eindtermen, het binnenschools curriculum, de kwalificaties van de afgestudeerden, de werkvormen, de toetsing, de studievoortgang en de studiebegeleiding. Op het vlak van condities voor kwaliteit en continuïteit vallen met name de opleidingscultuur en de faciliteiten positief op. Belangrijk voor de inhoudelijke kwaliteit is dat opleidingen zich kunnen baseren op een duidelijke visie op het beroep, het onderwijs en ontwikkelingen daar binnen. Bij niet alle opleidingen was dit beroepsbeeld al voldoende helder mede vanwege alle veranderingen die er in dit domein plaats vinden.

De commissie heeft ook geconstateerd dat sommige zaken landelijk gezien nog niet op orde zijn. Het gaat dan om de bewaking van de kwalificaties, de selecterende functie van de propedeuse, het beleid ten aanzien van de rendementen, de contacten met het werkveld, de wetenschappelijke oriëntatie, het personeelsbeleid en de interne kwaliteitszorg. De commissie heeft docentenopleidingen gevisiteerd die zich allen in een situatie van grote, zowel inhoudelijke als organisatorische, veranderingen bevonden en bevinden. De commissie heeft waardering voor het vele werk dat door de opleidingen in het kader van al deze veranderingen en met beperkte financiële mogelijkheden wordt verricht.

4.1 *Herstructurering*

Ten tijde van het schrijven van de zelfevaluatierapporten en de visitatiebezoeken was de situatie zo dat de opleidingen formeel lerarenopleidingen ter verkrijging van de eerste graadsbevoegdheid in tekenen of handvaardigheid of textiele werkvormen waren. In werkelijkheid waren alle opleidingen bezig zich om te vormen naar de opleiding voor docent in de beeldende vakken. Deze ongegradeerde (geen onderscheid meer tussen eerste en tweede graadsbevoegdheid) en ongedeelde (geen onderscheid meer tussen tekenen, handvaardigheid en textiele werkvormen) opleiding wordt meestal gestalte gegeven door de samenwerking met de tweedegraads opleidingen die zich binnen het hoger pedagogisch onderwijs bevinden. Het tempo waarin deze veranderingen zich voltrekken varieert. Enkele opleidingen hebben de samengang reeds geheel verwerkt, terwijl andere opleidingen nog aan het eerste begin staan. Wel is duidelijk dat deze operatie voor alle docentenopleidingen grote implicaties heeft zowel op het inhoudelijke als organisatorische vlak.

4.2 *Onderwijsinhoud en onderwijsproces*

Naast de herstructurering worden de opleidingen ook geconfronteerd met grote veranderingen in het beroepsveld die tot bijstelling van de inhoud van het curriculum aanleiding geven (zie hiervoor paragraaf 1.4). Als richt- en ijkpunt voor de bijstelling van de curricula zou kunnen gelden de door de *projectorganisatie kunstvakonderwijs* beschreven beroepsprofielen en startkwalificaties voor de docenten in de kunstvakken (mei, 1999). Duidelijk is dat zowel de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs*

als de commissie een voorstander is van een noodzakelijke omslag in zienswijze over de inhoud en gerichtheid van de opleiding. Namelijk van kunstenaargericht naar docentgericht. De mate waarin deze profielen en startkwalificaties daadwerkelijk gebruikt worden, varieert echter sterk. De beroepsbeelden liggen nog zeer ver uit elkaar. Het merendeel van de opleidingen heeft aangegeven zich, voor wat betreft de eindtermen, te gaan richten op voorgenoemde startkwalificaties.

Enkele opleidingen hebben, via aparte instituten, een deel van het onderwijs aan de docentenopleidingen van de kunstvakken (dans, beeldend, drama en muziek) samengevoegd. Daar waar mogelijk zou dit initiatief moet worden overgenomen. Het positieve van deze samenwerking zou nog verder kunnen worden uitgebouwd indien men zou veronderstellen dat alle verschillende vakken binnen het kunstvakonderwijs ondergeschikt gemaakt worden aan het docentschap. In navolging van andere eerste graadleraren opleidingen zouden alle kunstvak docentenopleidingen samen kunnen gaan en gedifferentieerde afstudeerrichtingen (dans, beeldend, drama en muziek) kunnen aanbieden. De commissie constateert dat het buitenschools curriculum bij de meeste opleidingen wel veranderingen ondergaat maar dat de stagecomponent met daaraan verbonden de stagebegeleiding nog verstevigd kan worden.

De commissie is verder van mening dat er ten aanzien van de integratie tussen de praktijkvakken (de beeldende vakken) en de theorievakken (didactiek, onderwijskunde, kunsttheorie) nog een wereld te winnen is. Ook de beroepsgerichtheid van de curricula kan nog verder toenemen.

Alhoewel de commissie de gehanteerde werkvormen voldoende vindt, concludeert zij toch ook dat de daartoe meest geëigende werkvormen als thematisch-, project- en probleemgestuurd onderwijs nog weinig voor komen. Daar waar ze wel worden gehanteerd, is de commissie van mening dat het juist deze werkvormen zijn die de actieve kennisverwerving en de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding het best bevorderen.

4.3 Selectiebeleid

Hoewel de commissie het merendeel van de kwaliteitsobjecten betreffende het onderwijsproces als voldoende heeft beoordeeld, springt één item er in negatieve zin uit; de selecterende functie van de propedeuse. Vrijwel nergens hanteren opleidingen expliciete criteria die de geschiktheid van de student voor het docentschap meten. De selectie is of heel algemeen (elk vak is even belangrijk) of erg toegespitst op de beeldende vaardigheden van de student. De commissie heeft op deze gronden bij vrijwel alle opleidingen het selectiebeleid als onvoldoende beoordeeld.

4.4 Kwaliteitszorg (beleid)

Bij de meeste opleidingen is er geen sprake van een sterk ontwikkelde schriftelijke cultuur. Te veel beleid is impliciet gebleven, er ligt te weinig vast. Te veel wordt informeel en ad hoc geregeld. Dat geldt dan met name voor het beroepsbeeld, criteria voor de beoordelingen, criteria voor instroom en de selectie, de begeleiding en in heel sterke mate voor het kwaliteitszorg - en personeelsbeleid. Explicitering is van groot belang voor de duidelijkheid, zowel intern als extern, maar ook voor de kwaliteitsbewaking en de aansturing van processen.

De kwaliteitszorg als systeem staat bij vrijwel alle opleidingen nog in de kinderschoenen. Er wordt wel geëvalueerd, maar dit gebeurt zelden binnen een gesystematiseerde context. Dat wil zeggen dat er heldere kwaliteitscriteria zijn geformuleerd, dat er taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van de kwaliteitszorg zijn vastgelegd en dat er sprake is van het doorlopen van een continue evaluatie- en verbetercyclus. Dit gebrek aan systematiek doet zich ook voelen bij het sturen op resultaten. Bij de meeste opleidingen zijn er geen streefcijfers geformuleerd met betrekking tot rendementen, studieduur en uitval. De opleidingen hebben daar dan ook weinig greep op. De commissie heeft al aangegeven dat zij begrip heeft voor deze situatie, omdat externe financiële prikkels om op kwantitatieve rendementen te sturen beperkt waren. Dat zal met de invoering van een nieuw bekostigingssysteem moeten veranderen. Daarnaast wil de commissie erop wijzen dat het hier niet gaat om cijfers op zich, als einddoel maar dat ze informatie kunnen geven over mogelijke problemen in onderwijsinhoud en -proces.

Tot de kwaliteitszorg hoort ook de borging van kwalificaties van de afgestudeerden. Op dat punt schieten de opleidingen duidelijk tekort. Er worden hier en daar wel instrumenten ingezet, maar die zijn vaak intern gericht. Waar het hier om gaat, de externe validatie, die is nog nauwelijks van de grond gekomen. De ervaringen van afgestudeerden en bedrijven, instellingen en organisaties waar ze terecht komen worden niet systematisch geëvalueerd. Dat zou wel moeten gaan gebeuren.

4.5 Organisatie en personeelsbeleid

De huidige koppeling van de docentenopleidingen aan de beeldende kunst en vormgevingsacademies was tot voor kort een zeer logische. In vroeger tijd werden de docentenopleidingen veelal bevolkt door studenten die in de eerste plaats zelfstandig beeldend kunstenaar wilden worden en in de tweede plaats docent. Een verregaande samenwerking tussen beide opleidingen lag dan voor de hand. In de huidige tijd is deze samenwerking minder opportuun. De docentenopleidingen moeten steeds meer hun eigen koers gaan varen. Dit betekent dat zij zich los zullen moeten maken van de vanzelfsprekende samenwerking op alle terreinen en binnen het gehele curriculum van de opleidingen tot beeldend kunstenaar. Het is dan ook noodzakelijk dat de docentenopleidingen hun positie binnen de faculteiten beeldende kunst bezien en daarbij de vraag betrekken of de samenwerking met andere docentenopleidingen in een kunstvak niet veel belangrijker is en meer aandacht zou moeten krijgen.

Een laatste aandachtspunt is het personeelsbeleid dat bij veel opleidingen te wensen overlaat. Het ontbreekt over de hele linie aan de systematiek in het beleid. Personeels- en scholingsplannen ontbreken grotendeels. Functioneringsgesprekken worden bij de helft van de opleidingen gevoerd, maar waar dat gebeurt is de manier waarop aan kritiek onderhevig. Het management heeft daardoor slechts een beperkt zicht op het functioneren van het totale docententeam. Teveel wordt aan de individuele docenten overgelaten. Scholing is wel mogelijk op eigen initiatief, maar de hoge werkdruk maakt dat die er vaak bij inschiet. Beleid ten aanzien van gastdocenten is er nauwelijks. De commissie vindt dat de opleidingen het personeelsbeleid sterk moeten verbeteren, temeer daar het juist de docenten zijn die in hoge mate de kwaliteit van de opleidingen bepalen.

4.5 Bachelor-Mastersysteem

De overgang naar het Bachelor-Mastersysteem dreigt voor de eerstegraads docentenopleidingen nadelig te verlopen. Er is nog geen besluit genomen ten aanzien van de titulatuur van de huidige studenten. Daarbij komt dat de docentenopleidingen in de kunstvakken van oudsher op een andere wijze georganiseerd zijn als de andere docentenopleidingen. Bij andere docentenopleidingen wordt de eerstegraads opleiding verzorgd door de universiteit. Bij de kunstvakdocenten was en is dit niet zo. Universiteiten hebben geen eerstegraads opleidingen voor kunstvakdocenten. In het nieuwe BaMa systeem is de overgang van de eerstegraads lerarenopleidingen zo geregeld dat de volledige bevoegdheid via een Mastertitel wordt behaald (op de universiteit) en de onvolledige bevoegdheid via de Bachelortitel (binnen het HBO). Dit geldt echter niet voor de kunstvak docentenopleidingen omdat deze nu eenmaal geen universitaire pendant hebben. Hiervoor moet zo spoedig mogelijk een passende oplossing worden gevonden.

4.6 Toekomst

De commissie constateert dat de opleidingen nog een lange weg te gaan hebben. Veelal moet er nog beslist worden hoe het beroepsbeeld er uit zal zien. Hoe de nieuwe opleiding binnen de bestaande organisatie past. Welke competenties hebben de zittende en de nieuwe docenten nodig in het nieuwe curriculum? Hoe wordt het kwaliteitszorgsysteem opgezet? Op welke wijze worden de externe contacten ingezet in de ontwikkeling van het curriculum? Hoe houdt de opleiding voeling met de praktijk? Op welke wijze wordt het onderwijsproces geborgd? Hoe worden de eindkwalificaties van de afgestudeerden gemeten en geborgd? Hoe moet de opleiding zich positioneren ten opzichte van de BKV opleidingen en de andere docentenopleidingen?

De commissie is van mening dat de opleidingen voor kunstvakdocenten meer met elkaar zouden kunnen en moeten samenwerken. De commissie denkt er hierbij aan om in de toekomst te komen tot een brede opleiding (clusteropleidingen, analoog aan de ontwikkelingen bij de lerarenopleidingen) met alle andere kunstvak docentenopleidingen waarbij in de hoofdfase een specialisatie plaats vindt. Het voordeel van deze concentratie zou onder meer schaalvergroting zijn en dus wat meer armslag voor de opleidingen. Bovendien zou op deze wijze het docentschap op een natuurlijke wijze centraal komen te staan. De commissie constateert dat de docentenopleidingen sinds kort een landelijk overlegorgaan hebben; het netwerk *Kunstvakdocentenopleidingen* (KVDO). De commissie vindt dit een positieve ontwikkeling. Tot nu toe was het teveel 'ieder voor zich' waarbij alle opleidingen zelf 'het wiel moeten uitvinden'. Bovendien bestond er voor externe partijen (ministerie van OC&W, onderwijsveld) geen gesprekspartner waardoor er veelal over en niet met de docentenopleidingen werd gesproken. Alles overziend komt de commissie tot de volgende aanbevelingen.

Aanbevelingen aan het netwerk *Kunstvakdocentenopleidingen*:

- Bepaal een strategische koers die de positie van de docentenopleidingen versterkt.
- Aspecten die landelijk binnen dit overleg moeten worden afgestemd voor de docentenopleidingen in de beeldende vakken zijn:
  - Een beroepsbeeld dat de omslag van kunstenaar/docent naar docent in een beeldend vak

duidelijk neerzet

- De inhoud van het curriculum dat het beroepsbeeld weerspiegelt en waarin de stages een belangrijke plaats innemen (docent word je voor een groot deel in de praktijk)
- Hoe om te gaan met de MBO instroom
- Bepaal, in samenwerking met het werkveld en/of hbo-raad, hoe u de bachelor-master discussie zou willen zien aflopen

Aanbevelingen aan (nagenoeg) alle opleidingen;

- versterk de selecterende functie van de propedeuse; dat kan door het formuleren van inhoudelijke criteria gericht op het docentenberoep, het consequenter toepassen van het bindend studieadvies en het aanwijzen van curriculumonderdelen die bepalend zijn voor geschiktheid voor studie en beroep;
- ontwikkel een stagebeleid dat recht doet aan het belang van de stage in het totaal van het curriculum. Dat betekent een adequate organisatie, voldoende informatie, een degelijke begeleiding, goed contact met de stageverlenende instantie en heldere criteria voor de beoordeling;
- stel, mede ter borging van de eindkwalificaties, een representatieve werkveldcommissie in (of versterk de bestaande) ten einde te komen tot een gezaghebbend gremium dat uitspraken kan doen over (onder meer) de kwalificaties van afgestudeerden;
- formuleer in datzelfde kader een alumni-beleid dat niet alleen de opleiding voordeel biedt, maar ook afgestudeerden bedient in hun behoefte aan na- en bijscholing;
- werk op korte termijn aan een sterkere formalisering van de organisatie. Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle geledingen dienen zodanig vastgelegd te zijn, dat iedereen duidelijk is hoe de beslis- en besluitvormingslijnen lopen;
- leg mede in het kader van het interne kwaliteitszorgsysteem de bestaande (impliciete) beoordelings- selectie- en vrijstellingscriteria, nagestreefde doelen, regelingen, procedures en impliciet beleid vast;
- breng de reeds bestaande evaluatieactiviteiten onder in een bij de opleiding passend kwaliteitszorgsysteem;
- ontwikkel een personeelsplan waarin aandacht voor een adequate regeling van functioneringsgesprekken, een adequaat taakbelastingbeleid en op de benodigde onderwijskundige en didactische competenties toegesneden scholingsplan voor docenten, waarin ook aandacht is voor vakmatige ontwikkelingen. Om de oriëntatie op het voortgezet onderwijs te versterken kan de wens van de commissie worden meegenomen om docentstages in te voeren en/of docenten in dienst te nemen die ook in het voortgezet onderwijs werkzaam zijn.

Aanbevelingen aan de hbo-raad/ministerie van OC&W;

- Regel de titulatuur van de overgangsgroep studenten aan de eerste graadsopleidingen
- Gezien het ontbreken van een universitaire pendant voor docenten in het kunstvakonderwijs moet er een bekostigde Master worden gecreëerd voor docenten in het kunstvakonderwijs. De commissie is er hierbij voorstander van een vierjarige bachelor docentenopleiding die de brede startbekwaamheden van de docent verzorgt. De masteropleiding zou moeten voorzien in een verdere professionalisering en specialisering. Dit zou onder meer een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de loopbaanperspectieven van de docenten.

Hogeschool Zuyd

Academie Beeldende Kunsten, Maastricht

Opleiding:	Docent Beeldende Kunst en Vormgeving
Voorheen:	Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste Graad in <ul style="list-style-type: none"> ● Tekenen ● Handvaardigheid ● Textiele werkvormen
Visitatiedata:	1 en 2 november 2001

Samenvatting

De academie heeft een moeilijke tijd achter de rug. De ziekte en het latere overlijden van een directielid heeft zijn sporen nagelaten in de organisatie. Ondanks de zware tijden op managementgebied blijft de academie enthousiasme uitstralen. Met de komst van de nieuwe directeur is niet alleen de vacature vervuld maar lijkt er nieuwe moed, gedrevenheid en uitstekende externe contacten de academie binnen te komen. Dat is naar de mening van de commissie ook nodig.

De academie maakt een naar binnen gekeerde indruk. Binnen de opleiding wordt hard gewerkt om de student zo goed mogelijk te begeleiden in zijn of haar streven naar het docentschap. De nieuwe directeur heeft in het gesprek met de commissie de contouren van zijn toekomstvisie uiteengezet. Leidende trefwoorden daarin zijn "het is baggertijd" en "we mogen niet achterover leunen in zelfgenoegzaamheid" en "de buitenwereld moet worden binnengehaald". De commissie is het met de contouren van deze visie eens. Er gaat veel goed, er wordt hard gewerkt, maar een duidelijke eigen koers wordt niet gevaren. De docentenopleiding heeft impliciet reeds een begin gemaakt met het doordrenken van het totale onderwijs met het docentschap. Ook in de praktijkvakken wordt de relevantie van de les voor het docentschap veelal duidelijk gemaakt. Deze nieuwe koers dient verder te worden geëxpliciteerd.

Inleiding

De Hogeschool Zuyd is op 1 januari 2001 ontstaan uit een fusie tussen de Hogeschool Maastricht en de Hogeschool Limburg. De hogeschool kent 43 opleidingen met in totaal ruim 12.000 studenten en ruim 1200 medewerkers en is gevestigd in Maastricht, Heerlen en Sittard. De Academie Beeldende Kunsten Maastricht (ABKM) kent een lange traditie. Gestart als Stadstekeninstituut in 1898, werd de school in 1926 omgezet in een Middelbare Kunstnijverheidsschool. In 1987 werd de school onderdeel van de Rijkshogeschool Maastricht, vervolgens in 1994 de Hogeschool Maastricht.

Sinds 1 januari 2001 is de ABKM één van de faculteiten van de Hogeschool Zuyd en van de Stichting Hogeschool der Kunsten Zuid-Nederland. In deze laatste stichting, onder de werknaam Zuid Nederlandse Hogeschool voor de Kunsten, wordt samengewerkt met de kunstopleidingen van de Fontys Hogeschool.

De Academie verzorgt in het studiejaar (2000- 2001) de opleidingen tot leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste graad in Tekenen, Handvaardigheid en Textiele werkvormen (TEHATEX) en de opleiding Beeldende Kunsten en Vormgeving (BKV). Dit rapport gaat alleen in op de opleidingen tehatex.

Aan de ABKM volgen in het studiejaar 2000-2001 577 studenten een opleiding, waarvan 454 in de voltijdopleiding en 121 in de deeltijdopleiding. Ruim één derde van de studenten heeft een niet Nederlandse nationaliteit.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **voldoende** duidelijke visie op het beroep en het nationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid. De commissie vindt de visie echter te weinig een Maastrichtse signatuur dragen en bovendien de dominantie van het kunstenaarsaspect binnen de visie te pregnant.*

In het zelfevaluatie rapport geeft de opleiding aan het docentschap beeldende kunst en vormgeving in beginsel te zien als een beroep waarbij wordt gewerkt vanuit een beeldende attitude. Het is voor de docent noodzakelijk om zijn kunstdiscipline actief en receptief te beoefenen om daaraan de inspiratie alsmede de kennis en vaardigheden voor zijn docentschap te ontleen. Artistieke kwaliteit, ambitie en betrokkenheid zijn basisvoorwaarden voor het docentschap. Een brede startbekwaamheid wordt ontwikkeld die is gebaseerd op beeldende, kunsthistorische en onderwijskundige aspecten in hun onderlinge samenhang.

De commissie concludeert hieruit dat in de visie van de opleiding is dat de beeldende docent in beginsel werkt vanuit de beeldende attitude waarbij de artistieke visie voorafgaat aan de didactiek. Het kunstenaarschap dient als basis voor het docentschap. De commissie constateert dat in het beschreven beroepsbeeld het docentenaspect onderbelicht wordt. Tijdens de gesprekken bleek echter dat het centraal stellen van de artistieke component vaak in relatie tot het docentschap gebeurde. Daardoor wordt impliciet aan de opleiding tot docent gewerkt. De commissie dringt erop aan hetgeen nu impliciet gebeurt op te nemen in het beroepsbeeld (en curriculum) en op deze wijze het docentschap meer recht te doen. Deze duidelijkheid is bovendien onontbeerlijk bij de samenwerking met Sittard die tot een ongedeelde opleiding moet leiden.

In de huidige situatie is het beroepsbeeld mede ontleend aan de instellingsvisie van de voormalige Hogeschool Maastricht. De 3V's¹ zijn, aldus het zelfevaluatie rapport, een schakel tussen het beroepsbeeld van de opleiding en de uitwerking daarvan in het curriculum en eindtermen. De eigen profilering van het beroepsbeeld van de ABKM zou dus door deze 3V's duidelijk moeten worden. De commissie vindt echter dat de profilering van de opleiding, te algemeen blijft en onvoldoende een duidelijke Maastrichtse signatuur draagt. Het zicht van de opleiding in de beroepsvisie op de ontwikkelingen betreffende de maatschappelijke relevantie en de theoretische onderbouwing van het beeldend vak wordt door de commissie als voldoende beschouwd. De ontwikkelingen op het gebied van digitalisering, de ethische component van het vak en de ontwikkeling van West Europa als multiculturele samenleving blijven in het beroepsbeeld onderbelicht.

In geschriften en tijdens de gesprekken met docenten en management heeft de commissie geconstateerd dat de opleiding in haar beroepsvisie voldoende rekening houdt met de veranderende rol van de leraar in het studiehuis en van de ontwikkelingen van het vak CKV. De opleiding geeft aan bezig te zijn met het relateren van de bestaande academieprofielen aan de relevante beroepsprofielen

en startkwalificaties van het eindrapport *Beroep Kunstenaar*. De commissie juicht dit toe. Samenvattend concludeert de commissie dat het beroepsbeeld voldoende is maar dat het docentschap er explicieter in dient te worden opgenomen en de Maastrichtse eigenheid beter geformuleerd dient te worden.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding. De sturende werking kan worden versterkt.*

De visie van de opleiding op het beroep is bij de formulering van de eindtermen zichtbaar. Bij de formulering van de eindtermen is derhalve het kunstenaarschap wederom zeer dominant aanwezig. Ook in vergelijking met het rapport *Beroep Kunstenaar* is de aandacht voor het docentschap van de opleiding te gering. De eindtermen zijn niet heel gedetailleerd geformuleerd en geven dus een globaal inzicht in de specifieke kennis, vaardigheden en inzichten die de studenten aan het eind van de opleiding verworven moet hebben. De sturende werking van de eindtermen kan worden versterkt door nadere detaillering van de eindtermen.

De door de commissie noodzakelijk geachte kennis, vaardigheden, inzichten en houding komen voor de aspecten kennis van de historische achtergronden en de eigen visie op de ontwikkeling van het beeldend vak komen ruim voldoende tot uiting. Samenvattend concludeert de commissie dat de eindtermen voldoende relevant zijn maar dat zij kunnen worden aangescherpt. De nadruk op het kunstenaarschap is consistent met het beroepsbeeld maar wordt door de commissie niet gedeeld.

2 Curriculum

Er is met de studenten van de afdeling beeldende kunst en vormgeving (BKV) een gezamenlijk propedeutisch jaar. De student kiest daarna voor afstuderen binnen BKV of voor afstuderen binnen de afdeling docentenopleiding beeldende kunsten. Elke opleiding vormt een eigen afdeling met een, na de propedeuse, eigen curriculum, stafdocent en docententeam.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding. De oriëntatie op het beroep en de verdere studie van het docentschap beeldende kunst kan worden verbeterd.*

De commissie heeft in de studiegids voor de afzonderlijke programmaonderdelen voldoende heldere leerdoelen aangetroffen. De eindtermen zijn daarbij als uitgangspunt genomen. De commissie beoordeelt de leerdoelen als zinvol met het oog op de beroepsuitoefening. De commissie mist de blauwdruk van het curriculum waarin nog duidelijker de eindtermen aan de leerdoelen worden gekoppeld. Alles bij elkaar is de commissie positief over het curriculum van de opleiding. Het studiemateriaal is up-to-date zodat de studenten voldoende met de relevante nieuwe theorieën en ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk (nieuwe media, maatschappelijke ontwikkelingen, multimedia) in aanraking

komen. Er is binnen het curriculum ook voldoende aandacht voor het omgaan met verschillende leerstijlen die leerlingen in het voortgezet onderwijs hebben. Ook de voorbereiding op de nieuwe vakken CKV (1,2 en 3) heeft een voldoende plaats gekregen binnen het curriculum. De commissie vindt het curriculum van een voldoende niveau waarbinnen de belangrijkste kennisgebieden aan bod komen.

Er zijn nog wat kritiekpunten. Een belangrijk kritiekpunt is dat de opleiding onvoldoende een beredeneerd evenwicht aanbrengt tussen de vakken die opleiden voor het kunstenaarschap en vakken die opleiden voor het docentschap. De opleiding herkent deze omissie ook, maar heeft hiervoor nog geen reële oplossing. De voorgestelde lobby richting minister om de opleiding 5 jarig te maken wordt misschien ooit werkelijkheid maar biedt de huidige lichten studenten geen soulaas.

De commissie vindt het jammer dat in dit mooie curriculum zo weinig ingebouwde vakdidactiek aanwezig is. De nadruk op het kunstenaarschap is te pregnant. Dit komt ook tot uiting bij het onvoldoende schetsen vanaf het begin van de studie van een reëel beeld van de beroepspraktijk en de verdere studiemogelijkheden. De gemeenschappelijke propedeuse heeft een algemeen karakter, waarin basiskennis wordt onderwezen en basisvaardigheden worden aangeleerd leidend tot een brede beeldende ontwikkeling en technische vaardigheden. Een reëel en adequaat beeld van de beroepspraktijk en beroepsperspectieven van het docentschap wordt daarbij niet geschetst. Het oriënterende karakter van de propedeuse op de beroepspraktijk en de beroepsperspectieven van een docent beeldende vakken is hiermee van een onvoldoende niveau. Ook de opleiding constateert dit. Met betrekking tot de oriënterende functie op het docentschap wordt nagedacht over mogelijk te ontwikkelen programmaonderdelen waarmee de student haar affiniteit in dezen kan onderzoeken. De commissie steunt dit initiatief.

In de enquête onder derdejaars studenten (december 2000) zijn er ook vragen gesteld ten aanzien van de aansluiting tussen de propedeuse en de hoofdfase. Studenten van de totale academie (dus BKV en docentenopleiding) geven in deze enquête aan dat het onderwijs en het onderwijsprogramma van de propedeuse onvoldoende aansluit dan wel een onvoldoende basis geeft voor de vervolgstudie in de hoofdfase. De vraag of de propedeuse een goed beeld heeft gegeven van de gekozen vervolgstudie in de hoofdfase wordt met een 2.2 gemiddeld voor de totale academie (5 puntsschaal) laag gehonoreerd. Door de studenten tehatex echter wordt een 3.3 gescoord. De commissie concludeert hieruit dat de gemeenschappelijke propedeuse volgens de studenten wel een voldoende reëel en adequaat beeld geeft van de verdere studiemogelijkheden binnen de opleiding tehatex. De commissie begrijpt dat gezien de inhoud van de propedeuse en de inhoud van de hoofdfase niet.

In het zelfevaluatierapport wordt echter ook gesteld dat vakdocenten van de hoofdfase de inhoudelijke aansluiting van de propedeuse op de hoofdfase niet als optimaal ervaren. Studenten en docenten geven in gesprekken met de commissie aan de gezamenlijke propedeuse te willen handhaven. Studenten geven aan juist de brede voorbereiding en de omgang met studenten van andere studierichtingen als positief te beoordelen. Ook de mogelijkheid tijdens het eerste jaar nog te kunnen 'switchen' kan op instemming van de studenten rekenen. Ook docenten geven aan met name de brede oriëntatie tijdens de propedeuse als een groot voordeel te beschouwen.

De commissie aarzelt over de gemeenschappelijke propedeuse. De aangevoerde argumenten voor een gemeenschappelijke propedeuse zijn zeker legitiem en invoelbaar. Echter de specifieke functie van de propedeuse ten aanzien van de oriëntatie op het beroep en (volgens de vakdocenten hoofdfase) de aansluiting op de hoofdfase schiet op deze wijze tekort. Ook de volheid van het programma in het vervolg van de studie geeft aanleiding tot het zo efficiënt mogelijk gebruik maken van de beschikbare tijd.

De commissie neigt ertoe, gezien het gebrek aan beroepsoriëntatie, matige aansluiting op de hoofdfase en de het volle programma, aan te bevelen in de propedeuse de definitieve keuze voor een studiedifferentiatie eerder te maken (bijvoorbeeld na het eerste semester) zodat de beroepsoriëntatie en de aansluiting op de hoofdfase verbeterd kunnen worden. Dit zou ook de mogelijkheid bieden tot bijvoorbeeld het lopen van een op het docentschap gerichte stage in het eerste jaar.

De commissie vindt verder dat er binnen het curriculum te weinig aandacht is voor de rol van ICT binnen het voortgezet onderwijs. Samenvattend concludeert de commissie dat het binnenschools curriculum voldoende relevant is maar dat de nadruk op het kunstenaarschap en de duur van de gemeenschappelijke propedeuse heroverwogen dient te worden.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De commissie heeft een positief oordeel over het buitenschools curriculum. De opbouw in het stagelopen wordt door de commissie positief beoordeeld. De doelen die moeten worden behaald zijn relevant zij het globaal geformuleerd en nog onvoldoende in gedragstermen. De stageopdrachten zijn zinvol voor het realiseren van de doelen en met het oog op de beroepsuitoefening. Tijdens de stages komen de verschillende rollen van de leraar voldoende aan de orde. De onderwijskundige voorbereiding van de student vindt plaats in de zogenaamde onderwijswerkplaats (OWP). In deze OWP wordt geïntegreerd onderwijs aangeboden waarin de zelfstandigheid van de student en het 'leren leren' centraal staat. De commissie vindt dit een goede ontwikkeling. Ook is er tijdens de stages voldoende aandacht voor Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) 1,2 en 3. Er is bovendien de mogelijkheid te kiezen voor keuzestages zodat de student enige sturingsmogelijkheden heeft in het stagetraject. De commissie vindt dit positief.

Minder positief is de commissie over het feit dat de kennismaking met de beroepspraktijk door middel van een stage pas in het tweede studiejaar plaats vindt (zie ook paragraaf 2.1). Ook de beroepsvoorbereiding in het vierde jaar wordt niet zondermeer positief gewaardeerd. Deze beroepsvoorbereiding is dezelfde als wordt aangeboden aan de studenten Autonome Kunst van de BKV opleiding en is dus ook volledig gericht op de beroepsvoorbereiding als kunstenaar. Ook hier constateert de commissie wederom de nadruk op het kunstenaarschap. In een curriculum dat als zwaar en vol wordt beschouwd is deze module een extra belasting die niet bijdraagt aan de voorbereiding op het beroep docent. In totaal wordt ongeveer 15% (volgens het zelfevaluatie-rapport) van het curriculum besteedt aan stagelopen. De opleiding geeft aan dat stagelopen met name een competenties verwervende

functie heeft zoals onderwijspedagogische, vakdidactische en organisatorische vaardigheden waarbij op het gedrag van de aankomend docent wordt gereflecteerd en het doen, laten en handelen wordt geëvalueerd. Het belang van stages wordt door de commissie gedeeld. Echter het totale beslag dat de stages op het totaal van het curriculum legt wordt door de commissie als karig beschouwd. Daarbij komt dat de consequente invulling van de stage op slechts één dag van de week de beroeps-werkelijkheid onvoldoende recht doet. Samenvattend concludeert de commissie dat wat er gebeurt op zich voldoende is. Verbeteringen kunnen worden aangebracht in de invoering van een stage in het eerste jaar en een vergroting van het stageaandeel (en daarmee van het docentschap) in het curriculum.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

In het OER worden de verschillende programma onderdelen voldoende beschreven. De samenhang dient, volgens de opleiding, te worden gezocht in de volgtijdelijkheid van de studieonderdelen. Dit argument overtuigt de commissie niet. Ook de opleiding geeft aan dat bijvoorbeeld de aansluiting van de propedeuse op de hoofdfase nog een verbetering behoeft. De commissie heeft de rode draad, oftewel de beredeneerde inhoudelijke afstemming om tot een doortimmerd onderwijsaanbod te komen, niet aangetroffen. De invloed van de 3V's op de samenhang is niet duidelijk. Docenten geven aan deze V's toch vooral te zien als een slogan die wervend werkt. Studenten geven aan dat de 3V's kunnen worden gezien als een illustratie van een werkwijze die echter niet dominant is. De commissie is tevens van oordeel dat het praktijk- en theorieonderwijs nog niet optimaal op elkaar is afgestemd. De stageplaats kan door de student zelf worden geworven en de samenhang tussen de vakdidactische programmaonderdelen en de stage is daarmee niet gegarandeerd.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Het werkveld geeft aan over het algemeen tevreden te zijn met de afgestudeerden van de opleiding. De alumni worden gekarakteriseerd als zelfstandig, goed samenwerkend en enthousiast. De didactische vorming van de studenten lijkt in de loop der jaren verbeterd te zijn. Daarbij ontwikkelen de studenten voldoende eigen identiteit zodat de inbreng van de student in het vak ook uit de eigen creativiteit voortkomt. Ook de afgestudeerden zelf constateren geen onoverkomelijke lacunes bij aanvang van de beroepspraktijk. Als minpunt wordt wel gesteld dat de daadwerkelijke voorbereiding op de beroepspraktijk uiteindelijk toch teveel een theoretisch verhaal was. Dit omdat er te weinig stages werden gelopen en omdat de stage slechts één dag per week beslaat. Dit geeft onvoldoende daadwerkelijke voeling met de praktijk.

De commissie heeft afstudeerscripties gezien die vooral sterk waren in het vermogen relevante feiten

te verzamelen en een theoretisch kader te schetsen. De eigen kritische instelling van de student en de eigen visie komen in de afstudeerscripties minder tot zijn recht. Samenvattend concludeert de commissie dat de afgestudeerden voldoende adequaat zijn toegerust om te functioneren in de beroepspraktijk.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding beschikt nog niet over een methode om de inhoudelijke relevantie van de afgestudeerden te toetsen. Er is weliswaar sprake van regelmatig contact met de werkveldcommissie, de werkgevers en het beroepenveld maar deze contacten zijn informeel dan wel niet toegespitst op het verkrijgen van deze informatie. De opleiding heeft wel deelgenomen aan de kunstenmonitor 1999. Ook zijn er, eenmalig ten behoeve van het schrijven van het zelfevaluatie-rapport, zogenaamde terugkoppelingsgesprekken gehouden met afgestudeerden en er is een enquête gehouden onder 3^e jaarsstudenten. In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat er niet alleen een systematische gegevensverzameling nodig is maar dat een structurele aanpak gewenst is om de verkregen gegevens hanteerbaar te maken. De commissie sluit zich hierbij aan. Het voornemen van de opleiding om het alumnibureau te betrekken bij het genereren van informatie over de sterke en zwakke punten in de kwalificaties van de afgestudeerden wordt door de commissie gesteund. De alumni waarmee de commissie gesproken heeft geven aan wel van de alumnivereniging gehoord te hebben maar geen lid te zijn omdat het lidmaatschap geld kost en men er te weinig voor terug krijgt. Hier ligt een verbeterpunt voor de opleiding.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De onderwijsvisie van de opleiding geeft aan dat in de loop van de studie de sturing door de docent afneemt ten gunste van de zelfregie en zelfwerkzaamheid van de student. Er wordt gestreefd naar actieve kennisverwerving door de student waarbij ook aandacht wordt besteed aan reflectie op het werkproces. De opleiding geeft de student veel ruimte. Op zich vindt de commissie dat positief maar uit de gesprekken bleek tevens dat deze ruimte ook de mogelijkheid tot verstopping biedt voor de student. De opleiding moet zich kritisch blijven opstellen zowel naar de student als naar de eigen organisatie.

De uit de visie voortvloeiende keuzes voor werkvormen en studieactiviteiten zijn nog niet altijd beschreven vanuit de onderwijsvisie. De werkvormen worden door zowel de studenten als commissie als adequaat gegeven de leerdoelen beschouwd. Studenten zijn over de meeste werkvormen enthousiast. Het probleem gestuurde onderwijs en de studiereis worden echter niet gewaardeerd. Hier ligt een aandachtspunt voor de opleiding. Met name de integratie van vakken binnen de onderwijswerkplaats en de daaruit voortvloeiende werkvormen wordt door de commissie gewaardeerd. Ook de projecten (zowel beeldende als CKV) en het injectieonderwijs worden door de commissie gewaardeerd en zouden in tijdsbesteding kunnen worden uitgebreid omdat met name hier de actieve kennisverwerving en de beroepshouding worden gestimuleerd. Jammer is dat de algemeen onderwijskundige vakken onvoldoende hun vertaling vinden naar de beeldende vakken omdat dit onderwijs gemeenschappelijk met studenten van het conservatorium en toneelacademie wordt gegeven. Dit legt een extra nadruk op de noodzaak om in de rest van het onderwijs de integratie van kennis en vaardigheden te laten plaatsvinden. Deze integratie zou nog meer nadruk kunnen krijgen. Het studiemateriaal dat de commissie heeft ingezien is aan gepast aan de nieuwe onderwijskundige inzichten en de onderwijsvernieuwingen.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De gesprekken met de studenten ten aanzien van de toetsing waren zeer openhartig. Duidelijk werd dat elke docent de mogelijkheid heeft een eigen invulling aan het beschreven toetssysteem te geven. Elke student had een min of meer een eigen verhaal. Volgens het OER propedeuse bepaald de betrokken docent per semester het aantal en de aard van de gestelde opdrachten en de beoordelingswijze. Het zelfevaluatie rapport meldt dat het ontwikkelingsproces van de student en het resultaat ten aanzien van de drie modules gewogen wordt door leden van het docententeam. De student geeft hierbij een toelichting op het werk en krijgt feedback van de docenten. In het OER is aangegeven hoeveel punten de praktijk en kunsttheorievakken opleveren en hoeveel 'tekorten' een student mag hebben om

toch het totaal aantal punten voor de onderwijseenheden te krijgen. Ook de beoordelingscriteria worden in het OER beschreven. Echter hoe het nu precies zit met de verhouding van de vakken onderling binnen een onderwijseenheid wordt onvoldoende duidelijk en de beoordelingscriteria zijn voor meerdere uitleg vatbaar. De commissie concludeert dat de aard en aantal opdrachten en de beoordelingswijze van een vak aan de individuele docent wordt overgelaten. De commissie kan dan ook geen oordeel geven over het adequaat zijn, de mate waarin de toets correspondeert met de inhoud en de diepgang. De groepsbeoordeling van alle vakken leidt tot het toekennen van de studiepunten voor de totale onderwijseenheid, maar de wijze waarop de individuele studenten beoordeeld worden zowel tijdens de individuele als tijdens de groepsbeoordeling, blijft vaag en ongedocumenteerd. De alumni geven aan de beoordelingscriteria vaag te vinden en de referentie naar de 3V's niet te herkennen. Ook de huidige studenten hebben kritiek op de vaagheid van de criteria en vinden aan de ene kant door de groepsbeoordeling het systeem redelijk objectief maar (vooral de hoofdfase studenten) zien niet veel meerwaarde in de groepsbesprekingen ten opzichte van de individuele beoordelingen. Met name de hoofdfase studenten geven aan dat de groepsbeoordeling te oppervlakkig blijft en er te weinig echte terugkoppeling op het werk van de student plaats vindt. De commissie betreurt dit omdat juist de feedback op het werk vanuit de verschillende invalshoeken de studenten verder helpt in hun ontwikkelingsproces.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **onvoldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding geeft aan studenten te selecteren op hun artistieke vermogen en beeldende capaciteiten. Daarnaast dient de student de potentie te hebben zich tot beeldend kunstenaar vormgever of docent te ontwikkelen en hiervoor de juiste attitude als wel het vermogen tot theoretische reflectie te bezitten. Een nadere beschrijving van wat dan die potentie inhoudt dan wel wat de juiste attitude of het vermogen is wordt vervolgens niet gegeven. Er wordt tevens geen rekening gehouden met het nieuwe examenprofiel Cultuur en Maatschappij.

De opleiding gaat bij de selectie niet over één nacht ijs. Het toelatingsonderzoek duurt twee dagen en bestaat uit een thuisopdracht en uit het op de academie uitvoeren van vier verschillende opdrachten. De resultaten daarvan worden, aldus het zelfevaluatie rapport, door het team vergelijkenderwijs beoordeeld. Het selecterende team gebruikt voor de beoordeling de eigen persoonlijke visie, ervaring en kennis van de beroepspraktijk. De opleiding geeft in het zelfevaluatie rapport aan het toelatingsbeleid nader te willen aanscherpen. Voorgestelde veranderingen zijn onder meer het inschakelen van externe deskundigen en het (in samenwerking met Fontys) onderzoek doen naar beoordelingscriteria voor toelating van studenten. Deze voornemens kunnen op steun van de commissie rekenen. De commissie is van mening dat de huidige toelatingfocus teveel op het beeldende werk is gericht. De commissie concludeert dat de toelating niet berust op een duidelijke en beargumenteerde visie ten aanzien van de kwalificaties voor het docentenberoep waarover de student moet beschikken. Er staat ten aanzien van de toekenning van vrijstellingen uitsluitend een summier procedure op schrift. Duidelijke vrijstellingscriteria heeft de commissie niet aangetroffen. De beoordeling van het

vrijstellingsverzoek gebeurt door de betrokken docent. De procedure voorziet niet in een inhoudelijke terugkoppeling van de beslissing naar de student.

De procedure voor de preselectie van zij-instromers is duidelijk echter de aannamecriteria niet. De commissie heeft er begrip voor dat expliciete criteria moeilijk van tevoren zijn aan te geven gezien het individuele maatwerk dat moet worden geleverd. Er bestaan geen procedures om eventuele studieproblemen en/of studiedeficiënties bij individuele studenten in een vroeg stadium te onderkennen. De opleiding heeft geen apart beleid gericht op de werving van allochtone studenten. De commissie is van mening dat de opleiding veel tijd en energie steekt in de selectie van de instromende studenten maar dat de selectiecriteria nog wat explicieter moeten zijn en meer gericht op het docentschap. Beleid gericht op de aansluiting bij de vooropleiding van de student en het wegnemen van deficiënties heeft de commissie gemist.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

Er bestaan geen expliciet inhoudelijk beargumenteerde criteria die een indicatie moeten vormen voor de geschiktheid van de student voor het beroep en de verdere studie. De totale inhoud van het eerste jaar wordt als even belangrijk gezien voor de verdere studie en geschiktheid van de student voor het beroep.

De commissie vindt dit te vrijblijvend. Als de opleiding een duidelijk beroepsbeeld heeft moet ze geschiktheidscriteria kunnen aanleggen voor de selectie van studenten. Zeker gezien het feit dat in de propedeuse de aandacht voor het docentschap zo impliciet blijft is de noodzaak voor een degelijke selectie op docentvaardigheden evident. Ook de opleiding constateert dit. Als voornemen formuleert de opleiding de noodzaak tot het onderzoeken of selectiecriteria voor de docentenopleiding dienen te worden aangebracht. De commissie is van mening dat dit wel moet en dat deze zo spoedig mogelijk moeten worden gerealiseerd. Na het eerste semester overlegt het docententeam over de geschiktheid van de studenten. Na het eerste blok van het tweede semester worden waarschuwingen uitgedeeld aan die studenten waarvan het docententeam verwacht dat deze niet aan de eindcriteria kunnen voldoen. Met Pasen is er een geformaliseerd bewakingsmoment ten aanzien van de studievoortgang waarna aan het eind van het studiejaar een bindend negatief studieadvies kan worden afgegeven. Het is voor de commissie moeilijk na te gaan hoeveel studenten inderdaad een negatief bindend studieadvies krijgen omdat de opleiding deze cijfers niet aangeleverd heeft.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

Ten aanzien van de toetsmomenten, de snelle bekendmaking van de toetsresultaten, het aantal en de spreiding van de herkansingsmomenten en de communicatie hierover met de studenten heeft de commissie een positief oordeel. Deze onderdelen verlopen over het algemeen voldoende.

Ten aanzien van de studielast meting en bewaking is de commissie minder positief. De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport aan geen aparte normen te hebben geformuleerd bij de aparte programma-onderdelen. De studielast wordt gekoppeld aan de onderwijseenheden, te weten de praktijkcomponent (18 studiepunten) en de theoriecomponent (3 studiepunten). Er is daarbij geen beargumenteerde opvatting over de spreiding van de studiebelasting over het jaar en tussen de verschillende vakken.

Bovendien blijkt de studielast niet regelmatig te worden onderzocht. In de enquête onder derde jaarsstudenten wordt de propedeuse qua studielast als zwaar ervaren. In gesprek met de commissie geven de propedeusestudenten echter aan dat de studielast in de propedeuse wel wat hoger mag. Een nader onderzoek lijkt hier op zijn plaats.

De commissie concludeert dat de opleiding weinig zicht heeft op de studiebelasting van de student. In het zelfevaluatierapport heeft de opleiding als voornemen genoteerd dat er een aan het curriculum gerelateerd onderwijsorganisatiesysteem moet worden ontwikkeld waarin beargumenteerde studiebelasting en corresponderende toekenning van studiepunten een onderdeel zijn. De commissie steunt dit voornemen en dringt aan op een spoedige uitvoering hiervan.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

De opleiding legt bij de begeleiding van de student nadruk op de vakbegeleiding van de student door de vakdocent. Dit wordt beschreven in de studiegids. Tijdens de propedeuse wordt, aldus de studiegids, door de vakdocent aandacht geschonken aan de studiekeuze, selectie en determinatie.

De precieze invulling van deze begeleiding wordt aan de individuele vakdocent overgelaten. De meer algemene persoonlijke begeleiding van de student, gericht op niet vakgebonden problemen, wordt ondergebracht bij de propedeuse stafdocent en de studentbegeleider van de ABKM. Alhoewel er een studievolsysteem Progress aanwezig is wordt dit systeem volgens de studiegids niet gebruikt voor cohortanalyses of het bijhouden van de studievoortgang. Dit bevreemdt de commissie.

De registratie van de studievoortgang gebeurt via het invullen van klassenlijsten. De student krijgt dus uitsluitend (tweemaal per jaar) informatie op papier over de grote leseenheden. De voortgang binnen een leseenheid is niet inzichtelijk tenzij alle klassenlijsten naast elkaar worden gelegd. Dit bevordert het inzicht in de eigen studieresultaten van de student niet (zie ook paragraaf 4.2 toetsen). In de uitvoering wordt de studiebegeleiding door de studenten over het algemeen als voldoende beschouwt. Echter de formele borging van het studiebegeleidingsysteem kan beter en de registratie en analyse van de studieresultaten geven te weinig informatie zowel aan de student als aan de

opleiding. Het is positief als studenten aangeven dat de studiebegeleiding voldoende is omdat de relatie met de docenten positief gewaardeerd worden. Deze relatie is belangrijk maar de verankering van de studiebegeleiding moet echter ook. De commissie concludeert dat de studiebegeleiding voldoende is maar nog nader kan worden uitgewerkt.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperiodes) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodesdoelen).*

De opleiding neemt de beantwoording van deze evaluatievraag in het zelfevaluatie-rapport niet echt serieus. Voor beantwoording wordt uitsluitend verwezen naar de beschrijvingen gedaan in de paragrafen 2.2, 3.1 en 8.1. Een analyse en beleidsvoornemens op ten aanzien van deze evaluatievraag worden niet beschreven. De stage wordt door de opleiding aangeduid als een belangrijk onderdeel van de studie.

Ook de begeleiding vanuit de opleiding tijdens de stageperiode is volgens de studenten vrijwel afwezig. De stageverlenende instituten pleiten ook voor meer begeleiding vanuit de opleiding naar de student. Een document waarin de taken en verantwoordelijkheden van alle partijen helder zijn beschreven ten aanzien van taakverdeling met betrekking tot de begeleiding en beoordeling van de student heeft de commissie niet aangetroffen. De beoordelingswijze kan, volgens het OER, gedelegeerd zijn aan het stageverlenende instituut of wordt door de opleiding gedaan. De beschreven beoordelingscriteria in het OER zijn zeer algemeen en onvoldoende expliciet.

Samenvattend meent de commissie dat de studierichtingen het stagelopen allen op eigen wijze invullen. Er is nog geen consensus over wijze van leerdoelen formuleren, begeleiding, beoordelingscriteria, etc. De commissie meent dat deze consensus er wel moet komen. De inhoudelijke invulling kan per studierichting verschillen maar de procedures en de vorm zouden identiek moeten zijn. Dit zou ook voorkomen dat elke studierichting in deze opnieuw het wiel moet uitvinden.

De stageverlenende instituten geven aan dat de opleiding onvoldoende doet met de feedback die er vanuit de stageplaats wordt gegeven op de opleiding en de studenten. De commissie betreurt dit omdat juist deze informatie gebruikt kan worden om de curricula up-to-date te brengen en te houden. Studenten en stageverleners geven aan dat de begeleiding vanuit de opleiding tijdens de stage onvoldoende was. Er was tijdens de stage nauwelijks contact met de opleiding. In het verlengde van paragraaf 2.2 constateert de commissie dat er ten aanzien van de formalisering van de externe contacten en de organisatie en begeleiding van de stages nog een verbetertraject ingezet dient te worden. Ook de beoordeling van de stages is nog niet op orde. De commissie dringt erop aan er voor alle afstudeerrichtingen concrete beoordelingscriteria geformuleerd worden, ontleend aan de voor deze stage vastgelegde doelen.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De opleiding geeft aan dat zij in het verleden, onder druk van langdurige ziekte binnen het directie-team, te weinig aandacht heeft geschonken aan een expliciet en beargumenteerd beleid ten aanzien van rendement, studieduur en uitval. De opleiding heeft tot nu toe onvoldoende inzicht in de relevante door- en uitstroom gegevens en heeft dus ook geen gerichte verbeteracties kunnen voeren. Het vernieuwde Bureau Onderwijs zal op dit gebied een actievere rol gaan spelen. De Academie beschikt niet over uitgesplitste gegevens voor de verschillende opleidingen omdat de personeels- en studentenadministratie van de Hogeschool Zuyd geen verder onderscheid maakt tussen opleidingen. Alle onderstaande gegevens gelden voor de gehele Academie.

De opleiding geeft aan dat in de loop der jaren (sinds 1994) het aantal docenten en studenten evenredig is afgenomen. De daling van het aantal studenten is op het conto van de invoering van de vierjarigheid te schrijven. De daling in het aantal docenten is, gezien de stijging van de docent/student ratio (van 1/14 naar 1/17) daarbij iets achtergebleven. Het zelfevaluatie-rapport geeft aan dat de ABKM streeft naar een rendement voor de propedeuse van 75% en een totaal rendement van 70%. De commissie vindt dit het nastreven waard. Uit de cijfers blijkt dat de genoemde streefrendementen nog niet behaald worden. Het percentage uitval na de propedeuse schommelt rond 28% terwijl het totale rendement (volgens opgave van de opleiding) op ongeveer 53% uitkomt. Dit betekent dat de uitval in de hoofdfase rond de 20% is. De onvoldoende selectie aan het eind van de propedeuse kan hiervan de oorzaak zijn. Een andere mogelijkheid is de slechte aansluiting tussen de propedeuse en de hoofdfase (zie enquête derdejaars studenten) waardoor studenten de verkeerde keus maken en alsnog de studie staken. De commissie dringt aan op een nader onderzoek in deze.

De gemiddelde studieduur van uitvallers is met 1,5 jaar nog wel hoger dan de bekostigingsnorm (1,35 jaar) maar voor de commissie acceptabel. De commissie concludeert dat de opleiding wel een begin heeft gemaakt met beleid in deze maar tot nu toe onvoldoende greep heeft op de instroom en uitstroomregistratie en beleid en maatregelen dienaangaande.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

In het zelfevaluatie rapport geeft de opleiding aan dat de contacten van de directie en de docenten met het werkveld divers en wisselend qua intensiteit zijn. Veel van deze contacten worden omschreven als informeel en worden via het persoonlijke netwerk van directie en docenten onderhouden. Een groot deel van de beeldende docenten heeft actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk. De commissie beoordeelt dit positief. De docentenopleiding heeft echter geen docenten met relevante werkervaring binnen de docentenberoepspraktijk. De focus van de docenten wordt hierdoor met name op het beeldend werk gericht en minder op de docentkant van het beroep.

Er wordt volgens het werkveld in het algemeen weinig gedaan met de informatie die vanuit het werkveld komt (zie paragraaf 6.4). De commissie heeft geen procedure aangetroffen die de extern opgedane kennis beschikbaar maakt voor de totale organisatie. Er is tot nu toe ook onvoldoende sprake van het op gestructureerde wijze betrekken van (stageverlenende) instanties en/of gast-docenten bij het ontwikkelen van beleid.

Ook ten aanzien van de internationale contacten is de aanwijsbare benutting daarvan in de beleidsvoering nog niet voldoende gestructureerd. Samenvattend concludeert de commissie dat er veel contacten zijn, maar dat deze niet zichtbaar zijn ingebed in het beleid en de feedback van de contacten op de opleiding niet duidelijk is. De commissie beveelt aan dit te verbeteren. Bovendien is er meer aandacht nodig voor de externe contacten die de docentenopleiding betreffen.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatie rapport dat het onderhouden van relaties met wetenschappelijke instituten nog niet voldoende structureel is. Ook spreekt de opleiding de wens uit om naast de structurele incorporatie van de wetenschappelijke oriëntatie binnen het curriculum ook tot samenwerking met wetenschappelijke instituten te komen. Tot op heden is dit onvoldoende gebeurd. De commissie is van mening dat de mate waarin de opleiding zich op de hoogte stelt van relevant onderzoek tot nu toe op een incidentele basis plaats vindt. Er is geen beleid dat er op gericht is structureel kennis te nemen van relevant onderzoek en de resultaten hiervan op te nemen in het curriculum. Dit geldt niet alleen voor artistiek onderzoek maar ook voor onderwijsonderzoek. In het gesprek met de nieuwe directeur van de academie gaf deze aan zich bewust te zijn van deze omissies. Een van zijn beleidsvoornemens is een vaste relatie aan te gaan met in ieder geval de Universiteit van Maastricht (faculteit cultuurwetenschappen) om een masters opleiding te starten. De commissie steunt dit voornemen als eerste stap in het tot ontwikkeling brengen van de wetenschappelijke oriëntatie van de academie.

9 De opleidingsorganisatie

Uit de gesprekken van de commissie met docenten, management en college van bestuur blijkt dat de opleiding zware tijden heeft meegemaakt. De langdurige ziekte en het latere overlijden van een directielid heeft een zware wissel getrokken op de organisatie en het personeel. De betreffende directeur was dusdanig hecht verbonden met de opleiding en het personeel dat naast de organisatorische problemen het personeel ook geconfronteerd werd met persoonlijk verlies. De noodzakelijke organisatorische en artistieke ontwikkelingen zijn grotendeels stil gelegd en de meeste energie is gebruikt om de opleiding draaiende te houden. De organisatie is als het ware buitenwerking gesteld in verband met de ziekte van de directeur. Met de komst van de nieuwe directeur is aan deze periode van stagnatie, naar de overtuiging van zowel opleiding als commissie, een einde gekomen.

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De inrichting en structuur van de organisatie wordt niet zozeer bepaald door de visie op onderwijs als wel door de indeling van de opleiding in afstudeerrichtingen. In de huidige organisatie staat de directie aan het hoofd van de organisatie. De organisatie bestaat verder uit zes studiedifferentiaties geleid door een stafdocent/coördinator. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement zijn duidelijk omschreven in onder meer de studiegids (00-01) en het document "Organisatiestructuur ABKM" uit januari 2001. Dit geldt minder duidelijk voor de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van andere geledingen binnen de organisatie en van de individuele docenten. Er zijn veel overlegvormen en commissies waarin de directie vrijwel altijd participeert. Het initiatief voor overleg ligt bij de directie en er wordt (zo lijkt het) weinig gedelegeerd. Het blijft in deze organisatiestructuur nog onduidelijk op welke wijze de besluitvormingsstructuur vorm krijgt. Omdat de opleiding in het zelfevaluatierapport als verbeterpunt heeft opgenomen de betrokkenheid en inspraak te optimaliseren (van zowel internen als externen) neemt de commissie aan dat er nog een verder verfijning van de besluitvormingstructuur zal optreden.

De opleiding beschikt over een opleidingscommissie (OC). De commissie oordeelt hierover positief omdat om deze wijze de formele inspraak van docenten en studenten wordt gewaarborgd. In de OC zitten zowel docenten en studenten en ook de directie. De commissie ziet de OC als een onafhankelijk orgaan dat de dagelijkse gang van zaken op de opleiding van commentaar voorziet. De commissie merkt op dat de deelname van de directie aan de OC hiermee in tegenspraak kan zijn. In de enquête onder derdejaarsstudenten wordt de organisatie van de opleiding met een 2.7, de communicatie binnen de academie met een 2.4 en de organisatie binnen de studiedifferentiatie met een 2.9 (allen op een vijfpuntsschaal) als onvoldoende beoordeelt. Hier ligt voor de opleiding een verbeterpunt. Formeel is het Bureau Onderwijs (onder verantwoordelijkheid van de directeur onderwijs) verantwoordelijk voor de sturing en bewaking van de inhoud van het onderwijsprogramma, de onderwijsvisie, de onderwijscondities en de onderwijsontwikkeling. In de praktijk blijkt de studierichtingdifferentiatie deze verantwoordelijkheid te dragen. Eén maal per twee maanden vindt er een overlegplaats tussen

de docenten van een studierichtingdifferentiatie waarbij ook studenten aanwezig zijn. In deze overleggen worden ook nieuwe aanzetten voor het onderwijs besproken. Opvallend is dat de opleiding niet beschikt over commissies gericht op studiebegeleiding en stagebegeleiding. In navolging van de in dit rapport eerder gedane oproep tot meer structuur in zowel studie- als stagebegeleiding zou het oprichten van deze commissies misschien een eerste begin kunnen zijn.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De student wordt door de opleiding centraal gesteld. Dit uitgangspunt resulteert in voorzichtige aanzetten tot een meer geïntegreerd beroepsgericht onderwijs zoals in het tweede semester van de propedeuse en de projecten in de hoofdfase. Zoals eerder door de commissie opgemerkt is beroepsgerichtheid echter nog geen sterk punt van de opleiding. In de propedeuse is deze echt onvoldoende (want zo goed als afwezig) terwijl er in de hoofdfase wel enige aandacht aan wordt geschonken maar nog onvoldoende.

De commissie heeft er goede hoop op dat met het formuleren van competenties aan de hand van het rapport *Beroep Kunstenaar* het beroep veel meer centraal zal komen te staan. Intercollegiale feedback wordt niet structureel ingepland en vindt met name plaats op een ad hoc basis. Omdat er lange tijd sprake was van een afwezig leiderschap op artistiek gebied is het werkklimaat (begrijpelijk) meer gericht op het 'draaiende houden' van de opleiding en tot dusverre onvoldoende gericht op continue verbetering en innovatie. Het beroepsbeeld is niet heel dwingend geformuleerd (zie paragraaf 1.1) en dient dan ook niet als een zeer sterk sturend element in het curriculum.

Opvallend in de enquête is dat ertussen de studenten een groot verschil is ten aanzien van de waardering van de leeromgeving. Studenten Visuele Communicatie en interieurarchitectuur beoordelen dit als onvoldoende (2.6 en 2.7) terwijl de andere studierichtingen met een 3,3 tot een 4.1 voldoende tot ruim voldoende worden beoordeeld (docentenopleiding 3,4).

De commissie heeft tijdens haar bezoek een open en vriendelijke atmosfeer aangetroffen waarin alles mogelijk lijkt, of zou moeten zijn. Ook studenten geven aan de sfeer als prettig te ervaren waarin de contacten met de meeste docenten en medewerkers plezierig verlopen.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De academie heeft nog geen expliciet personeelsbeleid geformuleerd. Op onderdelen gebeurt er wel wat maar een samenhangend beleid is nog niet voorhanden. De opleiding tracht, bij de aanname van nieuwe docenten, enigszins aan te sluiten bij het onderwijsbeleid en bij enkele gewenste personeelskwalificaties. De commissie heeft geen procedures voor de werving en selectie van nieuw personeel

aangetroffen. Ten aanzien van het bestaande personeel beschikt de opleiding niet over een overzicht van de personeelskwalificaties. De aandacht voor professionalisering, mobiliteit en personeelsplanning komt slechts langzaam op gang.

Een scholingsplan dat gerelateerd is aan het voorgenomen onderwijsbeleid is er nog niet. Gezien het feit dat de opleiding nog geen overzicht heeft over de competenties van de docenten is het ook nog niet mogelijk gericht scholing aan te bieden die de eventueel ontbrekende competenties zouden opheffen.

De commissie vindt dit onvoldoende en dringt aan op het opstellen van een scholingsplan dat voorziet in een meerjaarlijkse vakinhoudelijke, onderwijskundige, didactische en werkveldgericht scholing van docenten. Stages in het voortgezet onderwijs bijvoorbeeld zouden voor de docenten van de docentenopleiding zeer nuttig kunnen zijn. Er zijn geen functioneringsgesprekken. De manier van leiding geven wordt gekarakteriseerd als 'open deur' manier waarbij het personeel altijd kan binnenlopen om 'iets' te regelen of af te spreken. De commissie vindt dit op zich voldoende maar er dient daarnaast ook een formele relatie tussen directie en docent te bestaan. De commissie dringt aan op implementatie van functioneringsgesprekken.

De gemiddelde leeftijd van het personeel is 50+ met een kleine bandbreedte. Dit is op zich natuurlijk geen probleem maar zal dat in de toekomst wel kunnen worden bijvoorbeeld als het personeel massaal met pensioen gaat. Docenten geven daarbij aan zich zwaar belast te voelen en min of meer te fungeren als sponsor van de opleiding. Bovendien is het voor studenten goed meer jonge docenten te hebben die vaak qua geest toch dicht bij de studenten staan. Een goed taakbelasting toedelingssysteem is onontbeerlijk om docenten niet te over belasten. Ook het ziekteverzuim onder het niet onderwijzend personeel (20%) is een reden tot zorg. Beide zaken (taakbelasting en ziekteverzuim) dienen pro-actief te worden benaderd door management van zowel de academie als de hogeschool

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende tot goed** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Tijdens haar rondgang door de gebouwen van de ABKM is de commissie onder de indruk geraakt van de aanwezige faciliteiten. De nieuwbouw van Wiel Arets levert een zeer stimulerende werk- en studieomgeving op voor zowel studenten als docenten. In prachtige, vrijwel 'muurloze', ruimten wordt hier een voorschot genomen op de (nog afwezige) inhoudelijke ontschotting tussen de verschillende vormgeving afstudeerrichtingen. De werkplaatsen zijn ruim, schoon en adequaat toegerust.

De onderkomens van de studenten Autonome Kunst (in een oud schoolgebouw) zijn qua ruimte voldoende maar halen het niet bij de professionele uitstraling van de nieuwbouw. De studenten waarderen de faciliteiten met gemiddeld een 6.3. De bibliotheek heeft een verouderd boekenbestand maar een voldoende tijdschriftenbestand. Ten aanzien van de ICT voorzieningen zijn de studenten kritisch (5.0).

Studenten geven aan dat de software langzaam maar zeker up-to-date begint te raken maar dat de standaard nog niet wordt gehaald. De commissie vindt dat, hoewel het altijd beter kan, er voldoende informatie en communicatiemiddelen beschikbaar zijn (dia's, video's, internet, on-line verbinding met NCC) voor docenten en studenten.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

Ten aanzien van het interne kwaliteitszorgsysteem constateert de commissie dat er eerste aanzetten zijn gedaan om dit systeem te implementeren. Er bestaat een "Beleidsplan Kwaliteitszorg" uit 1996 voor de ABKM dat niet gebaseerd is op hogeschool beleid op dit gebied. In het plan zijn er voor het curriculum en het personeelsbeleid kwaliteitscriteria geformuleerd die de kwaliteit weerspiegelen die de opleiding nastreeft.

Het beleidsplan kwaliteitszorg gaat in op diverse kwaliteitszorgonderwerpen (met name curriculum en personeelsbeleid), geeft streefdoelen aan, de frequentie van het verzamelen van gegevens, waar de informatie vandaan moet komen en voor wie de verkregen informatie is bedoeld. Er zit echter geen argumentatie achter deze onderdelen. Voorts wordt er geen aandacht besteed aan het waarom van een streefdoel (uitgangspunten), de wijze van verzamelen van informatie en de analyse ervan en een (tijd)planning.

De kwaliteitszorg binnen het onderwijs vindt plaats in werkbeprekingen, semesterbeoordelingen en het eindexamen, gecommiteerden, gast- en projectdocenten en de stage. Het is niet duidelijk op basis waarvan deze gesprekken worden gevoerd en wat er gebeurt met de resultaten. Deze vorm van kwaliteitszorg is vrij impliciet: er worden vooraf geen criteria aangereikt en er wordt weinig schriftelijk vastgelegd.

De commissie Interne Kwaliteitszorg is van plan aan de hand van de studentenquêtes en de schriftelijke evaluatie van de propedeuse verbeterdoelen vast te stellen en uit te werken. De commissie constateert dat er tot nu toe is er op kwaliteitszorggebied weinig gebeurt. Het beleidsplan is niet bijgesteld na 2000. Er zijn tot nu toe weinig veranderingen doorgevoerd op basis van evaluaties. Er is nog geen sprake van een realistische opzet en zorgvuldige implementatie van het kwaliteitsverbetering -/vernieuwingsbeleid, waarbij rekening wordt gehouden met wat de organisatie aankan.

11.2 Het zelfevaluatierapport

*Het zelfevaluatierapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

Het zelfevaluatierapport volgt de indeling zoals die is voorgeschreven. Positief is dat het rapport per aandachtspunt een streefdoel, een beschrijving van de huidige situatie, een analyse en voornemens bevat. Volgens de opleiding komt de visitatie op een ongelukkig moment: de voorgenomen herstructurering van het KUO op basis van Meer zicht op Kwaliteit. Door ziekte vanaf 1998 heeft de directie een te grote taakbelasting en staat onder druk. Het zelfevaluatierapport is geschreven door een externe schrijver aan de hand van een projectplan dat door de leiding en stafdocenten is geaccordeerd. Voor het schrijven is onder meer gebruik gemaakt van interviews en panelgesprekken met en enquêtes onder de betrokkenen waaronder studenten, afgestudeerden en het beroepenveld.

De commissie heeft, op basis van de gesprekken, de indruk dat de schrijver van het zelfevaluatie-rapport te weinig echt met de betrokken docenten en studenten heeft gediscussieerd. De commissie heeft nog enige punten van kritiek. De beschrijvingen van de huidige situatie zijn wisselend van kwaliteit. Niet altijd is de gewenste situatie duidelijk onderscheiden van de feitelijke situatie. Van sommige beoordelingen bij de analyses is niet altijd duidelijk op welke gegevens de oordelen zijn gebaseerd en er zijn tegenstrijdigheden in het rapport. Daar komt bij dat de opleiding niet altijd duidelijk maakt van welke evaluatiegegevens zij gebruik heeft gemaakt om tot een oordeel te komen. De voornemens vloeien te weinig voort uit de analyses en ontberen een realistische tijdsplanning voor de uitvoering ervan.

In december 2000 is onder 3^e jaarsstudenten van de academie een enquête gehouden die door het IOWO is verwerkt. Op basis van de uitkomsten van deze enquête zijn de studiedifferentiaties in februari 2001 verzocht een analyse te maken en verbeterplannen te ontwikkelen. De commissie heeft deze plannen ten tijde van haar bezoek niet aangetroffen. De commissie vindt het positief dat de mening van de studenten regelmatig in het rapport tot uitdrukking komen.

In het zelfevaluatie-rapport zijn ook gegevens uit de HBO- Kunstenmonitor verwerkt. Volgens de opleiding herkennen de betrokkenen zich in het rapport en heeft het rapport voldoende draagvlak. De commissie heeft de indruk dat de externe auteur van het zelfevaluatie-rapport niet altijd voldoende de situatie, zoals zij door medewerkers en studenten wordt ervaren, heeft weergegeven.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

In voorgaande paragrafen heeft de commissie een positief oordeel uitgesproken over het beroepsbeeld, de eindtermen, het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, de studievoortgang, de cultuur en de faciliteiten.

De commissie vindt de volgende onderdelen nog voor verbetering vatbaar; de samenhang, de bewaking van de kwalificaties, de toetsing, de instroom, de selectie, de studiebegeleiding, stagebegeleiding, rendementen, contacten met werkveld, wetenschappelijke oriëntatie de organisatie, het personeelsbeleid, het zelfevaluatie-rapport en het kwaliteitszorgsysteem.

De academie heeft een moeilijke tijd achter de rug. De ziekte en het latere overlijden van een directielid heeft zijn sporen nagelaten in de organisatie. Desalniettemin is de academie overeind gebleven. De commissie spreekt ten aanzien van alle medewerkers haar waardering hierover uit maar tekent hierbij aan dat de stagnatie niet positief heeft gewerkt voor de studenten. Ondanks de zware tijden op managementgebied blijft de academie enthousiasme uitstralen. Met de komst van de nieuwe directeur is niet alleen de vacature vervuld maar lijkt er nieuwe moed, gedrevenheid en uitstekende externe contacten de academie binnen te komen. Dat is naar de mening van de commissie ook nodig. De academie maakt een naar binnen gekeerde indruk. Binnen de opleiding wordt hard gewerkt om de student zo goed mogelijk te begeleiden in zijn of haar streven naar het docentschap.

De nieuwe directeur heeft in het gesprek met de commissie de contouren van zijn toekomstvisie uiteengezet. Leidende trefwoorden daarin zijn "het is baggertijd" en "we mogen niet achterover leunen in zelfgenoegzaamheid" en "de buitenwereld moet worden binnengehaald".

Zoals hierboven al aangegeven is de commissie het met de contouren van deze visie eens. Er gaat veel goed, er wordt hard gewerkt, maar een duidelijke eigen koers wordt niet gevaren.

De docentenopleiding heeft impliciet reeds een begin gemaakt met het doordrenken van het totale onderwijs met het docentschap. Ook in de praktijkvakken wordt de relevantie van de les voor het docentschap veelal duidelijk gemaakt. Deze nieuwe koers dient verder te worden geëxpliciteerd. Het is noodzakelijk voor docenten zich gebonden te voelen aan de docentenopleiding. Dit geldt niet alleen voor de theorie docenten maar met name ook voor de praktijkdocenten die in hun onderwijs steeds de relevantie van hun onderwijs ten aanzien van het docentschap moeten aangeven. De focus moet het beroep zijn en niet het vak. De opleiding heeft een start gemaakt met het formaliseren van het onderwijs. Een verdere aanscherping van het beroepsbeeld en het curriculum aan de nieuwe landelijke profielen in de vorm van competentiegericht onderwijs wordt door de commissie gewaardeerd.

De commissie beveelt de docentenopleiding aan:

- De ingeslagen weg van actualisering en aanscherping van het beroepsbeeld en curriculum aan de nieuwe landelijke profielen moet met kracht worden doorgezet.
- In het verlengde van de eerste aanbeveling verdient met name de invulling van de propedeuse extra aandacht.
- De stages verdienen extra aandacht zowel in de kwantitatieve als in de kwalitatieve zin.
- Teambuilding' van de docenten van de docentenopleiding verdient extra aandacht.
- De uitvoering van het toetssysteem dient onderwerp van onderzoek te zijn. In de huidige situatie is de validiteit van het systeem onderwerp van zorg.
- De formalisering van de organisatie moet zijn beslag krijgen. De tot nu toe informele organisatie dient een steviger structuur te krijgen met beschreven procedures, taakinhouden, besluitvormingsstructuren enz.
- Binnen de curricula dient een substantieel deel van de studiepunten te worden vrijgemaakt voor keuzevakken enz. Bovendien zullen de curricula zich verder dienen te ontwikkelen naar meer samenhangende curricula in plaats van op zichzelf staande vakken.
- De zorg voor het personeel moet worden aangescherpt. Een pro-actief ouderenbeleid, taakbelastingsbeleid en ziekteverzuimbeleid lijkt de commissie noodzakelijk om het personeel recht te doen.

13 Kengetallen Hogeschool Zuyd docentenopleiding.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Docentenopleiding tehatex, Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	51	47	52	42	41	47	43	38
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom, havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	17	12	2					
Totaal aantal geslaagden	12	20	7	24	12	11	14	12
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,3	3,9	3,4	3,5	3,9	4,4		X
Aantal studiestakers	6	8	2		1		X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,8	2,9	1,5		3,0		X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar.		17%					X	X
Diploma behaald na 3 jaar	47%	42%				X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	71%	67%			X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	76%	75%		X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	76%	75%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	18%	17%	50%				X	X
Percentage uitval na 2 jaar	24%	25%	50%			X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	24%	25%	100%		X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	24%	25%	100%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	24%	25%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	24%	X	X	X	X	X	X	X

1 De 3V's zijn Vakmanschap, Verdieping en Verbeelding en dienen als leidraad voor de visies van de verschillende opleidingen van de Hogeschool Maastricht.

Fontys Hogescholen, Tilburg

Academie voor Beeldende Vorming

Opleiding:	Docentenopleiding Beeldende Kunst en Vormgeving (v/dt),
Voorheen:	Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste Graad in <ul style="list-style-type: none"> ● Tekenen ● Handvaardigheid ● Textiele Werkvormen
Visitatiedata:	10 en 11 oktober 2001

Inleiding

De Academie voor Beeldende Vorming is een onderdeel van de Fontys Hogeschool voor de Kunsten. Deze hogeschool omvat naast de Academie de Dans Academie, de Academie voor Architectuur en Stedebouw, het Brabants Conservatorium en de Academie voor Drama. De Fontys Hogeschool voor de Kunsten is op zijn beurt weer onderdeel van Fontys Hogescholen, een conglomeraat van hogescholen in het zuiden van het land. Fontys Hogescholen is in maart 2000 voor het kunstonderwijs een samenwerkingsverband aangegaan met de Hogeschool Maastricht. Onder de werknaam Zuid Nederlandse hogeschool voor de kunsten wordt vanaf januari 2001 gewerkt aan een breed aanbod kunstopleidingen, waarin verschillende disciplines met elkaar samenwerken.

De Academie voor Beeldende Vorming leidt op tot eerstegraads docenten Beeldende Kunst en Vormgeving. Afgestudeerden hebben ook een eerstegraads bevoegdheid kunstgeschiedenis. De Academie biedt een voltijd- en een deeltijd variant aan. Verder is er een verkort deeltijd traject met een gecombineerde docentenopleiding (tweede en eerstegraads) voor abituriënten kunstvakonderwijs. Vooruitlopend op de integratie van eerste- en tweedegraads lerarenopleiding beeldende vakken is de opleiding met ingang van het studiejaar 2000 gestart met een experimentele propedeuse voor de ongegradeerde, ongedeelde opleiding. Voor de ontwikkeling van het curriculum voor de nieuwe opleiding werkt de Academie samen met de docentenopleiding beeldende vakken van de Hogeschool Zuyd en de Hogeschool van Amsterdam.

Samenvatting

De Academie voor Beeldende Vorming heeft een moeilijke tijd achter de rug. De laatste jaren moest vanwege de terugloop in studenten het aantal fte's met de helft terug. Ondanks dat is er veel werk verzet: het curriculum is vernieuwd, de organisatie aangepast. Van de evaluatievragen kon veruit het grootste deel van een voldoende beoordeeld worden.

De Academie voor Beeldende Vorming is ambitieus. Ze wil studenten zoveel mogelijk meegeven. Én een goede voorbereiding op het docentschap, én een goede voorbereiding op een eigen kunstpraktijk. In de praktijk zijn deze twee doelen moeilijk in vier jaar te verwezenlijken. De Academie probeert het toch, met als gevolg een overladen programma en studenten die langer over de studie doen.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **voldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

De opleiding leidt studenten op voor docenten beeldende vakken in het binnenschoolse werkveld (basisonderwijs t/m hbo) en de buitenschoolse educatie. ¹Tegelijkertijd bereidt de opleiding de studenten ook voor op een eigen beroepspraktijk als beeldende kunstenaar of als beeldende vormgever. In de praktijk blijkt namelijk dat de meeste afgestudeerden die werkzaam zijn als docent, dit op parttime basis doen en daarnaast een professionele, zelfstandige beroepspraktijk (willen) hebben. Studenten geven in gesprekken ook aan ambities in deze richting te hebben. Weinig of geen studenten willen alleen docent worden. De consequentie van deze beroepsvisie is dat de opleiding hoge eisen stelt aan de beheersing van het beeldend vak. Immers, ook de docent beeldende vakken moet volgens de opleiding goed in het beeldend vak zijn toegerust om zijn vak adequaat te kunnen uitoefenen. In de praktijk levert dit volgens de opleiding een spanningsveld tussen de 'opleiding voor docent' en de 'opleiding tot kunstpraktijk' op.

De beroepsvisie van de opleiding steunt op Beroep Kunstenaar, bijlage docent beeldende vakken en op het Visitatierapport 1996. Volgens dit beroepsbeeld heeft het beroepsbeeld van de docenten in de kunstvakken (algemeen) vier dimensies: de artistieke dimensie, de vaktechnische dimensie, de theoretische dimensie en de maatschappelijke dimensie. De opleiding heeft de vier dimensies uitvoerig uitgewerkt in zijn 'beroepsprofiel, startkwalificaties en startcompetenties', alsmede in zijn eindtermen (zie 1.2)². Daarbij wordt voor elke dimensie ingegaan op de activiteiten als docent én op de activiteiten als beeldend kunstenaar.

De opleiding wil studenten (in het beeldend vak) breed opleiden. Dit sluit aan bij ontwikkelingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs: de veranderende rol van de leraar in het studiehuis en het loslaten van de beeldende vakken afzonderlijk ten gunste van het brede kunstvak CKV nopen tot een breed opgeleide docent (in plaats van bijv. Docent Tekenen zoals dat vroeger was). Ook de kunstpraktijk vraagt in tegenstelling tot voorheen meer interdisciplinair opgeleide kunstenaars.

In de beroepsvisie zoals beschreven in het zelfevaluatie-rapport komt niet expliciet tot uitdrukking dat de opleiding zicht heeft op relevante ontwikkelingen in de (internationale) beroepspraktijk zoals digitalisering en de ontwikkeling van West Europa als multiculturele samenleving, maar studenten worden hier blijkens de eindtermen wel mee geconfronteerd.

De visie van de opleiding is helder. Ze leidt – zoals boven aangegeven en nog toegelicht in het hoofdstuk eindtermen - tot een breed studieaanbod en een hoog ambitieniveau. De opleiding profileert zich met name met het brede aanbod en de studenten komen volgens hun zeggen daarom ook op de opleiding af. Qua visie (beeldend vak als basis voor het docentschap) onderscheidt de opleiding zich niet van andere lerarenopleidingen. De opleiding spant zich blijkens het beroepsbeeld (en de

eindtermen) in om de 'docentkant' van de opleiding zo volledig mogelijk recht te doen, maar is zich tegelijkertijd bewust van het spanningsveld tussen 'docentschap' en 'kunstpraktijk'. De commissie is het eens met de keuze voor het brede studieaanbod dat (o.a.) ten behoeve van het docentschap gemaakt is. Toch blijft naar de mening van de commissie het accent teveel liggen op de beeldende kant van de opleiding. Een docent leert jonge mensen zelf beelden te maken en op andermans werk te reflecteren. Dat vereist van hem of haar met name vakdidactische kwaliteiten. De commissie vindt het zorgelijk dat zo weinig studenten echt docent willen worden.

Het ambitieniveau van de opleiding is gezien de vierjarigheid te hoog (dit wordt ook door docenten en studenten onderschreven). Het beroepsbeeld is zo ambitieus ingevuld, dat de commissie zich afvraagt wie aan de daar genoemde 'eisen' kan voldoen. De startkwalificaties geven een reëler beeld.³ De opleiding moet volgens de commissie keuzes (gaan) maken.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De opleiding heeft eindtermen geformuleerd in de vorm van startcompetenties zoals voorgesteld door Onderwijsraad⁴ in reactie op *Beroep Kunstenaar*. Deze competenties strekken zich uit over Beroepscompetenties, Leercompetenties, Loopbaan- en doorgroeicompetenties en Burgerschapscompetenties. Genoemde competenties zijn door de opleiding inhoudelijk voor een belangrijk deel ingevuld met de startkwalificaties die worden beschreven in Docent Beeldende Vakken van *Beroep Kunstenaar*.

De eindtermen geven een goed beeld van wat de opleiding met zijn onderwijs nastreeft: ze omvatten (professioneel) artistieke kennis, beeldende inzichten, vaardigheden en attitudes op het gebied van het kunstvak en kunsttheorie. Daarnaast worden kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes nagestreefd om (al dan niet in teamverband) onderwijscurricula, cursusplannen en educatieve projecten op het gebied van beeldende kunst en vormgeving (en kunst in het algemeen) te initiëren, te ontwerpen, uit te voeren en te evalueren in verschillende (onderwijs)sectoren. Dit alles is beschreven in een zeer omvangrijke set competenties waarbij binnen een onderverdeling (bijv. Beroepscompetenties) competenties op beeldend gebied vergezeld worden door competenties op het gebied van het docentschap. De commissie kan de eigen beroepsvisie van de opleiding en het handelen van de beroepsoefenaar er duidelijk in terugvinden. De eindtermen besteden aandacht aan de kennis van de historische achtergronden van het beeldend vak, een eigen visie op de ontwikkeling van het vak en het vermogen om over het werk te kunnen communiceren.

De commissie vindt de eindtermen op zich relevant voor de opleiding en heeft waardering voor de zorgvuldigheid waarmee ze opgesteld zijn. Maar de omvang van de eindtermen heeft de commissie tijdens de visitatie geleid tot kritische vragen betreffende de hoogte van het ambitieniveau van de opleiding en de vraag of dit alles waar te maken is. De opleiding heeft hierop geantwoord dat het hoge ambitieniveau eigen aan de opleiding is en dat de studenten het niveau 'grosso modo' halen. Anderzijds erkent de opleiding het gevaar van overladen zijn van het studieprogramma. De opleiding memoreert dat de eerstegraads opleiding destijds van vijf naar vier jaar is ingekrompen en dat de

eisen aan het onderwijs in de tussentijd alleen maar hoger zijn geworden (het nieuwe vak CKV bijvoorbeeld vraagt veel tijd). De opleiding weet niet waar zij zou moeten schrappen.

Studenten gaven tijdens de visitatie aan dat het programma overladen is. Een aantal studenten geeft aan ervoor te kiezen een jaar langer over de studie te (gaan) doen. De commissie beveelt, dit alles in ogenschouw nemend, aan het hoge ambitieniveau te herzien. Vier jaar is voor een gemiddelde student te kort om het programma goed te doorlopen.

2 Curriculum

De opleiding heeft het curriculum in 1998-'99 vernieuwd. Het studieprogramma is breed opgezet en niet meer vanuit een specifiek vak (zoals vroeger het geval was). In 2000 is in het licht van de integratie tussen eerste- en tweede graadslerarenopleidingen een experimentele ongedeelde propedeuse van start gegaan. Deze is tijdens de visitatie buiten beschouwing gebleven omdat er nog te weinig diepgaande evaluaties waren geweest.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Het curriculum van de opleiding valt uiteen in de componenten kunstpraktijk, theorie van de kunsten en beroepsvoorbereiding op het docentschap. Er is een opbouw in fasen: propedeusefase, vakstudie/hoofdphase en afstudeer/specialisatiefase. In het oog springend is een keuzesysteem van verplichte en keuzevakken waarmee de student naarmate hij verder in zijn studie komt steeds meer een eigen profiel kan ontwikkelen. Dit keuzesysteem maakt integraal deel uit van de opleiding. De eindtermen (zie 1.2 Eindtermen) zijn sturend voor de ontwikkeling van het curriculum geweest. De commissie kan de eindtermen herkennen, maar mist een schema waarin wordt aangegeven in welke vakken genoemde dimensies en competenties aandacht krijgen.

De inhoud van de afzonderlijke programmaonderdelen (cursussen) wordt uitvoerig beschreven in de studiegids. Vaak ontbreken expliciet geformuleerde leerdoelen, maar de beschrijvingen zijn dusdanig helder en gedetailleerd, dat de inhoud van de cursussen duidelijk naar voren komt. De commissie vindt de cursussen relevant voor de beroepsuitoefening, zeker als men dit beschouwt vanuit de visie van de opleiding. De commissie vindt echter dat aan de beroepsvoorbereiding in de onderbouw (propedeuse, vakstudiefase) te weinig tijd wordt toebedeeld. De beroepsvoorbereiding heeft in het eerste en tweede respectievelijk derde en vierde semester van de opleiding de omvang van in totaal 4 studiepunten. Dat is te weinig en de verdeling praktijk-theorie-beroepsvoorbereiding is derhalve onevenwichtig. Het op het docentschap gerichte studiemateriaal is up-to-date. De commissie merkt op dat het zwaartepunt van het stageprogramma pas in de afronding van de vakstudie/hoofdphase ligt. De opleiding motiveert deze keuze vanuit de gedachte dat de student het vak op hoog niveau moet beheersen voor hij het adequaat kan uitdragen. De stages in de onderbouw zijn derhalve tamelijk kort en erg oriënterend van karakter. Studenten geven desgevraagd

aan dat zij niet selecterend werken. De commissie vindt dat door deze inrichting geen reëel en adequaat beeld geschetst wordt van de beroepspraktijk van het docentschap.

De commissie heeft geconstateerd dat er veel aandacht is voor het vak CKV (de opleiding werkt hierin samen met andere opleidingen van de hogeschool voor de Kunsten). De commissie heeft hiervoor waardering. Studenten komen in de praktijkvakken in aanraking met relevante nieuwe theorieën en ontwikkelingen. De commissie heeft uit het curriculum niet kunnen opmaken dat de rol van ICT en kwaliteitssystemen in het voortgezet onderwijs aandacht krijgen. De commissie beveelt aan hieraan aandacht te besteden.

Samenvattend vindt de commissie de opbouw en inhoud van het huidige curriculum relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen zoals de opleiding die heeft geformuleerd. De commissie heeft waardering voor de 'doortimmerdheid' van het programma. Keerzijde is de overladenheid (zie ook Studievoortgang – paragraaf 6.2). De aandacht voor het docentschap schiet naar de mening van de commissie – met name in tijd - nog te kort.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding biedt twee soorten confrontaties met de beroepspraktijk: binnen- en buitenschoolse educatie en kunst- en vormgevingsberoepspraktijk. Dit sluit aan op het beroepsbeeld van de opleiding.

Als voorbereiding op de binnen- en buitenschoolse educatie zijn er stages. Voor elke stage zijn duidelijke doelen en opdrachten geformuleerd. Deze zijn beschreven in de stagegidsen. Voor elke stage is een aparte gids. De stages zijn oplopend in moeilijkheidsgraad en theoretisch gehalte: In de oriënterende stage (1ste jaar) staat een algemene oriëntatie op het onderwijs (de structuur van het voortgezet onderwijs) en het beroep van docent centraal. De schoolvakstage (2de studiejaar) heeft als hoofddoel het onderzoeken van de plaats van de beeldende vakken binnen de school en het ontwikkelen van basisvaardigheden voor het docentschap. In de onderzoeks/blokstage onderzoekt de student zijn voorlopig geformuleerde afstudeerthematiek; het voorbereiden, uitvoeren, evalueren en legitimeren van een lessencyclus maakt daar deel van uit. In het vierde jaar onderzoekt de student in de afstudeerstage zijn of haar definitief geformuleerde afstudeerthematiek. De commissie vindt de doelen van de stage en de opdrachten zoals weergegeven in de stagegidsen zinvol. De stages in het 3de en 4de jaar kunnen zich ook richten op het buitenschoolse werkveld. Hierover heeft de commissie geen informatie gezien.

Studenten worden dus vanaf het begin van de opleiding in aanraking gebracht met de beroepspraktijk (men brengt tien dagdelen door op de school), maar de commissie vindt dit (zoals reeds gemeld onder 2.1) weinig. Studenten vinden dat deze stages te weinig selecterend werken. Een deel van de studenten geeft verder aan dat de stages in de bovenbouw niet voldoende aansluiten bij de praktijk. "Er wordt erg gehamerd op visie, daar heb je niet altijd wat aan". De opleiding zegt wat dit betreft

in het zelfevaluatie-rapport dat eerstegraads docenten in toenemende mate een initiërende en coördinerende rol gaan vervullen (bijvoorbeeld ten aanzien van CKV). Studenten kennen deze visie, maar vinden dat het aandeel didactische vaardigheden door dit accent tekort schiet. De commissie vindt dat het een het ander niet uit hoeft te sluiten.

Stagebegeleiders geven aan dat de studenten goed op de stage zijn voorbereid. Een deel van de stagebegeleiders vindt ook dat de vierde jaarsstage een meer praktisch karakter moet krijgen. Stagebegeleiders proberen studenten zoveel mogelijk kanten van het vak (rollen van de leraar) te laten zien. De mogelijkheden verschillen per school. De commissie heeft niet kunnen constateren dat in de stages expliciet aandacht is voor CKV, ook dit hangt van de school af. De commissie vindt wel dat dit zoveel mogelijk zou moeten. Het theoretisch gedeelte op school besteedt er in ieder geval wel aandacht aan.

De voorbereiding op de kunst- en vormgevingsberoepspraktijk vindt plaats middels werkweken, workshops, projecten, excursies enzovoort. Studenten komen zo ook in aanraking met nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast heeft de opleiding een medewerkster die als taak heeft speciale projecten, opdrachten en exposities buiten het reguliere onderwijsprogramma om te genereren. De opleiding zegt in haar zelfevaluatie-rapport dat de beroepspraktijken 'docent' en 'kunstenaar' in de praktijk als gescheiden worden ervaren. De commissie vindt dat de opleiding meer moet benadrukken dat de artistieke vaardigheden een basis voor het beroep van docent zijn.

De commissie vindt de opbouw en in de inhoud van het buitenschools curriculum voldoende relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding. De commissie heeft geconstateerd dat studenten vinden dat het curriculum te veel de nadruk legt op het ontwikkelen van een visie op het docentschap en naar verhouding te weinig didactische vaardigheden oplevert. De commissie heeft kennis genomen van de visie van de opleiding op dit punt en kan deze volgen, maar adviseert te onderzoeken op welke wijze tegemoet gekomen kan worden aan de kritiek van de studenten.

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De commissie heeft zich op grond van de studiegids een goed beeld van het curriculum kunnen vormen. De volgtijdelijke samenhang is, hoewel niet apart geëxpliciteerd, duidelijk. Het opleidingsprogramma sluit aan bij het ontwikkelingsperspectief van de student (oriënterend, verdiepend en integrerend). De commissie heeft waardering voor opbouw en het systeem van keuzevakken, die maken dat de student zijn keuzes naarmate de studie vordert steeds verder kan verfijnen. De vakdidactische theorieonderdelen en de stage zijn nauwkeurig op elkaar afgestemd. De vakdidactische onderdelen bevatten ook vaardigheidstrainingen.

Met betrekking tot de integratie van de vakken zijn er problemen. De opleiding geeft in haar zelfevaluatie-rapport voorbeelden van programma's en projecten die – naar de mening van de commissie

terecht - de samenhang en integratie binnen het curriculum (moeten) kunnen bevorderen (het vak MMEX⁵, workshops, de afstudeerfase). Toch heeft de commissie tijdens de visitatie moeten constateren dat de studenten waar het gaat om het totale curriculum weinig samenhang zien. Ze ervaren het curriculum als een verzameling losse vakken. Docenten zouden niet altijd van elkaar weten wat ze doen. De diversiteit tussen de vakken is groot. Studenten zouden liever zien dat de verschillende met elkaar samenhangende vakken in grote aaneengesloten blokken worden gegeven. Ook de samenhang tussen theorie en praktijk wordt als gebrekkig ervaren. De commissie geeft de studenten op dit punt gelijk.

De theorievakken (kunst- en cultuurgeschiedenis) worden chronologisch behandeld en vormen in die zin een aparte stroom naast de kunstvakken. Soms zijn de programma's op elkaar afgestemd, bijv. waar CKV wordt behandeld of tijdens de specialisatiefase als studenten zich moeten richten op de geschiedenis van hun specialisatie. De commissie wil een lans breken voor meer van soortgelijke integratie.

De opmerkingen van de studenten komen overeen met bevindingen uit de Fontys studentenenquête 2000 (de opleiding geeft hieromtrent geen cijfers). Studenten (en docenten) ervaren volgens het zelfevaluatie-rapport weinig overlappingsen, eerder hiaten. Of - zoals de opleiding het formuleert - "er raken vaak zaken ondergesneeuwd in een behoorlijk zwaar en overladen programma". Die overladenheid houdt de opleiding bezig, maar de opleiding vindt het programma noodzakelijk gezien de eisen die door het werkveld gesteld worden. Ze probeert nu verbeteringen aan te brengen door afstemmingsoverleg en deskundigheidsbevordering van medewerkers op andere vakken. De commissie adviseert zoals eerder aangegeven te kiezen voor verlichting van het programma.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Het werkveld (en met name de stagebegeleiders) lieten zich tijdens de visitatie positief uit over de studenten. Studenten brengen nieuwe ideeën mee en dat wordt gewaardeerd. Van de afgestudeerde studenten die de commissie heeft gesproken, was één student werkzaam in het binnenschools onderwijs, de anderen studeerden aan een universiteit of tweede fase kunstopleiding, waren voor zichzelf beeldend werkzaam met een stipendium, of verbonden aan een instelling voor kunstzinnige vorming. Op zich functioneren de afgestudeerden dus goed in de door de opleiding voorgestelde beroepspraktijk (docent en kunstenaar), maar de commissie vindt het feit dat veel afgestudeerden niet in het onderwijs werkzaam zijn zorgelijk. Op grond van twee studenten kan de commissie moeilijk een oordeel over de aansluiting op deze beroepspraktijk geven. Gevraagd naar wat deze studenten in de opleiding gemist hadden, werd vooral ICT genoemd. Dit werd in 1997 voor een onderzoek t.b.v. de HBO-monitor ook al genoemd. Hier ligt dus nog een verbeterpunt.

De commissie heeft tijdens de visitatie geen afstudeerwerken Theorie gezien. De opleiding heeft ervoor gekozen de studenten mondeling over hun onderzoek te laten presenteren. Op zich vindt de commissie deze keuze gezien de aard van de opleiding een goede zaak. Tussen de afstudeerwerken beroepsvoorbereiding die de commissie ter hand gesteld waren lag onderling een aanzienlijk niveauverschil. In beide gevallen stond het onderzoeken van een visie centraal, maar qua inzicht, abstractievermogen, structuur van het werkstuk en taalgebruik verschilden de werkstukken hemelsbreed.

Al met al heeft de commissie (gezien het feit dat tijdens de visitatie zo weinig afgestudeerden uit het onderwijs afkomstig waren én de kwaliteit van de werkstukken beroepsvoorbereiding sterk wisselde) geen gefundeerd oordeel over de mate waarin de opgedane kennis en vaardigheden voldoende toereikend zijn. De commissie komt tot het oordeel voldoende op grond van de wijze waarop afgestudeerden hun weg vinden en het positieve oordeel van stagebegeleiders.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding houdt op verschillende manieren voeling met het werkveld. Er zijn geëngageerd bij het afstuderen, er is een veldcommissie, er is contact met stagementoren en afgestudeerden. Structureel contact met het werkveld is er doordat docenten van de afdeling beroepsvoorbereiding (waaronder vakken als onderwijskunde en vakdidactiek vallen) voor ongeveer de helft van hun weektaak lesgeven op een school voor voortgezet onderwijs. Weer andere docenten zijn verbonden aan centra voor buitenschoolse kunstzinnige vorming. De commissie vindt deze 'dubbele aanstellingen' buitengewoon zinvol in het licht van contact met de beroepspraktijk.

Contacten zijn er dus genoeg, maar de opleiding heeft geen methode om de relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden systematisch te toetsen. Het laatste onderzoek onder afgestudeerden dateert uit 1996 (opgave visitatierapport 2000). Hangende de herziening van het curriculum zijn er geen onderzoeken geweest; de opleiding wil deze - nu de eerste lichting van het nieuwe programma afstudeert - opnieuw opstarten. Indien mogelijk moet dit onderzoek - gezien de middelen - het begin worden van het systematisch volgen van alumni. Daarnaast staat het intensiveren van het contact met de stagementoren blijkens het zelfevaluatierapport op het programma. De commissie juicht dit toe.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding vindt het – in het verlengde van haar beroepsvisie - belangrijk dat de student een eigen visie met betrekking tot het beeldende praktijk en het beroep van docent ontwikkelt. De werkvormen sluiten daar naar de mening van de commissie op adequate wijze op aan. Bij het praktijkvak wordt gewerkt met opdrachten en themastellingen. De commissie is met name positief over het vak Multimedia en experiment. Dit vak zet studenten aan tot ideevorming. Voor theorie wordt gewerkt met hoorcolleges, referaten door studenten enzovoort. Met name de referaten moeten de mondelinge uitdrukingsvaardigheid van studenten (belangrijk voor het docentschap) bevorderen. De getoonde readers hebben weinig overeenkomst in opbouw. Meer systematiek bevordert de efficiency in het leerproces en de samenhang tussen de vakken onderling.

Bij de beroepsvoorbereiding staan hoorcolleges, stages en workshops centraal. De lessen op de opleiding zijn sterk gericht op de voorbereiding van de stages. De commissie heeft hiervoor waardering. De stages zelf richten zich naarmate de opleiding vordert steeds meer op het formuleren van een eigen visie (zie ook 2.2.). De student moet naarmate de studie vordert steeds zelfstandiger worden of zoals de opleiding het formuleert: de student moet in de loop der jaren van een studiehouding komen tot een beroepshouding. De commissie vindt dit streven voldoende ondersteund door het programma.

Met betrekking tot de integratie van theorie en praktijk ligt er naar de mening van de commissie nog een verbeterpunt. Het theorieprogramma kent zijn eigen opbouw en functioneert min of meer los van het praktijkvak (zie ook 2.3). De commissie betreurt het dat het vak CKV ten tijde van de visitatie wegens organisatorische en communicatieve problemen niet goed liep. De uitgevoerde opdrachten voor de verschillende kunstdisciplines waren louter inventariserend uitgevoerd. Juist dit vak biedt een uitgelezen mogelijkheid tot integratie van theorie en beroepsvoorbereiding.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

In het zelfevaluatie-rapport maakt de opleiding onderscheid in toetsen bij het praktijkvak en de Theorie van de Kunsten en alsmede de Beroepspraktijk. Met betrekking tot het praktijkvak zegt de opleiding dat het onmogelijk is om harde criteria te formuleren voor een praktijk waar per definitie geen standaarden voor gelden. De opleiding heeft wegen gezocht en gevonden om tot zoveel mogelijk objectiviteit in de beoordeling te kunnen komen. Aan het eind van elk semester is er een individuele of teamgebonden voorbeoordeling per aangeboden onderdeel en vervolgens een commissie-evaluatie voor de totale kunstpraktijk. Hierbij zijn alle betrokken docenten alsook de studenten aanwezig.

Studenten toonden zich tijdens de visitatie tevreden over deze wijze van beoordeling. De voorbeoordeling geeft de student voldoende indicatie hoe hij ervoor staat. Er is tijdens die voorbeoordeling ook tijd voor inhoudelijke feedback. Daar staat tegenover dat de criteria waarop beoordeeld wordt volgens sommige studenten meer duidelijkheid behoeven. De opleiding noemt in de studiegids als aandachtspunten conceptontwikkeling, komen tot een persoonlijke beeldtaal, kunnen werken met geëigende media enzovoort. Dit lijkt de commissie helder en de criteria kunnen de studenten bekend zijn, maar kennelijk is meer informatie hierover gewenst. De commissie beveelt aan hier aandacht aan te besteden.

Bij de theorievakken vindt toetsing plaats via keuzevragen en presentaties. De theorievakken worden geëxamineerd door tenminste twee docenten/begeleiders. De criteria staan niet steeds vermeld in de studiegids. De momenten waarop getoetst wordt, staan vermeld in de studiegids. Ze zijn duidelijk voor de studenten. Studenten zijn volgens de Fontys enquête tevreden over de manier waarop toetsen en wijze van toetsen met de inhoud van het programma onderdeel correspondeert.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding hanteert als uitgangspunt dat instromende studenten moeten beschikken over kwalificaties die voor het succesvol doorlopen van de propedeuse van belang worden geacht. Op grond van dit uitgangspunt zijn criteria ontwikkeld. Deze worden getoetst via een intakegesprek en een praktijkopdracht. Toetsingscriteria en praktijkopdrachten worden ontwikkeld door een speciaal team van vakdocenten. Er wordt nog niet expliciet rekening gehouden met het examenprofiel Cultuur en Maatschappij. Het docentschap wordt niet bij de selectie betrokken. De opleiding heeft desgevraagd aangegeven wettelijk alleen op de mogelijke geschiktheid voor het kunstvak te mogen selecteren. De commissie vindt dat het docentschap tijdens de toelating aan de orde zou moeten komen: aankomende studenten moeten er zo veel mogelijk van doordrongen zijn dat ze naar een docentenopleiding gaan.

Een aanzienlijk deel van de instroom bestaat uit studenten die de oriëntatiecursus van de opleiding met succes hebben afgesloten (deze studenten worden zonder meer toegelaten tot de propedeuse). De commissie vindt deze voorscholing een goede methode om de aansluiting tussen de vooropleiding en de opleiding te verbeteren. In de propedeuse plukt de opleiding er ook vruchten van: de uitstroom is blijkens mededelingen van de opleiding ten tijde van de visitatie minder geworden. Een gedegen evaluatieonderzoek is nog niet gehouden.

Voor de meest voorkomende instroomprofielen van zij-instromers zijn in 2000 standaard studieroutes ontwikkeld. Ook de aansluiting tussen tweedegraads en eerstegraads opleiding is gestroomlijnd. Bij die aansluiting is met name de theorie van de kunsten knelpunt: daarvoor zijn instaptoetsen en zelfstudieopdrachten ontwikkeld. De termijn is nog te kort om te kunnen constateren of de zijinstroom en de doorstroom door deze maatregelen verbeterd is. Het stroomlijnen van de aansluiting betekent dat er minder vrijstellingen gegeven hoeven te worden.

In de propedeuse houden mentoren eventuele studieproblemen bij studenten in de gaten. Bij wat verder gaande studieproblemen wordt de student verwezen naar de betreffende coördinator die samen met de student een plan van aanpak opstelt. Het is de bedoeling om het functioneren van het mentoraat in 2002 te evalueren. De commissie heeft uit gesprekken opgemaakt dat het mentoraat de laatste jaren sterk verbeterd is en doorgaans goed functioneert.

Studenten die problemen hebben met dyslexie of Nederlands als tweede taal kunnen een door Fontys Lerarenopleiding Tilburg verzorgd deficiëntieprogramma volgen. Alle eerstejaarsstudenten krijgen vanuit Fontys hogescholen een brief met de vraag een eventuele handicap aan te melden, opdat gekeken kan worden of er (onderwijskundige of materiële) aanpassingen nodig zijn. De commissie vindt dat een goed initiatief.

De werving van allochtonen staat volgens de opleiding nog in de kinderschoenen. Van allochtone zijde is volgens de opleiding tot nu toe ook weinig interesse getoond. De commissie vindt dat de opleiding zou moeten proberen de instroom van allochtonen te verhogen. Wellicht heeft het zin hiervoor landelijk te overleggen aangezien deze doelgroep vaak een aangepaste benadering behoeft. Initiatieven zoals de opleiding nu al neemt – aan scholen uit de regio een beeldend plusprogramma aanbieden met lessencycli en workshops - kunnen de interesse van allochtone leerlingen ook stimuleren.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding biedt op experimentele basis een gecombineerde propedeuse aan voor zowel studenten die opteren voor een eerstegraads studie, als voor studenten die de tweedegraads studie willen doen. Alle studenten krijgen in de propedeuse de drie studiecomponenten op eerstegraads niveau aangeboden. Aan het eind van het eerste semester wordt een advies voor eerste –of tweedegraads opleiding gegeven. Dit advies is gebaseerd op wat de student laat zien. Criteria zijn bijvoorbeeld meer theoretische aanleg (eerstegraads) en kunstpraktijk (in staat zijn tot specialisme (eerstegraads i.p.v. tweedegraads). De opleiding kijkt ook nadrukkelijk naar de ontwikkelingspotentie van de student. De commissie vindt dat een goede zaak, maar heeft anderzijds vanwege de korte looptijd van dit experiment nog geen zicht kunnen krijgen op de effectiviteit van deze selectie.

De opleiding heeft een werkgroep ingesteld (zelfevaluatierapport voorjaar 2001) die de selectie nader moet bezien. Daarbij wordt met name ook gekeken naar de oriëntatie op het beroep en het vak. De commissie dringt erop aan dat de selectie voor het docentschap expliciet wordt meegenomen. Ze heeft geen duidelijke criteria voor het beroep docent gezien. Uit de gesprekken met studenten en docenten kwam naar voren dat capaciteiten voor het beeldend vak belangrijk worden gevonden. Dit is terug te leiden naar het beroepsbeeld en in die zin consequent. Impliciet wordt wel wat gedaan

aan de selectie voor het docentschap. Als tijdens de rit (met name bij vakdidactiek) wordt geconstateerd dat studenten grote communicatieve blokkades hebben worden ze naar een deskundige doorverwezen of geadviseerd met de studie op te houden. De commissie vindt deze werkwijze op zich goed maar beveelt ook aan voor het docentschap expliciet criteria te ontwikkelen.

De commissie heeft tijdens de visitatie geluiden gehoord over statusverschillen tussen eerste- en tweedegraads opleiding. Er dreigt een beeld te ontstaan, dat de eerstegraads studie er is voor studenten die het beeldend- of theorie vak goed beheersen en de tweedegraads opleiding voor studenten die wat minder zijn toegerust. De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport duidelijk de verschillen in gerichtheid tussen beide richtingen aan, maar dit komt bij de studenten kennelijk niet over. De commissie beveelt aan dit serieus te nemen.

De opleiding heeft een procedure m.b.t. het bindend studieadvies. Voor 1 februari krijgt een student een advies met betrekking tot de voortgang van de studie. Na afsluiting van het tweede semester wordt dezelfde procedure herhaald. Heeft de student minder dan 21 studiepunten gehaald, dan volgt een negatief bindend studieadvies. De commissie vindt 21 punten weinig. De commissie vindt het ook vreemd dat de studenten pas hun studiepunten krijgen als ze 21 punten hebben behaald.

De commissie heeft geconstateerd dat de opleiding serieus bezig is met het selectiebeleid en doende is dit nog verder te verbeteren. Tijdens de visitatie was met name de selectie gericht op het docentschap nog onvoldoende.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **onvoldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De studielast wordt onder meer geëvalueerd in de Fontys-studentenenquête en onderzoek/gesprekken van de opleiding zelf. Ook kunnen de studenten met klachten hierover terecht bij de betreffende coördinatoren. Exitgesprekken dienen ook als bron. De opleiding heeft een probleem met de studielast en houdt zich intensief bezig met de vraag hoe deze zo goed mogelijk gespreid kan worden. Onderzoek naar ervaringen tijdens de propedeuse geeft aan dat met name voor kunstpraktijk de studiebelasting te hoog is (onderzoek d.d. 17 april 2001). De commissie heeft geconstateerd dat door studenten geuite problemen ten aanzien van de studielast serieus worden genomen en (ook in het verleden al) maatregelen genomen worden om deze op te lossen. Dat neemt niet weg, dat op dit moment veel studenten langer over de studie doen of volgens eigen zeggen zelf keuzes maken aan welke onderdelen van het programma ze serieus aandacht besteden.

De opleiding heeft de normen voor de ingeschatte studielast niet apart geëxpliciteerd en inhoudelijk beargumenteerd. De studiegids geeft inzicht in de studielast per programmaonderdeel. De commissie komt op meer dan 30 contacturen per week in de propedeuse. De commissie vraagt zich af hoe de student in redelijkheid met huiswerk de studie tot 40 uur kan beperken. Studenten geven aan in de avonden te werken. De commissie heeft al eerder aangegeven dat ze aanbeveelt de omvang van het programma te verminderen. De studielast is te groot.

De gang van zaken rondom toetsen en herkansingen is goed. De planning van de toetsmomenten wordt bij de studenten op verschillende manieren bekend gemaakt. Voor de praktijk zijn er elk semester beoordelingen. Deze bestaan uit een individuele beoordeling per vakgebied en een commissie-evaluatie voor de totaliteit (zie ook hoofdstuk 4.2). Het oordeel is direct bekend. Over vorm en tijdstip van herkansingen wordt besloten tijdens de studievoortgangsbesprekingen. Voor de theorie zijn er twee toetsingsmomenten per studiejaar. Er zijn twee herkansingsmogelijkheden, is een derde gewenst dan beslist daarover de voorzitter van de examencommissie. De commissie vindt dit voldoende. De studenten toonden zich tijdens de visitatie tevreden over de herkansingen maar niet tevreden over de termijn waarop ze het werk van theorie terugkregen. Dit laatste spreekt volgens de commissie voor zichzelf.

De commissie vindt het probleem van de studielast – en het feit dat veel studenten min of meer ‘gedwongen’ worden langer over de studie te doen, dermate zorgelijk dat ze – ondanks het positieve oordeel over het toetsbeleid en het feit dat de opleiding aan de studielast probeert te werken, toch tot het oordeel onvoldoende komt.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert een **voldoende** systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

De opleiding biedt de studenten in de propedeuse twee soorten studiebegeleiding: studenten kunnen terecht op een spreekuur van de betreffende coördinator en er is per klas/groep een mentoraat voor het eerste jaar. De mentoren hebben een duidelijke taakomschrijving (het is de commissie echter niet duidelijk hoeveel tijd er voor het mentoraat beschikbaar is). Het mentoraat is volgens het zelf-evaluatierapport ingesteld naar aanleiding van klachten over de studiebegeleiding. Het zal in 2002 geëvalueerd worden. De commissie trekt uit de gesprekken die ze tijdens de visitatie met studenten gevoerd heeft de conclusie dat studenten tevreden over de begeleiding zijn. De sfeer op de opleiding is goed en studenten kloppen binnen of buiten de les makkelijk bij (andere) docenten aan.

Als studenten manifeste problemen met de studievoortgang hebben verwijst de mentor ze naar de coördinator en wordt in samenspraak met hem of haar een plan van aanpak opgesteld. Voor complexere problemen en problemen van persoonlijke aard is er het decanaat (de functie hiervan is duidelijk omschreven in de studiegids) en de Fontys studentenpsycholoog.

Studenten kunnen bij de studentenbalie tussentijds een overzicht over hun studieresultaten krijgen. Verder krijgen ze tweemaal per jaar een overzicht van hun studievorderingen met daarop vermeld de tentamens die ze nog moeten doen. De commissie vindt dit voldoende. Het is de commissie niet gebleken dat de opleiding beschikt over een op de individuele student toegesneden studievoortgangs-registratiesysteem. De commissie beveelt aan te onderzoeken of de hogeschool hiervoor soulaas kan bieden. De commissie beoordeelt het beleid met betrekking tot de studiebegeleiding als voldoende. De uitvoering wordt vergemakkelijkt door de kleinschaligheid van de opleiding en de korte lijnen.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **voldoende efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).***

De opleiding biedt studenten voldoende relevante confrontaties met de beroepspraktijk aan. Er zijn vier stages. In de oriënterende stage (1ste jaar) staat een algemene oriëntatie op het onderwijs (de structuur van het voortgezet onderwijs) en het beroep van docent centraal. De schoolvakstage (2de studiejaar) heeft als hoofddoel het onderzoeken van de plaats van de beeldende vakken binnen de school en het ontwikkelen van basisvaardigheden voor het docentschap. In de onderzoeks/blokstage onderzoekt de student zijn voorlopig geformuleerde afstudeerthematiek; het voorbereiden, uitvoeren, evalueren en legitimeren van een lessencyclus maakt daar deel van uit. In het vierde jaar onderzoekt de student in de afstudeerstage zijn of haar definitief geformuleerde afstudeerthematiek. De commissie heeft waardering voor de opbouw van dit programma.

De stages hebben dus elk een specifiek doel. De beoordeling gebeurt door zowel de begeleider op school als de SP-docent van de opleiding. De laatste heeft de eindverantwoordelijkheid. Dit alles is beschreven in de stagegidsen. De beoordelingscriteria staan deels op papier (het evaluatieformulier van de docent, een formulier dat voor alle stages wordt gebruikt). Verder zijn er op de stage toegesneden vormen van afsluiting (bijvoorbeeld in het eerste jaar alleen een verslag, in het derde jaar ook een presentatie op school, gesprekken enzovoort). De beoordeling daarvan gebeurt door zowel SP-docent als de begeleider op school. De commissie heeft waardering voor dit maatwerk.

De beoordelingscriteria voor deze vormen van afsluiting (en de koppeling tussen de specifieke doelen per stage) staan niet expliciet in de stagegidsen. Dit lijkt de commissie ook wat veel gevraagd. De verslagen die de commissie heeft gezien toonden voldoende diepgang t.a.v. de problematiek die in een bepaald jaar behandeld wordt.

Taken en verantwoordelijkheden van de deelnemende partijen (student, SP-docent op de opleiding, stagebegeleiders) zijn helder beschreven in de stagegids. Studenten krijgen tijdig informatie over de stages. Stagebegeleiders toonden zich tijdens de visitatie tevreden over de organisatie van de stages, het contact met de school en de manier waarop afspraken worden gemaakt. Wel vonden zij dat de SP-begeleider van de opleiding de school vaker zou moeten bezoeken. De commissie vindt dit een aandachtspunt.

De opleiding heeft zicht op de kwalificaties die per school te halen zijn. Daar staat tegenover dat er nog geen beleid is naar toetsing van de kwaliteit, de scholing en de begeleiding van stagebegeleiders uit stageverlenende instellingen.

Samenvattend beoordeelt de commissie de stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie als voldoende. De commissie beveelt aan meer terugkomdagen voor de studenten te organiseren. Hieraan is volgens de studenten behoefte. Ook verdient het aandacht het contact met het werkveld te verstevigen. De opleiding geeft dit zelf ook als verbeterpunt aan.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

In het zelfevaluatie-rapport presenteert de opleiding een overzicht van instroom-, doorstroom- en uitstroomcijfers. De commissie vindt de cijfers uitermate zorgelijk. Tussen 1993 en 1999 is de instroom gehalveerd. Ca. 50% van de studenten staakt in de propedeuse de studie. Volgens het laatste cijfer (1996) haalt 35% van de studenten na vijf jaar het diploma. Het zelfevaluatie-rapport geeft geen inzicht in de maatregelen die de opleiding heeft getroffen om het slechte rendement terug te dringen. De opleiding heeft tijdens de visitatie aangegeven te verwachten dat het propedeuserendement door een betere selectie (en de oriëntatiecursus) omhoog zal gaan. De voorlichting is verbeterd: vroeger dachten studenten nogal eens naar een kunstopleiding te gaan (een tijdlang had de opleiding ook een autonome richting), de voorlichting geeft nu duidelijk aan dat het hier een docentenopleiding betreft. De eerste signalen van verbetering zijn er. Met betrekking tot de neergang in de instroom denkt de opleiding dat er –los van de landelijk waarneembare geringe interesse voor het leraarschap– daadwerkelijk weinig behoefte is aan docenten beeldende vorming. De commissie vraagt zich af of dit juist is en beveelt de opleiding aan hieromtrent onderzoek te (laten) doen. Daar horen ook prognoses met betrekking tot te verwachten leerlingeninstroom in het voortgezet onderwijs bij. Verder adviseert de commissie de opleiding om (ook richting allochtonen) meer aan PR te gaan doen en met stagedocenten in de scholen te overleggen welke wervingsactiviteiten leerlingen aanspreken. De opleiding komt wat dit betreft nog te naar binnen gericht over.

III. CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF

8 Externe relaties

8.1 Contacten met het werkveld

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De opleiding heeft recent een werkveldcommissie ingesteld. Daarnaast betreft zij externe deskundigheid bij het afstudeertraject. Van structurele inbreng richting verbetering onderwijs is echter (nog) geen sprake. Stagedocenten geven (onder andere op het beoordelingsformulier) feedback op de opleiding. Zo komen signalen over de opleiding binnen. Ook hier is nog geen sprake van structurele betrokkenheid bij de ontwikkeling van het beleid. De commissie vindt dat jammer en beveelt aan deze betrokkenheid te versterken.

De commissie is enthousiast over het feit dat docenten vakdidaktiek tevens werkzaam zijn in de beroepspraktijk van het onderwijs. De docenten geven ook nascholing aan collega's op de opleiding. Een aantal docenten vakdidaktiek heeft een veelheid aan relevante nevenactiviteiten. Het netwerk is groot. Er is sprake van voldoende 'voeling' zo niet voorop lopen. Docenten die praktijkvakken geven, zijn zelf als beeldend kunstenaar actief.

De opleiding heeft structureel contact met tal van kunstinstellingen. De opleiding houdt zelf jaarlijks Salon exposities en organiseert in stad en regio tal van projecten, waardoor een band met ondernemers, culturele instellingen, gemeentelijke organisaties en onderwijsinstellingen ontstaat. Het zelfevaluatie-rapport geeft tal van voorbeelden. De opleiding wil haar activiteiten landelijk uitbreiden. De commissie vraagt zich af of hiermee niet al te veel het accent op de kunstpraktijk wordt gelegd. Contact met buitenlandse instellingen is er ook, maar niet op het niveau van beleidsontwikkeling.

8.2 Wetenschappelijke oriëntatie

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De commissie heeft geconstateerd dat de docenten Beroepsvoorbereiding van de opleiding intensief betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling en implementatie van het vak CKV alsmede de theorievorming eromheen. Nog steeds leveren zij bijdragen aan tijdschriften, symposia enzovoort. De opleiding heeft wat dit betreft een naam opgebouwd. Los van het vak CKV wordt er niet gestructureerd en beleidsmatig aandacht besteed aan andere relevante wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van onderwijs of kunstpraktijk. Het zelfevaluatie-rapport beperkt zich tot het beschrijven van de CKV-activiteiten. Gestructureerde relaties met onderzoeksinstituten/expertisecentra die voor de opleiding relevant (kunnen) zijn ontbreken. De commissie beveelt aan meer aandacht te besteden aan de wetenschappelijke oriëntatie.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De eindverantwoordelijkheid van de opleiding berust bij de directeur. Verder weerspiegelt de opleidingsorganisatie de opzet van de opleiding. Propedeusefase, vakstudiefase en afstudeerfase hebben een coördinator, Theorie van de kunsten, Beroepsvoorbereiding en deeltijdopleidingen eveneens. Daarnaast is er een jaarteam bestaande uit docenten die in een bepaald jaar lesgeven. Besluiten over de inhoud, onderwijsvisie en uitvoering van het curriculum worden genomen in het coördinatoren-overleg tussen management, de coördinatoren en de management-assistent. De fasecoördinatoren zijn, in overleg met de coördinatoren Theorie van de Kunsten, Beroepsvoorbereiding en het jaarteam, verantwoordelijk voor de bewaking van de uitvoering van het onderwijs in een bepaalde fase. Deze organisatiestructuur is volgens de commissie transparant en biedt voorwaarden om samenhang en integratie te kunnen bewerkstelligen. Zowel 'verticaal'(de fasen) als horizontaal (de studiecomponenten) is er overleg.

De opleiding heeft een opleidingscommissie die bestaat uit docentleden en studentleden. De commissie vindt het een vreemde zaak dat de docentleden worden aangesteld door de directeur. De geluiden over de OC klonken positief (de communicatie vanuit de OC kan beter). Verder wordt er over vernieuwingen overlegd in studiedagen en is er werkoverleg binnen het jaarteam over inhoud van het onderwijs en bepaalde deeltaken. De opleiding is klein, overleg kan ook informeel plaats vinden.

De commissie heeft begrepen dat de onderlinge communicatie op de opleiding nog voor verbetering vatbaar is. Deels zijn de communicatieproblemen terug te voeren tot het feit dat er veel parttimers werken. In de tijd dat ze op de opleiding zijn, zijn ze bezig met onderwijs en is er weinig tijd voor (inhoudelijk) overleg. De commissie heeft verder signalen gekregen dat de communicatie tussen management en docenten en tussen de vakgroepen onderling niet altijd goed verloopt. De commissie beveelt aan om extra aandacht aan de (informele) communicatie te besteden.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De commissie heeft tijdens de visitatie een grote betrokkenheid van de medewerkers aangetroffen. De opleiding neemt zichzelf, het onderwijs en de studenten serieus.

Medewerkers voelen zich onderwijskundig gebonden aan de opleiding. Dat blijkt onder andere uit het feit dat er met vereende krachten net een nieuw curriculum is opgezet. De autonomie van de docenten (ieder zijn eigen vak) is door de nieuwe opzet van het curriculum (en de daarbij horende

organisatiestructuur) verminderd en er zijn meer samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld in het MMEX-programma). Dergelijke samenwerkingsverbanden stimuleren ook intercollegiale feedback; verder vindt deze plaats binnen de jaarteam. Daarbij moet wel worden aangetekend, dat aan deze vormen van contact een grens is door de grote hoeveelheid deeltijdaanstellingen: de consequentie van de (op zich terechte) opvatting van de opleiding dat docenten ook in de beroepspraktijk werkzaam moeten zijn. De commissie beveelt aan een vorm te zoeken waarmee de intercollegiale feedback gestructureerd kan worden.

Het management is (in samenwerking met de coördinatoren) verantwoordelijk voor beleidsontwikkeling. Middels studiedagen enzovoort wordt gewerkt aan draagvlak voor vernieuwing. Ook hiervoor is gezien de vele deeltijdaanstellingen beperkt tijd. Sommige docenten spelen landelijk een rol in vernieuwingen (met name CKV). Dat heeft ook een positieve invloed op het klimaat van de opleiding.

Docenten zijn in beperkte mate een voorbeeld voor de student. Studenten geven aan dat sommige docenten niet meer geïnspireerd overkomen. De commissie heeft er begrip voor dat er door de inkrimping soms spanningen zijn/waren. Er is tussen de docenten een onderlinge rivaliteit voelbaar.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt nog geen **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De commissie heeft geconstateerd dat het personeelsbeleid de laatste jaren in het teken heeft gestaan van reorganisaties. De opleiding is gekrompen en er moest veel personeel afvloeien. Fontys hogescholen heeft het sociaal beleid gefinancierd.

De commissie heeft waardering voor het vele werk dat ondanks deze moeilijke situatie gedaan is: in feite moest er meer (zoals het ontwikkelen van het aandeel CKV in de opleiding) met minder middelen gedaan worden. De opleiding heeft gemeld voor de toekomst weinig verbetering te zien, aangezien de bekostiging ten opzichte van het huidige niveau met 30% achteruit zal gaan. De commissie betreurt dit.

De samenstelling van het personeel zal de komende jaren veranderen aangezien 90% van het personeel tussen de 50 en 60 jaar is. De opleiding zelf spreekt wat dit betreft in het zelfevaluatie-rapport van een ernstig verstarde situatie. Noch docenten, noch studenten zijn blij met de vergrijzing en de geringe mobiliteit. De laatste jaren was er weinig personeel te werven. Indien nodig kan de opleiding terugvallen op door Fontys Hogescholen ontwikkelde procedures. De opleiding heeft aangegeven dat bij werving het vinden van de juiste kwaliteit nog het grootste probleem is.

Op dit moment van de visitatie was er nog geen personeelsplan. Er wordt wel aan gewerkt: de Fontys Hogeschool voor de Kunsten stelt (ook in het licht van de herstructureringsplannen en de samenwerking met Maastricht) een nieuw (vijf jaren) personeelsplan op, waarbij wordt gestreefd naar een evenwichtige verdeling van leeftijd en deskundigheden.

Voor zover mogelijk worden nu al jonge docenten in een tijdelijk dienstverband aangenomen om te zijner tijd oudere docenten te kunnen vervangen. Het nieuwe personeelsplan zal ook rekening houden met spreiding van deskundigheden. Dit alles was tijdens de visitatie nog niet uitgewerkt. Er lag nog geen scholingsplan dat is gerelateerd aan het (voorgenomen) onderwijsbeleid. Wensen dan wel noodzaak tot deskundigheidsbevordering worden besproken in functioneringsgesprekken. Veelal gaat het om scholing en toepassing van ICT, het meegaan met stagebezoeken en het verbreden van de inzetbaarheid. Tijdens de visitatie is gebleken dat docenten wisselend positief staan tegenover het meegaan naar stagebezoeken. Op dit moment doen nog niet alle docenten dit. Tijdgebrek is daarvan een oorzaak. De commissie beveelt aan bij het opstellen van het scholingsplan het onderwijsbeleid als uitgangspunt te nemen.

Wat betreft de functioneringsgesprekken zelf hebben sommige docenten gemeld te wensen dat er in de functioneringsgesprekken beter de hand gehouden wordt aan het protocol. De commissie heeft verder geconstateerd dat in de functioneringsgesprekken niet wordt ingegaan op de uitkomsten van studentevaluaties. De commissie beveelt op grond van het bovenstaande aan de systematiek waarmee functioneringsgesprekken gehouden worden nog eens kritisch tegen het licht te houden.

Tijdens de visitatie is verder kritiek over het taaktoewijzingsbeleid vernomen. Sommige docenten missen inzicht in de wijze waarop uren worden toebedeeld aan bepaalde taken. Dit is al langer een punt van kritiek. De visitatiecommissie beveelt het opleidingsmanagement aan de onvrede serieus te nemen en hiervoor een duidelijke systematiek te ontwikkelen.

Samenvattend vindt de commissie dat ze een team heeft aangetroffen dat in moeilijke tijden gemotiveerd aan onderwijsveranderingen heeft gewerkt. Studenten spreken zich in de Fontys studenten enquête positief uit over de kwaliteit van de docenten (de opleiding geeft hierbij geen cijfers). Ook tijdens de visitatie werden grosso modo positieve geluiden van studenten gehoord (er werden wel verschillen per sectie vernomen). Tegelijkertijd kreeg de commissie van docenten signalen over ontevredenheid over het personeelsbeleid in zijn algemeenheid. De commissie kan zich dat voorstellen. Het instrumentarium is op dit moment nog beperkt, de middelen steeds geringer. De commissie ondersteunt de analyse uit het zelfevaluatierapport, namelijk dat het van belang is om meer te doen aan de werving van studenten om zodoende het noodzakelijke volume op peil te houden.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De opleiding is gevestigd in een als tekenacademie ontworpen gebouw. De gezamenlijke ruimtes maken integraal deel uit van de studie- en werkruimtes van personeel en docenten. Hierdoor ontstaat een levendige sfeer. Nadeel van deze opzet is, dat het aantal werkplekken te gering is. Het gebouw is op dit moment in feite niet geschikt meer voor het onderwijsconcept dat nu gehanteerd wordt. Dit onderwijsconcept is gericht op de eigen ontwikkeling van de student en vraagt eigen ateliers; deze zijn er echter te weinig. Daardoor zijn de studenten niet echt over het gebouw te spreken.

De commissie heeft een positief beeld van de faciliteiten. De werkplaatsen zijn doorgaans goed geoutilleerd (kunststof vormt hierop een uitzondering). De opleiding beschikt over voldoende computerfaciliteiten (hierin is de afgelopen jaren flink geïnvesteerd). Ook de bibliotheek/mediatheek is voldoende tot goed voorzien. Het gebouw is naast de dagopening meerdere avonden per week open en ook op zaterdag.

Ten tijde van de visitatie werd gewerkt aan de realisatie van de tweede fase nieuwbouw van het Kunstencluster van de Fontys Hogeschool voor de Kunsten. Ook de Academie voor Beeldende Vorming wordt in dit cluster ondergebracht. De nieuwbouw zal individuele werkplekken voor alle studenten bevatten en meer toegesneden zijn op het onderwijsconcept. De concentratie van alle kunstopleidingen biedt naar verwachting ook meer mogelijkheden tot samenwerking.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **voldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

De opleiding heeft een functionaris voor kwaliteitsbewaking en ontplooit diverse activiteiten. Er is inbreng van buitenaf zoals een werkveldcommissie, externe deskundigen die als gecommiteerden worden betrokken bij het afstudeertraject en stagebegeleiders die commentaar geven op de kwaliteit van de stages. Verder evalueert de opleiding haar onderwijs regelmatig. Er wordt gewerkt met – zoals de opleiding dat formuleert – kwalitatieve onderzoeksmethoden. Zo worden de organisatie en de inhoud van het curriculum eenmaal per semester geëvalueerd met alle docenten van het jaarteam/faseteam. Hierin worden evaluaties van studenten meegenomen. Op verzoek van de opleidingscommissie zijn er ad hoc generale sessies waarin alle studenten problemen rondom de organisatie van het onderwijs kunnen voorleggen. Ook worden er exitgesprekken gehouden. Tijdens de visitatie nam de commissie kennis van een inzichtelijk onderzoek naar de ervaringen van studenten met de propeuse. De opleiding geeft in het zelfevaluatie rapport voorbeelden van verbeteringen/veranderingen die naar aanleiding van deze evaluaties zijn doorgevoerd: het tegengaan van piekbelasting, het veruimen van de openingstijden van de bibliotheek enzovoort. Verder neemt de opleiding maatregelen naar aanleiding van de uitkomst van hogeschoolbrede onderzoeken (zoals het tevredenheidsonderzoek dat in 2000 gehouden is). Het zelfevaluatie rapport noemt in dezen herziening en verbetering van studiebegeleiding en stagebegeleiding. De opleiding ontplooit dus een behoorlijk aantal activiteiten en de commissie heeft hiervoor waardering.

Tegelijkertijd moet de commissie vaststellen dat het kwaliteitszorgbeleid nog aan diepgang kan winnen. De commissie heeft niet gezien op welke wijze er voor de verschillende onderdelen (curriculum, primaire proces, organisatie e.d.) kwaliteitscriteria zijn geformuleerd die op hun beurt weer richtsnoer zijn voor evaluatieactiviteiten en kwaliteitsverbeteringen (het zelfevaluatie rapport bevat wel voorbeelden van kwaliteitscriteria en voorstellen voor kwaliteitsverbetering!). Er ligt de facto nog geen kwaliteitszorgplan. Dit is wel in de maak: ten tijde van de visitatie werd binnen Fontys

hogescholen gewerkt aan een hogeschoolbreed raamwerk voor kwaliteitszorg waarmee de opleiding – in samenwerking met de Hogeschool Maastricht – aan de slag gaat. De opleiding geeft in het zelf-evaluatierapport aan in dit plan de huidige activiteiten te gaan structureren en het verbetertraject te willen versterken. De opzet van de nieuwe ongedeelde ongegradeerde opleiding zal regelmatig aan evaluaties worden onderworpen.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding zich inzet voor zijn kwaliteitszorg, maar dat een gedegen uitgewerkt kwaliteitszorg plan (nog) ontbreekt. Gezien de grote hoeveelheid activiteiten die de opleiding ontplooit, gaat het de commissie echter te ver het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding als ‘onvoldoende’ te beoordelen.

11.2 *Het zelfevaluatierapport*

*Het zelfevaluatierapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

Het zelfevaluatierapport geeft per onderdeel eerst een visie, dan een beschrijving en analyse van de feitelijke situatie waarna wordt aangegeven wat het beleid ter verbetering is. Het stuk ‘feitelijke situatie en analyse’ is in tegenstelling tot wat de titel zegt vaak sterk beschrijvend. Soms geeft het ook gedeeltelijk de situatie aan die men nastreeft. Het is weinig analyserend. Het positieve van het stuk ‘feitelijke situatie’ is wel dat de commissie zich op grond van het zelfevaluatierapport een goed beeld kan vormen van hoe het onderwijs op de opleiding in elkaar zit.

De opleiding geeft geen ‘sec’ geformaliseerde kwaliteitscriteria, maar laat in haar ‘visie’ steeds duidelijk zien waar men naar toe wil. Sterke en zwakke punten worden niet systematisch weergegeven en beargumenteerd; op sommige plaatsen (niet alle!) wordt aangegeven wat de oorzaak van zwakke punten of problemen is. Daar staat tegenover dat beoordelingen (waar die voorkomen) en verbeteracties op grond van het voorafgaande goed te volgen zijn. De opleiding staat goed op de rails en verbeteracties zijn vaak gericht op detailonderdelen. De commissie vindt ze op zich zinvol. De commissie heeft verder geconstateerd dat de opleiding per evaluatievraag niet alle ijkpunten in het zelfevaluatierapport heeft behandeld.

Het zelfevaluatierapport is geschreven door medewerkers van de opleiding. Het maakt een complete en zeer verzorgde indruk. De bijgevoegde documentatie is voorbeeldig. Op zich is het rapport goed, maar de tekst is soms erg gedetailleerd en wijdlopig waardoor de commissie niet snel overzicht over een bepaald onderwerp kreeg. De commissie heeft tijdens de gesprekken kunnen constateren dat er binnen de opleiding draagvlak is voor het zelfevaluatierapport.

12 **Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen**

De Academie voor Beeldende Vorming heeft een moeilijke tijd achter de rug. De laatste jaren moest vanwege de terugloop in studenten het aantal fte’s met de helft terug. De sfeer was daardoor niet altijd plezierig. Het werk nam niet navenant af, de ambities moesten met een beperkter docenten-

corps worden waargemaakt. Niet iedereen spreekt zich openlijk uit, maar de commissie heeft tussen de regels door onvrede over het personeelsbeleid gehoord, naast – in een aantal gevallen -onvrede over de motivatie van docenten. Des te meer waardeert de commissie de inzet die spreekt uit wat de opleiding presenteert aan inhoud, procedures, voornemens. Van de evaluatievragen kon veruit het grootste deel met een voldoende beantwoord worden: het beroepsbeeld, de eindtermen, het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum, samenhang en integratie binnen het curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, werkvormen, toetsen, instroom en aansluiting op de vooropleiding, studiebegeleiding en voortgangsbewaking, stagebegeleiding en -organisatie, contacten met het werkveld, inrichting van de opleiding, cultuur van de opleiding, faciliteiten, kwaliteitszorg en het zelfevaluatie rapport. Onvoldoende waren de bewaking van de kwalificaties, de selecterende en verwijzende functie van het eerste jaar, de studievoortgang, op instroom en doorstroom gerichte maatregelen, de wetenschappelijke oriëntatie en het personeelsbeleid.

De Academie voor Beeldende Vorming is ambitieus. Ze wil studenten zoveel mogelijk meegeven. Én een goede voorbereiding op het docentschap, én een goede voorbereiding op de kunstpraktijk. Daar doet de opleiding veel voor. Het curriculum is onlangs geactualiseerd, de organisatiestructuur aangepast. Er is echter een ‘maar’: de ambities ten aanzien van de beroepsvoorbereiding (docent en kunstpraktijk) moeten worden gerealiseerd in vier jaar tijd. Dat is onmogelijk. Studenten spreken over ‘te veel vakken’, docenten die langs elkaar heen werken en te grote studielast.

Bestudering van beroepsbeeld, eindtermen en curriculum alsmede gesprekken tijdens de visitatie hebben de commissie tot de conclusie geleid dat de Academie het ambitieniveau moet herzien. Van de beschikbare tijd gaat teveel aandacht naar de kunstpraktijk en te weinig naar de beroepsvoorbereiding op het docentschap. Hoezeer de commissie ook onderschrijft dat beeldende capaciteiten van belang zijn voor het docentschap, er moet een keuze gemaakt worden.

Tot slot: de Academie heeft te lijden onder de terugloop van studenten. Er moeten/moesten mensen weg en de werkdruk neemt niet navenant af. De commissie beveelt aan meer aan PR te doen om de instroom te bevorderen. De opleiding komt wat dit betreft nog (te) naar binnen gekeerd over.

Aanbevelingen

- Onderzoek het beroepsbeeld in het licht van het doel van de opleiding: opleiden tot docent beeldende vakken. Betrek daarbij een onderzoek naar de relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden. Pas op grond van dit onderzoek het curriculum aan en verminder de studielast;
- Werk meer samen met het werkveld, stagescholen enzovoort;
- Versterk het personeelsbeleid;
- Versterk de PR van de opleiding;
- Verbeter het taaktoewijzingsbeleid aan de docenten en let op verlichting van de taken waardoor er meer tijd is voor onderlinge communicatie, stagebezoeken, studenten.

13 Kengetallen Academie voor Beeldende Vorming Tilburg

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel voltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Totaal aantal ingeschreven studenten	510	476	511	487	405	399	357	258
Totaal aantal docenten				62	59	49	45	37
Omvang docerend personeel in FTE				29,8	27,7	23,3	20,3	15,5
FTE/student ratio				14,5	15	16,4	15,1	16,7
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	103	102	96	99	90	88	75	52
Vooropleiding instroom, havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	128	136	146	126	113	122	100	63
Totaal aantal geslaagden	70	47	77	107	77	67	70	X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	48	35	43	67	52	42	47	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,7	4,9	5,2	4,8	4,3	4,5	4,4	X
Aantal studiestakers	89	59	54	71	48	60	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,0	2,3	2,3	2,2	2,1	1,6	X	X
Stu-diestakers naar vooropleiding, havo, in %								
Stu-diestakers naar vooropleiding, vwo, in %								
Stu-diestakers naar vooropleiding, mbo, in %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar.	1%						X	X
Diploma behaald na 3 jaar	1%		1%			X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	14%	25%	25%	23%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	30%	38%	46%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	34%	40%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	39%	24%	27%				X	X
Percentage uitval na 2 jaar	50%	34%	36%	42%	42%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	56%	48%	41%	45%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	60%	54%	44%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	61%	57%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	63%	X	X	X	X	X	X	X

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel deeltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	156	118	85	94	81	84	94	105
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo				8	5	6	4	3
Vooropleiding instroom, havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	14	16	4	30	15	28	24	18
Totaal aantal geslaagden	34	23	20	11	10	5	4	X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	7	8	9	1	1			X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	5,0	5,0	5,0	3,3	6,9			X
Aantal studiestakers	11	6	4	8	4	5	x	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	3,5	4,8	5,5	1,8	2,7	2,3	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in %								

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar				88%	40%	67%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar				100%	40%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar				100%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar				X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar			X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar		X	X	X	X	X	X	X

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								
Diploma behaald na 2 jaar.								
Diploma behaald na 3 jaar								
Diploma behaald na 4 jaar								
Diploma behaald na 5 jaar								
Diploma behaald na 6 jaar								

1 De opleiding richt zich op het nationale werkveld.

2 Bijlagen 11 en 12 bij het zelfevaluatie rapport.

3 Zie eveneens bijlage 11 bij het zelfevaluatie rapport.

4 Advies Onderwijsraad d.d. 4-6-1999 (Zelfevaluatie rapport blz. 20)

5 Studenten hebben over de didactiek van dit vak veel kritiek (studentenonderzoek propedeuse 2001).

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Amsterdam Academie voor Beeldende Vorming

Opleiding:	Docent Beeldende Kunst en Vormgeving
Voorheen:	Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste Graad in: <ul style="list-style-type: none"> ● Tekenen ● Handvaardigheid
Visitatiedata:	24 en 25 september 2001

Samenvatting

De Academie voor Beeldende Vorming heeft de laatste jaren een aantal veranderingen ondergaan. In 1997 betrok zij een nieuw gebouw en in 2000 is het curriculum vernieuwd. Ondanks die vernieuwingen is het beroepsbeeld van de opleiding nog erg gericht op de 'kunstenaar als docent'. De sfeer op de opleiding is positief en informeel. Dat maakt dat (te) veel procedures nog niet zijn vastgelegd en dat de besluitvorming soms niet doorzichtig is. Studenten zijn enthousiast over de sfeer en de begeleiding. De commissie vindt de opleiding nog wat naar binnen gekeerd. De opleiding bevindt zich opnieuw in een veranderingsproces nu de eerste- en tweede graadsopleidingen worden geïntegreerd.

Inleiding

De Academie voor Beeldende Kunst is onderdeel van de Hogeschool voor de Kunsten in Amsterdam. Deze hogeschool omvat naast de Academie voor Beeldende Vorming het Conservatorium van Amsterdam, de Nederlandse Film en Televisie Academie, de Reinwardtacademie (school voor museum-medewerkers), de Theaterschool en de Interfaculteit Culturele Bedrijfsvoering.

De Academie voor Beeldende Vorming leidt op tot eerstegraads docenten in beeldende vakken en kunstgeschiedenis¹. De academie is de oudste opleiding op dit gebied in Nederland. Haar geschiedenis gaat terug tot 1881 toen de 'Rijksnormaalschool voor Tekenonderwijzers' werd opgericht.

De academie telde bij de start van het studiejaar 2000 167 studenten. Er zijn 17 docenten in vaste dienst, veelal in deeltijd zodat het totaal aantal vast aan de Academie verbonden FTE's in 2000 9,2 bedroeg. In september 2002 zullen landelijk de eerstegraads lerarenopleiding beeldende vakken samen met de tweedegraads lerarenopleidingen opgaan in één ongedeelde opleiding. Met het oog hierop is de tweedegraads opleiding van de Hogeschool van Amsterdam reeds in het pand van de academie ingetrokken. Er wordt gewerkt aan een curriculum van de nieuwe ongedeelde opleiding. De contouren waren tijdens de visitatie bekend. Op het moment van de visitatie was tevens - in opdracht van het college van bestuur van de hogeschool - onderzoek gaande naar een mogelijke integratie van de Academie voor Beeldende Vorming met de Reinwardtacademie.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **voldoende** duidelijke eigen visie op het beroep en het (internationale) werkveld. De visie is niet voldoende adequaat.*

De opleiding leidt volgens zijn statement in het zelfevaluatie-rapport op tot “vakbekwame en gedreven docenten die hun vak combineren met eigen kunstbeoefening of een ambachtelijke praktijk.” De opleiding is expliciet in zijn uitgangspunt dat kunstenaarschap of – wellicht iets minder beladen: artistieke gedrevenheid - de basis is voor docentschap in de beeldende vakken. Dit uitgangspunt heeft zijn wortels diep in de geschiedenis van de opleiding en wordt door de opleiding impliciet als axioma gehanteerd. Het is de commissie gebleken, dat dit uitgangspunt breed wordt gedragen: niet alleen het huidige docententeam, ook afgestudeerden en stagebegeleiders (zelf docent beeldende vakken en beeldend actief) huldigen de opvatting ‘dat een goede beheersing van het vak maakt dat je in het onderwijs stevig in je schoenen staat’. De visie op de docent als door het vak geïnspireerde persoonlijkheid is typerend voor de academie. Maar aangezien alle lerarenopleidingen beeldende vakken deze visie in meer of minder mate huldigen kan niet gezegd worden dat de opleiding alleen op grond hiervan een specifiek eigen profiel heeft.

De opleiding verwijst in de paragraaf over het beroepsbeeld in het zelfevaluatie-rapport niet expliciet naar de Beroepsprofielen en startkwalificaties docenten beeldende kunst en vormgeving zoals beschreven in Profiel docenten in de Kunstvakken (aanvulling op Beroep Kunstenaar²)³. De commissie heeft de visie van de opleiding daarmee vergeleken en geconstateerd dat de opleiding het primaat legt bij de vaktechnische, artistieke en theoretische dimensie. De onderwijskundige/didactische/pedagogische dimensie en de maatschappelijke dimensie (die in het *Profiel docenten in de Kunstvakken* een gelijkwaardige plaats hebben en uitvoerig worden beschreven) vloeien hier in de visie van de opleiding uit voort. De commissie is het met deze opvatting van de opleiding niet eens. Uiteraard is beheersing van het beeldend vak een vereiste om het leraarschap te kunnen vervullen maar onderwijskundige en didactische kwaliteiten zijn in de praktijk zeker zo belangrijk.

Op kritische vragen van de commissie betreffende het adequaat zijn van de beroepsvisie (het zou er op neer kunnen komen dat in de opleiding meer aandacht wordt besteed aan het kunstenaarschap dan aan het docentschap) heeft de opleiding geantwoord dat 60% van de afgestudeerden een baan in het onderwijs heeft, vaak in deeltijd. Afgestudeerden zouden dus wel degelijk in het onderwijs terechtkomen, maar ook als beeldend kunstenaar actief zijn, wat (volgens de academie) impliciet als bewijs geldt dat de opleiding met zijn missie op de juiste weg zit.

De commissie heeft geconstateerd dat het beroepsbeeld van de opleiding in de loop der tijd in de kern hetzelfde is gebleven maar dat de opleiding dit wisselend heeft ingekleurd en recentelijk heeft aangepast aan de actualiteit van het onderwijs. De commissie waardeert dit positief. Tot 2000 leverde de opleiding studenten af die gespecialiseerd waren in Tekenen en Handvaardigheid. ⁴ Vanaf 2000 is het programma verbreed en zijn er uitstroomprofielen: 2-dimensionaal (2D), 3-dimensionaal (3D)

en audiovisueel (AV). Vanaf 2002 (als eerste en tweedegraads opleiding zijn geïntegreerd) zal de opleiding andere uitstroomprofielen bieden, namelijk Beeldende Praktijk, Kunst en Cultuur en Didactiek van de Kunst.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De commissie vindt de eindtermen onvoldoende relevant voor de beroepsvoorbereiding. Er moet meer aandacht besteed worden aan eindtermen die specifiek het docentschap betreffen. De eindtermen zijn erg algemeen en niet in termen van gedrag opgesteld. Tussen de eindtermen 'praktijk' en 'theorie'⁵ is geen samenhang. De eindtermen zijn niet voldoende sturend voor het curriculum.

In 2000 heeft de opleiding de eindtermen aangepast aan actuele ontwikkelingen in het onderwijs (en voor een klein deel ook kunst).⁶ De commissie vindt de gemaakte keuzes zinvol. De nieuwe eindtermen zijn beperkt in aantal (14) en globaal geformuleerd. De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat de eindtermen zijn afgeleid van *Beroep Kunstenaar, Profiel docenten in een kunstvak*, en de commissie vindt deze inderdaad heel globaal op hoofdlijnen terug. De commissie vindt dat de opleiding in zijn eindtermen een aantal fundamentele doelstellingen van de opleiding noemt maar tegelijkertijd te weinig specifiek is. Het wordt niet duidelijk wat de relatieve zwaarte van de doelen ten opzichte van elkaar is. In de eindtermen worden kennis van de historische achtergronden van het beeldend vak genoemd, alsmede een visie op het vak en het vermogen verbaal op het eigen beeldend werk te kunnen reflecteren.

De eindtermen geven geen inzicht in de samenhang van de opleidingsonderdelen. Dit komt met name omdat dat de eindtermen zijn onderverdeeld in twee categorieën: praktijk (beeldende vakken) en theorie (kunst- en cultuurgeschiedenis, onderwijskunde en vakdidactiek). De commissie heeft deze splitsing (en met name het ontbreken van integratie) tijdens de visitatie aan de orde gesteld. Het antwoord van het opleidingsmanagement, namelijk dat de meerwaarde van de combinatie van theorie en praktijk moeilijk in meetbare termen is te vatten, overtuigt de commissie niet. Volgens de commissie is het wel degelijk mogelijk alle beoogde startkwalificaties te omschrijven in termen van gedrag.

Concluderend vindt de commissie dat de formulering van de eindtermen verbetering behoeft. De opleiding vindt dit zelf ook. Ze signaleert dat de splitsing in eindtermen tot gevolg kan hebben dat de verantwoordelijkheid voor het docentschap niet gezamenlijk gedragen wordt. Het evalueren en integreren van de eindtermen staat dan ook al als verbeterpunt in het zelfevaluatie-rapport vermeld. De commissie juicht de voorgenomen verbeteringen toe.

2 Curriculum

Op het moment van de visitatie (september 2001) volgden vierdejaarsstudenten nog het uit 1994 daterende oude curriculum, gericht op de afstudeerrichtingen tekenen, handvaardigheid en textiele werkvormen. Eerste-, tweede- en derdejaars studenten volgen het nieuwe curriculum zoals beschreven in het 'Werkdocument 2000' met 2D, 3D en audiovisueel als uitstroomprofiel. Dit curriculum is in 2000 experimenteel ingevoerd, maar nooit formeel vastgesteld. Het zal ook een 'tussenstation' blijven. Inmiddels is immers het besluit tot integratie van eerste- en tweedegraads lerarenopleiding gevallen en wordt er gewerkt aan een nieuw curriculum voor deze nieuwe opleiding.

Het huidige curriculum voorziet in een algemene beeldende ondergrond en een brede oriëntatie op kunst- en cultuurgeschiedenis, vakdidactiek, CKV (Culturele en Kunstzinnige Vorming) en onderwijskunde. Deze basisstudie duurt twee jaar. Gedurende deze twee jaar zijn er een tweetal stages, één in het basisonderwijs en één in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. In het derde jaar kiest de student wat de praktijkvakken betreft voor een afstudeerprofiel (2D, 3D of AV). Ook voor de theorievakken kan een afstudeerprofiel gekozen worden, afhankelijk van de richting die men in het beroep ambieert (bijvoorbeeld docent binnenschools, docent creativiteitscentrum, consultant beeldende vorming). In het derde jaar is er ook een stage in het onderwijs, terwijl de student in het vierde jaar een stage naar keuze volgt (keuzes betreffen onder andere binnenschools dan wel buitenschools onderwijs en typen scholen in het binnenschools onderwijs). Naast het standaardprogramma zijn er activiteitenweken, projecten die de studenten zelf kunnen invullen, en twee typen keuzevakken. Deze keuzevakken vallen uiteen in hogeschoolbrede keuzevakken (toegankelijk voor studenten vanaf het tweede jaar), en keuzevakken van de opleiding zelf (voor het grootste gedeelte gericht op ICT).

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opbouw en inhoud van het huidige curriculum zijn onvoldoende relevant met het oog op de eindtermen zoals de opleiding die heeft geformuleerd. De commissie constateert dat de aandacht voor het docentschap in het curriculum (evenals bij de eindtermen) te kort schiet. In het begin van de studie wordt geen adequaat beeld geschetst van de beroepspraktijk. Er is geen beredeneerd evenwicht tussen vakken die opleiden voor het kunstenaarschap en vakken die opleiden voor het docentschap. De relatie tussen de eindtermen en de leerdoelen is niet goed zichtbaar. Het curriculum scoort matig op het punt van actualiteit. De opleiding besteedt geen aandacht aan kwaliteitszorgsystemen binnen het voortgezet onderwijs en de rol van ICT in het onderwijs. Dit alles bijeengenomen komt de commissie tot het oordeel onvoldoende.

De leerdoelen zijn beschreven in de studiegids. Gegeven het feit dat de eindtermen heel globaal zijn geformuleerd en de leerdoelen heel specifiek en concreet zijn, is de relatie tussen eindtermen en leerdoelen niet goed zichtbaar.

De commissie heeft vastgesteld dat er van de 168 studiepunten 126 naar de praktijk- en theorievakken gaan. Daarentegen leveren de stages slechts 15 studiepunten op, keuzevakken en projecten kunnen 8 respectievelijk 6 punten opleveren, activiteitenweken en atelier bieden 9 respectievelijk 4 studiepunten. De commissie vindt het programma niet evenwichtig opgebouwd omdat er te veel aandacht uitgaat naar de "kunstcomponent" van de opleiding en te weinig naar vakken die specifiek voor het leraarsberoep opleiden. De tijd voor stages is te gering. Het aanbod van AHK-brede keuzevakken is dermate interessant dat hiermee naar de mening van de commissie een groter aantal studiepunten behaald zou moeten kunnen worden.

De commissie heeft haar twijfels over het feit dat er in het eerste studiejaar een stage in het basisonderwijs is (de keuze hiervoor wordt door de opleiding niet gemotiveerd). De commissie kan zich voorstellen dat een stage in het basisonderwijs enerzijds voordelen kan hebben (studenten worden niet direct in het diepe gegooid), maar afgestudeerden komen doorgaans niet in dit type onderwijs terecht. Bovendien is deze stage naar de mening van de commissie te oriënterend van karakter: Studenten geven zelf geen les maar beperken zich tot oriëntatie en observatie. De commissie concludeert hieruit dat de student na het eerste jaar nog geen voldoende beeld van het toekomstige beroep heeft.

Tijdens gesprekken met studenten bleek dat het aandeel van de te kiezen uitstroomprofielen 'ruimtelijk vormgeven (3D)' en audiovisueel (AV), tijdens de basisstudie te gering is. De commissie herkent hierin een ook in het zelfevaluatierapport aangegeven zwakte binnen het curriculum. De opleiding probeert hieraan tegemoet te komen door aan 'ruimtelijk' in het eerste jaar een werkweek te wijden, maar het is duidelijk dat het curriculum op dit punt meer reliëf moet krijgen.

De commissie vindt het curriculum matig scoren op het punt van actualiteit. Het standaard curriculum doet nog erg traditioneel (vak- en kennisgericht) aan, anderzijds is de commissie positief over de recente vernieuwingen in het curriculum (zie paragraaf 1.2 en noot 6). Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van kunst worden volgens de docenten met name belicht tijdens excursies en andere buitenschoolse activiteiten, inleidende gesprekken in de les enzovoort. De commissie trekt hieruit de conclusie dat ze niet expliciet in het curriculum zijn opgenomen maar incidenteel ter sprake komen. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het onderwijs zijn volgens de studenten voldoende in de lessen opgenomen.

De aandacht voor Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) en voor allochtonenproblematiek wordt door de studenten als ruim voldoende beoordeeld. Het curriculum bevat aandacht voor leerstijlen van leerlingen in het voortgezet onderwijs, maar afgestudeerden ervaren hun bagage op dit punt in de praktijk toch onvoldoende. De opleiding besteedt geen aandacht aan kwaliteitssystemen binnen het voortgezet onderwijs en de rol van ICT in het onderwijs.

Op grond van het bovenstaande concludeert de commissie dat het curriculum onvoldoende relevant is voor de eindtermen.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding biedt studenten viermaal de gelegenheid een stage te lopen. In het eerste jaar bezoekt de student een basisschool. Hij geeft nog geen les, maar kijkt rond. Deze stage levert 2 studiepunten op, de student wordt geacht 30 uur in de school te verblijven. In het tweede jaar loopt de student stage in de basisvorming. Hij verzorgt lessen of onderdelen daarvan, deze lessen hoeven nog niet door hemzelf ontworpen te zijn. Deze tweedejaarsstage levert 4 studiepunten op, de student wordt geacht 50 uur in de school te verblijven. De stage in het derde jaar vindt plaats in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en levert 5 studiepunten op, de student wordt geacht 60 uur in de school te verblijven. De student geeft zelf ontworpen lessen, waarbij het productieve en het reflectieve zijn geïntegreerd. De eisen die per stage gesteld worden zijn dus oplopend in moeilijkheidsgraad. In het vierde jaar loopt de student een stage naar keuze in het binnen- of buitenschoolse werkveld. Gezien de grote variëteit aan mogelijkheden liggen de doelen van deze stage niet vast. Op zich vindt de commissie het een goede zaak dat studenten de kans krijgen ook in het buitenschoolse werkveld rond te kijken. Consequentie daarvan is wel, dat de voorbereiding op het reguliere voortgezet onderwijs hierdoor minder aandacht krijgt.

Hierboven is al aangegeven, dat de algemene doelen van de stages in de studiegids zijn opgenomen. De commissie vindt dat deze doelen per stage moeten worden uitgeschreven en in de stagegids moeten worden opgenomen.

Tijdens de stages komen de verschillende rollen van de leraar voldoende aan de orde. Er is tijdens de stages niet expliciet aandacht voor CKV. De opleiding heeft desgevraagd aangegeven is dat het lastig is om scholen te vinden waar CKV 2 en 3 wordt gegeven. De opleiding werkt hieraan. De commissie vindt het aantal uren dat in de voorbereiding op het docentschap aan de stage besteed wordt te gering om de studenten daadwerkelijk goed op de beroepspraktijk voor te bereiden. De commissie constateert dat heldere doelen voor de afzonderlijke stages ontbreken. In de studiegids zijn alleen de doelen voor de stages in zijn totaliteit aangegeven. De commissie heeft (zoals aangegeven bij 2.1) twijfels bij de keuze van de stage in het eerste jaar en dientengevolge met de eerste kennisgeving met het beroep. Op grond van het bovenstaande komt de commissie tot het oordeel onvoldoende. De commissie beveelt aan het aantal uren voor de stage in het curriculum te vergroten en duidelijke doelen voor de stages te formuleren. CKV zou zoveel mogelijk in de stages moeten worden opgenomen.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

Het curriculum van de praktijkvakken bevat voldoende volgtijdelijke verbanden. Verticaal loopt een lijn van brede oriëntatie in het basisprogramma tot specialisatie en verdieping in het afstudeerwerk.

Ook horizontaal zijn er voldoende verbanden: bepaalde thema's worden bij de verschillende vakken steeds vanuit een andere invalshoek belicht. Het curriculum van kunst- en cultuurgeschiedenis is grotendeels chronologisch opgebouwd. Bij de vakdidactiek loopt de lijn van kennismaken met het vak tot het formuleren van een eigen visie.

Integratie tussen de verschillende curriculumonderdelen vindt op sommige momenten plaats: tussen kunst- en cultuurgeschiedenis (vooral bij CKV-thema's); tussen vakdidactiek en de stage; tussen onderwijskunde en de stage. Ook op een ander niveau vindt integratie tussen beroepsvoorbereiding en praktijk plaats. Docenten vervullen deels een voorbeeldfunctie voor de latere beroepspraktijk en ook de reflectie op het eigen werk en werkbesprekingen kunnen als een koppeling tussen theorie en praktijk beschouwd worden.

De opleiding heeft echter geen duidelijke keuzes met betrekking tot integratie gemaakt. Zo valt het de commissie op dat er buiten de CKV-thema's niet wordt gewerkt met thematisch onderwijs. Via dit type onderwijs kunnen eigen beeldend werk, kunst- dan wel cultuurgeschiedenis en beroepsvoorbereiding worden geïntegreerd. Ook de in het zelfevaluatie-rapport genoemde verbeterpunten, hoe zinvol op zichzelf ook⁷, vindt de commissie te fragmentarisch.

De commissie constateert dat de integratiemomenten tussen de praktijkvakken – het eigen beeldend werk – enerzijds, en de theorievakken: kunst- en cultuurgeschiedenis, vakdidactiek en onderwijskunde anderzijds nog onvoldoende in aantal zijn en te weinig uitgewerkt (deze integratie ontbreekt ook in de eindtermen). Curriculum 2000, het werkdocument, maakt niet duidelijk hoe integratie plaats vindt. Studenten geven aan de integratie te missen. De opleiding heeft tijdens het visitatiebezoek ook gemeld dat de integratie nog kan verbeteren. De commissie beveelt aan het curriculum met name vanuit het oogpunt van integratie tussen theorie en praktijk onder de loep te nemen.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt over **onvoldoende** adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding heeft geen methode om de kwalificaties van de afgestudeerden te toetsen. Er wordt geen evaluatieonderzoek gehouden, noch onder vertegenwoordigers van de beroepspraktijk, noch onder de afgestudeerden. Het feit dat afgestudeerden – die dat willen – volgens het zelfevaluatie-rapport snel een baan in het onderwijs vinden vormt bij de huidige krapte in de arbeidsmarkt geen bewijs voor de relevantie van de kwalificaties.

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding de bronnen waaruit zij informatie put over de inhoudelijke relevantie van de opleidingskwalificaties. Het betreft contacten met het werkveld via de stages (er is een klankbordgroep die eenmaal per jaar bijeen komt), informele contacten met afgestudeerden, en de HBO-Monitor. De opleiding geeft zelf ook toe dat de contacten te informeel zijn om een oordeel over de kwalificaties van de afgestudeerden te kunnen onderbouwen.

De gegevens uit de HBO-monitor vormen een goede indicatie maar zijn niet toereikend: soms gaan afgestudeerden pas na een paar jaar in het onderwijs werken. Deze groep wordt in de HBO-Monitor niet geregistreerd.

De opleiding heeft zich voorgenomen afgestudeerden systematisch te gaan volgen en een alumni-beleid te gaan ontwikkelen. De commissie vindt dit een goede zaak en hoopt dat de opleiding baat kan hebben bij activiteiten die hieromtrent hogeschoolbreed genomen (gaan) worden. Op het moment van de visitatie was de bewaking van de kwalificaties nog onvoldoende.

3.2 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

De opleiding betreft gecommitteerden bij zowel praktijk- als theorie-examen. Afgestudeerden melden de commissie dat zij tevreden zijn over het niveau dat zij op beeldend gebied bereiken en geven aan dat zij zich hierdoor in de lespraktijk in hoge mate gesteund worden. Afgestudeerden vinden dat zij veel hebben meegekregen: enthousiasme voor kunst en cultuur, reflectievermogen. Tegelijkertijd signaleren sommige afgestudeerden – waar het specifiek de beroepspraktijk als docent aangaat – tekorten op het gebied van het omgaan met leerlingen en groepsprocessen. Deze worden echter in de praktijk verholpen. Tijdens de visitatie waren weinig vertegenwoordigers van het werkveld aanwezig. Stageverleners lieten zich positief uit: “er komen goede docenten van de opleiding af.”

De commissie beoordeelt het niveau van de afstudeerscripties als wisselend. In een aantal gevallen heeft de commissie geconstateerd dat een voldoende theoretisch kader ontbreekt, de opbouw en presentatie beter kan en dat een persoonlijke visie ontbreekt (zie ook 4.2, toetsen). De commissie beveelt aan dit te bezien. In zijn totaliteit beoordeelt de commissie de kwalificaties voldoende vanwege de positieve gesprekken met afgestudeerden en werkveld.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat zij middels een veelheid aan werkvormen de creativiteit en de zelfwerkzaamheid van de student zoveel mogelijk stimuleert. De commissie kan concluderen dat studenten dit volmondig onderschrijven. Er is een open, stimulerend studieklimaat waarin studenten volop de kans krijgen zich te ontwikkelen. Studenten kunnen als zij meer willen (weten) altijd bij docenten terecht en eigen interesses uitwerken. Ze spreken zich daar heel positief over uit, al geven ze ook wel eens aan dat ze soms het gevoel hebben “overal achteraan te moeten gaan.”

De commissie heeft bij de opleiding geen duidelijk beargumenteerde visie op het onderwijzen aan en het leren van HBO-studenten aangetroffen. De variëteit aan werkvormen is groot en wordt door studenten gewaardeerd. Het gebrek aan integratie tussen de vakken heeft echter tot gevolg dat de werkvormen nog weinig beroepsgericht zijn met het oog op het docentschap. Vakdidactiek en kunst en cultuur vormen hierop op sommige momenten een uitzondering omdat studenten hier opdrachten verwerken tot lessenreeksen, referaten enzovoort. De werkvormen bevorderen een actieve houding bij de studenten.

De werkvormen zijn adequaat gegeven de aard van de leerdoelen van de programmaonderdelen. Wel is duidelijk, dat die doelen per vak worden gesteld en dat de veel voorkomende scheiding tussen de vakken (met elk zijn eigen werkvormen) de integratie tussen kennis/vaardigheden, beroepsvaardigheden en beroepshouding moeilijk maakt. De opleiding geeft aan dat die verbanden gaandeweg tot stand komen, maar de commissie vindt dat die verbanden expliciet in het leerplan moeten worden opgenomen. Thematisch dan wel probleemgestuurd onderwijs komt weinig voor. In die zin vindt de commissie de werkvormen nogal traditioneel en weinig vernieuwend met het oog op het docentschap.

Het zelfevaluatie-rapport geeft aan dat ‘nog niet alle docenten werkvormen gebruiken of ontwerpen die de student activeren tot het formuleren van eigen leer- en ontwikkelingsdoelen’. De commissie kan zich dan ook vinden in een verbeterpunt van de opleiding: ‘werkvormen waar nodig omvormen van docentgestuurd naar studentgeoriënteerd’. Samenvattend beoordeelt de commissie de werkvormen voldoende, maar dringt erop aan de werkvormen meer toe te spitsen op het toekomstig docentschap.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

Bij de praktijkvakken bestaat de toetsing uit de beoordeling van het eigen beeldend werk van de student. Voor de beoordeling is een tiental criteria opgesteld. Afhankelijk van de aard van het betref-

fende vak wordt op een aantal voor dit vak relevante criteria beoordeeld. De tien criteria zijn gedurende de hele opleiding hetzelfde, met dien verstande dat in de afstudeerfase het criterium 'professionaliteit' is opgenomen in plaats van 'samenwerking'. Deze wijze van toetsing van het beeldend werk is adequaat gegeven de leerdoelen die worden nagestreefd: of leerdoelen op het gebied van het beeldend vak zijn gerealiseerd is immers in het werk zichtbaar. De beoordeling van het beeldend werk vindt plaats in werkbeprekingen met meerdere docenten, verenigd in een commissie. Deze procedure is met name gekozen om objectiviteit te garanderen. Studenten krijgen een cijfer. Bij het eindexamen is een extern gecommiteerde aanwezig.

Bij de theorievakken bestaat de toetsing uit voor het vak relevante vormen als tentamens, werkstukken, lesbrieven, kijkwijzers, scripties en referaten. De commissie vindt dat de beoordelingscriteria van de theorievakken zoals opgenomen in de studiegids verbetering behoeven. Niet zelden wordt als beoordelingscriterium een vorm opgegeven (bijv. een toets, werkstuk, practicum). Waar wel sprake is van beoordelingscriteria zijn deze vrij algemeen (visie, overwogen opzet). Criteria voor de keuzevakken en projecten zijn niet in de studiegids opgenomen: de commissie heeft begrepen dat deze vakken 'per geval' worden beoordeeld.

Bij de theorievakken is er regelmatig een relatie tussen de toets en de beroepspraktijk docent beeldende vorming, bij de praktijkvakken is deze niet of impliciet aanwezig.

Studenten hebben kritiek op de wijze waarop de beoordeling van het beeldend werk tot stand komt. Deze beoordeling is aan het eind van elk semester en wordt zoals boven aangegeven gezamenlijk vastgesteld door meerdere docenten. Voorafgaand aan de beoordeling maakt de student samen met zijn begeleidend docent een keuze uit zijn werk dat in aanmerking komt voor de beoordeling. Dit werk wordt tegelijk met het werk van andere studenten tijdens een besloten sessie door de groep docenten (commissie) beoordeeld. De uitslag wordt meegedeeld en schriftelijk vastgelegd. De kritiek van de studenten richt zich op het feit dat het cijfer vaststaat en de student geen gelegenheid krijgt zijn werk toe te lichten. Studenten voelen zich soms overvallen door het oordeel. Dat gevoel ontstaat, volgens de studenten, doordat tijdens het proces waarin het werk tot stand komt, weliswaar opbouwende kritiek wordt gegeven, maar geen voldoende indicatie voor het eindoordeel. De commissie heeft de kritiek van de studenten tijdens de visitatie aan de orde gesteld. Docenten geven aan in het verleden verschillende methodieken beproefd te hebben en nog steeds naar een verbetering van de beoordelingsprocedures te zoeken.

Met name de toetsing in de propedeuse wordt door studenten als "onduidelijk" ervaren hetgeen onzekerheid met zich meebrengt.

De commissie heeft geconstateerd dat de beoordelingsprotocollen bij het beeldend werk niet voldoende duidelijk maken waarom een bepaald cijfer is gegeven. De commissie beveelt aan deze protocollen te evalueren, iets wat overigens al als verbeterpunt in de zelfevaluatie is opgenomen.

Tijdens de visitatie kwamen tegenstrijdige berichten met betrekking tot de aanwijzingen voor het schrijven van scripties (en daarmee de beoordelingscriteria voor scripties) naar voren. De commissie kon op grond van de werkstukken die ter inzage lagen niet altijd of geen richtlijnen distilleren.

Docenten geven desgevraagd aan dat die aanwezig zijn er zijn. Studenten melden dat hieraan niet consequent de hand gehouden wordt en vinden dat de 'lat voor theorie (wat de commissie interpreteert als de diepgang) best hoger mag'.

De commissie vindt de wijze van toetsen adequaat, maar stelt ook vast dat er op het gebied van toetsen nog veel kan verbeteren: de beoordelingsprotocollen bij het beeldend werk, de beoordelingscriteria voor de theorie en de feedback bij de beoordeling van het beeldend werk.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding heeft een duidelijke toelatingsprocedure. Studenten die op de opleiding willen gaan studeren moeten een toelatingsexamen doen. Zij moeten daarvoor een portfolio meebrengen en gedurende de dag een aantal praktische opdrachten uitvoeren. Het meegebrachte werk wordt door de toelatingscommissie beoordeeld op een drietal criteria: gevoel voor kleur, vorm en materiaal; oorspronkelijkheid en eigenzinnigheid. De toelatingscommissie voert ook een gesprek met de kandidaat. De commissie vindt deze procedure effectief met betrekking tot het beoordelen van aanleg voor het beeldend vak, maar heeft tevens geconstateerd dat bij het toelatingsgesprek niet systematisch gevraagd wordt naar de motivatie voor het docentschap. De meerderheid van de studenten kan zich een vraag naar deze motivatie niet herinneren, terwijl de docenten aangeven hier altijd naar te vragen. De commissie vindt het geen goede zaak dat hier een discrepantie aanwezig is. Aankomende studenten moeten er van meet af aan van zijn doordrongen dat ze niet naar kunstopleiding maar naar een docentenopleiding gaan.

De commissie had graag gezien dat de motivatie voor het docentschap en het afkomstig zijn uit het eindexamenprofiel 'cultuur en maatschappij' tijdens de toelating wordt meegenomen. Volgens de opleiding zijn deze toelatingscriteria wettelijk niet toegestaan. Dit is formeel juist, maar dat neemt volgens de commissie niet weg dat de opleiding deze aspecten in een gesprek aan de orde kan stellen.

De opleiding heeft een vooropleiding. Deelname hieraan garandeert geen automatische toelating. Van de deelnemers schrijft 65% zich daadwerkelijk in en neemt deel aan de toelatingsprocedure. Hiervan wordt volgens het zelfevaluatierapport 45% definitief toegelaten.

Sommige studenten krijgen afhankelijk van hun vooropleiding vrijstellingen voor bepaalde vakken. Dit wordt per geval bekeken (in de studiegids is opgenomen dat vrijstellingen worden verleend door de adjunct-directeur in overleg met de docent). Het afgeven van vrijstellingen is volgens de opleiding meer uitzondering dan regel. De commissie heeft begrip voor het feit dat vaste criteria hiervoor lastig te ontwikkelen zijn.

Zij-instromers komen grotendeels van de kunstvakopleidingen of de tweedegraads opleiding. De student neemt deel aan de toelating met een aangepast programma.

De opleiding zegt in haar zelfevaluatierapport dat de instroom van voldoende niveau is. De kleinschaligheid van de opleiding maakt het relatief makkelijk dit na te gaan zonder het selectiebeleid uitvoerig te hoeven evalueren. Dit wordt dan ook niet gedaan. Toch constateert de commissie dat in verhouding veel studenten na het eerste jaar de opleiding nog verlaten. (zie paragraaf 7).

De opleiding heeft geen systematiek om eventuele studieproblemen/deficiënties bij studenten in een vroeg stadium te onderkennen. De kleinschaligheid van de opleiding maakt dat deze veelal door de docenten in de les kunnen worden opgespoord. Studenten hebben een mentor. In de praktijk blijkt dat studenten bij problemen ook naar een docent gaan die hen (meer) aanspreekt. De commissie constateert dat de begeleiding bij problemen in de praktijk goed werkt, maar dat er geen borging is.

Voor studenten die in het eerste jaar aanloopmoeilijkheden met betrekking tot studeren aan het HBO hebben, is een cursus 'leren studeren' ontwikkeld. De opleiding heeft maatregelen getroffen om studenten die dyslectisch zijn te ondersteunen bij hun studie. De examentijd wordt verlengd en het schriftelijk werk wordt soepeler beoordeeld. De commissie acht een meer op het probleem van de dyslexie zelf gerichte studiebegeleiding (remedial teaching) een betere vorm om met het probleem van dyslexie om te gaan.

De opleiding kampt met een terugloop in aanmeldingen. Dat is ook een landelijk tendens. De opleiding wil daarom zijn PR-beleid versterken. Met name allochtone studenten zijn een doelgroep. De commissie is het met dit voornemen van harte eens, zeker gezien de populatie van Amsterdam.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste jaar

*Er is sprake van een **onvoldoende** expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaats vindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De studiegids geeft aan dat de propedeuse wordt afgesloten met praktijkbeoordelingen en tentamens over de vakgroepen praktijk, kunst en cultuur en beroepsvoorbereiding. Voor elk vak afzonderlijk moet de student minimaal een 5.5 hebben. Is het cijfer lager dan 5.5 dan kan alleen per vakgroep bepaald worden of er (met andere vakken uit de betreffende vakgroep) compensatie wordt verleend, opdrachten moeten worden gedaan of geen bevordering wordt voorgesteld (in dat geval wordt ook de propedeuse niet uitgereikt). De definitieve beslissing over de propedeuse wordt pas genomen in een puntenvergadering. Voor alle theorievakken moet in ieder geval een 5.5 gehaald zijn. Tevens kan een bindend negatief studieadvies worden gegeven, de norm hiervoor is 37 studiepunten.

De commissie vindt deze gang van zaken niet passend voor een hbo-opleiding. De selectie vindt pas plaats aan het eind van het jaar. Er zijn geen regels op grond waarvan een herkansing wordt toegekend. Het cijfersysteem doet schools aan. Het is niet duidelijk hoe de relatie ligt tussen het Bindend Negatief Studieadvies (waarvoor de norm volgens de commissie hoog is en niet wordt beargumenteerd)

en de per vakgroep te behalen cijfers. De cijfers geven een beeld hoe de student de vakken in het eerste jaar gedaan heeft, de commissie mist expliciet inhoudelijk beargumenteerde criteria die een indicatie vormen voor de geschiktheid voor het beroep en de verdere studie. Het is niet duidelijk hoe de definitieve vaststelling van het cijfer tot stand komt. Het wordt uit de studiegids niet duidelijk of de student voor de propedeuse 'kan blijven zitten'. Als dat wel zo is, is dit volgens de commissie in strijd met de studeerbaarheid.

De commissie heeft tijdens het bezoek geconstateerd dat in het eerste jaar (ondanks het feit dat in de studiegids de vakken gelijkwaardig worden behandeld) impliciet de belangrijkste vraag is of de student voldoende capaciteiten op beeldend gebied in huis heeft. De commissie mist daarnaast expliciet verwoorde criteria met betrekking tot de geschiktheid voor docent beeldende kunst en vormgeving. Studenten hebben, getuige de gesprekken, geen moeite met deze insteek, al geeft een enkele student aan zich teveel als kunstenaar beoordeeld te voelen. De eerstejaars stage (in het basisonderwijs) kan gegeven zijn oriënterend karakter in ieder geval niet bijdragen tot een gemotiveerde keuze met betrekking tot het docentschap. Docenten benadrukken het bij vragen van de commissie over de geschiktheid voor het docentschap nog eens: "het is een beeldende opleiding". De geschiktheid voor het docentschap zou volgens hen ook impliciet gemeten worden: de opleiding vist studenten die moeite hebben om zich te presenteren of gebrek aan sociale vaardigheden hebben in het eerste jaar eruit en met deze studenten wordt een gesprek over het belang van deze vaardigheden in relatie tot het docentschap aangegaan. De commissie onderschrijft het belang van beeldende capaciteiten bij de studenten maar vindt ook dat meer gedaan moet worden aan de expliciete selectie voor het docentschap.

De opleiding geeft zelf aan dat de propedeuse haar selecterende functie goed vervult. Er is ook een groep studenten die uit zichzelf de opleiding verlaat (men gaat dan veelal naar de universiteit of naar een opleiding voor Autonome Beeldende Kunst). In die zin kan de commissie onderschrijven dat de propedeuse in de praktijk een (zelf)selecterend karakter heeft. Gezien het feit dat veel studenten na het eerste jaar de opleiding nog verlaten (zie paragraaf 7) , mag het selecterende karakter van de propedeuse echter nog versterkt worden. Ook zou de selectie meer oog moeten hebben voor de docentkant van de opleiding.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

Aan het begin van het schooljaar brengt de opleiding de studenten door middel van een jaarplanning schriftelijk op de hoogte van alle belangrijke evaluaties/beoordelingen, tentamen/examenmomenten en herkansingen. De studiegids geeft aan hoeveel studiepunten een vak oplevert. De docent wordt geacht zijn eisen hierop af te stemmen. De commissie heeft in documenten geen beargumenteerde opvattingen over een realistische en evenwichtige spreiding van de studielast gevonden. De normen voor de ingeschatte studielast zijn niet geëxpliciteerd.

De commissie heeft geconstateerd dat de studenten het programma studeerbaar vinden. De commissie kan dit onderschrijven: de vakken zijn vrij homogeen van omvang en gelijkmatig over de semesters verdeeld. De commissie heeft uit de gesprekken met studenten ervaren dat de studielast voor de praktijkvakken door de studenten zwaarder wordt ervaren dan de studielast voor de theorievakken.

De uitslag van de beoordeling van de praktijkvakken is direct bekend (zie paragraaf 4.2). Studenten melden tevreden te zijn over de termijn waarop zij het schriftelijk werk terugkrijgen en over herkansingsmogelijkheden.

De opleiding heeft in het recente verleden een enquête gehouden over de beleving van de studielast. In het kader van de ontwikkeling van het nieuwe curriculum zijn hierover tevens gesprekken met studenten gevoerd. Op grond van de resultaten is een aantal maatregelen ter verbetering genomen. Deze betreffen onder meer de toetsing van de theorievakken in het eerste jaar (verhoging van het aantal toetsmomenten, betere spreiding).

De commissie beveelt aan met name de studielast voor de praktijkvakken te expliciteren en de totale studielast kritisch te bezien. Op zich zijn er volgens de commissie voldoende waarborgen voor een efficiënte studieroute.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch beleid ten aanzien van de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

De opleiding heeft een decaan bij wie studenten terecht kunnen voor persoonlijke- en studieproblemen. Daarnaast hebben alle klassen in de basisstudie (eerste - en tweede jaar) een mentor afkomstig uit het docentencorps. Deze bewaakt volgens de omschrijving in het zelfevaluatierapport de studiedruk in relatie tot de studielast en signaleert problemen die de voortgang belemmeren. De precieze taken en verantwoordelijkheden van de mentor zijn verder niet in opleidingsdocumenten (zoals de studiegids) gedefinieerd. De commissie pleit ervoor dit wel te doen.

Begeleiding van de studenten vindt ook indirect plaats via de beoordelingsvergadering die tevens dient als studentbespreking. Deze kan aanleiding zijn tot een gesprek met een student door mentor, vakdocent en/of directie. Studenten melden dat zij op elk moment met problemen bij een docent terecht kunnen. Dat hoeft niet speciaal de mentor te zijn. Studenten gaan ook naar docenten waarmee zij een speciale band hebben of naar een docent die het vak geeft waar zij moeite mee hebben. De aandacht van docenten wordt door de studenten positief beleefd.

Propedeuse studenten kunnen ook begeleiding krijgen bij het studeren (zie 5). Tot deze begeleiding is besloten toen uit onderzoek bleek dat eerstejaars studenten soms aanloopproblemen hebben. Aan het einde van het tweede jaar nemen docenten van de richtingen 2D/3D-AV en de adjunct-directeur met elke student zijn of haar keuze voor de vakstudie door. Studenten in de hoofdfase hebben geen mentor meer: hier ligt het accent op het begeleiden van de keuze van het afstudeerprofiel door de betreffende docenten en het gezamenlijk bewaken van studietraject.

De opleiding heeft een geautomatiseerd studievolsysteem. Studenten worden tweemaal per jaar op de hoogte gesteld van hun resultaten.

De opleiding constateert in het zelfevaluatie-rapport dat de voortgangsbewaking en de studiebegeleiding goed functioneren maar vindt dat deze beter georganiseerd kunnen worden. Er moet gewerkt worden aan een duidelijke taakomschrijving van mentoren en een systematische rapportage van knelpunten. De commissie is het hiermee eens. De studiebegeleiding functioneert met name goed door het informele klimaat. De commissie beveelt aan voor borging zorg te dragen.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages zijn **onvoldoende** en dragen derhalve niet op een efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

De opleiding heeft een stagegids die procedures met betrekking tot afspraken rondom de begeleiding en beoordeling bevat. De commissie heeft – gezien de opmerkingen van de gesprekspartners – echter twijfels of altijd even goed de hand aan de hierin opgenomen afspraken gehouden wordt. Stagebegeleiders maken melding van een contract tussen de school en de academie, maar dit zou puur een formele zaak zijn, en weinig inhoudelijke impact hebben.

Studenten zoeken in het eerste en in het vierde jaar zelf een stageplaats, in het tweede en derde jaar worden ze door de opleiding toegewezen aan instellingen die beschikbaar zijn. In die gevallen neemt de student contact op met de stagebegeleider op de betreffende school en krijgt hij vervolgens informatie over de school.

Het contact tussen de opleiding en de school tijdens de stage laat soms te wensen over. Het komt voor, dat de stagebegeleider van de opleiding de school niet bezoekt. De commissie vindt dat dit wel zou moeten om het oordeel over de stage (mede) te kunnen onderbouwen. De opleiding meldt desgevraagd dat het gebrek aan bezoeken komt omdat er te weinig tijd beschikbaar is. De commissie geeft de opleiding in overweging te onderzoeken of uit andere vakken begeleidingstijd gehaald kan worden. De begeleiders op de school doen dit werk uit enthousiasme en/of omdat ze naar eigen zeggen uit de samenwerking met studenten zelf nieuwe impulsen halen. Ze krijgen geen vergoeding.

Stagebegeleiders melden niet of niet goed op de hoogte te zijn van de beoordelingscriteria aan de hand waarvan de stage beoordeeld wordt en niet of onvoldoende betrokken te worden bij het eindoordeel. Bestaande beoordelingsformulieren worden niet altijd gebruikt.

De commissie heeft geconstateerd dat er voor de afzonderlijke stages geen aparte beoordelingscriteria opgesteld (per stage zijn er ook geen aparte doelen, zie paragraaf 2.2). Het beoordelingsformulier zoals opgenomen in de studiegids vindt de commissie weinig innovatief. Het is erg docentgericht (er staat bijvoorbeeld niet in wat de student doet om de zelfstandigheid van de leerling te bevorderen). Het is de commissie niet duidelijk welke maatregelen worden genomen als één stage teleurstellend resultaat oplevert. De opleiding moet hieromtrent duidelijkheid aan stageverleners en studenten verschaffen.

Met betrekking tot de organisatie van de stage vinden stagebegeleiders het jammer dat de stage geen aaneengesloten geheel is omdat hij wordt onderbroken voor lessen, tentamens enzovoort. De stage wordt als verbrokken ervaren; begeleiders vinden dat de stage langer zou moeten duren opdat studenten echt weten wat het is om voor de klas te staan. Dit blijkt een discutabel punt te zijn: studenten wijzen een lange stage unaniem af. De commissie vindt tenminste één lange stage onmisbaar in de beroepsvoorbereiding.

Tot slot wordt een enkele maal door stagebegeleiders aangegeven dat zij niet weten hoe er tijdens lessen op de opleiding wordt verder gegaan met onderwerpen of opdrachten die op de school aan de orde worden gesteld. De commissie vindt dit jammer en pleit voor gestructureerd contact.

Studenten uit het derde en vierde jaar merken op dat er op de opleiding geen aandacht wordt besteed aan de ervaringen tijdens de stage. Ze vinden de begeleiding vanuit de opleiding onder de maat. Er is behoefte aan bijeenkomsten waarin ervaringen tijdens de stage worden uitgewisseld (hier zou inmiddels beperkt aan worden gewerkt).

De opleiding heeft geen beleid geformuleerd naar toetsing van de kwaliteit, de scholing en de begeleiding van stagebegeleiders uit stageverlenende instellingen. De commissie heeft de indruk dat de opleiding door het gebrek aan vergoeding en de werkdruk binnen het onderwijs blij is als er stages beschikbaar zijn, maar pleit er toch voor om zo'n beleid ten aanzien van stages te formuleren en vorm te geven. Door tijdgebrek is er weinig ruimte voor feedback opleiding-stagebegeleider. Dat betekent dat het succes van de begeleiding in hoge mate van de school afhangt. Ook heeft de opleiding geen zicht op de te behalen kwalificaties op de stageplaatsen (dit zicht zou overigens bemoeilijkt worden doordat studenten in het eerste en in het vierde jaar zelf een stageadres zoeken). De commissie vindt dit zorgelijk.

De opleiding geeft zelf aan de inhoud van de stagebegeleiding als verbeterpunt te zien. De commissie is – op grond van het bovenstaande – van mening dat het stagebeleid onvoldoende is en beveelt sterk aan de stages zowel wat betreft inhoud (de relevantie voor de beroepspraktijk, zie ook de opmerkingen over de stage in het eerste jaar in hoofdstuk 4) als wat betreft begeleiding en organisatie te verbeteren.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De opleiding neemt **onvoldoende** maatregelen om te komen tot een aanvaardbaar rendement.*

De opleiding heeft – getuige het zelfevaluatie-rapport – per fase van de opleiding geen expliciet beleid ten aanzien van rendement, studieduur en uitval. De opleiding heeft wel zicht op relevante doorstroom- en uitstroomgegevens, maar doet daar weinig mee. Van studiestakers in de propedeuse wordt alleen de vooropleiding geanalyseerd. Van gerichte verbeteracties naar aanleiding van tegenvallende resultaten is geen sprake en dat terwijl de commissie de uitval erg hoog vindt (op een instroom in de propedeuse van 50-55 studenten zijn er tussen de 23 en 29 studiestakers).

Er is ook geen analyse van het totale rendement van de opleiding. De gemiddelde studieduur bedroeg in 1999 4.02 jaar. De opleiding merkt wel op dat dit komt doordat zij-instromers (die later instromen en meestal twee jaar over de studie doen) het rendement aanzienlijk drukken.

De commissie vindt het gebrek aan beleid gezien de hoge uitval zorgelijk en dringt erop aan een beleid te ontwikkelen ter verbetering van het rendement, waarbij de (toelatings)selectie, de normen voor de propedeuse en het onderwijs zelf (in de propedeuse) worden betrokken.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De opleiding heeft contacten in het werkveld, maar deze worden niet structureel benut en hebben (dus) nauwelijks repercussies voor (de ontwikkeling van) het onderwijs. Zo is er bijvoorbeeld overleg met stagescholen, maar uit de gesprekken die de commissie gevoerd heeft, bleek dat stagebegeleiders tot voor kort niet betrokken werden bij herzieningen in het curriculum of het stagebeleid. Verder zijn er 'losse' contacten via platforms waar directie en docenten zitting in hebben, het netwerk van docenten in het kunstonderwijs, oud-studenten en dergelijke. Er is een relatief uitgebreid netwerk van internationale contacten, maar ook dit wordt niet structureel benut. De commissie vindt dat jammer.

Positief vindt de commissie dat praktijkdocenten een eigen beroepspraktijk hebben: zij houden zo-doende voeling met het beeldend vak en de kunstwereld.

Er is slechts in beperkte mate sprake van samenwerking tussen de opleiding en culturele instellingen in Amsterdam. De commissie betreurt dat. Samenwerking kan leiden tot interessante leermomenten voor de studenten (bijv. het geven van rondleidingen in musea). De positie van de opleiding binnen de regio zou überhaupt versterkt moeten worden. Het werkveld heeft bijvoorbeeld gemeld meer nascholing te willen hebben op het gebied van CKV. De commissie vindt dat de opleiding deze behoefte zou moeten vervullen.

De opleiding zelf tenslotte is getuige het zelfevaluatie-rapport van plan signalen uit het beroepsveld, de kunstwereld, en platforms structureel te gaan inventariseren en beleid met betrekking tot internationalisering te gaan ontwikkelen. De commissie steunt dit voornemen en dringt aan op spoedige implementatie van het beleid.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

Docenten en medewerkers van de opleiding (docenten beeldende vakken, vakdidactici, kunsthistorici en decanen) hebben regelmatig overleg met collega's in den lande. De commissie heeft echter niet kunnen constateren dat de opleiding expliciet aandacht besteedt aan onderzoek (artistiek onderzoek, onderzoek naar overdrachtstechnieken, onderwijskundig onderzoek). Docenten geven aan dat zij artistieke ontwikkelingen op beeldend gebied door middel van tentoonstellingsbezoek bijhouden, maar dit heeft meer betrekking op de beeldende- dan op de onderwijskundige kant van de opleiding.

Er zijn geen gestructureerde relaties met onderzoeksinstituten en expertisecentra. De commissie vindt dat de opleiding (ondanks zijn relatief geringe omvang) meer contacten op dit gebied binnen Amsterdam zou moeten onderhouden.

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport een aantal wensen tot onderzoek aan. De commissie hoopt dat de AHK hiertoe in faciliterende zin kan bijdragen, hetzij door het toekennen van budget, hetzij door het aanbieden van voorzieningen, zoals het door de academie voorgestelde digitale netwerk om kennis en ervaring op het gebied van het kunstonderwijs uit te wisselen. Op het moment van de visitatie was de wetenschappelijke oriëntatie nog onvoldoende.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

Aan het hoofd van de opleiding staat een directieteam bestaande uit een algemeen directeur en een adjunctdirecteur. De taken van dit management (en van enkele staffunctionarissen zoals de decaan) en van de rest van het personeel zijn beschreven.

Er zijn drie vakgroepen. Vakgroepen zijn volgens het zelfevaluatie-rapport samengesteld uit docenten van verwante vakken (2D, 3D en kunst en cultuur). De commissie mist hierin de beroepsvoorbereiding (vakdidactiek, onderwijskunde). Het nadeel van deze inrichting is volgens de commissie, dat hierdoor een vakkencultuur blijft bestaan en dat de integratie van de vakken richting beroepsvoorbereiding niet wordt bevorderd. In de vakgroepen wordt in de praktijk het onderwijs ontwikkeld en worden voorstellen gedaan, de directie overlegt en besluit hierover in samenspraak met de vakgroepcoördinatoren.

Op vakgroepniveau wordt overlegd door de docenten van de vakgroep en de vakgroepcoördinator. Er zijn inspraakmogelijkheden: Opleidingscommissie, FMR, studentenoverleg (directie met klassenvertegenwoordigers). Minstens tweemaal per jaar organiseert de directie voor medewerkers studiedagen over belangrijke en tijdrovende kwesties. Verder is er, zeker zo belangrijk op deze academie, een levendig informeel circuit.

Docenten zijn tevreden over de inrichting van de organisatie en de wijze van besluitvorming, maar het opleidingsmanagement vindt dat de wijze van besluitvorming gedurende de laatste jaren niet helder was en geeft aan dat de informele organisatie niet meer aan de eisen van de tijd voldoet. In het zelfevaluatie-rapport zegt zij "dat het mogelijk moet zijn geformaliseerd tegenspel te bieden, ook met kunstenaars die vaak pleiten voor een onconventionele aanpak". De commissie kan zich hierin vinden. Zij vindt de opleidingsorganisatie niet transparant.

Het opleidingsmanagement geeft ook aan dat de communicatie binnen de opleiding lastig te organiseren is. Veel docenten hebben een parttime baan en de beschikbare tijd moet gezien het gebrek aan middelen zoveel mogelijk aan onderwijs besteed worden. Geprobeerd is de communicatie te verbeteren door het uitgeven van een bulletin en -zoals boven aangegeven - het organiseren van studiebijeenkomsten. De krapte aan middelen maakt ook dat er weinig formatie is voor aparte beleidstaken betreffende kwaliteitsbewaking, onderwijs, innovatie, structureel overleg met andere faculteiten en universiteiten, en culturele instellingen. Die taken zijn vooral geconcentreerd bij de directie en worden volgens het zelfevaluatie-rapport inhoudelijk niet structureel gecommuniceerd met de overige geledingen. De commissie denkt dat de bestaande staf- en directieformatie niet voldoende is voor beleidsontwikkeling. De ondersteuning vanuit de hogeschool is op dit terrein klaarblijkelijk ook niet erg groot – de commissie heeft hier in ieder geval tijdens de visitatie weinig van vernomen.

De commissie heeft verder geconstateerd dat de studenten niet altijd tevreden zijn over de interne communicatie. Met name de informatie over regelingen en bereikbaarheid kan volgens de commissie verbeterd worden.

De commissie heeft bij de opleiding een zekere weerstand tegen formalisering in de organisatie aangetroffen. De commissie vindt echter dat er op het gebied van communicatie veel kan verbeteren waardoor de efficiency verhoogd wordt. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs te leiden tot bureaucratie en afbraak van de (ook) door de visitatiecommissie zeer positief beleefde sfeer.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **onvoldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De verhuizing naar het Hortusgebouw en de vernieuwing van het curriculum hebben meer dan voorheen samenwerking en integratie bewerkstelligd. Toch vindt de commissie dat er nog veel zaken kunnen verbeteren waar het gaat om het gezamenlijk werken aan beroepsgericht onderwijzen. De beeldende vakken zijn erg gericht op het 'kunstenaarschap' en tussen de vakken onderling is nog niet voldoende integratie. Het gevaar van een eilandencultuur blijft (weliswaar minder dan voorheen) aanwezig en de cultuur is - de recente vernieuwingen van het curriculum ten spijt - nog niet echt gericht op innovatie van de opleiding met betrekking tot het docentschap. Er wordt niet zichtbaar gewerkt aan onderwijskundige vernieuwing van de opleiding zelf (bijvoorbeeld bij de toetsen en de werkvormen). De commissie tekent hierbij aan dat innovatie wordt bemoeilijkt door het feit dat er veel docenten zijn met een part-time aanstelling – hun aandacht gaat veelal uit naar de dagelijkse onderwijspraktijk en –begeleiding.

Docenten geven aan dat er sprake is van intercollegiale feedback en het elkaar aanspreken op verantwoordelijkheden. Er is echter geen beleid op dit gebied.

De commissie heeft tijdens de visitatie een enthousiaste, collegiale sfeer aangetroffen. De aandacht voor de studenten is groot en studenten voelen zich serieus genomen. De sfeer is informeel en dat

wordt zowel door medewerkers als studenten zeer gewaardeerd. Toch is ook meermalen – vanuit de directie - naar voren gebracht dat de informele cultuur niet meer aan de eisen van deze tijd voldoet. De commissie ziet dat ‘ons kent ons’ cultuur positief beleefd wordt, maar signaleert het gevaar dat deze tegelijkertijd remmend op vernieuwing kan werken. De commissie vindt het belangrijk de waarde van de informele cultuur te behouden maar tegelijkertijd te werken aan een cultuur die wat innovatie betreft de handen ineen slaat.

De commissie heeft de hoop dat de ontwikkeling van de nieuwe, ongedeelde eerste- en tweedegraads opleiding de verdere innovatie van de opleiding (met name wat betreft de didactische aanpak en de beroepsvoorbereiding) zal bevorderen. De versterking van het management die recent heeft plaatsgevonden en, naar het zich laat aanzien, in de toekomst meer contact met de hogeschool zijn naar de mening van de commissie ook gunstige voorwaarden voor het bevorderen van verdere vernieuwing. De opleiding zelf heeft zich blijkens het zelfevaluatie-rapport voorgenomen ‘cultuurverandering structureel te willen begeleiden’.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Het personeelsbeleid van de afdeling is **onvoldoende** afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De opleiding heeft tot 1999 gewerkt met functioneringsgesprekken. Deze zijn vervolgens, in het kader van de voorgenomen integratie met de tweedegraads opleiding, omgezet in belangstellingsregistratie. De commissie is van mening dat de functioneringsgesprekken zo snel mogelijk moeten worden opgepakt. Ook dringt zij erop aan hierbij studentevaluaties te betrekken. Dat is tot nu toe niet gedaan.

Er is geen beleid met betrekking tot deskundigheidsbevordering. In het verleden heeft de directie gesprekken gevoerd met individuele docenten en hun behoeften aan scholing gepeild. Het werd na deze exercitie niet opportuun gevonden om een scholingsplan op te stellen. Het gevolg is dat niet duidelijk in de breedte in kaart gebracht is aan welke bijscholing de betreffende docenten c.q de opleiding behoefte hebben en hoe hierin kan worden voorzien. De commissie vindt de voorbeelden van bijscholing van docenten mager (Bijv. ICT, PR grafische technieken). Zij hebben weinig van doen met docentschap en onderwijsleerprocessen. Sommige praktijkdocenten hebben weinig contact (meer) met de praktijk op de scholen waarvoor de opleiding opleidt. Voor het lopen van stages door docenten op die scholen is weinig tijd beschikbaar. Docenten hebben de commissie gemeld dat zij dit op zich wel zouden willen, maar dan moet er een effectieve organisatie voor dit soort stages worden ontwikkeld.

De opleiding schrijft in het zelfevaluatie-rapport dat het personeelsbeleid de laatste jaren vooral ingegeven is door bezuinigingen. Onder het nu nog zittende personeel is weinig mobiliteit. Dat komt omdat praktisch alle docenten een vaste aanstelling hebben en breed inzetbaar zijn.

Uit gesprekken met studenten blijkt dat ze vaak het gevoel hebben dat nieuwe impulsen van gastdocenten of vervangers komen. Toch zijn de studenten over het algemeen genomen tevreden over de kwaliteit van de docenten.

Docenten melden dat in geval van vacatures (voor gastdocenten) het personeel meestal wordt aangetrokken uit het netwerk van het zittende personeel. De commissie vindt dat geen goede zaak. De opleiding komt soms wat naar binnen gericht over en nieuw bloed is daarom gewenst. In dit licht vindt de commissie het wel positief dat de opleiding streeft naar het aantrekken van meer gastdocenten. Ook zou er AHK-breed meer aandacht voor deskundigheidsbevordering komen. De commissie acht dit noodzakelijk. Het ontbreken van een personeels- en deskundigheidsbevorderingsplan en het (nog) ontbreken van functioneringsgesprekken maken dat de commissie tot het oordeel onvoldoende komt.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De opleiding heeft in 1997 een nieuw pand betrokken. Het gebouw functioneert naar tevredenheid, al zijn er sinds de inhuizing van de tweedegraads opleiding (opnieuw) ruimteproblemen. De outillage voor de praktijkvakken 2d en 3d is voldoende. De uitrusting voor ICT en AV zou omvangrijker mogen. De klimaatbeheersing moet volgens de commissie ook in orde zijn (dat is hij nu niet).

De toerusting op het gebied van ICT schiet tekort. Studenten kunnen als de computerruimte bezet is, gebruik maken van faciliteiten op het gebied van internet in een nabij gelegen ander gebouw van de hogeschool, maar dit blijkt in de praktijk geen optie. Studenten willen deze voorzieningen zoveel mogelijk in eigen huis hebben.

In de bibliotheek zijn te weinig werkplekken. Er is ook te weinig ruimte voor het opbergen van werkstukken van studenten.

Alles bijeengenomen vindt de commissie dat de faciliteiten niet overhouden. Ze beoordeelt ze als netaan voldoende. De opleiding erkent de problemen maar is zelf niet bij machte hieraan iets te doen. De commissie vindt dat studenten op bovenstaande gebieden kwaliteit van de opleiding mogen verwachten. Het CvB laat – in antwoord van op vragen van de commissie hieromtrent - onderzoeken in hoeverre samenwerking met de Reinwardtacademie soelaas kan bieden.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*Het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding biedt **onvoldoende** garanties voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De commissie vindt het door de opleiding gehanteerde kwaliteitszorgsysteem te weinig systematisch en stelt vast dat het niet alle aspecten van onderwijs en organisatie bestrijkt. De opleiding heeft weliswaar veel aandacht voor kwaliteit, maar die aandacht is niet structureel in die zin dat er systematisch evaluatieactiviteiten worden uitgevoerd (met eventueel onderzoek naar de oorzaken van bepaalde kwaliteitsproblemen en gerichte verbeteracties). Er zijn geen speciale functionarissen belast met kwaliteitszorg. De opleiding heeft nog geen kwaliteitscriteria voor de verschillende aspecten van de opleiding die in een evaluatieonderzoek getoetst zouden kunnen worden.

De directie van de opleiding heeft in het recente verleden wel studentevaluaties gehouden. Gebleken is, dat deze evaluaties voor wat betreft curriculum en onderwijsleerproces aanleiding hebben gegeven tot verandering en verbetering. De evaluaties waren niet zodanig opgesteld dat er richting individuele docenten iets gedaan kon worden met opmerkingen over de kwaliteit van het personeel. De opleiding geeft ook aan door gebrek aan tijd moeite te hebben met de verwerking van studentevaluaties.

Studenten geven aan dat er naar mondeling overgebrachte klachten met betrekking tot het onderwijs wordt geluisterd en dat er meestal maatregelen tot verbetering worden genomen.

De opleiding geeft tijdgebrek en gebrek aan deskundigheid in het zelfevaluatierapport aan als reden waarom zij tot nu toe nog geen integraal kwaliteitszorgsysteem heeft kunnen opzetten. De opleiding heeft zich wel voorgenomen hieraan structureel aandacht te besteden. Het onderwerp heeft inmiddels ook de aandacht van het College van Bestuur. Op AHK-niveau wordt gewerkt aan een handboek. De daarin beschreven procedures zullen geen dwingend karakter hebben, opleidingsdirecties kunnen met het College van Bestuur afspraken maken over de uitwerking voor hun opleiding. De commissie vindt dit een goede aanpak.

11.2 Het zelfevaluatierapport

*Het zelfevaluatierapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

Het zelfevaluatierapport is na veelvuldig overleg binnen de opleiding tot stand gekomen.

De opbouw ervan (beschrijving, evaluatie en verbeterpunten) geeft de commissie voldoende zicht op de stand van zaken met betrekking tot de verschillende kwaliteitsperspectieven. Het rapport bevat geen kwaliteitscriteria voor de verschillende onderdelen van de opleiding en in geval van een zijn. Een systematische sterkte /zwakte analyse van de verschillende onderdelen ontbreekt. Ook worden de ijkpunten niet altijd helder behandeld.

De relatie tussen gesignaleerde kwaliteitsproblemen en de voorgestelde verbeteracties is vaak niet helder. De verbeteracties zijn vaak gericht op details. Het rapport bevat nogal wat uitweidingen die als argument voor een beoordeling worden aangedragen, maar in feite weinig feitelijke informatie geven of meer een visie van de opleiding uitdragen.

Toch kan de commissie uit de teksten goed opmaken wat die sterke en zwakke punten van de opleiding zijn en wat de oorzaken zijn van bepaalde kwaliteitsproblemen.

Het rapport is intern breed besproken en bijgesteld en bood voldoende basis voor het visitatiebezoek. Het werd tijdens de visitatie met uitzondering van hier en daar een kanttekening door de gesprekspartners onderschreven. De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat naar vermogen is gewerkt aan een aantal verbeterpunten vanuit de vorige visitatie. De commissie kan dit onderschrijven en verwijst hiervoor verder naar de slotparagraaf.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

In de voorafgaande paragrafen heeft de commissie het oordeel voldoende uitgesproken over het beroepsbeeld, de samenhang en integratie binnen het curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, de instroom en aansluiting op de vooropleiding, de studievoortgang, de studiebegeleiding en voortgangsbewaking, de inrichting en structuur van de organisatie en de faciliteiten. Onvoldoende heeft de commissie beoordeeld: de eindtermen, het binnen en – buitenschools curriculum, de bewaking van de kwalificaties, de toetsen, de selecterende functie van de propedeuse, maatregelen met betrekking tot het rendement, de stagebegeleiding – en organisatie, de contacten met het werkveld, de wetenschappelijke oriëntatie, de opleidingscultuur, het personeelsbeleid, de kwaliteitszorg en het zelfevaluatie-rapport. Een gemengd oordeel had de commissie over het beroepsbeeld.

De Academie voor Beeldende Vorming heeft de laatste jaren een aantal veranderingen ondergaan. In 1997 betrok zij een nieuw gebouw en in 2000 is het curriculum met het oog op ontwikkelingen in onderwijs en kunstenaarspraktijk vernieuwd. Deze veranderingen hebben de – kleine – opleiding een hoop inspanningen gekost. De commissie heeft waardering voor het feit dat er hard gewerkt is aan innovatie, maar vindt tegelijkertijd dat deze nog niet ver genoeg is doorgetrokken. De achterliggende oorzaak daarvan is volgens de commissie, dat het beroepsbeeld van de opleiding niet fundamenteel is gewijzigd (de overtuiging dat het kunstenaarschap de basis moet zijn voor het docentschap) en dat de vertaling van het beroepsbeeld in het onderwijs van de opleiding nog verbetering behoeft. De opleiding heeft het curriculum wel aangepast aan een aantal actuele ontwikkelingen in het onderwijs, maar heeft niet diepgaand nagedacht over de competenties waarover een toekomstig leraar beeldende vakken moet beschikken. Zo zijn er geen samenhangende eindtermen met het oog op het docentschap en constateert de commissie dat:

- de kunstvakken (praktijk, kunst- en cultuurgeschiedenis) ook in het nieuwe curriculum in de opleiding centraal staan;
- de verhouding kunstvakken-beroepsvoorbereiding (vakdidactiek, onderwijskunde, stages) niet evenwichtig is;
- er (nog) niet voldoende integratie tussen kunstvakken en beroepsvoorbereiding is;
- de werkvormen traditioneel zijn en te weinig beroepsgericht.

De organisatie van de opleiding is ook niet wezenlijk veranderd. De opleiding is ingericht op basis van vakgroepen. Deze vakgroepsstructuur kan leiden tot verkokering en is niet bevorderlijk voor het ontwikkelen van een samenhangend curriculum. Tegelijkertijd stelt de commissie vast dat de studenten tevreden zijn over de opleiding en dat de afgestudeerden vinden dat ze voldoende bagage in huis hebben. Er komen goede docenten van de opleiding af.

De opleiding komt ondanks het feit dat er al veel veranderd is, nog 'naar binnen gericht' over. Contacten worden niet benut voor de evaluatie van het curriculum. De samenwerking met culturele instellingen in Amsterdam is beperkt en de opleiding vervult geen positie in de regio.

De geringe omvang van de opleiding heeft tot gevolg dat de sfeer informeel en inspirerend is. Deze sfeer wordt door docenten en studenten als positief beleefd. Studenten zijn zoals eerder aangegeven in het algemeen positief over de opleiding waar ze – als ze dat willen – door docenten worden geholpen bij het uitdiepen van hun interesse en waar ze bij problemen (door welke oorzaak ook) snel een docent vinden die beschikbaar en bereid is op te treden als begeleider dan wel studieadviseur.

De keerzijde van deze informele organisatie is dat procedures niet zijn beschreven of niet volledig worden nagevolgd (zoals bij de stages). Hier ligt duidelijk een verbeterpunt. Ook ontbreekt het aan een duidelijke overlegstructuur.

De geringe omvang van de opleiding heeft ook tot gevolg is dat de beschikbare managementcapaciteit voor het grootste gedeelte in beslag genomen wordt door beheer- en regelzaken en dat er weinig ruimte is voor beleidsontwikkeling. Het is de commissie daarbij opgevallen dat de opleiding tot op heden weinig profijt heeft van de AHK noch op het gebied van beleidsontwikkeling (bijvoorbeeld personeelsbeleid, kwaliteitszorg, alumni-beleid), noch op het gebied van onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek. De opleiding is bezig met een nieuw curriculum, gericht op integratie met de tweedegraads lerarenopleiding. De commissie heeft begrepen dat voor dit curriculum een aantal specifieke afstudeerprofielen wordt ontwikkeld. De commissie heeft nog geen zicht in hoeverre er ook (meer) aandacht zal zijn voor de didactische uitwerking van de curriculumonderdelen.

De commissie beschouwt het als positief dat samenwerking met de Reinwardtacademie wordt onderzocht. In navolging van het college van bestuur acht de commissie het denkbaar dat deze samenwerking soulaas kan bieden voor problemen op het gebied van managementcapaciteit en huisvesting.

Aanbevelingen

- Stel het beroepsbeeld opnieuw bij. Geef meer aandacht aan didactische en onderwijskundige kant van de toekomstige beroepspraktijk;
- Formuleer integraal voor de opleiding eindtermen dan wel competenties op basis van Beroep Kunstenaar, onderdeel docenten beeldende vakken;
- Verbeter het evenwicht tussen beeldende vakken en docentschap;
- Verbeter de integratie tussen de verschillende vakken, onder meer door thematische werkvormen en (meer) projecten;

- Verbeter het buitenschools curriculum in zijn totaliteit: stel aanbod en omvang van de stages ter discussie, formuleer leerdoelen en beoordelingscriteria per stage, waarborg de begeleiding van studenten, stel kwaliteitseisen aan stageverlenende instellingen, informeer externe stagebegeleiders over wat er van hen wordt verwacht, betrek hen duidelijker bij de beoordeling van de stage. Betrek stagebegeleiders bij de ontwikkeling van het stagebeleid;
- Versterk de positie van de academie in de regio, met name waar het gaat om samenwerking met culturele instellingen en nascholing voor docenten in het werkveld;
- Geef meer aandacht aan het expliciteren van opvattingen en het op papier zetten van procedures;
- Breng een heldere overlegstructuur tot stand zodat de efficiency vergroot wordt;
- Bezie de beschikbare formatie met als doel het vrijmaken van meer capaciteit voor onderzoek, beleidsontwikkeling en planvorming.

1 In het CROHO-staan deeltijd varianten opgenomen, maar deze functioneren in de praktijk niet.

2 S. Van Heusden e.a., Beroep Kunstenaar, projectorganisatie kunstvakonderwijs, mei 1999

3 J. Deering en F.Haanstra, Profiel docenten in de kunstvakken, vervaardigd in opdracht van de Projectorganisatie Kunstvakonderwijs, sept. 1998-febr.1999

4 De opleiding Textiele Werkvormen is in 1995 afgebouwd.

5 Onder 'praktijk' vallen de beeldende vakken, onder 'theorie' kunst- en cultuurgeschiedenis, vakdidactiek en onderwijskunde.

6 Het betreft: 1) grotere samenhang tussen de vakken in het basis- en voortgezet onderwijs en bevordering van de zelfstandigheid van de leerling, 2) het gecombineerd aanbieden van de vakken tekenen en handvaardigheid en het leren met en over nieuwe media als fotografie, video en film bij het voortgezet onderwijs, 3) de invoering van het nieuwe vak Culturele en Kunstzinnige Vorming(CKV)1 en het profiel Cultuur en Maatschappij met CKV 2 en 3 in het voortgezet onderwijs, 4) de steeds meer tot de dagelijkse kunstpraktijk behorende vakoverstijgende en multimedia-activiteiten, 5) de opkomst van Informatie en Communicatietechnologie (ICT) als leermiddel en vaardigheid in het onderwijs en de introductie van computervormgeving binnen het beeldende, 6) accenten op multicultureel onderwijs (Zelfevaluatie rapport Academie voor Beeldende Vorming, p. 2).

7 Het betreft: lesstof kunst- en cultuurgeschiedenis doorlichten op inhoud van de stof, aan werkstukken, scripties en referaten de studietaak verbinden er een lesontwerp/lessenreeks van te maken, de basisstudie evalueren op verdeling en samenhang tussen 2D, 3D en AV, en ICT gebruiken als tool voor interactie tussen studenten en docenten en stimuleren als vaardigheid en leermiddel.

13 Kengetallen Academie voor Beeldende Vorming Amsterdam

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	787	739	741	703	636	630	600	585
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo	137	119	126	126	133	145	126	108
Vooropleiding instroom, havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding' 206	178	213	176	192	212	183	160	
Totaal aantal geslaagden	174	101	149	194	138	100	91	
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	125	57	83	112	82	70	68	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,3	4,2	4,2	4,2	4,1	4,2	4,2	
Aantal studiestakers	51	90	66	50	48	69		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,5	3,3	2,7	1,6	2,3	1,9		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								
Diploma behaald na 2 jaar		1		1				
Diploma behaald na 3 jaar	1	3	2	1				
Diploma behaald na 4 jaar	60	51	46	40				
Diploma behaald na 5 jaar	69	61	58					
Diploma behaald na 6 jaar	70	63						

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	14	21	21	29	18	28		
Percentage uitval na 2 jaar	18	28	25	37	24			
Percentage uitval na 3 jaar	21	29	27	39				
Percentage uitval na 4 jaar	24	31	36					
Percentage uitval na 5 jaar	26	34						
Percentage uitval na 6 jaar	27							

Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen, Groningen Academie Minerva

Opleiding:	Docentenopleiding Beeldende Kunst en Vormgeving
Voorheen:	Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste Graad in <ul style="list-style-type: none"> • Tekenen • Handvaardigheid
Visitatiedata:	20 en 21 maart 2002

Samenvatting

De visitatiecommissie heeft in Groningen een opleiding bezocht die de laatste jaren grote veranderingen doormaakt, niet alleen inhoudelijk, maar ook organisatorisch. Niet het minst belangrijk is de directiewisseling die heeft plaatsgehad. De vernieuwing vindt plaats op een doordachte en verantwoorde manier. Veel is reeds vastgelegd in plannen (werkplan, reorganisatieplan, leerplannen). Daarmee is al een belangrijke kwaliteitsslag binnengehaald. Teleurstellend is dat de veranderingen zich voornamelijk concentreren op het gebied van de beeldende vakken en dat de docentenopleiding nauwelijks heeft geprofiteerd van deze veranderingen als het gaat om het versterken van de opleiding zowel op inhoudelijk als strategisch gebied. In de huidige situatie heeft de commissie de indruk dat de docentenopleiding onvoldoende haar eigen plek heeft en dat er onvoldoende wordt gewerkt aan een versterking van de docentenopleiding. De commissie is tevens van mening dat de huidige nadruk op het eigen beeldend vermogen van de student binnen de docentenopleiding te groot is en dat er veel meer nadruk moet komen op docentgerichte vakken en stages binnen het voortgezet onderwijs.

Inleiding

Sinds januari 1998 maakt de Academie Minerva deel uit van de Faculteit der Kunsten van de Hanzehogeschool Groningen. De faculteit omvat verder het Noord-Nederlands Conservatorium en het Frank Mohr Instituut (voortgezette opleidingen). Aan de Hanzehogeschool studeren zo'n 15.000 studenten. De Faculteit der Kunsten telt 970 reguliere studenten, waarvan er 750 studeren aan de Academie. In het jaar 2000 werkten er volgens opgaven van de hogeschool, 70 docenten op de academie verdeeld over 23,51 FTE. De student/FTE ratio bedroeg 26,72. Bovendien werken er 14 instructeurs technische vaardigheden (9,77 FTE), die een belangrijke rol spelen in instructie en dagelijkse begeleiding van de student.

De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV) kent een gezamenlijke propedeuse en gezamenlijk eerste deel van het tweede jaar. Daarna wordt een viertal profielen aangeboden: Autonome Beeldende Kunst, Vormgeving Communicatie, Vormgeving Ruimtelijk Ontwerp en Docent Beeldende Vakken. Leidend beginsel voor de opleiding is de autonome beeldontwikkeling van de individuele student. De opleiding heeft een ingrijpende bezuinigingsoperatie achter de rug en is sinds 1999 bezig aan een herstructurering.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **onvoldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat de kunstvakopleiding en de docentenopleiding voor 75% identieke studieprogramma's hebben. Dit heeft voor de docentenopleiding helaas tot gevolg dat in het zelfevaluatie-rapport niet specifiek wordt ingegaan op het beroepsbeeld van de docentenopleiding. Het geschetste beroepsbeeld in het zelfevaluatie-rapport is tot stand gekomen na een analyse van het beroepsveld voor kunstenaars en vormgevers en niet van docenten in de kunstvakken. Deze analyse leidt er toe dat de opleiding de autonome beeldontwikkeling van de individuele student, gezien vanuit de actualiteit van kunst en vormgeving, centraal stelt. Vanuit het bovenstaande centrale uitgangspunt geeft de opleiding in de Prospectus 2001-2002 een nadere uitwerking van het beroepsbeeld van de vier profielen.

In het beroepsbeeld in de prospectus wordt aangegeven dat de docent beeldende vakken onderwijs ontwerpt en uitvoert in vrijwel alle niveaus van het reguliere onderwijs en in het buitenschoolse werkveld. Kenmerkend, aldus de opleiding, voor de eerstegraads docentenopleiding is de nadruk op de persoonlijke ontwikkeling van het eigen beeldend vermogen van de student, als leidraad voor analyse, overdracht, begeleiding en evaluatie van beeldende ontwikkeling van anderen. De opleiding geeft aan dat veranderingen in het beroepsveld van de docent er toe hebben geleid dat er meer nadruk komt te liggen op het begeleiden van het beeldend proces in plaats van op kennisoverdracht. De conclusie die de opleiding daar uit trekt is dat de student (naast de kennis van het traditionele gebied van tekenen en handvaardigheid) meer moet weten van de nieuwe media en een brede kennis dient te hebben van alle kunst disciplines.

De commissie kan de redenering van de opleiding op dit gebied niet geheel volgen. Hoewel de opleiding aangeeft dat begeleiding belangrijker wordt, lijkt zij dat niet te vertalen in een volgens de commissie logische conclusie dat er een verruiming of verbreding van bijvoorbeeld didactische, sociale en pedagogische vaardigheden nodig is. Een deel van de verklaring hiervoor ligt waarschijnlijk in het feit -dat in gesprekken met docenten en management duidelijk is geworden- dat er omtrent het beroepsbeeld nog steeds een discussie gaande is. Aan de ene kant de opvatting dat de docentenopleiding opleidt tot kunstenaardocenten, aan de andere kant de opvatting dat er in eerste instantie docenten moeten worden opgeleid. Het moge duidelijk zijn dat ook de commissie vindt dat de student van de docentenopleiding een eigen beeldend vermogen moet ontwikkelen maar dit dient, volgens de commissie, niet los te staan van de opleiding tot docent. Een van de belangrijkste pijlers onder het docentschap ontbreekt indien niet in het totale onderwijs, dus ook in de praktijkvakken, voldoende het toekomstige beroep wordt belicht.

De commissie heeft zo her en der in verschillende documenten een beroepsbeeld bij elkaar gesproken dat nog onvoldoende doordacht en uitgewerkt is. Een eigen, complete en onderbouwde, Groningse visie op het docentenberoep heeft de commissie niet aangetroffen.

De commissie vindt dat het bijeen moeten sprokkelen van het beroepsbeeld al aangeeft dat de docentenopleiding marginaal in beeld is bij de opleiding. Er is geen eigen plek, de opleiding is niet volwaardig en heeft geen eigen identiteit. Alles bij elkaar vindt de commissie het beroepsbeeld vooralsnog onvoldoende omdat het nog te weinig expliciet ingaat op de relevante ontwikkelingen in het beroepsveld en de profilering van de opleiding er te weinig in tot uiting komt.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding eerlijk aan dat zij tot voor kort niet beschikte over een set expliciete eindtermen. Formuleringen bestonden voornamelijk in de hoofden van docenten. Wel zag de opleiding nut en noodzaak van eindtermen voor het onderwijs proces. In het kader van de herstructurering heeft de opleiding dan ook een inhaalslag gemaakt. Mede op grond van de voorstellen in het rapport *Beroep Kunstenaar* heeft de opleiding een uitgebreide set eindtermen ontwikkeld voor de verschillende profielen binnen beeldende kunst en vormgeving waaronder ook voor de docentenopleiding.

Daarbij wordt vrij nauwkeurig de indeling van Beroep Kunstenaar gevolgd. De eindtermen zijn opgenomen in de *Prospectus 2000-2001* en kunnen op deze wijze - wat de opleiding graag wil - een rol spelen in de voorlichting aan potentiële studenten en de beroepsoriëntatie in de propedeuse.

De commissie stelt vast dat in de eindtermen de visie op het beroep en het handelen van de beroepsbeoefenaar veel breder is dan in de beschrijvingen in zelfevaluatie-rapport en prospectus. Met name de eindtermen gerangschikt onder de kopjes beroepsvoorbereidend/ maatschappelijk en algemene (ped)agogische, -didactische en onderwijskundige kennis, vaardigheden en houdingen, geven blijk van een bredere kijk op het beroep dan beschreven in het zelfevaluatie-rapport en de prospectus.

Het voornemen van de opleiding om een analyse te maken van de haalbaarheid van de eindkwalificaties (in dit geval de totale set eindtermen in de prospectus) met de huidige onderwijsopzet vloeit logisch voort uit de geconstateerde discrepantie tussen beroepsbeeld en eindtermen en kan derhalve op instemming van de commissie rekenen.

Het totaal aan eindtermen dekt de verschillende aspecten die de commissie in het beoordelingskader als relevant heeft aangemerkt. De eindtermen, ingedeeld naar kennis, inzicht, attitude en vaardigheden, zijn voldoende om het curriculum inhoudelijk te sturen, zowel wat betreft de artistiek/technische als de beroepsvoorbereidende en maatschappelijke aspecten van het beroep. Daartoe is het, zoals de opleiding ook zelf ziet, dan wel nodig dat er een vertaling wordt gemaakt naar de lesopdrachten en met name naar de onderwijseenheden van het derde en vierde jaar. De eindtermen zijn zoals ze er nu liggen relevant voor de voorbereiding op de beroepspraktijk. Wel dient er, mede gezien de landelijke ontwikkelingen, uiteindelijk nog een slag gemaakt te worden van eindtermen naar meer integrerende competenties, maar daarvoor wordt - en de commissie heeft daar begrip voor - de landelijke ontwikkeling afgewacht. Hoewel er dus nog verdere acties nodig zijn, vindt de commissie de huidige set eindtermen voldoende relevant voor de beroepsvoorbereiding.

2 Curriculum

De studieduur van de opleiding bedraagt vier jaar. De opleiding kent een gezamenlijke propedeuse en een gezamenlijk eerste semester in het tweede jaar. In het vierde semester wordt gekozen voor een bepaald profiel (zie inleiding). In het eerste en tweede jaar worden ook veel technische cursussen gegeven. Het derde en vierde jaar staan geheel in het teken van een gekozen profiel. Vanaf het derde jaar zijn er keuzemogelijkheden. De studiejaren in de eerste twee jaar zijn verdeeld in blokken van acht weken. Aan het einde van elk blok vinden afsluitende beoordelingen plaats.

Het nieuwe curriculum is in het eerste en tweede jaar georganiseerd in studiegebieden, een ordening van beeldinhouden, visies, werkvormen en middelen in vier groepen; Beeld en verbeelding (de vorm), Beeld en idee (de inhoud), Beeld en maatschappij (de functie) en Beeld en theorie (de reflectie). Er zijn voor de studenten van de docentenopleiding drie stages gepland, de A-, B- en C-stage in respectievelijk de propedeuse, het tweede jaar en het derde jaar. Tezamen bedraagt de studiebelasting van de stages 280 uur (7 weken).

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

In deze paragraaf worden eerst de aspecten behandeld die de commissie binnen het binnenschools curriculum voldoende vindt en vervolgens worden de verbeterpunten aangegeven. Het onderwijsprogramma, zoals hierboven kort beschreven, is helder. Het ligt vast in studiegids en diverse leerplannen. De opleiding is duidelijk op weg van een vakgericht curriculum naar een veel breder curriculum met een profielgerichte aanpak. Daarbij heeft voor de vormgeving van het curriculum het beroepsbeeld van de kunstenaars en vormgevers duidelijk als inspiratiebron gewerkt. Op vier punten wil de commissie een kanttekening maken. De eerste betreft de invulling van het derde en vierde jaar.

Op het moment van visitatie was de curriculumontwikkeling nog in volle gang. Gevolg was dat de commissie nog geen goed beeld heeft kunnen krijgen van wat de opleiding met het derde en vierde jaar van plan is. Wel wil de commissie adviseren deze jaren – meer dan voor de eerste twee jaar mogelijk was - vorm te geven vanuit de inmiddels geformuleerde eindtermen. Daarbij wil de commissie wijzen op het belang van de vaktheorie. Zowel vanuit de werkveldvertegenwoordiging als vanuit de ouderejaarsstudenten heeft de commissie sterke kritiek vernomen op het niveau en de hoeveelheid van de aangereikte vaktheorie. Het studiemateriaal is onvoldoende up-to-date. Kennis van CKV en de tweede fase in het VO (voortgezet onderwijs) blijkt bij de huidige lichte stagiaires, aldus het werkveld, nog goeddeels te ontbreken. Ook kennis over bijvoorbeeld omgang met leerlingen en de docentenhouding voor de klas schiet te kort. Sommige ouderejaars studenten geven aan de docentenopleiding als een “cadeautje” te ervaren gezien het lage niveau van de theorie. Andere ouderejaars studenten vinden de theorie daarentegen wat moeilijker en geven aan dat de opleiding de studenten voornamelijk als kunstenaar ziet en daarbij didactische vaardigheden aanbiedt.

De tweede kanttekening betreft de leerdoelen. De opleiding beschikt nog niet over heldere, eenduidig geformuleerde leerdoelen, afgeleid van de eindtermen. Weliswaar worden er in de leerplannen voor het eerste en tweede jaar doelen per programmaonderdeel beschreven, maar dat gebeurt niet in termen van waarneembaar gedrag van studenten. Zo geven de doelen onvoldoende helderheid van wat er van studenten wordt verwacht, maar geven ze ook onvoldoende houvast als uitgangspunten voor toetsing. De commissie adviseert de opleiding dan ook alsnog te komen tot het formuleren van leerdoelen in termen van waarneembaar gedrag. Tevens is van belang dat bijvoorbeeld door middel van een matrix deze leerdoelen worden gerelateerd aan de eindtermen, zodat geëxpliciteerd wordt hoe die eindtermen via de leerdoelen uiteindelijk een sturende werking voor het curriculum hebben.

Een derde kanttekening betreft de opzet waarbij een groep studenten telkens wordt gekoppeld aan een vaste groep van drie docenten. Dat kan vanuit een aspect van efficiëntie en begeleiding heel goed werken, maar vanuit een oogpunt van brede oriëntatie vraagt de commissie zich toch af of een dergelijke opzet niet wat mager is, zeker gezien ook de roep van studenten om meer gastdocenten.

De vierde kanttekening betreft het evenwicht tussen vakken die opleiden voor het kunstenaarschap en vakken die opleiden voor het docentschap. Dit evenwicht ligt volgens de commissie scheef. Er is een onevenredig groot deel van het programma ingevuld met vakken die voorbereiden op het kunstenaarschap. De positieve opmerkingen in de eerste alinea zijn zeker waar voor zover ze de kunstenaar en vormgevingsprofielen betreffen. Het docentprofiel echter is vrijwel afwezig in het curriculum.

Dit leidt ertoe dat er tot nu toe onvoldoende aandacht in het curriculum is voor de voorbereiding op CKV vakken, leerstijlen van leerlingen, de rol van ICT binnen het voortgezet onderwijs en de verschillende kwaliteitszorgsystemen binnen het voortgezet onderwijs. De commissie is tevens van mening dat er binnen de praktijkvakken te weinig aandacht is voor het leraarsberoep waarvoor wordt opgeleid. Het moge duidelijk zijn dat ook de commissie vindt dat de kunstvakstudent een eigen beeldend vermogen moet ontwikkelen maar dit dient, volgens de commissie, niet los te staan van de opleiding tot docent. Een van de belangrijkste pijlers onder het docentschap ontbreekt indien dit niet in voldoende mate wordt gedaan. Als suggestie geeft de commissie aan de opleiding mee dat indien de praktijkvakken in homogene groepen worden gegeven, de mogelijkheid om het beroep meer centraal te stellen tijdens de praktijklessen volop aanwezig is.

Voor studenten van de docentenopleiding beoordeelt de commissie de oriëntatie op het beroep en de verdere studie als onvoldoende. Er is in de propedeuse te weinig sprake van daadwerkelijke kennismaking met het beroep van docent in de kunstvakken. De A-stage (snuffelstage) maakt wel een begin met de oriëntatie maar (volgens de studenten) op een zeer oppervlakkig niveau. Alumni geven aan uit deze stage en ook uit de vervolgstages onvoldoende beeld te krijgen over wat les geven nu precies inhoudt. In de propedeuse ontbreken tot nu toe vakken als onderwijskunde.

De commissie heeft grote aarzelingen bij de duur van het gemeenschappelijke programma. Een gemeenschappelijke propedeuse van één jaar is volgens de commissie al erg lang, vooral gezien de geringe inbreng van het docentenprofiel hierin (zie boven). Als er daarna nog een half jaar gemeenschappelijk onderwijs wordt gegeven in het tweede jaar komt de zelfstandige positie van de docentenopleiding echt onder druk te staan. Daar de onderwijsvernieuwing nog in volle gang was tijdens het schrijven

van het zelfevaluatierapport bleek er tijdens het bezoek van de commissie al veel veranderd ten opzichte van het zelfevaluatierapport. Bovendien liggen er ook vele voornemens ter verandering die na het bezoek van de commissie geëffectueerd moeten worden in het curriculum van het komende schooljaar. De commissie is van veel van deze voornemens op de hoogte via een "rapportage onderwijsontwikkeling" die de commissie voorafgaand aan het visitatiebezoek ontving, maar de commissie kan voornemens nauwelijks meenemen in haar beoordeling omdat ze nog niet zijn ingevoerd en er dus ook nog geen resultaat van is. De commissie is gehouden aan het beoordelen van de situatie zoals ter plaatse tijdens het bezoek aangetroffen en beschreven in het zelfevaluatie-rapport. Voornemens kunnen en mogen deze oordelen niet beïnvloeden. De commissie heeft in gesprek met het management vernomen dat de opleiding voornemens is in het nieuwe studiejaar in de propedeuse ruimte in te ruimen voor CKV. Ook de voorgenomen samenwerking met de NHL (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden) leidt er toe dat er in de propedeuse reeds meer aandacht zal zijn voor het docentschap. De commissie kan de zwaarte en reikwijdte van deze maatregelen nog niet beoordelen maar vindt dit in ieder geval een stap in de goede richting.

Samenvattend concludeert de commissie dat het binnenschools curriculum vooralsnog onvoldoende relevant is met het oog op het bereiken van de eindtermen van de docentenopleiding. Het curriculum voldoet als het om de invulling voor de beeldende vakken gaat. De docentgerichte vakken en vaardigheden komen te weinig aan bod. Ook de theorievakken (zowel qua inhoud als hoeveelheid) zijn nog niet voldoende ingevuld. De oriëntatie op het beroep schiet nog te kort. De opleiding dient zich in de ogen van de commissie te bezinnen op de duur van het gemeenschappelijke programma.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Door de zware nadruk op de ontwikkeling van het beeldend vermogen van de student is de focus op de beroepspraktijk van de student aan de docentenopleiding, zowel in tijd als inhoudelijk, niet groot. In de stagehandleiding worden de stages en hun doelen globaal beschreven. In de propedeuse wordt er een snuffelstage (A stage) gelopen aan het begin van het tweede semester (alleen of in tweetallen) van vier dagen, vijf uur per dag, op het VO. De B stage (wederom alleen of in tweetallen) wordt gelopen in de onderbouw van het VO tijdens het vierde semester. Deze stage bedraagt 100 uur inclusief voorbereiding, reistijd en zelfstudie. De individuele C-stage vindt plaats in het zesde semester en duurt 100 uur, inclusief voorbereiding, reistijd en zelfstudie. Tijdens deze C-stage neemt de stagiaire enkele lessen over van de docenten beeldend in de tweede fase van het VO. De student kan voor de invulling van de C-stage ook kiezen voor het lopen van een stage in het buitenschoolse werkveld.

De commissie is van mening dat zowel qua tijdsinvestering (totaal ongeveer 280 uur) als niveau de stages te kort schieten. Ook de alumni en ouderejaars studenten geven aan het aantal stage uren te weinig te vinden. Zij zijn, evenals de commissie, van mening dat tijdens de huidige stagecyclus de student te weinig zicht krijgt op wat het nu echt betekent les te geven en welke rollen een docent

allemaal heeft. Met name de alumni pleiten voor zwaardere stages en het invoeren van een LIO stage. De commissie sluit zich hierbij aan. Indien een student ervoor kiest de C-stage in het buitenschoolse werkveld te lopen is de daadwerkelijke leservaring van een afgestudeerde student beperkt tot wat er eventueel in de B-stage heeft plaats gevonden. Gezien het feit dat de commissie de totale stage-cyclus als onvoldoende voorbereidend op het beroep beoordeelt moge het duidelijk zijn dat indien ook nog de C-stage wegvalt als voor bereiding op het docentschap de commissie dit als een volkomen negatieve ontwikkeling ziet.

De opleiding beschikt over een summiere stagehandleiding. In deze handleiding worden zeer globaal de doelstellingen per stage weergegeven. Er zijn geen waarborgen dat CKV en de verschillende docentrollen daadwerkelijk deel uitmaken van de stage. Het is de commissie duidelijk geworden dat er inmiddels ook vanuit de opleiding meer aandacht wordt besteed aan de stages. In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat de relatie tussen stage en opleiding tijdens en na de stage moet worden verbeterd, dat de begeleiding tijdens de stage moet worden uitgebreid en de stagehandleiding moet worden herschreven aan de hand van het rapport *Beroep Kunstenaar*. Ook het opzetten van een stagewerkplaats (een werkplaats waar communicatietraining en specifiek op de docenten-opleiding toegespitst ICT onderwijs wordt gegeven) wordt ter hand genomen. De commissie vindt deze voornemens een stap in de goede richting. Een vergroting van het aandeel van de stage in het curriculum is, volgens de commissie, noodzakelijk.

Samenvattend oordeelt de commissie het huidige buitenschools curriculum als onvoldoende. De daadwerkelijke voorbereiding op het docentenberoep schiet te kort.

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

Vanuit het gezichtspunt van het docentschap is het curriculum nog onvoldoende samenhangend. De eerste twee studiejaren zijn qua samenhang en integratie goed vormgegeven. Deze samenhang en integratie echter vindt voornamelijk plaats op het gebied van de beeldende ontwikkeling. Ten aanzien van de ontwikkeling van de student tot docent is deze samenhang en integratie veel minder. De samenhang tussen vakdidactische programmaonderdelen en de stage is in de afgelopen jaren wel verbeterd, maar nog onvoldoende vastgelegd. Daarbij komt dat het 'nieuwe' derde en vierde jaar nog niet ontwikkeld en beschreven zijn.

Ook de samenhang tussen de beeldende vakken en de theorie is afwezig. Tijdens de praktijkvakken is er geen enkele inbreng van bijvoorbeeld vakdidactiek. De praktijkvakken en de theorievakken zijn gescheiden circuits. Ook hier is het de commissie duidelijk geworden dat de opleiding voor de beeldende clusters een verbetertraject heeft ingezet waarvan het docentcluster weliswaar profiteert op het beeldend vlak maar voor de docentenopleiding als geheel is er te weinig echte aandacht.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **onvoldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Zoals in paragraaf 2.1 reeds aangegeven constateert het werkveld belangrijke lacunes in de kennis en vaardigheden van de studenten en alumni. Deze tekorten doen zich zowel voor op het theoretische vlak (CKV, 2^e fase) als bij de vaardigheden (omgang met leerlingen). Ook de vaardigheden die nodig zijn om in het buitenschoolse werkveld aan de slag te kunnen (organisatorisch, rondleiden) worden niet voldoende getraind door de opleiding, aldus het werkveld. Veel positiever is het werkveld over het beeldend vermogen van de studenten. Dit wordt als 'fantasievol' gekarakteriseerd.

Alumni geven aan tekorten te hebben bemerkt bij het schrijven van lesprogramma's, kennis van CKV en het de tekenvaardigheden die je zelf nodig hebt om in de onderbouw les te kunnen geven. De algemene conclusie was dat de opleiding eigenlijk uitsluitend opleidt voor de bovenbouw van het VO. Indien je niet in de bovenbouw van het VO terechtkomt mis je als docent enkele basisvaardigheden (groepsdynamica en procesbegeleiding).

De commissie heeft een aantal scripties ingezien. Het niveau daarvan was wisselend en gemiddeld net voldoende. Concluderend vat de commissie samen dat zowel het werkveld als de alumni aangeven dat de eindkwalificaties van de studenten nog lacunes vertonen ten aanzien van het docentschap (de beeldende kwaliteiten zijn voldoende). Deze lacunes worden het meest pregnant op het moment dat een alumna niet in de bovenbouw van het VO terechtkomt.

Mede gezien het streven van de opleiding op te leiden voor vrijwel alle niveaus van het reguliere onderwijs (en het buitenschoolse werkveld (zie paragraaf 1.1)) moet worden gezegd dat de bedoelde eindkwalificaties niet worden gehaald.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatierapport dat zij twee instrumenten gebruikt om de kwalificaties van de afgestudeerden te borgen. Zo wordt er gewezen op de *Kunstenmonitor*. Dit instrument levert op zich wel interessante en bruikbare informatie op over de loopbaan van alumni, maar die is niet specifiek genoeg om na te gaan of gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren. Daarnaast maakt ze gebruik van externe deskundigen. Hun inbreng is waardevol, maar zij vormen toch een beperkte representatie van het werkveld en houden zich niet direct en systematisch bezig met curriculum en eindtermen.

Van een gestructureerd alumnibeleid is nog geen sprake. De contacten met afgestudeerden zijn beperkt. Ook functioneert er geen werkveldcommissie of adviesraad en wordt er geen onderzoek gedaan door middel van enquêtes onder afgestudeerden en werkveld.

Tenslotte ontbreekt er een mechanisme om verkregen gegevens systematisch te verwerken en indien nodig een doorwerking te geven naar het curriculum. De commissie concludeert derhalve dat er geen duidelijke methode is om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen. Wel vindt ze het positief dat de opleiding zelf de lacunes ook ziet en een aantal beleidsvoornemens heeft geformuleerd – onder andere de vorming van een werkveldcommissie. De commissie zou zeker willen aanbevelen aan deze beleidsvoornemens toe te voegen, het doen van eigen onderzoek onder afgestudeerden en werkveld.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding beschikt over een duidelijke visie op het onderwijzen en leren van kunststudenten. Deze visie is gebaseerd op ontwikkelingen die de opleiding signaleert in de beroepspraktijk van kunstenaars en vormgevers (zie paragraaf 1.1). Centraal uitgangspunt is de autonome beeldontwikkeling van de student, een ontwikkeling die in hoge mate door de student zelf geïnitieerd en vormgegeven zal moeten worden. Er wordt dus een sterk beroep gedaan op de zelfstandigheid van de student; de nadruk komt in het nieuwe curriculum in eerste instantie te liggen bij de attitudevorming. Een dergelijke verandering in visie heeft ook consequenties voor de werkvormen. Deze zijn voorheen sterk bepaald geweest door enerzijds een sterk individuele begeleiding, anderzijds door een vaak nog klassikale lesbehandeling. De vernieuwde onderwijsvisie, in combinatie met een afname van het aantal contacturen, maakt enerzijds een meer docentonafhankelijke, anderzijds een meer groepsgebonden werkwijze nodig. Ook vraagt dit een andere insteek van de docenten. De docent krijgt een meer coachende en bewakende dan informerende rol. Op dat punt is er een begin gemaakt met thematisch- en projectonderwijs maar er moet ook nog veel gebeuren. De opleiding geeft dit zelf duidelijk aan in het zelfevaluatie-rapport. Mentoren uit de propedeuse hebben reeds een cursus werkvormen gevolgd. De opleiding wijst erop dat tevens gewerkt zal moeten worden aan adequate werkvormen bij de nog vast te stellen onderwijsinhouden in het derde en vierde jaar. In de bestaande praktijk blijken er vele werkvormen te worden gebruikt. Studenten waarderen de werkvormen over het algemeen positief. Ze vinden dat er voldoende afwisseling is. Gedacht moet dan worden aan hoorcolleges, individuele en groepsopdrachten, workshops, projecten, excursies etc. De commissie vindt dan ook dat de gekozen werkvormen en studieactiviteiten een actieve kennisverwerving en beroepshouding stimuleren. Over het studiemateriaal heeft de commissie eerder een opmerking gemaakt. De commissie vindt de werkvormen vooralsnog voldoende, maar de opleiding zal haar voornemens voor aanpassing en verbetering van de werkvormen ten uitvoer moeten brengen om die voldoende ook vast te houden. Een deel van de bestaande werkvormen sluit immers te weinig aan bij de gewenste situatie.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De formele procedure van de toetsing is duidelijk en wordt in het *Onderwijs- en Examenreglement* (OER) en *Leerplan propedeuse* beschreven. Toetsing van gemaakt werk respectievelijk gemaakte opdracht vindt plaats na elk blok van acht weken. Het werk wordt door de betrokken docent en mentor individueel bekeken. Na het tweede en vierde blok is de beoordeling uitgebreider. Er is dan sprake van een commissie bestaande uit de mentor en de bij dat blok betrokken docenten. De besprekingen worden afgesloten met een slotvergadering waarin de definitieve beoordeling wordt vastgelegd.

Criteria voor deze beoordelingen zijn te vinden in het leerplan. Criteria voor de theorievakken die apart worden getoetst, heeft de commissie niet aangetroffen, evenmin als criteria voor de diverse examenonderdelen. Het op zich informatieve *Programmaboekje Theorie* zou daar een goede plek voor zijn. De theorievakken hanteren meerdere toetsvormen: schriftelijke tentamens met multiple-choicevragen, open en of essayvragen en open -boek tentamens. De commissie vindt – uitgaand van de selectie die zij heeft gezien - deze tentamens van voldoende niveau en corresponderend met de inhoud van het betreffende programmaonderdeel. Hoewel de procedure duidelijk is, heeft de commissie in de gesprekken met studenten en afgestudeerden veel kritiek en ontevredenheid over de toetsing gehoord. In het zelfevaluatierapport wordt er ook op gewezen dat er kritiek is, maar deze kritiek wordt niet geëxpliciteerd.

De kritiek van de studenten komt op het volgende neer; de commissie beperkt zich tot de meest genoemde problemen. De toetsing vindt teveel op één moment plaats. Er is geen sprake van een continue toetsing waarmee voorkomen wordt dat een oordeel onverwacht komt. De voorwerkbespreking zou verbeterd moeten worden, want nu komt het regelmatig voor dat het oordeel bij de finale beoordeling afwijkt. Studenten vinden dat er sprake is van een ongelijke behandeling. De beoordeling is te afhankelijk van de individuele docent, dat wil zeggen dat criteria te wisselend worden toegepast. Beoordelingen worden te sterk beïnvloed door het tijdstip van de dag: beoordelingsmoeheid. Dat de docentenafdeling de slotvergadering naar een andere dag heeft verplaatst lijkt dit enigszins te ondervangen.

Studenten vinden wel dat zij voldoende feedback krijgen, maar missen een door de docent geautoriseerde schriftelijke vastlegging van alle gemaakte opmerkingen. Wat betreft het afstuderen vinden studenten dat er meer en eerder gebruik gemaakt zou moeten worden van de expertise van de externe deskundigen. Hun oordeel wordt nu niet in het eindcijfer betrokken. Voor de docentenopleiding geldt dat er geen stage wordt gelopen in het vierde jaar. Het eindexamen bestaat, naast enkele theoretentamens (vakdidactiek, onderwijskunde) en het CKV project, voor het overgrote deel uit beeldende vakken. De commissie vindt dat bij een examen voor het diploma docent in de beeldende vakken ook, en misschien wel voornamelijk, de docentvaardigheden moeten worden getoetst. Dit gebeurt nu in onvoldoende mate. Hoewel de toetsing op papier goed lijkt geregeld, zijn er in de uitvoering toch zoveel problemen, dat de commissie op dit kwaliteitsaspect tot een onvoldoende komt.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding zet voorlichtingsactiviteiten (open dagen, brochures) in om de instroom enigszins te sturen. Daarnaast speelt de Oriëntatiecursus voor middelbare scholieren die 14 dagdelen duurt een belangrijke rol. Het aantal aanmeldingen overtreft verre het aantal toegelaten studenten: in 2000/2001 respectievelijk 501 en 185. Studenten zijn in sterke mate afkomstig uit de regio, maar er zijn er ook uit Limburg, Brabant en Duitsland. Er is geen specifiek wervingsbeleid voor allochtone studenten.

Studenten die zich aanmelden moeten een toelatingsexamen doen. De opleiding kent een heldere en adequate toelatingsprocedure. Deze is uitvoerig beschreven in een boekje Toelatingsexamen Minerva. De toelating is gebaseerd op eigen werk en gemaakte opdrachten. Tijdens de examendag wordt meegenomen en in opdracht gemaakt werk bekeken en vindt er een gesprek plaats. Het werk wordt, door een commissie bestaande uit twee docenten en een student beoordeeld en besproken. Studenten oordelen positief over de procedure en waarderen het examen als eerlijk, maar streng. Potentiële studenten dienen te voldoen aan de eisen die wettelijk zijn voorgeschreven. Daarnaast spelen motivatie, sociale vaardigheden, inventiviteit, en verbeeldingskracht een belangrijke rol. Er wordt in het toelatingsgesprek door de opleiding gewaarschuwd voor de zwaarte van de docentenopleiding. In het toelatingstraject zijn er geen specifieke criteria geformuleerd waar de kandidaat voor de docentenopleiding over zou moeten beschikken. Ook het volgen van het afstudeerprofiel Cultuur en Maatschappij is geen overweging bij de aanname.

Studenten waren over het algemeen tevreden over de aansluiting op de vooropleiding. Waren er al problemen, dan werden deze in overleg met de mentor opgelost. De commissie heeft niet kunnen nagaan, of de effectiviteit van de selectie- en aansluitingsmaatregelen in evaluaties expliciet wordt meegenomen. Wel vindt ze het positief dat de opleiding een aantal aspecten van instroom -en toelatingsbeleid nader gaat onderzoeken.

Het is mogelijk om in een hoger jaar dan het eerste in te stromen. Ook hier is er een commissie die daarover en over eventuele vrijstellingen adviseert aan de Examencommissie. De commissie heeft geen beeld gekregen van de voorwaarden en criteria die hier gehanteerd worden. De opleiding beschikt niet over aparte efficiëntieprogramma's. Problemen die zich voordoen worden in principe door de mentoresignaleerd en op maat opgelost. Zo zijn er voor theorie studiegroepjes ten behoeve van een betere taalbeheersing. Het overall -beeld levert voor dit kwaliteitsaspect in de ogen van de commissie een voldoende op.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding gaat ervan uit dat de opzet van het curriculum zodanig is dat deze tot zelfselectie van de student leidt. Met andere woorden de student ziet zelf in of hij/zij geschikt is voor het beroep docent in de beeldende vakken. Dat is op zich een begrijpelijk uitgangspunt, maar de student moet om te kunnen kiezen dan wel in de propedeuse voldoende informatie aangereikt krijgen.

De commissie twijfelt daaraan (zie paragraaf 2.1). Daarnaast kiest de student pas in het vierde semester voor het profiel. De geschiktheid voor het gekozen profiel blijkt dus pas tijdens en na het tweede semester van het tweede jaar. De commissie vindt dit te laat (zie paragraaf 2.1). De opleiding hanteert daarbij het negatief bindend studieadvies. Heeft de student aan het eind van de propedeuse minder dan 36 studiepunten gehaald, dan kan een negatief bindend studieadvies worden gegeven.

Hoe wel dit criterium hard lijkt, is niet duidelijk op grond van welke kwalitatieve criteria uiteindelijk de beslissing genomen wordt. Ook is het niet duidelijk of binnen de 36 studiepunten bepaalde (selecterende) programmaonderdelen zeker gehaald moeten worden. Terwijl de opleiding vrij positief is over de selecterende werking is de commissie dat minder. De cijfers geven geen positief beeld: het uitvalpercentage na 2 jaar en de gemiddelde studieduur van uitvallers zijn zodanig dat getwijfeld moet worden aan een goede werking van de selectie. Bovendien merkt de commissie op dat de nadruk in de propedeuse vooral op het beeldende werk ligt. Een expliciete verwoording van docentvaardigheden die de student moet hebben ontbreekt. De commissie vindt dit niet voldoende.

Een duidelijk verwijzingsbeleid heeft de commissie niet aangetroffen. De commissie vindt het positief dat de opleiding nader onderzoek gaat doen, onder meer door het werken met gestandaardiseerde exitgesprekken. Ze raadt de opleiding echter ook aan de selectie- en verwijzingsprocedure als zodanig aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. De commissie komt vooralsnog tot een oordeel onvoldoende.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De opleiding haalt in het zelfevaluatie-rapport onderzoek aan waaruit blijkt dat studenten van Academie Minerva 38 á 43 uur per week aan hun studie besteden. Desgevraagd bevestigden studenten dat. De studie wordt weliswaar als zwaar ervaren, maar ook als goed te doen. Het hangt uiteindelijk van de eigen inzet af of er meer of minder uren worden gehaald. De studielast is duidelijk vermeld in de studiepunten tabellen in de studiegids.

Ook mogelijke problemen rond de spreiding van de studielast zijn meer afhankelijk van de eigen planningscapaciteiten van de studenten dan van de opzet van het curriculum die in dat opzicht helder is (zie beschrijving curriculum). De commissie heeft over de spreiding dan ook geen klachten vernomen. Beargumenteerde opvattingen over spreiding en bepaling van de studielast heeft de commissie niet aangetroffen. De commissie vraagt aandacht voor het spreidingsvraagstuk als de opleiding zou besluiten de duidelijke verdeling in blokken van acht weken weer te verlaten.

De spreiding van de toetsmomenten is duidelijk want er wordt steeds getoetst na afloop van een blok. Er zijn blijkens uitlatingen van studenten voldoende mogelijkheden voor herkansing. Het is positief dat studenten de mogelijkheid wordt geboden toch alvast aan een volgend jaar te beginnen als niet alle studiepunten voor een jaar gehaald zijn, zodat zo weinig mogelijk vertraging wordt opgelopen. In dat streven past niet dat studenten eventueel een heel semester over moeten doen en zo studieverlenging noodzakelijk wordt. Over uitslagmomenten en planning van toetsmomenten heeft de commissie van de studenten geen klachten vernomen. Uit bovenstaande is duidelijk geworden dat studielast deel uitmaakt van (hogeschoolbreed) onderzoek. Hoewel de commissie twijfels heeft bij het herkansingbeleid ten aanzien van de praktijkstudie vindt ze de studeerbaarheid van de opleiding voldoende.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie. De uitvoering is in het derde en vierde jaar echter nog **onvoldoende**.*

Centrale rol in de begeleiding speelt sinds het studiejaar 2000/2001 het mentoraat. Dit werd toen ineens ingevoerd voor alle studiejaar. Centrale taak van de mentor is de begeleiding van de student in haar autonome beeldontwikkeling. Het gaat hier dus om een veel meer inhoudelijke taak dan alleen begeleiding bij studieproblemen. De mentor is in principe op de hoogte van de totaalontwikkeling van de student. In de latere jaren moet de mentor ook als profielbewaker fungeren. Op grond van kritiek van studenten en ervaringen van docenten is het mentoraat in het derde en vierde jaar inmiddels afgeschaft.

Jammer is wel dat de beschrijving in het zelfevaluatie-rapport zich beperkt tot het functioneren van de mentor. In de praktijk blijken er meerdere functionarissen te zijn die zich bezighouden met de begeleiding. De docenten en de technisch instructeur voor de meer vakmatige begeleiding en de coördinatoren voor de begeleiding bij de studie en de studievoortgang. Voor studieoverschrijdende problemen is er de decaan. Niet duidelijk is hoe deze functies zich tot elkaar verhouden en de functionarissen met elkaar communiceren. Mogelijk is dit een verklaring voor het feit dat studenten in de enquête van 2000 toch spraken van te weinig begeleiding. Ook de opleiding geeft in het zelf-evaluatie-rapport een aantal kritiekpunten die aangeven dat er nog niet sprake is van een adequate begeleiding: geringe bereikbaarheid, gebrek aan aandacht, niet alert inspelen op behoeftes. De opleiding ziet ze als aanloopproblemen van het mentoraat, maar in de afstemming en communicatie zou ook wel eens een probleem kunnen zitten. Studenten maken duidelijk dat het functioneren van de mentor nog wel erg persoonsafhankelijk is. Positief is dat de opleiding de problemen ziet en door middel van scholingsactiviteiten de situatie wil verbeteren. Een negatief beeld heeft de commissie gekregen van de begeleiding van derde en vierdejaarsstudenten (stage, afstuderen). Zoals al gezegd is het mentoraat afgeschaft. Daarvoor is het promotorschap in de plaats gekomen. Deze promotoren zouden de rol van de mentor in het vierde jaar moeten overnemen, aldus de studenten. Dit blijkt in de praktijk nog onvoldoende te gebeuren terwijl er bij studenten wel behoefte is aan individuele begeleiding. Begeleiding is nu te afhankelijk van het initiatief van de studenten: "Je moet er bijna om smeken". Wat vooral ook knelt is de beschikbare begeleidingstijd per student. De commissie vraagt zich dan ook af of het gebruik van e-mail als mogelijke oplossing hier een probaat middel is.

De commissie is zich ervan bewust dat de opleiding zelfstandigheid hoog in het vaandel heeft, maar er is een grens tussen stimulering tot zelfstandig handelen en vrijblijvendheid. De opleiding doet in het zelfevaluatie-rapport een aantal voorstellen om de situatie in het derde jaar te verbeteren. Worden die allen uitgevoerd en wordt er meer tijd voor begeleiding uitgetrokken, dan is een verbetering van de situatie zeker haalbaar.

De opleiding gebruikt voor de studievoortgangregistratie het systeem Progress. Elk half jaar krijgen studenten daaruit een uitdraai. Ook zijn de studieresultaten te zien via een website. Samenvattend

heeft de commissie de indruk gekregen dat de begeleiding qua systeem goed doordacht is en past bij de vernieuwing van het onderwijs, dat de begeleiding in de eerste twee jaar, behoudens verbeterpunten, behoorlijk werkt, en dat de begeleiding in de latere jaren sterk te wensen overlaat. Ze komt daarom tot een gedifferentieerd oordeel.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

De stagehandleiding geeft aan dat de stagestudent tijdens de B- en C-stage vanuit de opleiding wordt bezocht. De alumni, het werkveld en ouderejaars studenten geven aan dat dit te vaak niet gebeurt, maar dat bij het aantreden van enkele nieuwe docenten dit wel verbeterd is. In paragraaf 2.2 is reeds aangegeven dat de commissie vindt dat studenten van het cluster docentenopleiding onvoldoende in aanraking komen met de feitelijke beroepspraktijk.

De commissie heeft zowel van afgestudeerden als ouderejaarsstudenten veel kritiek gehad op de stagepraktijk. Voorbereiding was er niet of te kort, er was geen goede lijst met stageadressen – de commissie heeft die ook tijdens de visitatie niet gezien – begeleiding was soms goed, vaak slecht of afwezig. Ook werkveldvertegenwoordigers waren wisselend in hun waardering van de contacten met de Academie. De begeleiding tot nu toe is docentafhankelijk en niet of te weinig gebaseerd op afgesproken beleid. Met de opgedane ervaring in de stage werd verder in de studie weinig of niets gedaan. Dat de stage toch als nuttig werd ervaren, is dus niet in eerste instantie de verdienste van de opleiding.

De stagebeoordeling gebeurt door de begeleider vanuit de opleiding aan de hand van het stageverslag van de student en een beoordelingsverslag door de stagebegeleider van de stageschool. De opleiding geeft aan dat dit beoordelingsverslag in ieder geval voldoende moet zijn om een voldoende voor de stage te krijgen. De begeleiders van de stagescholen geven aan niet te weten in hoeverre hun oordeel bijdraagt aan de eindbeoordeling. Dit sluit aan op een algemene klacht vanuit het werkveld, namelijk dat de academie zich als een gesloten bolwerk presenteert en daarbij bij de bilaterale contacten niet overlegt maar aangeeft hoe het werkveld het zou moeten doen. Gezien de achterstand van de academie in het bijhouden van de ontwikkelingen in de tweede fase VO en de inhoud van de CKV vakken wordt dit door het werkveld als weinig professioneel gezien. Ook het uitgangspunt van de academie dat de studenten stage komen lopen op een voor de academie gunstig tijdstip (waarbij de stageschool dat maar moet zien te accommoderen) roept weerstand op. De commissie concludeert dat de communicatie tussen werkveld en opleiding niet optimaal is en dringend verbetering behoeft. Er zijn inmiddels enkele nieuwe docenten aangenomen en er lijkt enige verbetering plaats te vinden maar de stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie laat vooralsnog te wensen over.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken met het management vast dat de opleiding tot nog toe nauwelijks beleid heeft gevoerd op basis van kwantitatieve rendementen. Er is geen beleid geformuleerd t.a.v. rendement, studieduur en uitval per fase van de opleiding. De opleiding heeft geen streefcijfers geformuleerd voor de verschillende rendementen. Daardoor is er een beperkt inzicht in wat er gebeurt en kan er ook niet op rendementen gestuurd worden. Dat verklaart mogelijk dat over getalsmatige resultaten wordt gesproken in termen als: "geen vrolijke lectuur", "niet een bijzonder instructieve lectuur". Dat getuigt niet van een duidelijk inzicht op de mogelijkheden tot sturing. De opleiding geeft zelf aan dat kengetallen niet regelmatig onderwerp van analyse zijn. Toch ziet de opleiding het belang van kwantitatieve gegevens wel in; men verwacht immers, dat de vernieuwde propedeuse tot betere rendementen zal leiden. Wat de commissie verbaast, is dat er geen onderzoek wordt gedaan naar zaken die niet goed gaan. Pas nu wordt er een begin gemaakt met exitgesprekken, terwijl die veel informatie hadden kunnen geven over de motieven van vertrekkenden. De commissie beveelt de opleiding aan haar beleid op dit punt aan te scherpen. Enerzijds door de zelf genoemde verbeterpunten uit te voeren, anderzijds door realistische streefcijfers te formuleren en onderzoek te doen.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding een opsomming van de instellingen/personen waar zij contacten mee onderhoudt. De praktijkdocenten zijn (merendeels) zelf ook werkzaam in de beeldende beroepspraktijk en vormgevingsdocenten komen ook in aanraking met de beroepspraktijk via de begeleiding van stages. Er is één docent (ook) werkzaam in het voortgezet onderwijs. Er wordt al regelmatig gebruik gemaakt van gastdocenten en dat zal naar de commissie heeft vernomen nog toenemen. Ook moet genoemd worden de inbreng van externe deskundigen. Belangrijk zijn de contacten met instellingen voor kunstonderwijs en kunstinstellingen in de regio. Wat de commissie heeft gemist, is dat er op een structurele manier met de contacten wordt omgegaan. De bestaande contacten hebben een sterk ad hoc-karakter en zijn individueel bepaald. Stagebiedende bedrijven en scholen en gastdocenten worden nog niet stelselmatig betrokken bij het beleid ten aanzien van confrontaties met de beroepspraktijk. Er is geen garantie dat de binnenkomende informatie op zinvolheid wordt geselecteerd en een doorvertaling krijgt naar het curriculum.

De opleiding heeft daarvoor nog geen toereikend mechanisme. De genoemde contacten van de opleiding zijn echter alle op de kunstcomponent gericht. Het is de commissie niet duidelijk geworden dat de opleiding contacten onderhoudt die zich op de docentencomponent richten. Te denken valt aan bijvoorbeeld aan CKV-netwerken, onderwijsorganisaties en de VO-scholen. De commissie vindt dit onvoldoende.

Een mogelijkheid om tot een meer structurele werkwijze te komen, is de instelling van een werkveldcommissie. De visitatiecommissie heeft begrepen dat de opleiding aan de vorming van zo' n orgaan werkt. Dit lijkt gezien de reeds eerder gememoreerde slechte communicatie met het werkveld (paragraaf 6.4) een eerste stap in de goede richting. Gezien het feit dat op het punt van de inbedding van de externe contacten in het beleid van de opleiding nog veel te doen valt en de contacten niet gericht zijn op de docentencomponent komt de commissie tot een onvoldoende.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding heeft nauwe banden met het Instituut voor Kunstgeschiedenis en Architectuur van de Rijksuniversiteit Groningen. Samen heeft men vijf theoretische modules ontwikkeld die door studenten van beide opleidingen kunnen worden gevolgd. De commissie wil de opleiding daarmee complimenteren. Desalniettemin; afgezien van dit contact heeft de commissie niet kunnen constateren dat er verder gestructureerd en beleidsmatig aandacht besteed wordt aan relevante wetenschappelijke ontwikkelingen en dat men nog weinig gericht is op (het kennisnemen van) wetenschappelijke onderzoek, zowel op het gebied van de kunsten als van het onderwijs.

Ook de gesprekken tijdens de visitatie hebben dit beeld niet kunnen veranderen. De opleiding is van plan voor de wetenschappelijk oriëntatie een beleidsplan op te stellen. De commissie steunt dat voornemen.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De organisatie bevindt zich in een ontwikkeling die in 1999 is ingezet. Blijkens *Minerva 2000 Reorganisatieplan 1999 - 2002* wordt expliciet gesteld dat de opleiding een organisatiestructuur wil die gebaseerd is op de nieuwe onderwijsvisie. Uitgangspunt is daarbij dat de vakstudies als organisatie-eenheid zijn verlaten. Daarvoor in de plaats zijn er jaarcoördinatoren die het onderwijsproces beheren en organiseren. Recent is deze organisatie iets gewijzigd: in het derde en vierde jaar zijn er vier profielcoördinatoren benoemd, waardoor de organisatie een meer inhoudelijke basis heeft gekregen. De commissie hoopt dat het aanstellen van een coördinator voor de docentenopleiding deze opleiding een eigen gezicht zal geven en een duidelijker profilering binnen de opleiding.

De opleiding wordt geleid door een directeur en een adjunct-directeur die integrale verantwoordelijkheden hebben. Zij worden bijgestaan door een team van coördinatoren. Het is de commissie duidelijk geworden dat het management in sterke mate het onderwijs in zijn verschillende facetten stuurt en bewaakt. Docenten spraken in dit kader van een "bevlogen directie".

Taken en verantwoordelijkheden van de verschillende geledingen en een jaartaakbelasting zijn duidelijk vastgelegd. De commissie heeft op dat punt voldoende documenten kunnen inzien. Er is een heldere formele overleg- en besluitvormingsstructuur die in het zelfevaluatie-rapport wordt beschreven. Desondanks geeft de opleiding zelf aan dat er op het punt van communicatie het een en ander te verbeteren valt. Ook in de gesprekken met de docenten bleek dat de interne communicatie moeilijk blijft, wat sterk heeft te maken met het feit dat de meeste docenten parttimers zijn. Er zijn in de communicatiestructuur al verbeteringen aangebracht zoals het *Minerva Bulletin* en de invoering van profielraden en een (gecombineerde) Opleidingscommissie en Medezeggenschapsraad (Amroc).

Uit gesprekken met studenten is duidelijk geworden dat deze organen hun functioneren in de organisatie nog moeten waarmaken. Hoewel het uiteindelijk functioneren van de gekozen inrichting en structuur nog moet blijken, heeft de commissie er vertrouwen in dat er, mede gezien de nog voorgenomen en inmiddels gerealiseerde verbeteracties, een adequate onderwijsorganisatie zal ontstaan. De commissie hoopt er op dat een duidelijker organisatorische profilering van de docentenopleiding de samenhang en positionering van deze docentenopleiding zal bevorderen.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **onvoldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit binnen de docentenopleiding.*

De commissie heeft een tweeledig oordeel over de cultuuraspecten van de docentenopleiding. Dit heeft te maken met de wijze waarop de commissie de positie van de opleiding ervaart. De commissie is van mening dat de docentenopleiding onvoldoende een eigen plaats heeft binnen de BKV opleiding als totaal. Impliciet lijkt de opleiding ervan uit te gaan dat wat goed is voor de beeldende clusters ook goed is voor de docentenopleiding. Dit gaat zo ver dat er in het zelfevaluatierapport geen zelfstandig beroepsbeeld wordt geschetst van de docent beeldende vakken. Ook bij de behandeling van alle andere paragrafen wordt de docentenopleiding slechts als cluster in enkele zinnen genoemd. Op grond hiervan neemt de commissie aan dat de docentenopleiding, als zelfstandige opleiding met eigen beroepsbeeld en daaruit voortvloeiend curriculum enzovoort voor de academie slechts in de marge bestaat. De commissie echter is van mening dat een docentenopleiding meer is dan een BKV-cluster. De docentenopleiding heeft haar eigen beroepsbeeld, curriculum, externe oriëntatie enzovoort. Voor een deel kan dit samengaan met de beeldende clusters maar voor een groot deel ook niet. Deze afweging (wat wel samen en wat niet) moet, voorzover de commissie kan bepalen, nog door de opleiding gemaakt worden.

Ten aanzien van de beantwoording van deze evaluatievraag meent de commissie derhalve dat de aspecten voor de beeldende clusters zonder meer ruim voldoende zijn (zie hiervoor de rapportage van de BKV opleidingen) maar dat zij voor het docentcluster onvoldoende zijn. Er is bij de beeldende clusters voldoende sprake van een betrokkenheid van de medewerkers. De medewerkers voelen zich onderwijskundig gebonden aan de opleiding en dat wordt ook van ze gevraagd. Docenten vinden dat er voldoende inspraak is. Uit de beschreven veranderingen sinds 1999 mag duidelijk zijn dat docenten aantoonbaar, gestuurd en gesteund door het management bereid zijn tot inhoudelijke en onderwijskundige verandering. Let wel, dit geldt voor de beeldende clusters. Voor de docentenopleiding geldt dit nauwelijks.

Verder geven studenten van de docentenopleiding aan zich door de praktijkvak docenten soms te weinig serieus genomen te voelen, want "een student van de docentenopleiding besteedt te weinig tijd aan het beeldend werk". Om dit te voorkomen proberen docentstudenten 'onder te duiken' in de groep kunstvakstudenten. Ook docenten van de docentenopleiding geven aan dat er met name bij de praktijkdocenten onvoldoende begrip is voor de studenten van de docentenopleiding. Helaas moet de commissie ook constateren dat de studenten aangeven geen stimulerend rolmodel te hebben op de docentenopleiding. De commissie vraagt aandacht voor deze waarnemingen. Samen vattend concludeert de commissie dat de opleidingscultuur, voor zover het de docentenopleiding betreft, nog onvoldoende is voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De opleiding heeft wat personeelsbeleid betreft een moeilijke periode doorgemaakt. De opdracht die de Academie van het college van bestuur kreeg om te komen tot een sluitende begroting had onder meer tot gevolg dat per 01-01- 2002 de docentenformatie teruggebracht moest worden met 20%. Het is dan ook geen geringe prestatie dat men dit probleem zonder gedwongen ontslagen heeft kunnen oplossen. Positief gevolg is dat er inmiddels een budget is om een groter aantal gastdocenten te kunnen aantrekken.

Hoewel de commissie geen concreet personeels- en scholingsplan heeft aangetroffen, is er wel een gericht personeelsbeleid gevoerd, uitgaande van de gewenste onderwijsvernieuwing. De uitgangspunten daarvan zijn in het zelfevaluatierapport beschreven. Belangrijk te vermelden is dat er op hogeschoolniveau resultaatgebieden en competentieprofielen voor docenten zijn ontwikkeld. Daarvan wil ook de Academie gebruik gaan maken. Inmiddels is er ook een systematiek voor jaartaakbelasting ontwikkeld.

De directeur en/of adjunct-directeur voeren regelmatig functioneringsgesprekken. Daarvoor is er een protocol en er zijn formulieren voor vastlegging van het besprokene aanwezig. Niet duidelijk is of in deze gesprekken ook de resultaten van studenten en quêtes aan de orde komen. Vanuit deze gesprekken kan scholing geëntameerd worden. Voorstellen kunnen vanuit de docent zelf komen, maar ook vanuit de directie. Voorbeelden zijn cursussen voor coördinatoren en mentoren (cursus werkvormen). Studenten waren over het algemeen tevreden over de docenten, maar er werd toch ook opgemerkt "dat er wel eens wat verfrissing in mag". Hoewel er dus al veel gebeurt, wil de commissie de opleiding adviseren haar voornemen om de beleidsvoornemens neer te leggen in een meerjarenplan daadwerkelijk uit te voeren en daaraan een scholingsplan toe te voegen.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De Academie is gehuisvest in een gebouw in het centrum van de stad. De opleiding geeft zelf aan dat het gebouw door ruimtecapaciteit en opzet beperkingen heeft. De commissie is het daarmee eens. Inmiddels is er ook een dependance in gebruik genomen, mede om de mogelijkheid te scheppen dat er voor elke student een atelierruimte is. De apparatuur van de academie is van een voldoende niveau. Positief is dat er geïnvesteerd is en er nog plannen liggen om innovatie de ruimte te geven. Alleen faciliteiten voor fotografie en digitale media leveren volgens zelfevaluatierapport en studenten problemen op, met name ook omdat studenten van andere disciplines er gebruik van willen maken. De opleiding onderkent de problemen en heeft een aantal verbeteractiviteiten geformuleerd. De opleiding werkt aan een elektronische leeromgeving die in het studiejaar 2002-2003 moet functioneren.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een nog **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

Op hogeschoolniveau is er het Handboek Integrale Kwaliteitszorg Hanzehogeschool, dat uitgaat van het EFQM-model (European Foundation for Quality Management). Op basis van dit model is de opleiding in februari 2002 geaudit door een commissie van Hanzehogeschoolmedewerkers. De Academie heeft dit systeem vertaald in een Regeling Interne Kwaliteitszorg Academie Minerva. Daarbij wordt een nadruk gelegd op een aantal aspecten van het totale systeem. Hoewel de commissie een positief idee heeft van de nota kwaliteitszorg als zodanig, heeft ze niet de indruk gekregen dat de kwaliteitszorg als systeem inmiddels is geïmplementeerd. De opleiding geeft ook zelf aan dat men de herstructurering niet het geschikte moment achtte om ook een kwaliteitszorgsysteem te introduceren. Dat wil niet zeggen dat er geen kwaliteitsbewustzijn of activiteiten op het gebied van kwaliteitszorg zouden zijn. Er worden enquêtes gehouden en ook mondelinge evaluaties hebben geleid tot bijstellingen. Wat echter niet gebeurt, is dat de evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en op mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. Meer aandacht moet ook besteed worden aan de terugkoppeling van evaluatie-uitkomsten en eventueel daarop gebaseerde verbeteringen naar de studenten.

De commissie vindt dat de kwaliteitszorg als systeem in de opleiding nog onvoldoende vorm heeft gekregen. De commissie vindt dan ook het streven van het college van bestuur dat de opleiding aan het eind van dit jaar fase 3 van het EFQM-model bereikt moet hebben wel erg ambitieus. Gesteund door de uitkomsten van het auditrapport adviseert de commissie de opleiding om nu toch haast te maken met de implementatie van een integraal kwaliteitszorgsysteem.

11.2 Het zelfevaluatie-rapport

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld voor zover het de beeldende clusters betreft. Voor de docentenopleiding beantwoordt het zelfevaluatie-rapport **onvoldoende** aan deze eisen.*

Het zelfevaluatie-rapport is eerlijk, zelfkritisch en geeft blijk van dynamiek. Het is helder en leesbaar geschreven. De indeling is voldoende systematisch. Per kwaliteitsaspect wordt steeds beschreven wat de opleiding nastreeft, wat er bereikt is en wat er verbeterd moet worden (conclusies). De verbeteracties zijn ingegeven door analyses die ten behoeve van het proces van herstructurering zijn gemaakt. Duidelijk wordt dat de opleiding weet wat zij wil en wat er nog gedaan moet worden. Het rapport heeft een duidelijk evaluerend karakter. Het informatiegehalte was niet altijd even sterk. Niet altijd werden de ijkpunten behandeld en regelmatig was de informatie meer procesmatig dan inhoudelijk

van karakter. De commissie heeft dan ook veel gebruik gemaakt van aanvullende informatie die zij had opgevraagd. Daarbij is de commissie van mening dat de docentenopleiding onvoldoende expliciet beschreven is maar telkens als een afgeleide van de beeldende clusters. De commissie realiseert zich dat hiermee de status quo wel goed is weergegeven maar dat de zelfstandige docentenopleiding hierdoor onvoldoende uit de verf komt.

De procedure waarmee het rapport tot stand is gekomen, heeft ervoor gezorgd dat het rapport door alle groepen waarmee de commissie heeft gesproken, werd herkend en onderschreven. Er waren wel kritische opmerkingen, maar de teneur was toch duidelijk dat het rapport een juiste weergave van de realiteit is. Goed is dat ten behoeve van de informatie rond het zelfevaluatie-rapport er een *Zelfevaluatie Bulletin* werd uitgegeven. De opleiding geeft zelf aan dat het zelfevaluatie-rapport op een juist moment geschreven moest worden. In het proces van herstructurering had men behoefte aan een moment van vastlegging en reflectie. Daarmee heeft het rapport een plaats gekregen binnen de kwaliteitszorg van de opleiding. De commissie vindt dat het rapport voldoet aan de eisen die aan een valide zelfonderzoek mogen worden gesteld. Daarbij vindt zij echter ook dat de docentenopleiding onvoldoende beschreven is.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

In bovenstaande paragrafen heeft de commissie een positief oordeel uitgesproken over de eindtermen, de werkvormen, de instroom, de studievoortgang, de inrichting en structuur, het personeelsbeleid en de faciliteiten. Een gemengd oordeel heeft de commissie over de studiebegeleiding. Een negatief oordeel heeft de commissie over het beroepsbeeld, het binnen- en buitenschools curriculum, de samenhang, de gerealiseerde kwalificaties, de bewaking van de kwalificaties, de toetsen, de selectie, de stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie, de rendementen, de externe contacten, de wetenschappelijke oriëntatie, de cultuur, het interne kwaliteitszorgsysteem en het zelfevaluatie-rapport.

De visitatiecommissie heeft in Groningen een opleiding bezocht die de laatste jaren grote veranderingen doormaakt, niet alleen inhoudelijk, maar ook organisatorisch. Niet het minst belangrijk is de directiewisseling die heeft plaatsgehad. De vernieuwing vindt plaats op een doordachte en verantwoorde manier. Veel is reeds vastgelegd in plannen (werkplan, reorganisatieplan, leerplannen). Daarmee is al een belangrijke kwaliteitsslag binnengehaald. Teleurstellend is dat de veranderingen zich voornamelijk concentreren op het gebied van de beeldende clusters en dat de docentenopleiding nauwelijks heeft geprofiteerd van deze veranderingen als het gaat om het versterken van de opleiding zowel op inhoudelijk als strategisch gebied. In de huidige situatie heeft de commissie de indruk dat de docentenopleiding onvoldoende haar eigen plek heeft en dat er onvoldoende wordt gewerkt aan een versterking van de docentenopleiding. De commissie is tevens van mening dat de huidige nadruk op het eigen beeldend vermogen van de student binnen de docentenopleiding te groot is en dat er veel meer nadruk moet komen op docentgerichte vakken en stages binnen het voortgezet onderwijs.

Veel van de onvoldoendes zijn te verklaren uit de marginale positie van de docentenopleiding. Deze positie leidt ertoe dat er niet structureel wordt nagedacht over de te volgen koers (inhoudelijk en

strategisch zowel intern als extern) van de docentenopleiding. De aangekondigde samenwerking met de NHL kan hierin verbetering brengen, echter uitsluitend indien de Groningse opleiding een duidelijke eigen positie inneemt. Indien de Academie Minerva werkelijk wenst te beschikken over een volwaardige docentenopleiding dan zal zij deze opleiding niet meer als afgeleide van de beeldende clusters moeten zien maar duidelijk moeten positioneren als een zelfstandige opleiding.

De commissie heeft gelet op het bovenstaande eigenlijk maar één aanbeveling;

- Bezin u op de positionering van de docentenopleiding en trek daar de consequenties uit. Een volwaardige docentenopleiding is een opleiding met een eigen beroepsbeeld dat de basis vormt voor een eigen curriculum. Natuurlijk kan er met de beeldende kunstafdeling worden samengewerkt maar uitsluitend vanuit een zelfstandige positie.

13 Kengetallen Academie Minerva docentenopleiding (tekenen) voltijd.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	52	55	50	63	55	55	45	55
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom, havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	13	26	9	27	19	19	13	22
Totaal aantal geslaagden	14	11	10	11	9	16	4	X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	3.5	3.4	3.7	3.5	2.9	3.8	2.9	X
Aantal studiestakers	10	3	4	16	10	7	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2.3	0.8	2.8	1.3	1.7	1.7	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar.	8%	4%	22%	15%	16%	11%	X	X
Diploma behaald na 3 jaar	31%	15%	22%	19%	16%	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	46%	35%	67%	22%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	46%	65%	67%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	46%	69%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	38%	12%		44%	37%	26%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	38%	19%	22%	48%	75%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	46%	27%	33%	48%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	46%	27%	33%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	54%	31%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	54%	X	X	X	X	X	X	X

Kengetallen Academie Minerva docentenopleiding (handvaardigheid) voltijd.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	2	4	4	1	6	3	11	14
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom , havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	1	1		1	4	1	8	5
Totaal aantal geslaagden			4		1			X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren			3,7		0.4			X
Aantal studiestakers					3		X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren					1.0		X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar.		100%					X	X
Diploma behaald na 3 jaar	100%	100%				X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	100%	100%			X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	100%	100%		X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	100%	100%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar					75%		X	X
Percentage uitval na 2 jaar					75%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar					X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar				X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar			X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar		X	X	X	X	X	X	X

ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek en theater

Christelijke Hogeschool voor de Kunsten, Constantijn Huygens, Kampen

Opleiding:	Docentenopleiding Beeldende Kunst en Vormgeving
Voorheen:	Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste graad in <ul style="list-style-type: none"> • Tekenen • Handvaardigheid
Visitatiedata:	3 en 4 april 2002

Samenvatting

De commissie is van mening dat de docentenopleiding op de goede weg is. Van belang is dat de opleiding duidelijk gekozen heeft voor het opleiden van docenten in de beeldende vakken en dat men daaraan de ontwikkeling van het eigen beeldend vermogen van de student dienstbaar wil maken. Men heeft een curriculum ontwikkeld en een mix van werkvormen die het studenten mogelijk maken om de eindkwalificaties te realiseren. De vakkennis van het betrekkelijk grote aantal vaste docenten speelt hierbij een belangrijke rol. Als verbeterpunten merkt de commissie aan; de beschrijving van het beroepsbeeld, de beroepsgerichtheid binnen de praktijkvakken en de oriënterende en selecterende functie van de propedeuse.

Inleiding

De Christelijke Hogeschool voor de Kunsten Constantijn Huygens (CHK) te Kampen maakt sinds 1 januari 2000 deel uit van ArtEZ Hogeschool voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. De deelfaculteit Beeldende Kunst en Vormgeving in Kampen kent vijf afstudeer-richtingen: beeldende kunst, grafisch ontwerpen, illustratie, interieurarchitectuur en de docentenopleiding. De afdelingen kennen nog een grote mate van zelfstandigheid. De opleiding heeft een christelijke identiteit maar daar wordt, zoals de opleiding zelf zegt, ruim mee omgegaan. De opleiding kent een gezamenlijk propedeusesemester. Medio 2003 verhuist de opleiding naar een nieuwe locatie in Zwolle.

De faculteit had in 1999 402 studenten ingeschreven. Het totaal aantal docenten bedroeg 41, verdeeld over 19,6 FTE. De student/FTE ratio bedroeg derhalve 20,51. Er bestaan geen gegevens voor uitgesplitst voor de docentenopleiding. In 1999 waren er 7 studenten handvaardigheid ingeschreven en 27 studenten tekenen.

Met ingang van het cursusjaar 2002-2003 zullen de beeldende lerarenopleidingen van CHK en de Hogeschool Windesheim een nieuwe ongedeelde en ongegradeerde lerarenopleiding beeldende kunst en vormgeving starten met een gezamenlijke propedeuse op twee locaties. Na het verhuizen naar Zwolle wordt de opleiding op één locatie aangeboden. Het is nadrukkelijk de bedoeling de nieuwe opleiding te beschrijven in de vorm van competenties en afstudeerprofielen die passen in de toekomstige bachelor-master structuur. Deze nieuwe opleiding werpt haar schaduw vooruit.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **voldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

De commissie heeft de indruk dat de formulering van het beroepsbeeld geen prioriteit heeft gekregen tijdens de ontwikkeling van het nieuwe curriculum voor de docentenopleiding. In de zelfevaluatie wordt aangegeven dat bij het nieuwe curriculum de nadruk veel explicieter dan voorheen ligt op de voorbereiding op het docentschap. De (al dan niet autonome) artistieke ontwikkeling zoals die vroeger bij de inrichting van de studie tot gelding werd gebracht, verloor daardoor het primaat. Bij de formulering van het beroepsbeeld zie je deze ontwikkeling nog niet duidelijk verwoord.

In het zelfevaluatie-rapport wordt de zorg uitgesproken over de eisen aan de toekomstige beroepsbeoefenaar docent BKV. Daaruit blijkt dat de opleiding wel de relevante ontwikkelingen in de beroepspraktijk onderkent. Er blijkt echter ook uit dat de opleiding nog niet volledig de consequenties van deze ontwikkeling in het beroepsbeeld heeft verwoord. De opleiding zegt te blijven streven naar een vijfjarige opleiding waarin recht gedaan kan worden aan zowel de eisen van de vakinhoud als aan de docentvaardigheden. Daar dit niet tot de mogelijkheden behoort dringt de commissie erop aan het beroepsbeeld dusdanig te beschrijven dat er recht gedaan wordt aan de nieuwe ontwikkelingen, aansluiting wordt gezocht bij de PROKO profielen (de opleiding heeft hiermee al een begin gemaakt) en recht wordt gedaan aan de nieuwe, reeds ingeslagen, koers van de opleiding. Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding wel een visie heeft op het beroep maar dat deze nog onvoldoende duidelijk is geformuleerd.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan de eindtermen te hebben geformuleerd in termen van kennis, kunde en attitude conform de PROKO aanpak. De uitwerking naar specifieke startkwalificaties moet nog plaatsvinden. De opleiding gaat reeds uit van de gemengde versie van PROKO omdat het toch in de bedoeling ligt een ongegradeerde opleiding te starten. Een hele duidelijke link met het beroepsbeeld wordt niet gegeven. Opvallend is dat binnen deze paragraaf van het zelfevaluatie-rapport het nieuwe beroepsbeeld veel helderder wordt neergezet dan in paragraaf 1.1.

De commissie herkent in de eindtermen voldoende de door haar gewenste kennis, vaardigheden, inzichten en beroepshouding. Er wordt niet veel aandacht geschonken aan commerciële aspecten binnen de eindtermen. Dit zou wel iets meer mogen. De commissie is van mening dat de eindtermen voldoende relevant zijn met het oog op de beroepsvoorbereiding.

2 Curriculum

Het eerste semester van de propedeuse is gemeenschappelijk voor de totale afdeling Beeldende Kunst en Vormgeving. Na dit eerste semester volgen de studenten hun gekozen afstudeerrichting. Bij de docentenopleiding bestaat het onderwijs voor 50% uit beeldende praktijk, 25% theorie (kunstgeschiedenis, CKV, filosofie) en 25% beroepsvoorbereiding (vakdidactiek, psychologie, pedagogiek, onderwijskunde en stages). Delen van het theorie- en beroepsvoorbereidingsonderwijs wordt aangeboden door de interfaculteit Constantinopel. Constantinopel verzorgt een gezamenlijk studieaanbod voor studenten van de lerarenopleidingen Muziek, Drama en BKV van de CHK. In totaal loopt de student zes stages (snuffel-, oriënterende-, drie-in-één-, inleidende-, praktijk- en eindstage) met een totale studiebelasting van 560 uur.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Er zijn voor met name het theorie- en beroepsvoorbereidingsdeel van het curriculum voldoende heldere en zinvolle doelen geformuleerd. De commissie is enthousiast geraakt over deze 50% van het curriculum (theorie en beroepsvoorbereiding, vanaf nu aangeduid als 'de theorie'). Het theoriecurriculum is doordrenkt van de voorbereiding op het docentschap. Er wordt gestreefd naar integratie van vakken. Dit streven uit zich in het feit dat er geen losse vakken meer worden aangeboden maar onderwijseenheden die verschillende inhouden omvatten. De aanbieder van een deel van dit curriculum door de interfaculteit Constantinopel vindt de commissie zeer positief. Het onderwijs binnen Constantinopel wordt verzorgd in werkgroepen samengesteld uit studenten van alle disciplines van de docentenopleidingen, waardoor de studenten gedurende het onderwijsproces geconfronteerd worden met visies en opvattingen uit de andere disciplines. Achterliggende gedachte daarbij is dat docenten BKV in de binnenschoolse beroepspraktijk altijd geconfronteerd worden met docenten uit andere kunst disciplines, waarbij vaak een beroep op samenwerking wordt gedaan. Voor dit prima initiatief is in 2000 de Jan Kassiesprijs voor kunsteducatieve samenwerking toegekend.

De commissie is van mening dat het studiemateriaal voldoende up-to-date is en dat er binnen het curriculum voldoende aandacht is voor het omgaan van de kunstvakstudenten met verschillende leerstijlen van de leerlingen in het voortgezet onderwijs. De voorbereiding op de CKV vakken is voortvarend ter hand genomen en heeft een voldoende plaats gekregen binnen het curriculum. Het werkveld geeft aan dat de ontwikkeling van CKV 1,2 en 3 goed is opgezet. De computervaardigheden die worden aangeleerd worden vervolgens gebruikt en toegepast bij bijvoorbeeld 'power point' presentaties, kleine tekenopdrachten en het ontwerpen van een website. De commissie vindt dit positief.

Minder enthousiast is de commissie over de invulling van de praktijkvakken (de andere 50% van het curriculum). De commissie is van mening dat er binnen de praktijkvakken te weinig aandacht is voor het leraarsberoep waarvoor wordt opgeleid. Het moge duidelijk zijn dat ook de commissie vindt dat de kunstvakstudent een eigen beeldend vermogen moet ontwikkelen maar dit dient, volgens de

commissie, niet los te staan van de opleiding tot docent. Een van de belangrijkste pijlers onder het docentschap ontbreekt indien dit niet in voldoende mate wordt gedaan. Uit gesprekken met werkveld en studenten blijkt bijvoorbeeld dat het vertalen van een opdracht naar de daadwerkelijke uitvoering door de leerling nog moeizaam gaat. De theorie (is de opdracht maken) is duidelijk maar het vertalen naar de leerling die de opdracht concreet moet uitvoeren, gebeurt minder goed. Nu de praktijkvakken in homogene groepen worden gegeven (mede op aandringen van de studenten van de docentenopleiding) is de mogelijkheid om het beroep meer centraal te stellen volop aanwezig.

Een ander verbeterpunt vindt de commissie de oriënterende functie van de propedeuse. In de huidige opzet van de propedeuse is het eerste semester volledig gemeenschappelijk met alle BKV studenten. In dit eerste semester staat de vorming van een attitude van zelfstandigheid en creativiteit centraal. Tijdens dit gemeenschappelijke semester wordt er in het keuzeprogramma lerarenopleiding (6 weken) aandacht besteed aan het ontwikkelen van het eigen proces in relatie tot vakdidactiek, psychologie en kunstbeschuwing. In het tweede semester zijn er, afgezien van enkele modules, het Kind & Kunst project en een snuffelstage op een basisschool, nog weinig op het docentschapgerichte modules. De commissie twijfelt aan de oriëntatie van de propedeuse op het beroep en op de verdere studie. In de propedeuse zijn de rudimenten van het vorige curriculum, dat het primaat bij de beeldende ontwikkeling legt, nog duidelijk zichtbaar. Het is twijfelachtig of het zesweeks keuzeprogramma de student inderdaad voldoende informatie geeft zodat een gefundeerde keuze voor het kunstvakdocentschap gemaakt kan worden. De oriëntatie op de verdere studie aan de docentenopleiding en het beroep is ook in het tweede semester mager. De commissie raadt de opleiding aan zich over de inhoud van de propedeuse te beraden.

De opleiding heeft voldoende nagedacht over het evenwicht tussen vakken die opleiden voor het kunstenaarschap en vakken die opleiden voor het docentschap. De huidige verdeling is 50% voor de praktijkvakken (kunstenaarschap) en 50% (verdeeld over 25% theorie en 25% beroepsvoorbereiding) voor de theorie (docentschap). Het werkveld geeft aan met deze verdeling geen moeite te hebben maar dat de verdeling ook arbitrair lijkt en dat de beroepsinhoud uiteindelijk de verdeling moet bepalen. Als laatste verbeterpunt noemt de commissie de keuzevrijheid van de studenten. In het huidige curriculum zijn er geen keuzeonderdelen hetgeen de commissie betreurt. In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat keuzeroutes en afstudeerprofielen weer worden ingevoerd bij de samenwerking met de tweedegraads opleiding. De commissie vindt dit een goed initiatief. Samenvattend concludeert de commissie dat met name het theorieel deel van het curriculum goed in elkaar zit. Het praktijkonderdeel moet nog meer aansluiten op het beroep van docent in de beeldend vakken. De oriënterende functie van de propedeuse kan worden versterkt.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding heeft de inhoud van het buitenschools curriculum op een voldoende wijze vormgegeven. De stagedoelen zijn duidelijk, zijn oplopend in moeilijkheidsgraad en afgeleid van de eindtermen.

Tijdens de stages komen de verschillende rollen van de leraar voldoende aan bod en is er tevens expliciete aandacht voor CKV 1, 2 en 3. De commissie toont zich onder de indruk van de creativiteit en degelijkheid van de door haar ingeziene (stage)opdrachten. Zowel het leerlingenmateriaal als de docentenhandleidingen geven blijk van een smaakvolle professionele aanpak. Ook de opbouw van de stages is voldoende, zeker nu de opleiding de oriënterende stage van het tweede jaar naar de propeuse heeft verplaatst.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De commissie is positief over de inhoudelijke samenhang van het theorieprogramma. Er wordt aan de hand van thema's samenhang tussen de verschillende theorievakken gecreëerd. Ook de verticale opbouw van het onderwijs vertoont een concentrische, logische opbouw. Ingebed in deze opbouw vinden ook de lessen plaats vanuit Constantinopel. Prima is ook de samenhang tussen de vakdidactische programmaonderdelen en de stage. De terugkomdagen worden mede ingevuld door de inbreng van de stagestudenten. Bovendien moeten de lesprogramma's van de stagestudenten, vóór uitvoering, door de vakdidactiek docent worden bekeken.

Bij de praktijkvakken is de samenhang wat minder expliciet maar wel aanwezig. Ook de praktijkvakken zijn samengevoegd tot grotere onderwijseenheden waaraan door meerdere docenten uit verschillende vakken een bijdrage wordt geleverd. Binnen zo'n onderwijseenheid worden de opdrachten en taken op elkaar afgestemd. Dit geheel is minder goed gedocumenteerd dan het theorieonderwijs.

Het positieve effect van deze clustering is dat studenten de inhoudelijke samenhang oppakken door collecties eigen werk te maken in plaats van 'slechts' losse opdrachten voor aparte vakken. Een duidelijk verbeterpunt is de samenhang tussen de beide grote onderwijsblokken; theorie en praktijk. Zowel werkveld, alumni, studenten als, schoorvoetend, docenten geven aan dat deze tot nu toe twee verschillende werelden zijn. Praktijkdocenten geven aan in de lessen toch met name de eigen beeldende ontwikkeling van de student te stimuleren. De transfer naar wat de student hiermee in de beroepspraktijk moet, wordt niet gemaakt.

Ook de praktijkdocenten zullen meer beroepsgericht moeten gaan werken. De commissie begrijpt dat dit niet van vandaag op morgen kan omdat de omslag naar een meer uitgesproken docentenopleiding met name voor de praktijkdocenten de meeste implicaties heeft en dus ook de meeste tijd en inspanning kost. Dit ontslaat de opleiding er niet van juist aan dit aspect extra aandacht te besteden, zowel in scholing als begeleiding, om ook deze laatste stap nog te zetten.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Het werkveld geeft aan tevreden te zijn over de kwaliteit van de afgestudeerden. De leerhouding van de studenten wordt positief beoordeeld. Studenten zijn goed voorbereid op de beroepssituatie met name in het voortgezet onderwijs. Ook de mate van reflectie op het eigen functioneren en het eigen werk is goed ontwikkeld.

Afgestudeerden geven aan goed voorbereid te zijn voor met name het voortgezet onderwijs.

De voorbereiding op andere schoolsoorten en derhalve een andere leerlingenpopulatie is minder uitgebreid en wordt als lacune ervaren. Echter de alumni geven ook aan dat de gevraagde aansluiting op bijvoorbeeld de praktijk van het VMBO en op de specifieke problemen van leerlingen (gedragsproblemen, psychische problemen) waarschijnlijk beter vanuit de betreffende middelbare school zelf kan worden verzorgd.

De commissie heeft in de bestudering van de scripties geconstateerd dat hier een voldoende niveau wordt gerealiseerd. Met name het vermogen relevante feiten te verzamelen en een theoretisch kader te schetsen is goed ontwikkeld. De persoonlijke visie en de kritische instelling van de student wisselen per scriptie wat meer van niveau, maar zijn meestal voldoende. De commissie concludeert dat kwalificaties van de afgestudeerden voldoende zijn.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

In het zelfevaluatie rapport wordt aangegeven dat de opleiding recent geen systematische gegevens heeft verzameld van alumni betreffende de eindkwalificaties. Wel doet de opleiding mee aan de Kunstenmonitor. Dit instrument levert op zich wel interessante en bruikbare informatie op over de loopbaan van alumni, maar die is niet specifiek genoeg om na te gaan of gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren.

De opleiding geeft aan via informele contacten met het werkveld inzicht te krijgen in de relevantie van de kwalificaties. Er is hierbij geen sprake van een mechanisme om de verkregen informatie bijvoorbeeld in het curriculum te verwerken. Een gestructureerd alumni beleid ontbreekt nog. De contacten met de afgestudeerden zijn individueel en ad hoc. Er functioneert geen werkveldcommissie of adviesraad. Het werkveld geeft aan de instelling van een werkveldadviescommissie toe te juichen om op deze wijze meer structureel met de opleiding van gedachten te wisselen over bijvoorbeeld de opzet van CKV 2 en de stages.

De commissie concludeert dat er onvoldoende sprake is van een systematische borging van de kwalificaties van afgestudeerden.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

Een volledig uitgeschreven onderwijsvisie heeft de commissie niet aangetroffen. Uit verschillende documenten en uit gesprekken heeft de commissie toch een beeld gekregen. De opleiding streeft ernaar het onderwijsproces zo in te richten dat er een goede afspiegeling plaatsvindt van de onderwijspraktijk waarin de student terecht komt. Dit "ervaringsgericht leren" en "teach what you preach" heeft als voordeel dat de studenten zelf aan den lijve ervaren wat wel en niet werkt in een dergelijk onderwijssysteem. Bovendien wordt op deze wijze aansluiting gezocht met de beroepspraktijk. Daarbij gaat de opleiding uit van "education permanente" waarvoor het "leren leren" concept en zelfstandigheid van de student van belang zijn. In de studiegids worden met name voor het theoriedeel van het curriculum de werkvormen beschreven. De beschrijving van de beeldende vakcomponent is wel aanwezig maar minder uitgebreid. De werkvormen zijn niet rechtstreeks af te leiden uit een onderwijsvisie.

Uit de beschrijvingen en uit gesprekken met docenten en studenten blijkt dat er een zeer gevarieerde opzet van werkvormen is, die adequaat zijn gegeven de aard van de leerdoelen. De commissie is van mening dat de werkvormen in voldoende mate de actieve kennisverwerving en beroepshouding stimuleren. De commissie waardeert dit positief. Vooral bij de thema's wordt de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding bevorderd.

Vaardigheden worden bewust vroeg in de opleiding via cursussen in de werkplaatsen aangeleerd. Deze cursussen zijn gestart bij de doorvoering van de vierjarigheid van de opleiding en voorkomen een langdurig 'trail and error' traject dat de student erg veel tijd zou kosten. Het studiemateriaal, en dan met name de thematische readers, vragen een grote zelfstandigheid van de student. Het studiemateriaal in het algemeen is geschikt voor een efficiënte leerroute van de student.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie heeft uit de gesprekken met de studenten opgemaakt dat zij overwegend tevreden zijn over de toetsing. Deze werd als rechtvaardig en voldoende streng ervaren. Dit beeld wordt bevestigd door evaluatiegegevens. Een viertal vragen over de toetsing wordt gemiddeld met een 3.7 gescoord. De formele procedure van de toetsing is duidelijk en wordt in het *Onderwijs- en Examenreglement* beschreven. De theorievakken hanteren meerdere toetsvormen: schriftelijke tentamens met open- of essayvragen, werkstukken, presentaties.

De criteria voor de theorietoetsen zijn voldoende duidelijk voor studenten. De beoordeling van het beeldend werk gebeurt door de individuele docent. Er vindt ook een groepsbeoordeling (per semester) van het individuele werk plaats. De groepsbeoordeling is beslissend. De groepsbeoordelingen worden in de propedeuse gebruikt in het kader van het bindend negatief studieadvies.

De opleiding volgt deze werkwijze om een te grote subjectiviteit in de beoordeling te voorkomen. Studenten geven aan dat de beoordelingscriteria voor het beeldend werk vooral tijdens de lessen duidelijk worden. Als belangrijkste criterium geldt, aldus de studenten, het proces waarlangs men het eindproduct bereikt. De groepsbeoordeling wordt gevolgd door een feedbackgesprek met een docent en de mentor. In het tweede jaar mag de student aanwezig zijn bij de beoordeling. Studenten geven aan dat dit in het eerste jaar nog niet mag omdat het omgaan met (negatieve) feedback dan nog onvoldoende getraind is.

De commissie is van mening dat hoewel studenten aangeven dat het duidelijk is wat er van hen wordt verwacht het toch noodzakelijk is de criteria die aan de diverse beoordelingen ten grondslag liggen explicieter te maken. De criteria bestaan nu teveel in het hoofd van de docent.

De commissie vindt de wijze van toetsing adequaat gegeven het type leerdoelen dat wordt nagestreefd. Samenvattend concludeert de commissie dat de wijze van toetsen relevant is met het oog op het bereiken van de leerdoelen en dat er voldoende feedback wordt gegeven. Als verbeterpunt merkt de commissie de explicitering van de beoordelingscriteria aan.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding kent een heldere en adequate toelatingsprocedure. Tijdens een examendag wordt meegenomen en in opdracht gemaakt werk bekeken en vindt er een gesprek plaats. Het werk wordt, ter wille van de objectiviteit door twee commissies beoordeeld. Eén commissie voert het uiteindelijke gesprek. Studenten oordeelden positief over de (duidelijkheid van) de procedure, maar waardeerden de zwaarte ervan verschillend. Potentiële studenten dienen te voldoen aan de eisen die wettelijk zijn voorgeschreven. De opleiding geeft aan te betreuren dat motivatie niet meer mag worden meegenomen maar dat dat criterium wel degelijk nog een rol speelt. Veel waarde wordt ook gehecht aan een basis aan kunsttheoretische kennis en voorbereiding. Duidelijke criteria daarvoor en voor de artistieke eisen heeft de commissie niet in documenten aangetroffen. Ook het al of niet volgen van het examenprofiel "Cultuur en Maatschappij" wordt niet als aannamecriterium genoemd. Studenten gaven aan dat er "naar heel veel dingen gekeken wordt" maar konden niet aangeven wat precies de criteria waren. Evenals bij de toetsing adviseert de commissie de impliciet gehanteerde criteria meer te expliciteren en ook aan de aankomende studenten bekend te maken.

Studenten waren in meerderheid tevreden over de aansluiting op de vooropleiding. Blijkens de gesprekken wordt er onder meer op basis van de voorlichting heel bewust voor Kampen gekozen vanwege de kleinschaligheid, de sfeer en de persoonlijke begeleiding. Alleen mbo-studenten gaven aan problemen met de theorie te hebben. De commissie vindt dat de opleiding daar weinig adequaat mee omgaat. Mede gezien het feit dat, zoals de opleiding zelf aangeeft, het aantal kandidaten met een MBO-achtergrond toeneemt, vindt ze dat de opleiding dit probleem serieuze aandacht moet geven. Mogelijk dat een cursus studievaardigheden hier kan helpen. Voor zover de commissie heeft kunnen nagaan, wordt de effectiviteit van de selectie - en aansluitingsmaatregelen alleen indirect in de algehele curriculumevaluatie meegenomen.

Positief voor een goede aansluiting is dat er een vooropleiding of oriëntatiecursus mogelijk is waar in Kampen zo'n 20-25 studenten aan deelnemen. Zij doen wel gewoon mee in de reguliere toelatingsprocedure.

Studenten die reeds een jaar of langer aan een andere kunstacademie hebben gestudeerd, kunnen in een hoger studiejaar worden geplaatst. Dit wordt bepaald aan de hand van een gesprek en meegenomen werk. Ter plekke wordt beslist of en waarom de kandidaat al dan niet wordt toegelaten. Ook hier is de procedure duidelijk, maar zijn criteria niet geëxpliciteerd.

De opleiding vraagt in evaluaties wel naar studieproblemen en deficiënties, maar heeft geen aparte deficiëntieprogramma's. Daar staat tegenover dat de begeleiding (zie paragraaf 6.3) zo persoonlijk en intensief is, dat mogelijke problemen (bijvoorbeeld dyslexie) snel worden onderkend en naar een oplossing wordt gezocht. Het overall-beeld levert in de ogen van de commissie een voldoende op, maar wel moet er gewerkt worden aan een duidelijker beleidsmatige inbedding: explicitering van criteria en een duidelijker evaluatie.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat de afgelopen tijd hard gewerkt is aan een verbetering van de selecterende functie van de propedeuse. Oorzaak was het te grote aantal afhakende studenten in een later stadium van de studie. Daartoe heeft men de propedeuse ingrijpend veranderd. Basisidee is dat het curriculum nu al vanaf een vroeg stadium een aangrijpingspunt is voor zelfselectie door de studenten en voor docenten doordat een gerichter advisering en dus ook een tijdige waarschuwing mogelijk is. De commissie vindt dit op zich een positieve ontwikkeling maar komende rendementscijfers zullen pas aangeven of het ingezette beleid daadwerkelijk vruchten afwerpt. Bovendien wijst ze er op dat de oriëntatie op de diverse afdelingen in feite slechts op twee van de vier gericht is en dat wijziging na het tweede semester mogelijk is. Het risico blijft groot dat er feitelijk ook in het tweede jaar nog een selectie plaats gaat vinden.

Daarnaast hanteert de opleiding een ander instrument, namelijk het bindend studieadvies. Twee keer per jaar krijgen studenten standaard een studieadvies. Zolang de student de propedeuse niet heeft gehaald, kan er een bindend negatief studieadvies gegeven worden. In de propedeuse maakt de student na de kerstbeoordeling een keuze voor een afstudeerrichting. Deze keuze wordt becommentarieerd door de beoordelingsvergadering die, indien zij de student ongeschikt acht voor de gekozen afstudeerrichting, een dringend negatief advies kan geven. Studenten die dit advies hebben ontvangen, kunnen dan wel door gaan maar worden in april tijdens de evaluatiebeoordeling nogmaals bekeken. Hierna volgt eventueel weer een waarschuwing voor een bindend negatief studieadvies dat na de tweede semesterbeoordeling in juni definitief kan worden.

Van alle startende studenten (120) krijgen gemiddeld 30 á 40 een dringend negatief advies in december waarvan er ongeveer 10 zelf weg gaan. Uiteindelijk wordt in juni het bindend negatieve studieadvies aan ongeveer 5 á 7 studenten gegeven. Van de ongeveer 15 studenten die na kerst de docentenopleiding volgen krijgen er 1 á 2 een bindend negatief studieadvies.

De regeling staat in de studiegids beschreven. De gehanteerde criteria zijn ruim geformuleerd (doorzettingsvermogen, expressiviteit, begeleidbaarheid, beeldend vermogen) en uitsluitend voor het gebruik van de docent. Het aantal studiepunten lijkt geen criterium te zijn. Studenten kennen het beoordelingslijstje niet. Dat blijkt ook uit de evaluatiegegevens. Bovendien merkt de commissie op dat de beoordeling vrijwel geheel het beeldende werk betreft. Een expliciete verwoording van docentvaardigheden die de student moet hebben ontbreekt. De commissie vindt dit onvoldoende. Informatie over het verwijzingsbeleid heeft de commissie niet aangetroffen.

Hoewel de commissie ziet dat de opleiding het selectieprobleem serieus neemt en aan verbetering werkt is met name het gebrek aan expliciete verwoording van de criteria voor de geschiktheid voor het beroep docent beeldende kunst en vormgeving een reden om deze evaluatievraag vooralsnog als onvoldoende te beoordelen.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

In de studiegids is voor de afzonderlijke programmaonderdelen de studielast aangegeven. Studenten geven aan de studiebelasting over het algemeen zwaar maar acceptabel te vinden. In het derde jaar echter wordt de gevoelde dubbelbelasting (én eigen beeldend werk én een zware theoretische en stage belasting) echter goed gevoeld. Ten aanzien van de planning van de toetsmomenten en het aantal en de planning van de herkansingen heeft de commissie geen negatieve opmerkingen gehad van de studenten. Ook de uitslagen van de toetsen zijn binnen een redelijke termijn bekend. Via de curriculumevaluatie vindt er regelmatig onderzoek plaats naar de feitelijke studiebelasting. Indien mogelijk worden gesignaleerde problemen dienaangaande opgelost.

In het zelfevaluatie rapport maakt de opleiding enkele bezorgde opmerkingen over de beoogde kwaliteit afgezet tegen de instroom. Aan eerstegraads docenten worden hoge eisen gesteld aan zowel eigen beeldend werk als aan de theoretische achtergrond. Beide staan onder druk door de teruggang van vijf naar vier studiejaren en door de verlaging van de eis voor instroomniveau. De oorspronkelijke eis van VWO is verlaagd naar HAVO en MBO. De opleiding maakt zich terecht zorgen om de effecten van de combinatie van beide maatregelen op het niveau van de uitstroom. Daarnaast heeft ook de invoering van CKV1, 2 en 3 tot een theoretische verzwaring van de opleiding geleid.

De opleiding geeft aan met een curriculumverandering te wachten tot volledig duidelijk wordt hoe de toekomst eruit komt te zien. Wel of niet vijfjarig, wel of niet ongegradeerd en ongedeelde. Daar ook het landelijke profiel van de nieuwe opleiding nog niet gereed is, heeft de commissie begrip voor het standpunt van de opleiding.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

Hoewel duidelijk wordt gemaakt waarom de opleiding veel belang hecht aan de begeleiding gezien de afkomst van veel studenten, wordt over de begeleiding zelf weinig informatie gegeven. Andere bronnen, met name de studiegids en de gesprekken met studenten en docenten hebben toch een duidelijk beeld opgeleverd. De begeleiding begint al tijdens de introductieweek waar de studenten in groepjes een tweedejaarsstudent als mentor krijgen toegewezen. Daarnaast is er per klas een klas-senodocent die als aanspreekpunt fungeert voor studieproblemen. Voor meer algemene en persoonlijke problemen kunnen studenten terecht bij de studentendecaan. Deze geeft samen met mentoren en vierdejaarsstudenten een themabijeenkomst studie -en beroepshouding waarvoor ook een speciaal voorlichtingsboek is ontwikkeld. Daarnaast functioneren er vanaf de start van de studie zelfstudiegroepen waarvoor begeleidingstijd is ingeroosterd.

Studenten geven aan dat naast deze activiteiten en functionarissen de docenten een taak hebben in de begeleiding. Het gaat dan niet alleen om vakbegeleiding, maar ook om studieproblemen. Ze zoeken zelf een docent uit om problemen mee te bespreken. Na de propedeuse is de begeleiding een zaak van docenten en afdelingscoördinator. Door de kleinschaligheid zijn de contacten veelvuldig en intensief. De studenten krijgen regelmatig een overzicht van de behaalde studieresultaten. Deze gegevens blijken niet altijd correct te zijn. In het zelfevaluatierapport wordt aangegeven dat de studievoortgangregistratie te wensen overlaat maar dat in ArtEZ-verband gewerkt wordt aan een nieuw systeem.

Zowel uit de enquêtegegevens als uit de gesprekken komt een heel positief beeld over de begeleiding naar voren. De commissie heeft geen verwijzing gevonden naar documenten waarin beschreven is hoe taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn gedefinieerd of waarin afspraken staan over doel en invulling van de begeleiding. Ofwel de formele borging ontbreekt. Gezien het feit dat de commissie de uitvoering hier belangrijker vindt, komt ze tot een voldoende oordeel.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **goede** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

De commissie is van mening dat de stagebegeleiding, stagebeoordeling en de stageorganisatie goed geregeld is op de docentenopleiding. In de stagegids worden op heldere wijze de taken en verantwoordelijkheden van alle partijen beschreven met betrekking tot de begeleiding en beoordeling van de student. Ook de beoordelingscriteria zijn voldoende concreet en ontleend aan de stagedoelen. De uiteindelijke beoordeling van de student gebeurt door de opleiding aan de hand van het stageverslag. De stageverleners geven aan via de door hen ingevulde formulieren en de persoonlijke gesprekken met de bezoekende docent van de docentenopleiding, voldoende invloed te hebben op de vaststelling van de beoordeling.

Elke student wordt tijdens de stage 1 á 2 maal bezocht door de stagebegeleider van de opleiding. Uitsluitend tijdens de oriënterende stage vindt er geen bezoek plaats. De studenten geven aan de stagebegeleiding vanuit de opleiding over het algemeen zeer te waarderen. Ten aanzien van de begeleiding op de stageschool wordt opgemerkt dat het niveau hiervan wisselt.

Zeer goed vindt de commissie het inzicht dat de opleiding heeft in de kwalificaties van de stageplaatsen. Deze kennis wordt actief ingezet om bestaande 'zwakke punten' van studenten bij te spijkeren. De student wordt bewust naar een bepaalde stageplaats gestuurd om leemtes in de bestaande kennis en vaardigheden op te vullen. Een bijkomend voordeel van het inzicht in de kwaliteit van de stageplaats is ook dat de 'slechte' stageplaatsen kunnen worden geïdentificeerd. Het is de commissie niet duidelijk of deze stageplaatsen, via overleg en eventuele coaching van de opleiding, een verbetertraject in kunnen gaan. Dit zou, indien mogelijk, de voorkeur van de commissie hebben boven het zonder meer verwijderen van de stageplaats.

Ook de terugkomdagen worden actief gebruikt om de problemen die studenten tijdens de stage ondervinden te bespreken met de vakdidactiek docent. Op deze wijze wordt de reflectie van de student op het eigen functioneren goed getraind. Samenvattend vindt de commissie dat de opleiding de stages op een goede wijze heeft vormgegeven zowel qua organisatie als qua begeleiding en beoordeling.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie rapport en de gesprekken met het management vast dat de opleiding tot nog toe geen beleid heeft gevoerd op basis van kwantitatieve rendementen. Er is geen beleid geformuleerd t.a.v. rendement, studieduur en uitval per fase van de opleiding. Er zijn geen streefcijfers geformuleerd. Dit heeft er blijkens het zelfevaluatie rapport mee te maken dat er tot voor kort geen directe relatie bestond tussen financiering en geleverde prestaties. Was er wel beleid geweest, dan had men zich er niet over hoeven te verbazen dat er een "overall rendement van 50%" is gehaald.

Dat is temeer jammer, omdat sturing op rendementsgegevens niet alleen van belang is voor bekostiging, maar ook indicatoren oplevert voor onderwijskundig beleid. Zo geven cijfers over uitval niet alleen informatie over de hoeveelheid studiestakers, maar ook over de selectie, de begeleiding etc. De commissie vindt het positief dat de opleiding mede gezien de nieuwe wijze van bekostiging zich voorneemt het beleid op dit aspect te veranderen.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

Het lukt de opleiding contact te houden met verschillende organisaties en instanties binnen het kunstvakonderwijs. Te denken valt bijvoorbeeld aan het CKV-netwerk Zwolle en de Kulturele Onderwijscommissie Kampen. Daarnaast zijn er vele contacten met het werkveld, scholen en extern deskundigen en onderwijsorganisaties.

De contacten zijn in aantal voldoende om de opleiding te behoeden voor het 'in zichzelf' gekeerd raken. Echter de mate waarin de contacten structureel door de opleiding worden gebruikt in bijvoorbeeld de ontwikkeling van het curriculum is onduidelijk. Het werkveld geeft aan, naast de nu reeds bestaande gastdocentschappen, graag structureel deel te nemen aan verdere ontwikkelingen van de opleiding (zie ook paragraaf 3.2).

De commissie concludeert dat de contacten op zich voldoende zijn in aantal en intensiteit maar dat hierin nog onvoldoende structuur aangebracht is om deze contacten systematisch in te kunnen zetten voor de verbetering van de opleiding.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in nog **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

Tot nu toe beperkt de wetenschappelijke oriëntatie zich tot samenwerking op het terrein van de nascholing met lerarenopleidingen van de Katholieke Universiteit Nijmegen en met de Vrije Universiteit in Amsterdam.

In het zelfevaluatie rapport geeft de opleiding aan dat nu het aandeel van theorie en reflectie toeneemt in het curriculum van de docentenopleiding het in de rede ligt om tot meer uitwisseling te komen met de universiteit en dan met name met de daar aanwezige lerarenopleidingen. Men gaat daarbij uit van het creëren van mogelijkheden tot uitwisseling van programmaonderdelen en docenten. Het credo daarbij is 'eerst maar eens uitproberen en dan formaliseren'. De commissie concludeert dat de wetenschappelijke oriëntatie nog in een ontwikkelstadium verkeert.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

ArtEZ

Het zelfevaluatie rapport geeft weinig concrete informatie over inrichting en structuur van de opleidingsorganisatie. Uit aanvullende stukken en gesprekken was toch een beeld te halen. Met ingang van 1 januari 2000 is Constantijn Huygens onderdeel geworden van ArtEZ, een samenwerkingsstichting waarvan ook de kunsthogescholen van Arnhem en Enschede deel uitmaken. ArtEZ wordt bestuurd door een tweekoppig college van bestuur. De leiding van de faculteit Beeldende Kunst en Cultuur berust bij de directeuren van de drie locaties. Voor de onderhavige opleiding is er een directievacature. De taak wordt op dit moment ingevuld door de adjunct-directeur. De ontwikkelingen als gevolg van de fusie zijn nog lang niet afgerond. Ze zijn tot nu toe sterk geconcentreerd geweest op meer formele zaken. Een belangrijke verandering is al dat de ondersteunende diensten gecentraliseerd zijn. De aandacht richt zich nu op meer concreet, organisatorische zaken en de inhoudelijke kant.

Mogelijk is dit er de oorzaak van dat de fusie nog niet in positieve zin sterk leeft. Zowel in het zelfevaluatie rapport als in de gesprekken met de commissie is duidelijk geworden dat de ontwikkelingen met argusogen gevolgd worden. Er is vooral kritiek op de hiërarchische structuur, het ondervonden gebrek aan sturing en de communicatie met de hogere echelons (er komt niets de IJssel over). Wat betreft dit laatste punt is in het gesprek met het college van bestuur gebleken dat de problematiek wordt onderkend en dat oorzaken deels gelegen zijn in bepaalde taakafspraken – CvB is niet operationeel actief - deels in een op faculteitsniveau inderdaad te verbeteren communicatie.

Constantijn Huygens

De deelfaculteit Kampen wordt geleid door een directie - op dit moment dus de adjunct -directeur - en een staf van zeven coördinatoren, waaronder die van de docentenafdeling. De coördinatoren zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderwijsprogramma; het is de commissie niet duidelijk geworden in hoeverre de (adjunct)directeur - die volgens het zelfevaluatie rapport het programma stuurt en bewaakt - dit ook werkelijk doet. Ze heeft de indruk dat dit nauwelijks het geval is. Er is een gebrek aan centrale regie, afstemming en coördinatie. Er is in feite sprake van koninkrijkjes die heel weinig met elkaar te maken hebben. Deze observaties werden in de gesprekken met het management en de docenten bevestigd. Het is de commissie tijdens de visitatie gebleken dat de afdelingen op zichzelf goed functioneren. Er wordt met inzet en gedrevenheid gewerkt. Afdelingen zijn tevreden met deze structuur, die hen een relatief grote autonomie geeft. Vanuit het perspectief van de hele opleiding en in nog groter verband ArtEZ werkt de structuur echter belemmerend. Er is in feite geen basis voor het opleidingsmanagement om te sturen. De commissie heeft sterk de indruk dat de directie gericht is op het samenwerkingsverband ArtEZ, terwijl de afdelingscoördinatoren bezig zijn met hun eigen afdeling. De samenhang tussen de afdelingen blijft daardoor onderontwikkeld. Er is nauwelijks interdisciplinair overleg tussen de afdelingen- iets wat de opleiding zelf ook toegeeft.

Er zijn wel diverse overlegverbanden: coördinatorenoverleg, overleg directie - coördinatoren, werkoverleg over de propedeuse, maar de commissie heeft daar weinig van op papier gezien. Een totaalplaatje heeft zij daardoor niet gekregen. Veel wordt blijkens de docenten informeel geregeld. Dat kan in de huidige structuur wellicht werken, maar in grotere verbanden werkt een dergelijke opzet niet meer. Een ander groot nadeel van de huidige organisatie is de mate waarin zij afhankelijk is van enkele medewerkers. Bij de docentenopleiding constateert de commissie dat de coördinator tezamen met enkele andere docenten de opleiding draagt. De samenwerking met Windesheim wordt voor een groot deel door deze medewerkers voorbereid en gedragen. Ook het werkveld geeft aan de indruk te hebben dat de opleiding slechts aan een beperkt aantal mensen hangt en dat de voortgang sterk van deze mensen afhankelijk is. De commissie herkent en waardeert de grote inzet en belangrijkheid van enkel 'kartrekkers' binnen de opleiding. De organisatie is dermate informeel en de hoeveelheid informatie die in de hoofden zit dermate uitgebreid dat bij uitval van deze 'kartrekkers' voor de continuïteit moet worden gevreesd. Ook het feit dat deze 'kartrekkers' uitvoerende management taken lijken uit te voeren, vanwege het bestaande managementvacuüm, wordt door de commissie als onwenselijk beschouwd.

Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden liggen vast in het Bestuursreglement maar in tamelijk vage termen en nog lang niet voor alle functies. De inspraak is in een viertal organen waaronder een opleidingscommissie geregeld. Uit reacties van docenten en studenten heeft de commissie niet de indruk gekregen dat deze organen naar tevredenheid functioneren. Al met al is er nog een lange weg te gaan voor er gesproken kan worden van een effectieve en efficiënte opleidingsorganisatie.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De opleiding werkt doelbewust aan het beroepsgericht onderwijzen en studeren en stelt daarbij de student centraal. De commissie is van mening dat binnen de docentenopleiding het werkklimaat inderdaad gericht is op een continue verbetering en innovatie waarbij docenten individueel en in teamverband hun onderwijs aantoonbaar in dienststellen van het beroep. Hierbij werkt het management aan een draagvlak voor de vernieuwingen. Het probleem is echter dat bovenstaande met name geldt voor de theoriëdocenten. De theoriëdocenten zijn zeer beroepsgericht terwijl de praktijkdocenten veel meer gericht zijn op de persoonlijke beeldende ontwikkeling van de student. Deze ontwikkeling is natuurlijk ook van belang maar dient ook te worden geplaatst in het kader van het beroep en dit gebeurt tot nu toe te weinig. In gesprekken met de docenten blijkt helaas ook dat de praktijkdocenten (nog?) niet echt overtuigd zijn van de noodzaak tot meer beroepsgericht onderwijs.

Docenten en studenten geven aan zich voldoende serieus genomen te voelen. Het christelijke karakter van de docentenopleiding is in de loop der jaren afgenomen. Zo zijn de levensbeschouwelijke oriëntatielessen (LEVO) ten offer gevallen aan bezuinigingen. Studenten geven aan dat de christelijke identiteit zich uit in bijvoorbeeld de kerstviering, het moment stilte voor de maaltijd en de mogelijkheid niet te hoeven 'naakt' schilderen. Studenten geven aan dat je als student op de docentenopleiding kunt 'zijn', 'doen' en 'laten' wat je wilt.

De commissie constateert dat de identiteit zich het meest manifesteert in de persoonlijke zorg en het respect voor het individu, zowel tussen studenten onderling als tussen docenten en studenten. Samenvattend concludeert de commissie dat de opleidingscultuur voldoende bijdraagt aan de gewenste onderwijskwaliteit waarbij wordt aangetekend dat de praktijkdocenten nog een verdere ontwikkeling tot beroepsgericht docent kunnen doormaken.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat een personeelsplan als zodanig niet bestaat. Wel is er een stuk betreffende personeelsbeleid uit 1994, maar dat leeft blijkbaar niet. Wel worden in dat stuk procedures en criteria voor werving en selectie beschreven. Het rapport geeft echter aan dat er de laatste jaren heel weinig ruimte is voor werving.

Docenten waren tijdens de visitatie merkbaar ontevreden over het personeelsbeleid. Ze gaven aan dat er op het gebied van actief en gericht personeelsbeleid veel moet gebeuren. Niet elke medewerker heeft een functieomschrijving. Vooral de coördinatoren waren hierover ontevreden. Blijkbaar zijn op dit punt zaken niet duidelijk, want de commissie heeft wel een bestuursreglement uit 1999 gezien waarin taken en verantwoordelijkheden tot en met het niveau van coördinatoren worden beschreven. Er worden wel functioneringsgesprekken gehouden, maar niet met grote regelmaat. De opleiding is, blijkens het zelfevaluatie-rapport, ook zelf niet gelukkig met de wijze waarop deze gesprekken gevoerd worden. Men verwacht verbetering door de invoering van onderwijs-evaluaties waarin ook het functioneren van docenten aan de orde zal komen. Dat is een positieve ontwikkeling. Scholing is een individuele zaak. Er wordt geen scholing geïnitieerd vanuit een in een scholingsplan vastgelegd beleid (een uitzondering hierop vormt de didactische scholing die verplicht is voor docerend personeel dat een vaste aanstelling krijgt).

Tijdens de visitatie bleek dat men sterk afhankelijk is van de centrale aansturing vanuit ArteZ. Dit is kennelijk de bottleneck. Een goed personeelsbeleid is – aldus het college van bestuur - bemoeilijkt door het herstructureringsproces dat eerst moest worden uitgevoerd: de formatie moest over de hele linie (dus ArteZ-breed) met 35 FTE worden verminderd. De commissie erkent dat de herstructurering een complicerende factor is, maar vindt anderzijds dat er tot op heden wel erg weinig op het gebied van personeelsbeleid is gebeurd. Dat klemt te meer, omdat de situatie die in het zelfevaluatie-rapport beschreven wordt, zonder meer zorgelijk is. Ze beveelt dan ook aan de verbetering van het personeelsbeleid hoge prioriteit te geven.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Constantijn Huygens is gehuisvest in het oude gebouwencomplex van de voormalige Van Heutzkazerne in Kampen. Het gebouw ligt prachtig en voldoet qua ruimte en sfeer, maar de exploitatie is problematisch. Medio 2003 verhuist de opleiding naar een nieuwe locatie in Zwolle. Hoewel wat betreft ruimte beperkter, gaat men er toch vanuit tegemoet te kunnen komen aan het uitgangspunt elke student een eigen werkplek te geven. De commissie waardeert dat. Ze vindt over het algemeen dat de opleiding over adequate faciliteiten beschikt. De werkplaatsen zijn behoorlijk geoutilleerd. Wel is er een knelpunt qua oppervlakte en ten aanzien van de openstelling. Vooral wat betreft dit laatste punt heeft de commissie van de studenten veel kritiek vernomen. Het is dan ook goed dat de opleiding de problemen onderkent en inmiddels werkt aan verbetering. Het computerbestand is naar de mening van de studenten de laatste tijd aanzienlijk verbeterd. Er is ook geïnvesteerd in digitale apparatuur. De mediatheek wordt door studenten en afgestudeerden verschillend gewaardeerd.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

In het zelfevaluatie-rapport wordt helder aangegeven dat een intern kwaliteitszorgsysteem nuttig en nodig is en ook wordt beschreven hoe het zou moeten werken. De realiteit staat daar nog ver van af.

De opleiding heeft geen eigen kwaliteitszorgplan. De kwaliteitszorg binnen de afdeling is nog niet geformaliseerd, door de kleine omvang wordt dit ook niet erg urgent gevonden. Dat wil niet zeggen dat er niets aan kwaliteitszorg wordt gedaan, maar er wordt vooral impliciet gestuurd op kwaliteit. Het is dus niet zichtbaar wat er precies gebeurt, wat de kwaliteitscriteria van de afdelingen zijn en er is geen opleidingsbrede overeenstemming over de werkwijze. Wat niet gebeurt, is dat de evaluatie-resultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. Tot nu toe zijn er op grond van studenten- en docenteninbreng veel ad hoc verbeteringen gerealiseerd.

De opleiding houdt sinds kort schriftelijk gedetailleerde studentevaluaties (verdeeld over de afdelingen). De commissie beoordeelt dit op zich positief, maar moest tijdens de visitatie vernemen dat deze evaluaties door studenten niet erg serieus genomen worden. Studenten vinden de evaluaties ingewikkeld opgesteld en twifelen sterk aan het effect ervan. Dat heeft er ook mee te maken dat er geen feedback is gegeven over de uitkomsten van evaluaties en eventueel daarop gebaseerde verbeteringen. Op deze wijze loopt de opleiding het risico een belangrijk input voor de kwaliteitszorg te verliezen. Ook de opleidingscommissie lijkt op dit punt nog een beperkte rol te spelen.

Hogeschoolbreed zijn er tot nu toe weinig impulsen met betrekking tot kwaliteitszorg uitgegaan. Dit had deels te maken met de fusie, die veel energie naar zich toe trok. Blijkens het zelfevaluatie-rapport is het streven nu op termijn te komen tot een ArtEZ-kwaliteitszorgsysteem. De eerste stappen zijn gezet. Bezien vanuit het niveau van de opleiding is het kwaliteitszorgsysteem vooralsnog onvoldoende.

11.2 Het zelfevaluatie-rapport

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

ArtEZ

ArtEZ heeft het zelfevaluatie-rapport ingezet als instrument in de groei naar één faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving. ArtEZ geeft aan dat het zelfevaluatie-rapport dwingt tot uitwisseling en afstemming en tevens sturend is in de agenda voor de toekomst. Echter er wordt ook aangegeven dat het schrijven van een zelfevaluatie-rapport altijd op een ongelegen moment komt, in dit geval omdat de fusie nog slechts pril is en er een herstructurering plaats vindt. Toch heeft men gemeend een gezamenlijk zelfevaluatie-rapport voor de twee vestigingsplaatsen te moeten opstellen. Deze keuze van ArtEZ heeft het de commissie in haar werk niet makkelijk gemaakt omdat beide opleidingen uiteindelijk wel afzonderlijk worden bezocht en voorzien van een afzonderlijke rapportage. De informatie over beide docentenopleidingen staat door elkaar heen en de commissie heeft deze informatie voor elk bezoek bij elkaar moeten sprokkelen. Daarbij komt dat de informatie vanuit de vestigingsplaats min of meer herschreven werd door een redacteur. Dit heeft informatieverlies opgeleverd voor de beide vestigingsplaatsen.

Over de inhoud van het zelfevaluatie-rapport valt te zeggen dat er onvoldoende de kwaliteitscriteria geformuleerd worden waarnaar gestreefd wordt. De zwakke en sterke punten die in het rapport worden genoemd lijken willekeurig gekozen. Aanwezige kwaliteitsproblemen worden vooral geweten aan onvoldoende middelen en voor een deel aan de nog onuitgewerkte organisatie. De belangrijkste verbeteractie die in het zelfevaluatie-rapport wordt voorgesteld is het samengaan in ArtEZ. Tot nu toe echter lijkt dit een cosmetische procedure waarvan de meerwaarde nog op zich laat wachten.

Constantijn Huygens

De informatie per hoofdstuk was zeer wisselend; lang niet altijd werd informatie op het niveau van ijkpunten gegeven. Wat de commissie vooral heeft verbaasd, is dat het rapport matig bekend was bij de verschillende groepen met wie zij sprak. Docenten geven aan tweemaal over het concept gesproken te hebben terwijl andere docenten aangeven het rapport niet te kennen. Studenten en werkveld hebben niet bijgedragen aan de totstandkoming van het rapport. Studenten hebben ter voorbereiding op het bezoek een samenvatting gelezen. Over het algemeen herkende men de inhoud van het rapport. Het is jammer dat de opleiding de kans heeft laten lopen om het zelfevaluatie-rapport te gebruiken als een levend onderdeel van een te ontwikkelen kwaliteitszorgsysteem.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

In bovenstaande paragrafen heeft de commissie een positief oordeel uitgesproken over het beroepsbeeld, de eindtermen, het binnen- en buitenschools curriculum, de samenhang, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, toetsing, de instroom, de studievoortgang, de studiebegeleiding de stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie, contacten met het werkveld, cultuur en de faciliteiten.

De volgende onderwerpen behoeven nog verbetering; de bewaking van de kwalificaties, selectie, rendementen, wetenschappelijke oriëntatie, inrichting en structuur, personeelsbeleid, het interne kwaliteitszorgsysteem en het zelfevaluatierapport.

De commissie is van mening dat de docentenopleiding op de goede weg is. Van belang is dat de opleiding duidelijk gekozen heeft voor het opleiden van docenten in de beeldende vakken en dat men daaraan de ontwikkeling van het eigen beeldend vermogen van de student dienstbaar wil maken. Men heeft een curriculum ontwikkeld en een mix van werkvormen die het studenten mogelijk maken om de eindkwalificaties te realiseren. De vakkennis van het betrekkelijk grote aantal vaste docenten speelt hierbij een belangrijke rol. Als verbeterpunten merkt de commissie aan; de beschrijving van het beroepsbeeld, de beroepsgerichtheid binnen de praktijkvakken en de oriënterende en selecterende functie van de propedeuse.

De wijze waarop de opleiding de stages vormgeeft verdient een compliment. De studenten worden 'gematched' met een voor hen passende stageplaats, waarbij de begeleiding en beoordeling van de stage prima in orde zijn. Daarnaast moet vooral de positieve cultuur genoemd worden. Door de kleinschaligheid zijn er korte lijnen. Daardoor is er een goed functionerend begeleidingssysteem ontstaan.

Een mogelijke oorzaak voor de problemen ziet de commissie in het beleidsvoerend vermogen dat zij zwak vindt. Er is, zoals de commissie hiervoor heeft betoogd, geen samenhangend systeem van kwaliteitszorg. Over de organisatie heeft de commissie al opgemerkt dat een centrale aansturing ontbreekt. De overleg -en besluitvormingsstructuur is bovendien onduidelijk. Daar komt nog bij dat de grote zelfstandigheid van de afdelingen een centrale sturing moeilijk maakt. De veranderingen in het kader van de fusie kunnen hier voor meer duidelijkheid zorgen.

Zwak punt is ook de georganiseerde aanpak van de professionaliteit van docenten. Een personeels - en scholingsplan ontbreken. Teveel wordt aan de docenten overgelaten.

De commissie komt tot een aantal aanbevelingen.

- Schrijf het beroepsbeeld uit. De (mate van) beroepsgerichtheid van de praktijkvakken en de inrichting en inhoud van de propedeuse kunnen dan aan de hand van dit beroepsbeeld worden getoetst.
- De formalisering van de organisatie dient op korte termijn gerealiseerd te worden. Leg taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle geledingen zodanig vast, dat voor iedereen volstrekt duidelijk is hoe de beslis - en besluitvormingslijnen lopen en dus helder is wie waarop aangesproken kan worden.
- Geef met prioriteit uitvoering aan de uitwerking en implementatie van het kwaliteitszorgsysteem met name waar het gaat om analyse van gemeten gegevens en het plannen en uitvoeren van

daarop gebaseerde verbeteracties. Zorg tevens voor een betere communicatie van deze voornemens en resultaten. Dit kan door een betere terugkoppeling van evaluatieresultaten en daarop gebaseerde verbeteracties. Dat kan ook door de opleidingscommissie een duidelijke taak en verantwoordelijkheid te geven binnen het evaluatiesysteem.

- Leg mede in het kader van het interne kwaliteitszorgsysteem de bestaande (impliciete) beoordelings-, -selectie -en vrijstellingscriteria, nagestreefde doelen, regelingen, procedures en impliciete beleid vast en communiceer dat naar studenten en docenten.
- Ontwikkel een personeelsplan waarin aandacht voor een adequate regeling van functioneringsgesprekken, een adequaat taakbelastingsbeleid en een op de benodigde onderwijskundige en didactische competenties toegesneden scholingsplan voor docenten, waarin tevens aandacht is voor vakmatige ontwikkelingen
- Stel voor de docentenopleiding een representatieve werkveldcommissie in ten einde te komen tot een gezaghebbend gremium dat uitspraken kan doen over de kwalificaties van de afgestudeerden en op basis daarvan eventuele verdere verbeteringen van de opleiding kan voorstellen
- Maak expliciet duidelijk hoe de (toekomstige) opleidingskwalificaties een sturende werking hebben voor het curriculum door de leer- en programmadoelen duidelijk te relateren aan de nagestreefde competenties.

13 Kengetallen, Docentenopleiding Constantijn Huygens. Teken en voltijd.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	59	67	72	55	57	36	24	27
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom , havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	19	15	16	16	22	1	2	14
Totaal aantal geslaagden	7	8	29	8	15	7	3	X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4.0	3.5	3.4	3.0	3.6	3.9	2.8	X
Aantal studiestakers			1	5	4	15	8	7
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren			2.0	3.0	1.8	1.9	2.3	2.2
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar		7%	6%		5%			X
Diploma behaald na 2 jaar.	11%	27%	31%		5%		X	X
Diploma behaald na 3 jaar	26%	27%	38%		5%	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	37%	33%	44%	6%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	68%	53%	44%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	68%	60%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar			6%	50%	14%	100%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	11%	20%	19%	56%	36%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	11%	33%	31%	69%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	26%	40%	31%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	32%	40%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	32%	X	X	X	X	X	X	X

Handvaardigheid, Voltijd

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	31	28	35	37	26	15	9	7
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom , havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'								
Totaal aantal geslaagden	6	5	2	7	7	4		x
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	12	6	13	7	7			2
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	2.7	3.0	4.8	3.7	4.1	4.4		
Aantal studiestakers	2	2	3	12	4	1		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	3.0	1.8	2.3	2.2	2.0	3.0		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar.	8%		15%				X	X
Diploma behaald na 3 jaar	17%		15%			X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	25%	33%	31%		X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	50%	50%	31%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	58%	50%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	8%			57%	29%		X	X
Percentage uitval na 2 jaar	17%	33%	38%	71%	29%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	25%	50%	38%	86%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	33%	50%	38%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	42%	50%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	42%	X	X	X	X	X	X	X

ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek en theater

Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving, Hogeschool voor de Kunsten Arnhem, Arnhem

Opleiding:	docent Beeldende Kunst en Vormgeving
Voorheen:	Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste Graad in: <ul style="list-style-type: none"> ● Tekenen ● Handvaardigheid
Visitatiedata:	27 en 28 maart 2002

Samenvatting

De visitatiecommissie heeft een overwegend positief beeld van de Opleiding docent Beeldende Kunst en Vormgeving van de Hogeschool voor de Kunsten Arnhem (HKA). De opleiding heeft een degelijk curriculum dat de laatste jaren is aangepast aan de vernieuwde eisen die worden gesteld door ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs. Wel dient gewerkt te worden aan een betere samenhang. Goed is zonder meer het buitenschools curriculum, met name de stage, waar de laatste jaren veel is verbeterd. De opleiding stelt de student centraal, wat ondermeer blijkt uit een onderwijsproces dat goed op orde is. Ook de open sfeer en de betrokkenheid van docenten maakt dat studenten zich prettig voelen en vinden dat ze serieus genomen worden. Zwak is de opleiding als het gaat om het beleidvoerend vermogen. Er worden afgestudeerden afgeleverd die in staat moeten zijn om als (beginnend) docent beeldende kunst en vormgeving aan de slag te kunnen.

Inleiding

De deelfaculteit Beeldende Kunst en Vormgeving Arnhem maakt sinds 1 januari 2000 deel uit van ArtEZ Hogeschool voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. ArtEZ bestaat uit vier faculteiten, te weten Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. De Deelfaculteit Arnhem (andere deelfaculteiten zijn de Academie voor Kunst en Industrie in Enschede en de Constantijn Huygens Academie in Kampen) kent binnen de clusters Autonome Kunst, Visuele Communicatie en Ruimtelijk ontwerp de afstudeerrichtingen Vrije Kunst, Grafisch Ontwerpen, Modevormgeving en 3Ddesign. Daarnaast is er een docentenopleiding. De afdelingen kennen een grote mate van zelfstandigheid. Er is geen gemeenschappelijke propedeuse. Arnhem heeft twee voortgezette opleidingen voor Mode (het Fashion Institute Arnhem en Mode, Vormgeving & Strategie). De opleiding is gehuisvest in een door de architect Rietveld ontworpen gebouw in Arnhem.

De opleiding had in 1999 121 studenten ingeschreven: 80 voor tekenen en 41 voor handvaardigheid. Het totaal aantal docenten bedroeg 28. De student/FTE ratio bedroeg 13,4. De opleiding biedt naast de reguliere studie ook een kopstudie aan van twee jaar. Deze is bestemd voor studenten met een diploma kunstvakopleiding of tweedegraads lerarenopleiding tekenen of handvaardigheid.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **onvoldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid.*

In het zelfevaluatie-rapport van de opleiding wordt geen duidelijke visie op het beroep beschreven. Ook uit andere documenten, zoals het leerplan waar de opleiding naar verwijst, heeft de commissie geen helder beeld kunnen krijgen. De doelstelling zoals vermeld in het leerplan is te algemeen om als indicatie voor een eigen visie op het beroep te dienen: " de Eerstegraads Lerarenopleiding Beeldende Kunst en Vormgeving leidt op tot leraar tekenen of handenarbeid, met inbegrip van een bevoegdheid kunstgeschiedenis, voor het eerste graadsgebied van het onderwijs [...]". Studenten kunnen ook afstuderen op vormgeving.

Het zelfevaluatie-rapport beperkt zich tot een stellingname ten opzichte van de huidige studieduur in relatie tot het toegenomen aantal taakgebieden (bijvoorbeeld de nieuwe vakken CKV 1, 2 en 3). De opleiding zegt zich als eerstegraadsopleiding te baseren op een beroepsprofiel van het Netwerk Kunstvakdocenten. Niet duidelijk is uit het zelfevaluatie-rapport wat de opleiding vindt van het vernieuwde profiel uit het rapport *Profiel docenten in de Kunstvakken*. Uit gesprekken is gebleken dat het beroepsbeeld in feite nog in discussie is. Het gaat dan vooral om het probleem kunstenaar-schap versus docentschap. Daarbij blijkt er sprake te zijn van een duidelijke verschuiving in de richting van een primaat van het docentschap, maar hoe ver die moet gaan, staat nog niet vast.

Over relevante ontwikkelingen zoals de commissie die in haar beoordelingskader heeft aangeduid, wordt geen informatie gegeven. Dat is jammer, want de grondstoffen zijn voorradig blijkens het rapport *De lerarenopleiding beeldende kunst en vormgeving van de Hogeschool voor de Kunsten Arnhem* van een externe deskundige dat de commissie als bijlage bij het zelfevaluatie-rapport heeft ontvangen. In een aanvulling op het rapport wordt wel aangegeven dat de opleiding impliciet en expliciet altijd al aspecten van de studiehuisdidactiek in het curriculum heeft opgenomen.

Gezien het voorgaande is het niet duidelijk wat de eigen profilering van de opleiding is. De commissie kan al met al niet anders concluderen dan dat deze docentenopleiding nog niet over een expliciet, helder en goed beargumenteerde visie op het beroep beschikt. Gezien het belang van een dergelijke visie voor de sturing van onderwijsproces en -inhoud adviseert de commissie de opleiding om zo spoedig mogelijk een adequaat en actueel beroepsbeeld te ontwikkelen.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

Het zelfevaluatie-rapport geeft in heel beperkte mate inzicht in de gehanteerde eindtermen. In het leerplan wordt in algemene zin een aantal eindtermen beschreven. Het gaat dan eerder om aspecten die worden benoemd dan om eindtermen die in termen van waarneembaar gedrag of competenties zijn beschreven. Ze geven onvoldoende inzicht in de specifieke kennis, vaardigheden en beroepshouding die de studenten moeten verwerven. Ook dekken ze in beperkte mate de aspecten, zoals bijvoorbeeld

een eigen visie op de ontwikkeling van het vak, die de commissie in haar beoordelingskader als relevant heeft genoemd.

De opleiding geeft in het leerplan een overzicht van startkwalificaties voor een beginnend docent. Niet duidelijk wordt hoe die zich in de visie van de opleiding verhouden tot het eerder genoemde *Profiel docenten in de Kunstvakken*. Wat ontbreekt, is de vertaling van deze startkwalificaties naar specifieke opleidingskwalificaties in de vorm van eindtermen of competenties. Verbazingwekkend in dat verband is dat in de verschillende stagegidsen wel met uitgebreide eindtermenlijsten wordt gewerkt.

Uit het voorgaande is duidelijk dat de eindtermen zoals boven beschreven, onvoldoende geschikt zijn om te dienen ter vormgeving van het curriculum, de constructie van toetsen en uiteindelijk de bepaling of studenten de nagestreefde kwalificaties hebben gerealiseerd. Eindtermen of competenties worden in de opleiding onvoldoende gebruikt als een instrument om te sturen. In het zelfevaluatie-rapport wordt gewezen op de noodzaak om een kwalificatiestructuur uitgedrukt in competenties te ontwikkelen waarbij het de taak van de opleiding is "om deze competenties te vertalen in eindtermen". De commissie vindt dat dat in samenhang met het te ontwikkelen beroepsbeeld op korte termijn zou moeten gebeuren. Ze zou het een goede ontwikkeling vinden als deze eindtermen in de stagegids worden opgenomen.

2 Curriculum

De studieduur van de voltijdse opleiding bedraagt vier jaar. De propedeuse heeft een determinerend en selecterend karakter. Er worden twee oriënterende stages gelopen. De vier studiedomeinen: beeldende praktijk, beroepsvoorbereiding, kunstgeschiedenis en -beschouwing en het interdisciplinaire domein worden geïntegreerd aangeboden. Dat wil zeggen dat ze voor tekenen en handvaardigheid identiek zijn. Dat geldt ook voor het tweede jaar. Hier krijgt de student te maken met de basisstage. Na dit jaar kiezen zij voor één van de twee afstudeerrichtingen en daarbinnen voor de autonome of de toegepaste variant met diverse keuzemogelijkheden van afstudeerdisciplines. In het derde jaar wordt de interdisciplinaire stage gelopen en de eindstudie-specialisatie bepaald. In het laatste jaar volgen de eindstage, het theoretische eindonderzoek en de tentoonstelling met het beeldend werk. De studiejaar zijn verdeeld in semesters. Aan het einde van elk semester vinden afsluitende beoordelingen plaats.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Het onderwijsprogramma zoals hierboven kort beschreven, is helder. Het ligt vast in het leerplan en de stagegidsen. Mede gezien reacties van studenten en docenten heeft de commissie een positief beeld van inhoud en opbouw van dit curriculum. Het kent een duidelijke verdeling over verschillende aspecten: beeldende vakken 50%, theorie, waaronder CKV, 25% en beroepsvoorbereiding ook 25%.

De commissie vindt dat een acceptabele verdeling. In het door de Centrale Interfaculteit Kunst-educatie (CIK) aangeboden beroepsvoorbereidende programma wordt voldoende aandacht besteed aan verschillende leerstijlen, CKV en ICT. Wel vraagt de in het zelfevaluatie-rapport beschreven organisatorische problematiek rond het CIK de aandacht van de opleiding, omdat een optimaal rendement van de interdisciplinaire aanpak op dit moment volgens de studenten nog niet bereikt wordt.

Ondanks het ontbreken van duidelijke eindtermen, beschikt de opleiding wel over duidelijke leerdoelen die zijn te vinden in de studiegidsen. Ze zijn deels wel, deels niet beschreven in concrete gedragstermen. Soms geven ze alleen de inhoud van een programmaonderdeel weer. Ze zijn daarom niet altijd geschikt als uitgangspunten voor toetsing. De commissie adviseert de opleiding dan ook voor alle vakken te komen tot het formuleren van leerdoelen in termen van waarneembaar gedrag. Tevens zou men de leerdoelen moeten relateren aan de (te ontwikkelen) eindtermen/competenties, zodat duidelijk wordt hoe zij het curriculum sturen. De leerdoelen zijn zeker zinvol met het oog op de beroepsuitoefening.

Oriëntatie op de verdere studie vindt vooral plaats door de, ook door studenten gewaardeerde, grote variatie aan vakken. Omdat dat twee jaar wordt volgehouden, heeft de student een goed beeld als hij zijn uiteindelijke keuze moet maken. De oriëntatie op het beroep in de propedeuse vindt plaats in de twee oriënterende stages. Daarnaast zijn er specifieke beroepsvoorbereidende vakken als vakdidactiek, psychologie, onderwijskunde etcetera. Ook aan de ontwikkeling van sociale en communicatieve vaardigheden wordt aandacht besteed. In het tweede jaar herhaalt zich dat patroon. Oriëntatie op de beeldende praktijk vindt plaats in een groot aantal verschillende vakken. De voorbereiding op de zakelijke en commerciële kant van de beroepspraktijk komt aan de orde in een cursus in het vierde jaar. De commissie vindt de oriëntatie op studie en beroep voldoende.

In de eerste twee jaar zijn er weinig programmaonderdelen ter vrije keuze. Het tweede studiejaar kent er één. Vanaf het derde jaar gaan studenten in sterke mate zelf de invulling van hun studie bepalen. De commissie verbaast zich er niet over dat uit evaluatiegegevens duidelijk wordt, dat studenten enerzijds meer ruimte willen voor een eigen keuze en anderzijds problemen hebben met de overgang van een strak cursorisch naar een individueel traject. De commissie vraagt de aandacht van de opleiding voor deze problematiek.

De commissie heeft veel studiemateriaal gezien, zowel boeken als readers. Ze vindt de boeken, actueel, interessant en relevant. Dat geldt zowel voor de kunst- als de onderwijspoot. De readers zijn inhoudelijk prima, maar zouden aan studeerbaarheid winnen als ze meer voorzien zouden zijn van leeswijzers. Goed vindt de commissie dat in de studiegids steeds systematisch per vak wordt aangegeven welke literatuur moet worden bestudeerd.

Samenvattend beoordeelt de commissie het curriculum als voldoende. De formulering van leerdoelen, het functioneren van het CIK en de uitbreiding van keuzemogelijkheden in de eerste jaren zijn verbeterpunten.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **goed** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding stelt in het zelfevaluatie-rapport dat stages en praktijkopdrachten een steeds groter deel van het curriculum gaan uitmaken. De commissie kan dat bevestigen en juicht dat toe. Opbouw en inhoud van de stages zijn goed vormgegeven. De opleiding biedt in totaal 5 stages aan. Daarin is een duidelijke opbouw te onderscheiden. Die uit zich ook in de uitgebreide eindtermenlijsten per stage die een duidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad laten zien. Dat begint met de twee oriënterende stages in de propedeuse. Deze vinden plaats in een scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs. De oriëntatie is niet vrijblijvend, want de studenten moeten een aantal gerichte opdrachten uitvoeren. Voor de praktijkvakken worden er excursies naar musea en theaterbezoeken georganiseerd. In het tweede jaar volgt een basisstage waarin de student daadwerkelijk lesgeeft. De derde stage is buitenschools en heeft een interdisciplinair karakter. Belangrijkste doelen zijn leren samenwerken en het opdoen van vaardigheden op het gebied van de kunsten in relatie tot elkaar. Bij de eindstage tenslotte stelt de student, binnen het kader van de 'eindtermen eindstage', zijn eigen doelen vast. Dit laatste getuigt van de toenemende zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de studenten. De stage kan plaatsvinden binnen een school of deels binnen een school en een andere kunsteducatieve instelling. Bij scholen moet gedacht worden aan tweede fase voortgezet onderwijs of hoger beroepsonderwijs. Opdrachten zijn zonder meer zinvol voor het realiseren van de doelen en de latere beroepsuitoefening. Elke stage wordt gedegen voorbereid en vindt plaats op basis van een (goedgekeurd) stageplan. Uit stagedoelen, opdrachten en stageverslagen die de commissie heeft gezien, concludeert ze dat er voldoende aandacht is voor CKV en de verschillende rollen van de docent. Mede gezien de enthousiaste reacties van studenten en werkveldvertegenwoordigers heeft de commissie een zeer positief beeld van het buitenschoolse curriculum gekregen.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De opleiding geeft zelf in het zelfevaluatie-rapport geen positief beeld van samenhang en integratie binnen het curriculum. Er wordt gesproken over "de meest gesegmenteerde opleiding binnen de kunstacademie" en gesteld wordt, dat cursussen betrekkelijk los van elkaar staan.

Vierdejaarsstudenten presenteren hun eindwerkstuk theorie los van hun beeldende werk. Het gaat hier steeds om horizontale vormen van samenhang (binnen een studiejaar). In verticale zin is er wel een bepaalde concentrische opbouw. Programmaonderdelen komen elk jaar terug maar in een toenemende mate van complexiteit en met een toenemende zelfstandigheid van de student. Van een duidelijke rode draad die het programma eenheid geeft, is geen sprake. Uit de gesprekken is gebleken, dat studenten geen duidelijke samenhang zien. Er wordt opgemerkt dat er alleen samenhang is, als je die zelf aanbrengt. Ook de evaluaties onder jongerejaars geven geen positieve score op het item samenhang. Afgestudeerden geven aan dat als je in de afstudeerfase eenmaal voor een thema hebt

gekozen, samenhangen duidelijk worden. Dit verklaart mogelijk de hogere score op samenhang bij vierdejaarsstudenten. Aan het eind van een HBO -studie mag je verwachten dat studenten zelf samenhangen zien.

Het gebrek aan samenhang betreft vooral de relatie tussen theorievakken en praktijkvakken en tussen praktijkvakken onderling. In de eerder genoemde bijlage van een externe deskundige wordt in dat verband gesproken van een "lappendeken" en wordt gepleit voor een meer samenhangend onderwijsprogramma. De commissie steunt dat pleidooi. Positief is dat de samenhang tussen de theorievakken en beroepsvoorbereiding aanzienlijk verbeterd is. Studenten geven aan dat er een duidelijke relatie is tussen de vakdidactiek en de stages.

Belangrijke momenten voor integratie zijn de jaarlijkse afdelingsprojecten, de stages en de afstudeerprojecten. Ook activiteiten binnen het CIK kunnen hier, als het beter georganiseerd is, een rol spelen. De opleiding ziet voor een deel de problemen en signaleert ook een aantal oorzaken. Ze geeft echter niet duidelijk aan in welke richting ze de oplossingen zoekt. In het rapport van de externe deskundige worden naar de mening van de commissie bruikbare suggesties gedaan. De commissie vindt dat de samenhang binnen het curriculum een belangrijk verbeterpunt voor de opleiding is. In de beroepspraktijk waar men voor opleidt, worden samenhang en samenwerking steeds belangrijker. Hoewel de commissie een aantal zaken positief heeft benoemd, vindt ze het totaal van de samenhang problematisch en daarom onvoldoende.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Daar de commissie haar oordeel hier niet baseert op een beoordeling van het artistieke werk (zie algemeen Deel), moet het gebaseerd zijn op meer indirect bewijs: de mening van afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers, maar ook op randvoorwaarden in de opleiding die het vertrouwen geven dat eindtermen werkelijk gehaald worden: te denken valt daarbij aan toetsen (presentaties), normen en procedures voor het afstuderen, die bij deze opleiding goed zijn geregeld.

Het oordeel is bovendien niet alleen gebaseerd op de eindfase, omdat ook al eerder in de opleiding eindtermen gehaald worden. Hoewel binnen deze uitgangspunten niet alles even positief is beoordeeld (eindtermen bijvoorbeeld), is de commissie van mening dat de afgestudeerden merendeels in voldoende mate beschikken over de benodigde kwalificaties om als beginnend beroepsbeoefenaar te functioneren.

Er is sprake van een overwegend positief beeld. Er is een aantal kritiekpunten, maar de commissie realiseert zich dat een groot deel daarvan inmiddels is ondervangen door aangebrachte verbeteringen. Tot het uiteindelijke examen behoort naast het beeldend werk ook een theoretische eindpresentatie, waarvan een scriptie deel uitmaakt. De commissie heeft een flink aantal scripties bekeken. Zij vindt deze, op enkele uitzonderingen na, van voldoende tot goed niveau. Onderwerpen zijn origineel en

actueel. Ze getuigen van een persoonlijke visie, zijn doorwrocht en blijkens literatuuropgaven wordt de theorie goed verwerkt. Niet altijd is er sprake van een kritische instelling (reflectief vermogen). Wel zijn ze overwegend voldoende beroepsgericht. Positief is ook dat er veel aandacht is voor de vormgeving.

Afgestudeerden geven aan dat ze makkelijk een baan vinden en dat de aansluiting op de opleiding behoorlijk is. Dat wordt bevestigd door gegevens uit de *HBO-Monitor*. Wat ze vooral gemist hebben is vaardigheden met betrekking tot CKV. Afgestudeerden zijn verder positief over de bagage die ze hebben meegekregen. Ze noemen specifiek de brede basis, de verworven zelfstandigheid, het vermogen zelf zaken te kunnen onderzoeken en lesprogramma's te kunnen maken. Het werkveld is heel positief over de stagiaires en de afgestudeerden. Ze hebben een duidelijke visie, zijn enthousiast en zijn in staat maatwerk te leveren. Door de geïntegreerde aanpak in de eerste twee jaar zijn ze makkelijk in staat van vlak naar ruimtelijk te schakelen, wat een pré is als het gaat om moderne kunst. Ze zijn zich ervan bewust dat ze in eerste instantie docent zijn en geen kunstenaar. Ook de commissie is in de gesprekken het enthousiasme en de mondigheid van de afgestudeerden opgevallen. Kritiek is er op het punt van diepgang van kennis. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat dit niet zozeer de schuld is van de opleiding alswel van maatregelen van bovenaf die het programma steeds voller maken. De commissie concludeert dat de kwalificaties van de afgestudeerden voldoende zijn.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport expliciet aan dat er geen adequate mechanismen zijn om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen. Dat wil niet zeggen dat er helemaal niets gebeurt. Zo wordt er gewezen op de *HBO-Monitor*. Dit instrument levert op zich wel interessante en bruikbare informatie op over de loopbaan van alumni, maar die is niet specifiek genoeg om na te gaan of gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren. Daarnaast maakt eens in de vijf jaar een externe deskundige, die de dagelijkse gang van zaken nauw volgt, een stand van zaken op. Bij het afstuderen zijn geëvalueerden aanwezig. Hun inbreng is waardevol, maar zij vormen toch een beperkte representatie van het werkveld en houden zich niet direct en systematisch bezig met curriculum en eindtermen.

Van een gestructureerd alumnibeleid is nog geen sprake. Contacten met afgestudeerden zijn er, maar beperkt. Dat is jammer, want afgestudeerden en werkveld vertegenwoordigers toonden zich zeer bereid om hun diensten aan de opleiding aan te bieden. Er is wel een veldadviesgroep, maar er wordt geen onderzoek gedaan door middel van enquêtes onder afgestudeerden en werkveld. Curieus is dat bij de genoemde activiteiten, zoals de opleiding zelf aangeeft, de eindtermen ofwel de opleidingskwalificaties niet ter discussie staan en daar gaat het hier juist om.

Er ontbreekt tenslotte een mechanisme om verkregen gegevens systematisch te verwerken en indien nodig een doorwerking te geven naar het curriculum. De commissie is het daarom met de opleiding

eens dat er geen duidelijke methode is om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen. De commissie stelt ook vast dat de opleiding op dit punt geen verbeterbeleid heeft geformuleerd.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

Hoewel in het zelfevaluatie-rapport bij de behandeling van de evaluatievraag geen heldere en coherente onderwijsvisie wordt beschreven, heeft de commissie op basis van verspreide passages toch een beeld gekregen. De opleiding baseert de gehanteerde didactiek in belangrijke mate op ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs. Daarin is (toenemende) zelfstandigheid een belangrijk aspect. Zo moeten de oprichting van de interfaculteit (CIK) en aanpassingen van de werkvormen (samenstellen portfolio, bijhouden logboek) in dat licht gezien worden. Een ander geformuleerd uitgangspunt is het 'learning by doing'. Daarbij gaat het niet om leren door "trial and error", maar om systematische en groeps-gewijze instructie en lessen.

De commissie vindt dat bruikbare uitgangspunten. Ze vragen om een goede variatie aan werkvormen en die heeft de commissie in de studiegids aangetroffen. Per programma-onderdeel wordt expliciet beschreven welke werkvorm gehanteerd wordt. Daar in dat overzicht ook het leerdoel beschreven wordt, heeft de commissie kunnen constateren dat de werkvormen in overwegende mate geschikt zijn om die leerdoelen te realiseren. Hoewel veel klassikaal gebeurt, vindt ze dat de gekozen werkvormen en studieactiviteiten in voldoende mate een actieve kennisverwerving en beroepshouding stimuleren. Integrerende werkvormen zijn de jaarlijkse projecten en stages, maar die komen meer voor in een latere fase van de opleiding. Wat betreft het studiemateriaal heeft de commissie eerder positieve opmerkingen gemaakt. Hoewel de commissie de werkvormen en studieactiviteiten voldoende vindt, zijn er toch verbeteringen mogelijk.

De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat gezien ontwikkelingen in het onderwijs, nieuwe didactische werkvormen in haar onderwijs nodig zijn. De commissie is het daarmee eens. Op dit punt zijn er duidelijke suggesties gedaan door de werkveldvertegenwoordigers. Men vindt dat de studenten meer moet worden geleerd samen te werken. Gedacht wordt aan project- en probleemgestuurd onderwijs. Bovendien zou de opleiding meer uit moeten gaan van wat studenten en leerlingen van studenten moeten kunnen. Dit zou er toe bij kunnen dragen dat de zwaarte van de opleiding (zie paragraaf 6.2) door de stapeling van vakken wat teruggebracht kan worden. Bovendien ontstaat er een werksituatie die meer in overeenstemming is met de praktijk. De commissie beveelt deze suggesties van harte in de aandacht van de opleiding aan.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De formele procedure van de toetsing is duidelijk en wordt in *het Onderwijs- en Examenreglement* (OER) en in de studiegids beschreven. Beoordeling van de praktijkvakken vindt plaats aan het eind

van een semester. Het werk wordt per vak door de betrokken docenten beoordeeld. Er is geen compensatieregeling tussen de vakken onderling. Criteria voor de beoordeling liggen vast en zijn steeds dezelfde. Het gaat om visie, vaardigheid en ontwikkeling. Daarnaast spelen aanwezigheid en inzet een rol. De drie hoofdelementen krijgen een waardering goed, twijfelachtig of onvoldoende, wat uiteindelijk in een cijfer van 1 tot 10 wordt uitgedrukt. De theorievakken worden afzonderlijk getoetst. Er zijn verschillende toetsvormen: tentamens, referaten, verslagen, gemaakte opdrachten. Voor de meeste vakken zijn criteria vermeld in de studiegids en ze zijn dus bij studenten en docenten bekend. De commissie vindt, uitgaande van de selectie van toetsen die zij heeft gezien, dat deze van voldoende niveau zijn en corresponderend met de inhoud van het betreffende programmaonderdeel. Dat laatste is in de gesprekken met de studenten bevestigd. De commissie vindt de wijze van toetsing adequaat gegeven het type leerdoelen dat blijkens de studiegids wordt nagestreefd. Studenten en afgestudeerden zijn, ook gezien de schriftelijke evaluaties, tevreden over de wijze van beoordeling. De feedback is goed geregeld; studenten krijgen goed inzicht in hun sterke en zwakke kanten. De commissie acht de toetsing binnen de huidige curriculumopzet voldoende relevant voor het bereiken van de leerdoelen. Ze wil de opleiding wel sterk aanbevelen, zeker als die wil overgaan naar een meer competentiegerichte benadering, om de mogelijkheden voor een meer integrale toetsing te onderzoeken.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding zet voorlichtingsactiviteiten (open dagen, brochure) in om de instroom enigszins te sturen. De brochure geeft een goed beeld van de studie en is aardig en toegankelijk geschreven. Daarnaast speelt de Vooropleiding, die gedurende 20 zaterdagen wordt georganiseerd, een belangrijke rol. Studenten die daaraan deelnamen, zijn zeer positief over die cursus. Het aantal aanmeldingen vertoont een dalende tendens. De verhouding aanmelding /toelating bedraagt 1 op 1,5. De opleiding heeft nog geen beleid voor het werven van allochtone studenten, maar wil dat wel ontwikkelen. De opleiding kent een heldere en adequate toelatingsprocedure, die is beschreven in het Onderwijs- en Examenreglement. Studenten die zich aanmelden, ondergaan een toelatingsprocedure van een dag. Studenten laten werk zien, maken opdrachten en voeren een gesprek waarin ze meegebracht werk kunnen toelichten. De beoordeling vindt plaats door een aantal commissies per onderdeel bestaande uit twee à drie docenten en een student. Ook is er een externe deskundige aanwezig. Studenten oordelen zowel in de gesprekken als in evaluatiegegevens positief over de procedure. Potentiële studenten dienen te voldoen aan de eisen die wettelijk zijn voorgeschreven. Daarnaast hanteert de opleiding nog een aantal criteria, waaronder overdrachtsvaardigheden en culturele belangstelling. Er wordt nog niet expliciet rekening gehouden met het examenprofiel Cultuur en Maatschappij. Sinds 2000 wordt de toelatingsprocedure door een externe deskundige geëvalueerd. Het is mogelijk om in een hoger jaar dan het eerste in te stromen. Ook hier is er een toelatingscommissie die daarover en over eventuele vrijstellingen een beslissing neemt. Belangrijkste criteria zijn naast beeldend vermogen, docentvaardigheden en theoretisch niveau. In principe komen alleen afgestudeerden van een kunstvakopleiding in aanmerking voor vrijstellingen. De regeling is deels opgenomen in het OER,

deels in het leerplan van de opleiding. De opleiding beschikt voor zij - instromers over aparte deficiëntieprogramma's, zowel voor beeldende vakken als voor theorievakken. Voor reguliere studenten worden deficiënties via maatwerk weggewerkt in de begeleiding. Studenten tonen zich over het algemeen tevreden over de aansluiting op de vooropleiding. De commissie vindt dat de opleiding over een voldoende instroom - en toelatingsbeleid beschikt.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **voldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding hanteert in feite twee vormen van selectie. In het basisjaar worden studenten in aanraking gebracht met zoveel mogelijk beeldende activiteiten en de praktijk van het docentschap. Juist daarom zijn al in het eerste half jaar de oriënterende stages en beroepsvoorbereidende activiteiten binnen het CIK opgenomen. Tevens wordt er een goed beeld gegeven van de werkwijze in de opleiding. Zo is de student in staat om zelf te bepalen of de docentenopleiding de juiste keuze is geweest, een vorm van zelfselectie dus. Studenten geven aan dat dit goed werkt. Enerzijds krijgen ze een idee van wat docentschap inhoudt, anderzijds zien ze dat er geen sprake is van een opleiding tot vrij kunstenaar. Dit doet een deel van de studenten op eigen initiatief vertrekken. Daarnaast hanteert de opleiding een bindend studieadvies. Op basis van inhoudelijke argumenten wordt bepaald in hoeverre de student geschikt is voor de verdere studie. Criteria zijn onder meer inzet, werkkracht, visie en als docentvaardigheden: overdrachtsvaardigheid, culturele belangstelling en communicatieve vermogens. Bij de eerste semesterbeoordeling wordt een eerste inschatting gemaakt ten aanzien van de verdere vooruitzichten. Zijn die negatief, dan volgt een formele rapportage. Treedt er geen verbetering op, dan krijgt de student een negatief bindend studieadvies aan het eind van het studiejaar. Ook in een later jaar kan, zolang de propedeuse niet gehaald is, een bindend studieadvies worden gegeven. De commissie vindt procedure en werkwijze helder. De opleiding geeft aan dat het zeer regelmatig voorkomt dat studenten naar andere opleidingen worden verwezen. Exacte getallen worden echter niet genoemd. Uit gesprekken met docenten en uit de kengetallen is gebleken dat iets meer dan 30% van de studenten de opleiding verlaat. Dat vindt de commissie een behoorlijk hoog percentage. De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat de uitval na de propedeuse in belangrijke mate verklaard wordt door persoonlijke problemen en niet zozeer door het studieverloop. Dit werd bevestigd in de gesprekken met studenten en docenten. De procedure is beschreven in het OER, de studiegids, het leerplan en het *Studentenstatuut*. De commissie oordeelt het selectiebeleid als voldoende, maar vindt wel dat de criteria verder aangescherpt moeten worden en dat de criteria ook explicieter aan studenten bekend gemaakt moeten worden.

6.2 Studievoortgang

Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.

De opleiding haalt in het zelfevaluatie-rapport evaluatieonderzoek aan waaruit blijkt dat studenten duidelijk meer dan 40 uur, eerste en tweedejaars zelfs meer dan 45 uur aan hun studie besteden. De studielast wordt dan ook als zwaar ervaren, met name in de eerste jaren. De opleiding onderkent de problematiek en neemt maatregelen ter verbetering. Het gaat hier echter om ad hoc maatregelen. De opleiding ziet de oorzaak vooral liggen in ontwikkelingen van buitenaf zoals de invoering van CKV. Ze is dan ook van mening dat het probleem niet op te lossen is binnen een vierjarige opleiding. De commissie is het daar gedeeltelijk mee eens. Ze kan zich ook voorstellen dat een meer geïntegreerd curriculum voor de praktijkvakken tot een verlichting kan leiden. Maar dat vraagt wel een forse curriculumherziening.

De studielast is duidelijk vermeld in de studiepuntentabellen in de studiegids en het leerplan van de opleiding. Daaruit maakt de commissie op dat de studielast redelijk over de verschillende onderdelen is verspreid. Studenten, met name uit het eerste jaar, maken desondanks melding van pieken in de belasting. Dat heeft echter ook te maken met de eigen planningscapaciteiten van de studenten. Beargumenteerde opvattingen over spreiding en bepaling van de studielast heeft de commissie niet aangetroffen.

De spreiding van de toetsmomenten is duidelijk, want er wordt steeds getoetst na afloop van een semester. Theorie wordt vier keer per jaar getoetst. De toetsdata staan in het rooster. Studenten hebben getuige hun opmerkingen tijdens de visitatie geen problemen met deze concentratie van toetsmomenten op zich, wel met de afstemming van de praktijkbeoordelingen op de theorietoetsen. Er zijn blijkens uitlatingen van studenten meer dan voldoende mogelijkheden voor herkansing. Het is positief dat studenten de mogelijkheid wordt geboden toch alvast aan een volgend jaar te beginnen als niet alle studiepunten voor een jaar gehaald zijn, zodat zo weinig mogelijk vertraging wordt opgelopen. Over uitslagmomenten heeft de commissie van de studenten geen klachten vernomen. De *Onderwijs - en examenregeling* bevat richtlijnen. Uit bovenstaande is duidelijk geworden dat studielast deel uitmaakt van evaluatieonderzoek. Uit voorgaande is ook duidelijk geworden dat de opleiding op grond daarvan naar oplossingen zoekt. Over het geheel genomen vindt de commissie dat er sprake is van een studeerbare opleiding. Wel is ze van mening dat voor de te zware studiebelasting in met name de eerste twee jaar een structurele oplossing moet worden gevonden. Ze heeft er begrip voor dat de opleiding eerst duidelijkheid wil over alle ontwikkelingen die rond de docentenopleiding aan de gang zijn.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding heeft een **voldoende** systematisch beleid voor de studiebegeleiding gericht op probleem-signalering, -oplossing en -preventie.*

Studenten zijn blijkens de gesprekken en evaluatie-uitkomsten tevreden met het begeleidingssysteem. Vooral in het eerste jaar is de begeleiding intensief. Deze is in eerste instantie in handen van de mentor. Hij bespreekt problemen tussen de lessen en tijdens speciale mentorbijeenkomsten. Daarnaast zijn de andere docenten vraagbaak en aanspreekpunt. Zij zijn volgens de studenten goed bereikbaar niet alleen op school, maar ook telefonisch en via e-mail. Heel aardig vindt de commissie dat er ook een tutorsysteem is, dat wil zeggen dat tweedejaars een eerstejaarsstudent als 'pupil' hebben. Eerstejaars houden een logboek bij en dat wordt met de tutor besproken. Voor meer persoonlijke problemen die niet direct de studie betreffen, is er een decaan. In de latere jaren wordt de begeleiding minder en wordt terecht een groter beroep op de eigen verantwoordelijkheid gedaan. De studenten geven aan dat vooral de overgang van het tweede jaar naar het derde jaar in dat opzicht groot is. Om dat probleem op te vangen, zijn er trojkagesprekken en afstudeerkringen ingevoerd. In de trojka-gesprekken spreekt de student regelmatig met drie begeleidende docenten over studieproblemen en -voortgang. De commissie vindt dat een goed initiatief. Daarnaast is er nog de stagebegeleiding. De studenten krijgen regelmatig een overzicht van de behaalde studieresultaten. Deze gegevens blijken niet altijd correct te zijn. In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat de studievoortgangregistratie te wensen overlaat, maar dat in ArtEZ -verband gewerkt wordt aan een nieuw systeem (Cats /Caas). De commissie heeft, met uitzondering van de *Onderwijs - en examenregeling*, geen verwijzing gevonden naar documenten waarin beschreven is hoe taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn gedefinieerd of waarin afspraken staan over doel en invulling van de begeleiding. De formele borging ontbreekt dus. De commissie dringt er op aan hiervoor zorg te dragen, omdat er anders geen garantie voor een goede studiebegeleiding is. Gezien het feit dat de commissie de uitvoering hier belangrijker vindt dan de formele vastlegging, komt ze in dit geval tot een voldoende oordeel.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **goede** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

In paragraaf 2.2 heeft de commissie al duidelijk gemaakt, dat ze vindt dat de opleiding ruim voldoende mogelijkheden biedt voor confrontaties met de beroepspraktijk. Stages komen voor in elk jaar van de opleiding. Daar zit een duidelijk opbouw en afwisseling in waarvoor de commissie waardering heeft. De stages hebben elk een specifiek doel dat verder wordt uitgewerkt in uitgebreide leerdoelenlijsten. In latere jaren bepaalt de student, in overleg, zelf de doelen van de stage. De opdrachten voor de verschillende stages zijn helder en adequaat. De beoordeling gebeurt in de loop van de studie op verschillende wijzen, maar steeds zijn de begeleidende docent en de stagebegeleider uit de stagegevende instelling daarbij betrokken. De procedure van de beoordeling is helder beschreven in de stagegeds. Criteria zijn zowel vermeld in de stagegeds als in beoordelingsformulieren.

Vrijwel steeds wordt de stage besloten met een presentatie die ook onderdeel is van de beoordeling. Studenten zijn zeer tevreden over de beoordeling. De commissie vindt dat deze goed geregeld is.

Inhoudelijke informatie over de stages is te vinden in de studiegidsen en het leerplan. De uitgebreide en informatieve stagegidsen per stage maken voor zowel student als begeleidende docenten en externe begeleiders duidelijk wat er van ze verwacht wordt. Taken en verantwoordelijkheden zijn helder. De stages worden heel goed voorbereid in de onderdelen 'Beroepsvoorbereiding'. Zowel studenten als externe stagebegeleiders zijn erg tevreden over de organisatie van de stages, de begeleiding en het contact met de opleiding. Positief is dat praktijkvakdocenten ook naar de scholen komen en zo de studenten daadwerkelijk aan het werk zien. Kritische opmerkingen van sommige afgestudeerden over de begeleiding bleken te slaan op een situatie die inmiddels verbeterd is.

De opleiding heeft zicht op de kwalificaties die per school te halen zijn. Zo krijgt men relevante informatie uit het werkveld tijdens de jaarlijkse stagementorenbijeenkomst en het commentaar in de veldadviesgroep. Er is nog geen expliciet beleid naar toetsing van de kwaliteit, de scholing en de begeleiding van stagebegeleiders in stageverlenende instellingen. Wel wordt de opleiding door de werkveldvertegenwoordigers gecompimenteerd met de bij – en nascholingscursussen CKV die door de opleiding worden aangeboden. De commissie vindt de hele aanpak van het buitenschools curriculum een van de sterkste punten van de opleiding en komt daarom hier tot het oordeel goed.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie heeft als het gaat om rendement, studieduur en uitval geen specifiek eigen beleid van de opleiding aangetroffen. Streefcijfers worden niet gehanteerd, rendementscijfers werden niet bijgehouden. Hoewel er wel een aantal kengetallen is, wordt daar niet op gestuurd. Selectie in het eerste jaar moet borg staan voor het redelijk probleemloos afstuderen van studenten in vier jaar.

De opleiding werkt daar ook aan door verbetering van de begeleiding in de propedeuse. Bij het vervaardigen van het zelfevaluatierapport kwam men er achter dat er een overall rendement wordt gehaald van 50 %. De opleiding vindt dat men daarmee moet leren leven. De startselectie kan niet beter en er zullen altijd studenten blijven die om uiteenlopende redenen afhaken. Daarom zijn er tot op heden geen maatregelen genomen om rendementen te verbeteren. De commissie kan het met dit standpunt niet eens zijn. Rendementsgegevens zijn niet alleen van belang als gegevens op zich, maar het zijn ook indicatoren voor onderwijsbeleid. Zo zou het best kunnen dat uitval in latere jaren beperkt kan worden, als er in de eerste jaren niet zo' n groot aantal herkansingen mogelijk zou zijn.

Zeker gezien de nieuwe wijze van bekostiging adviseert de commissie de opleiding om haar beleid op dit punt te verbeteren. Duidelijk moge zijn dat de commissie op basis van het voorgaande op dit kwaliteitsaspect tot een oordeel onvoldoende komt.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 Externe relaties

8.1 Contacten met het werkveld

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport een duidelijk beeld van wat zij noemt 'contacten met de beroepspraktijk'. Het betreft dan vele contacten met het werkveld, scholen en extern deskundigen, maar ook met onderwijsorganisaties als: VELON, CITO en het SLO. Belangrijk zijn ook de contacten met de buitenschoolse stageverleners. Genoemd moet verder worden de rol van de onlangs qua samenstelling vernieuwde veldadviesraad. Interessant zijn de uitwisselingscontacten met opleidingen in Cardiff en Boedapest.

Waar het gaat om het hebben van contacten scoort de opleiding dus goed. Echter de mate waarin de contacten structureel door de opleiding worden gebruikt in bijvoorbeeld de ontwikkeling van het curriculum is onduidelijk. Hetzelfde geldt voor contacten met stageverleners. Daar staat tegenover dat de opleiding veel docenten met praktijkervaring in huis heeft en ook werkt met gastdocenten. De commissie concludeert dat de contacten op zich voldoende zijn in aantal en intensiteit, maar dat hierin nog onvoldoende structuur aangebracht is om deze contacten systematisch in te kunnen zetten voor de verbetering van de opleiding.

8.2 Wetenschappelijke oriëntatie

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport zelf aan dat er geen pendant van het kunstonderwijs in het wetenschappelijk onderwijs is. Dat is naar de opvatting van de commissie slechts ten dele waar. Bepaalde onderdelen van het kunstonderwijs zoals kunstgeschiedenis, - beschouwing - filosofie hebben wel een wetenschappelijke pendant en voor een docentenopleiding in de kunsten zijn ook de disciplines onderwijskunde en pedagogiek zeer relevant.

De opleiding heeft een samenwerkingsverband met de Katholieke Universiteit Nijmegen. Studenten van Arnhem en Nijmegen hebben gezamenlijk diverse interessante projecten georganiseerd. Ook wordt door medewerkers samengewerkt op het gebied van nieuwe media. Het streven is het samenwerkingsverband te formaliseren. De commissie juicht dit toe.

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat nu het aandeel van theorie en reflectie toeneemt in het curriculum van de docentenopleiding het in de rede ligt om tot meer uitwisseling te komen met de universiteit en dan met name met de daar aanwezige lerarenopleidingen. Men gaat daarbij uit van het creëren van mogelijkheden tot uitwisseling van programmaonderdelen en docenten. Het credo daarbij is 'eerst maar eens uitproberen en dan formaliseren'.

De commissie concludeert dat de wetenschappelijke oriëntatie nog in een ontwikkelstadium verkeert.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

ArtEZ

Het zelfevaluatie rapport geeft weinig concrete informatie over inrichting en structuur van de opleidingsorganisatie. Uit aanvullende stukken en gesprekken was toch een beeld te halen. Met ingang van 1 januari 2000 is de HKA onderdeel geworden van ArtEZ, een samenwerkingsstichting waarvan ook de kunsthogescholen van Kampen en Enschede deel uitmaken. ArtEZ wordt bestuurd door een tweekoppig college van bestuur. De leiding van de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving berust bij de directeurs van de drie locaties. De ontwikkelingen als gevolg van de fusie zijn nog lang niet afgerond. Ze zijn tot nu toe sterk geconcentreerd geweest op meer formele zaken. Een belangrijke verandering is al dat de ondersteunende diensten gecentraliseerd zijn. De aandacht richt zich nu op meer concreet-organisatorische zaken en de inhoudelijke kant.

Mogelijk is dit er de oorzaak van dat de fusie nog niet in positieve zin sterk leeft. In een gesprek met het management wordt opgemerkt dat de docentenopleiding nog weinig van de nieuwe structuur merkt. Zowel in het zelfevaluatie rapport als in de gesprekken met de commissie is duidelijk geworden dat de ontwikkelingen met argusogen gevolgd worden.

De deelfaculteit Arnhem bestaat uit een kleine staf en onderwijsafdelingen. Er is een directeur en een adjunct directeur, daarnaast heeft elke afdeling een coördinator. De coördinatoren zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderwijsprogramma. Niet duidelijk is wat precies de verantwoordelijkheden en de bevoegdheden van de coördinator zijn. Evenmin is het de commissie duidelijk geworden in hoeverre de directeur – die volgens het zelfevaluatie rapport het programma stuurt en bewaakt – dit ook werkelijk doet. De commissie heeft de indruk dat dit nauwelijks het geval is. Tijdens het tweewekelijks afstemmingsoverleg tussen directie en afdelingscoördinatoren worden met name praktische gemeenschappelijke zaken besproken. Het is de commissie tijdens de visitatie gebleken dat de afdelingen op zichzelf goed functioneren. Afdelingen zijn tevreden met deze structuur, die hen een relatief grote autonomie geeft. Vanuit het perspectief van de hele opleiding werkt de structuur echter belemmerend. Er is in feite geen basis voor het opleidingsmanagement om te sturen. Er is nauwelijks interdisciplinair overleg tussen de afdelingen, iets wat de opleiding zelf ook toegeeft. De commissie heeft sterk de indruk dat de directie gericht is op het samenwerkingsverband ArtEZ, terwijl de afdelingscoördinatoren bezig zijn met hun eigen afdeling. De samenhang tussen de afdelingen blijft daardoor onderontwikkeld.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De commissie heeft tijdens de visitatie een grote betrokkenheid van de medewerkers aangetroffen. Ook is er sprake van een duidelijke betrokkenheid tussen docenten en studenten onderling. Er heerst een open sfeer en docenten zijn goede bereikbaar. Studenten voelen zich serieus genomen; met voorstellen ter verbetering wordt iets gedaan. Medewerkers voelen zich onderwijskundig gebonden aan de Academie.

De opleiding werkt doelbewust aan het beroepsgericht onderwijzen en studeren en stelt daarbij de student centraal. De commissie is van mening dat binnen de docentenopleiding het werkklimaat, zeker de laatste jaren, gericht is op een continue verbetering en innovatie waarbij docenten individueel en in teamverband bezig zijn de opleiding aan te passen aan de sterk gewijzigde beroepseisen. Het probleem is echter dat bovenstaande met name geldt voor de theorie docenten. De theorie docenten zijn inmiddels sterk beroepsgericht, terwijl de praktijk docenten, zoals de opleiding ook zelf aangeeft, veel meer gericht zijn op het vak en de persoonlijke beeldende ontwikkeling van de student. Deze ontwikkeling is natuurlijk ook van belang, maar dient ook te worden geplaatst in het kader van het beroep en dit gebeurt tot nu toe te weinig. In dat kader juicht de commissie het dan ook toe dat de opleiding de samenwerking tussen studenten en tussen docenten wil versterken. Docenten zijn blijkens uitlatingen van studenten in wisselende mate een rolmodel voor de studenten. Sommigen zijn het wel, anderen helemaal niet; van de een neem je dit over en van de ander iets anders.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleidingscultuur voldoende bijdraagt aan de gewenste onderwijskwaliteit, waarbij wordt aangetekend dat de praktijk docenten nog een verdere ontwikkeling tot beroepsgericht docent kunnen door maken.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

Docenten waren tijdens de visitatie merkbaar ontevreden over het personeelsbeleid. Niet elke medewerker heeft een functieomschrijving. Vooral de coördinatoren waren hierover ontevreden. Er worden geen functioneringsgesprekken gehouden. Het ontbreekt (onder andere ten behoeve van werving en selectie) aan duidelijke kaders waarin de bij docenten vereiste kwalificaties zijn neergelegd. Hoewel er sinds 1998 een inwerkprogramma is, werkt dat blijkens uitlatingen van docenten nog niet in de praktijk. Scholing is grotendeels een eigen initiatief van docenten. Men heeft geen zicht op het scholingsbudget. De commissie heeft hier beslist een ander beeld gekregen dan in het zelfevaluatie-rapport is beschreven. Van een gestructureerd scholingsbeleid is geen sprake.

De opleiding beschikt nog niet over een goed uitgewerkt personeelsplan dat past bij het onderwijsbeleid, uitgaat van expliciete personeelskwalificaties, voorziet in scholing enzovoort. Tijdens de visitatie bleek tussen de faculteitsdirecteur en het college van bestuur geen consensus te bestaan over de vraag wie precies voor wat – het voorbeeld betrof functioneringsgesprekken - verantwoordelijk is. Het zelfevaluatie-rapport noemt een aantal problemen op het gebied van personeelsbeleid en gaf aan 'dat voor een actief personeelsbeleid het wachten was op centrale aansturing vanuit ArtEZ'. Dit is kennelijk de bottleneck. Het college van bestuur heeft op vragen van de commissie gemeld dat er voor 2003 functioneringsgesprekken gepland zijn; ook is het functiewaarderingssysteem gedeeltelijk gereed. Een goed personeelsbeleid is – aldus het CvB - bemoeilijkt door het herstructureringsproces dat eerst moest worden uitgevoerd: de formatie moest over de hele linie (dus ArtEZ-breed) met 35 fte worden verminderd. De commissie erkent dat de herstructurering een complicerende factor is, maar vindt anderzijds dat er tot op heden wel erg weinig op het gebied van personeelsbeleid is gebeurd. De commissie spreekt haar verontrusting uit over de onvrede van het personeel op dit punt. Ze vindt de situatie zorgelijk en beveelt aan de verbetering van het personeelsbeleid hoge prioriteit te geven.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Arnhem is gehuisvest in een mooi gebouw van Rietveld. In de loop der tijd zijn er meerdere aanpassingen en uitbouwen verricht. Het gebouw biedt een stimulerend werkklimaat. Er is voldoende ruimte voor theorielokalen, tentoonstellingen enzovoort. Wel is er een duidelijke roep vanuit de studenten en afgestudeerden om een eigen werkruimte. Ze zijn nu altijd 'te gast' bij andere afdelingen. De Academie beschikt over goede faciliteiten, ook op het gebied van computers en ICT. De commissie vond de werkplaatsen ronduit imponerend. De mediatheek is goed voorzien. Studenten zijn in het algemeen tevreden over de faciliteiten, met uitzondering van de klimaatbeheersing.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

In het zelfevaluatie-rapport wordt helder aangegeven dat een intern kwaliteitszorgsysteem nuttig en nodig is en ook wordt beschreven hoe het zou moeten werken. De realiteit staat daar nog ver van af. De opleiding heeft geen eigen kwaliteitszorgplan. De kwaliteitszorg binnen de opleiding is nog niet geformaliseerd. Door de kleine omvang wordt dit ook niet erg urgent gevonden. Dat wil niet zeggen dat er niets aan kwaliteitszorg wordt gedaan of dat er geen kwaliteitsbewustzijn zou zijn. Er worden wel regelmatig schriftelijke evaluaties afgenomen en ook de rol van de denktank 'De Tank' mag hier genoemd worden. Wat niet gebeurt, is dat de evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op

elkaar worden betrokken en mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. De opleiding geeft aan dat de studentenevaluaties worden teruggekoppeld naar de studenten. Studenten geven echter aan dat van een samenvattende terugkoppeling van de gehouden enquêtes geen sprake is. Studenten krijgen nu dikke pakketten met uitkomsten waar ze weinig mee kunnen. Hogeschoolbreed zijn er tot nu toe – behalve een uniforme vragenlijst - weinig impulsen met betrekking tot kwaliteitszorg uitgegaan. Dit had deels te maken met de fusie, die veel energie naar zich toe trok. Blijkens het zelfevaluatie-rapport is het streven nu op termijn te komen tot een ArteZ-kwaliteitszorgsysteem. De eerste stappen zijn gezet. Bezien vanuit het niveau van de opleiding is het kwaliteitszorgsysteem vooralsnog onvoldoende.

11.2 Het zelfevaluatie-rapport

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

ArteZ

ArteZ heeft het zelfevaluatie-rapport ingezet als instrument in de groei naar één faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving. ArteZ geeft aan dat het zelfevaluatie-rapport dwingt tot uitwisseling en afstemming en tevens sturend is in de agenda voor de toekomst. Echter, er wordt ook aangegeven dat het schrijven van een zelfevaluatie-rapport altijd op een ongelegen moment komt, in dit geval omdat de fusie nog slechts pril is en er een herstructurering plaats vindt. Toch heeft men gemeend een gezamenlijk zelfevaluatie-rapport voor de twee vestigingsplaatsen te moeten opstellen.

Deze keuze van ArteZ heeft het de commissie in haar werk niet makkelijk gemaakt, omdat beide opleidingen uiteindelijk wel afzonderlijk worden bezocht en voorzien van een afzonderlijke rapportage. De informatie over beide docentenopleidingen staat door elkaar heen en de commissie heeft deze informatie voor elk bezoek bij elkaar moeten sprokkelen. Daarbij komt dat de informatie vanuit de vestigingsplaats min of meer herschreven werd door een redacteur. Dit heeft informatieverlies opgeleverd voor de beide vestigingsplaatsen.

Over de inhoud van het zelfevaluatie-rapport valt te zeggen dat er onvoldoende de kwaliteitscriteria geformuleerd worden waarnaar gestreefd wordt. De zwakke en sterke punten die in het rapport worden genoemd lijken willekeurig gekozen. Aanwezige kwaliteitsproblemen worden vooral geweten aan onvoldoende middelen en voor een deel aan de nog onuitgewerkte organisatie. De belangrijkste verbeteractie die in het zelfevaluatie-rapport wordt voorgesteld is het samengaan in ArteZ. Tot nu toe echter lijkt dit een cosmetische procedure waarvan de meerwaarde nog op zich laat wachten.

Docentenopleiding HKA

De informatie per hoofdstuk was zeer wisselend; lang niet altijd werd informatie op het niveau van ijkpunten gegeven. Bepaalde passages bleken bij kritische vraagstellingen niet herkenbaar, waardoor geen helder beeld ontstaat. Bepaalde passages waren ook niet in overeenstemming met wat de commissie gehoord en waargenomen heeft. Wat de commissie vooral heeft verbaasd, is dat het rapport matig bekend was bij de verschillende groepen met wie zij sprak. Sommige docenten waren bij de

totstandkoming betrokken, terwijl andere docenten aangeven het rapport niet te kennen. Studenten en werkveld hebben niet bijgedragen aan de totstandkoming van het rapport. Over het algemeen herkende men de inhoud van het rapport. Het is jammer dat de opleiding de kans heeft laten lopen om het zelfevaluatierapport te gebruiken als een levend onderdeel van een te ontwikkelen kwaliteitszorgsysteem.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

Zoals uit de rapportage duidelijk is geworden, heeft de commissie een merendeels positief beeld van de docentenopleiding van de HKA gekregen. Het is een opleiding die docenten voor de beeldende kunst en vormgeving opleidt, vanuit een nog niet uitgekristalliseerde beroepsvisie. Met name over de verhouding docentschap -kunstenaarschap is men het nog niet eens. De laatste jaren is men wel actief bezig geweest het curriculum aan te passen aan de vernieuwde eisen die worden gesteld door ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs. De opleiding is daarbij duidelijk studentgericht. Met name het stagebeleid is de laatste jaren ingrijpend verbeterd. Men ziet dat ook in de nabije toekomst vernieuwingen, onder meer in de didactiek, nodig zijn. Het ondersteunende onderwijsproces is goed op orde. Zwak is de opleiding in het beleidvoerend vermogen.

De commissie heeft voor een aantal kwaliteitsobjecten een voldoende gegeven. Dat betreft, het curriculum, binnen- en buitenschools, en de gerealiseerde kwalificaties. Daarnaast zijn de kwaliteitsobjecten betreffende het onderwijsproces overwegend positief beoordeeld. Binnen de randvoorwaardelijke sfeer tenslotte zijn externe relaties, cultuur en faciliteiten positief beoordeeld. Daarnaast heeft de commissie helaas ook een flink aantal onderdelen als onvoldoende benoemd. Het gaat dan om het beroepsbeeld, de eindtermen, de samenhang in het curriculum, de borging van de kwalificaties, de rendementen en het merendeel van de kwaliteitsobjecten binnen het organisatieontwikkelingsperspectief.

De commissie ziet voor haar positieve oordelen een aantal oorzaken. Men heeft een curriculum ontwikkeld, een mix van werkvormen en een toetsystematiek die het studenten mogelijk maken om de eindkwalificaties te realiseren. Goed is daarbij dat deze onderdelen helder zijn vastgelegd in informatieve documenten. De vakkennis en inzet van de docenten speelt hierbij een belangrijke rol. Uit evaluaties is duidelijk geworden dat de studenten positief oordelen over de kwaliteiten van hun docenten.

Daarnaast moet vooral de positieve cultuur genoemd worden. Door de kleinschaligheid zijn er korte lijnen. Docenten zijn goed bereikbaar en er is een goede relatie met de studenten. Daardoor is er een goed functionerend begeleidingssysteem ontstaan. Belangrijk is ook dat de opleiding een open oog heeft voor de buitenwereld. Dit heeft ertoe geleid dat het binnenschools curriculum aan actuele ontwikkelingen is aangepast, maar ook dat de stagepraktijk aanzienlijk is verbeterd. Deze externe gerichtheid moge ook blijken uit de geestdrift van vertegenwoordigers uit het werkveld voor de bij- en nascholingsactiviteiten van de opleiding.

De commissie ziet voor een groot aantal van de beschreven problemen een aantal oorzaken. Allereerst is van belang dat heldere, expliciete visies ontbreken. Dat geldt voor de visie op het beroep,

maar ook ten aanzien van het onderwijs heeft de commissie geen coherente visie aangetroffen. Dat is problematisch, want dergelijke visies zijn van wezenlijk belang voor de sturing van het curriculum en het onderwijsproces, maar ook voor informatie aan en oriëntatie van studenten. Dit wrekt zich op meerdere punten zoals het ontbreken van goed sturende eindtemen, matig geformuleerde leerdoelen, het ontbreken van samenhang, de problemen rond de studielast. Verbetering van beide laatste aspecten, zou kunnen door een andere, meer geïntegreerde opzet van het curriculum. Dat kan alleen als er wordt gewerkt vanuit een duidelijke visie op beroep, eindkwalificaties en het onderwijs als zodanig. Dat geldt zeker ook als men meer in de richting van een competentiebenadering wil, wat toch de landelijke lijn lijkt te zijn.

Een mogelijke verklaring voor problemen ziet de commissie ook in het beleidvoerend vermogen dat zij zwak vindt. Over de organisatie heeft de commissie al opgemerkt dat een centrale aansturing ontbreekt. Verantwoordelijkheden en bevoegdheden liggen onvoldoende vast waardoor de manager/coördinator eerder primus inter pares is dan onderwijskundig leider. De overleg -en besluitvormingsstructuur is bovendien onduidelijk. Daarbij komt dat de autonomie van met name de praktijkdocenten nog groot is. Zwak punt is ook de georganiseerde aanpak van de professionaliteit van docenten. Een personeels - en scholingsplan ontbreken. Teveel wordt aan de docenten zelf overgelaten. De hoge werkdruk maakt dat scholing er vaak bij inschiet. Er is, zoals de commissie hiervoor heeft betoogd, geen samenhangend systeem van kwaliteitszorg. Dit uit zich onder meer in het ontbreken van een beleid op kwantitatieve rendementen en het gebrek aan goede borging van de eindkwalificaties. Een goed kwaliteitszorgsysteem kan tevens maken dat men proactiever optreedt en zich minder afhankelijk opstelt van ontwikkelingen van buiten of van bovenaf. Mogelijk was er dan ook een zelfevaluatie-rapport geschreven dat de opleiding meer recht had gedaan.

De commissie komt tot een aantal aanbevelingen:

- Werk in samenwerking met de veldadviesraad en de externe deskundige een expliciet en coherent beroepsbeeld op en stel vooruitlopend op de ontwikkeling van de landelijke kwalificaties vast welke startkwalificaties uit het rapport *Beroep Kunstenaar* voor de opleiding relevant zijn.
- Vertaal vervolgens die startkwalificaties in opleidingsspecifieke eindkwalificaties of competenties.
- Werk aan verbetering van de samenhang in het curriculum bijvoorbeeld door een meer geïntegreerd of thematisch opgezet curriculum te ontwikkelen.
- De formalisering van de organisatie dient op korte termijn gerealiseerd te worden. Leg taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle geledingen zodanig vast, dat voor iedereen volstrekt duidelijk is hoe de beslis - en besluitvormingslijnen lopen en dus helder is wie waarop aangesproken kan worden.
- Ontwikkel een personeelsplan waarin aandacht voor een adequate regeling van functioneringsgesprekken, een adequaat taakbelastingsbeleid en een op de benodigde onderwijskundige en didactische competenties toegesneden scholingsplan voor docenten, waarin tevens aandacht is voor vakmatige ontwikkelingen.
- Geef met prioriteit uitvoering aan de uitwerking en implementatie van het kwaliteitszorgsysteem met name waar het gaat om analyse van gemeten gegevens en het plannen en uitvoeren van daarop gebaseerde verbeteracties. Zorg tevens voor een betere communicatie van deze voornemens en resultaten.

13 Kengetallen Tekenen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	94	97	97	99	91	83	82	77
Totaal aantal docenten						22		25
Omvang docerend personeel in FTE						5,61		5,98
FTE/student ratio						0,07		0,08
Instream propedeuse, eerste keer hbo	21	19	13	10	15	15	18	15
Vooropleiding instroom, havo, in %	67	58	85	70	80	33	39	47
Vooropleiding instroom, vwo, in %	24	21	15	30	13	47	39	47
Vooropleiding instroom mbo, in %	0	11	0	0	0	13	17	6
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	30	35	37	29	31	28	32	26
Totaal aantal geslaagden	24	23	17	28	24	24	14	
Aantal geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	17	16	11	9	13	10	11	5
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	3,8	3,2	3,1	3,4	3,0	3,4	3,0	
Aantal studiestakers	9	14	11	11	12	9		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,5	1,5	1,5	2,0	1,3	1,3		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar	3	3	5			4		
Diploma behaald na 2 jaar.	17	11	22	24	16	21		
Diploma behaald na 3 jaar	27	31	41	34	26			
Diploma behaald na 4 jaar	47	49	65	48				
Diploma behaald na 5 jaar	60	66	70					
Diploma behaald na 6 jaar	60	66						

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	20	26	19	14	32	21		
Percentage uitval na 2 jaar	33	31	30	17	39			
Percentage uitval na 3 jaar	37	31	30	21				
Percentage uitval na 4 jaar	40	34	30					
Percentage uitval na 5 jaar	40	34						
Percentage uitval na 6 jaar	40							

Kengetallen Handvaardigheid

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	59	57	59	55	51	44	41	42
Totaal aantal docenten						16		20
Omvang docerend personeel in FTE						3,04		3,07
FTE/student ratio						14,5		13,7
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	16	11	10	9	7	6	2	4
Vooropleiding instroom, havo, in %	56	64	60	67	43	50	100	100
Vooropleiding instroom, vwo, in %	13	18	10	22	29	17	0	0
Vooropleiding instroom mbo, in %	6	18	20	11	14	0	0	0
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	27	20	18	14	15	11	12	12
Totaal aantal geslaagden	10	8	12	13	13	10	4	
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	5	6	4	8	6	7	6	3
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	3,4	3,8	3,5	3,5	4,0	3,9	4,1	
Aantal studiestakers	11	9	7	6	5	3		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,0	1,4	1,6	1,6	1,5	1,8		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar	3	3	5			4		
Diploma behaald na 2 jaar.	4	15	17	7	13			
Diploma behaald na 3 jaar	11	30	28	14	20			
Diploma behaald na 4 jaar	26	50	44	21				
Diploma behaald na 5 jaar	41	60	50					
Diploma behaald na 6 jaar	44	65						

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	37	25	28	29	20	9		
Percentage uitval na 2 jaar	52	25	28	36	27			
Percentage uitval na 3 jaar	56	30	33	43				
Percentage uitval na 4 jaar	56	30	33					
Percentage uitval na 5 jaar	56	30						
Percentage uitval na 6 jaar	56							

Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht

Opleiding:	Docent Beeldende Kunst en Vormgeving
Voorheen:	Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste Graad in <ul style="list-style-type: none"> ● Tekenen ● Handvaardigheid
Visitatiedata:	7 en 8 november 2001

Samenvatting docentenopleiding

De commissie heeft een opleiding aangetroffen die zich bezint op haar toekomst. De commissie is van mening dat de docentenopleiding een te sterke nadruk op het beeldende aspect van de opleiding legt en veel te weinig op het docentaspect. De focus is te sterk gericht op het kunstenaarschap en de opleiding tot docent lijkt zich in de marge van dit kunstenaarschap af te spelen. Met andere woorden de voorbereiding op het beroep van docent in de beeldende vakken is nog verre van optimaal. De commissie staat niet alleen in deze analyse. Ook de opleiding geeft aan dat het onderwijs van de docentenopleiding geherstructureerd moet worden. Niet alleen om tegemoet te komen aan de ongedeeldheid van de nieuwe opleiding maar nadrukkelijk ook om de student beter gekwalificeerd aan het beroep te laten beginnen. Het aantrekken van een nieuw hoofd voor de docentenopleiding is een eerste stap op weg naar deze herstructurering.

Inleiding

De opleiding maakt deel uit van de Hogeschool voor de Kunsten. De hogeschool omvat naast de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving, de Faculteit Muziek, de Faculteit Theater, de Faculteit Kunst, Media & Technologie en de Interfaculteit.¹

Tweederde deel van de opleiding tot docent in de beeldende vakken wordt verzorgd door de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving. Het overige eenderde deel wordt verzorgd door de School voor Kunsteducatie (SvK) vanuit de Interfaculteit. Aan de faculteit voor Beeldende kunst en Vormgeving werkten in 1999 ruim 106 docenten (41,3 FTE). De docentenopleiding is zowel in voltijd als in deeltijd te volgen.

1 In de interfaculteit zijn ondergebracht: het samengestelde programma Kunst en mediamanagement, Centrum voor Kunst en – mediamanagement, Bureau Internationale Zaken, Centrum voor Onderzoek, Centrum voor Interculturele Studies, School voor Kunsteducatie, Interfacultaire projecten.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **onvoldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan studenten op te leiden die professioneel zijn in het beeldend vak, kennis hebben van kunst en cultuur en les kunnen geven in de binnen en buitenschoolse kunsteducatie. De student heeft, volgens de opleiding, tijdens de studie een eigen artistieke visie ontwikkeld en heeft de ambitie om beeldend bezig te zijn en zal vanuit deze eigen fascinatie voor kunst in staat zijn inspirerend in de kunsteducatie werkzaam te zijn.

De commissie beoordeelt deze visie op het beroep als zeer algemeen en weinig toegespitst op het uiteindelijke beroep van leraar in de beeldende vakken. De relevante ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk worden, in een nadere uitwerking in het zelfevaluatie-rapport, wel genoemd maar veelal niet nader uitgewerkt. Uitzondering is het streven naar een intercultureel georiënteerd programma waartoe het Centrum voor Interculturele Studies zoveel mogelijk wordt betrokken bij de ontwikkeling van lesprogramma's. De commissie vindt dit een goed initiatief.

De opleiding geeft aan dat het beroepsprofiel nog niet volledig ontwikkeld is. Er zal nog aansluiting worden gezocht bij de beroepsprofielen van POKO². In het verlengde hiervan moeten de discussies over bijvoorbeeld de verhouding docentschap en kunstenaarschap binnen het curriculum en de verhouding en relatie tussen de theorie en praktijkvakken tot een conclusie leiden.

De commissie is van mening dat het vigerende beroepsbeeld te breed geformuleerd is, waarbij er veel aandacht uitgaat naar de beeldende component van het beroep en te weinig naar de docentcomponent van het beroep. De reeds ingezette beleidslijn tot het aanpassen van het beroepsbeeld kan op steun van de commissie rekenen.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

Zowel eindtermen in de studiegids als de 10 doelstellingen in het zelfevaluatie-rapport zijn algemeen geformuleerd. De eigen beroepsvisie van de opleiding is inderdaad herkenbaar in het feit dat de eindtermen zich met name richten op het kunstenaarschap van de student. Als verbeterpunt geeft de opleiding aan dat naar aanleiding van de eigen vertaling van de POKO opleidingskwalificaties en de discussie dienaangaande de eindtermen zullen worden herschreven. Ook het feit dat er sinds kort sprake is van een ongedeelde opleiding (dus tekenen en handvaardigheid wordt docent beeldende vakken) geeft aanleiding tot het aanpassen van de eindtermen. De opleiding streeft ernaar dit in concrete competenties te doen.

² Het eindrapport *Beroep Kunstenaar* van de projectorganisatie Kunstvakonderwijs 1999.

Samenvattend concludeert de commissie dat de eindtermen nog onvoldoende sturing kunnen geven aan het curriculum gezien de algemeenheid van de formulering. Bovendien moet de vertaalslag naar de opleiding 'nieuwe stijl', en de omzetting naar een ongedeelde opleiding, nog zijn beslag krijgen. De eindtermen zijn daarmee nog onvoldoende relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.

2 Curriculum

Ongeveer tweederde van de studietijd wordt besteed aan beeldende vakken. De overige tijd wordt besteed aan vakken die gerelateerd zijn aan het docent zijn. De beeldende vakken worden gegeven door docenten van de BKV opleiding terwijl de docentgericht vakken worden gegeven door docenten van de School voor Kunsteducatie.

De binnenschoolse stages zijn de oriënterende stage van 1 week in de propedeuse, de stage van 12 uur in het tweede jaar betreffende het KEP-project, de stage voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs in het derde jaar en de stage voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs in het vierde studiejaar. Buitenschools wordt er een kunsteducatieve stage gelopen op een instelling.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding. De commissie beoordeelt het curriculum echter als **onvoldoende** voorbereidend op het docentschap.*

In de studiegids worden er voor de afzonderlijke programmaonderdelen heldere leerdoelen omschreven. Ze worden voor een groot deel, uitgesplitst in kennis-, houding- en vaardigheidselementen. Deze leerdoelen zijn zinvol met het oog op de beroepsuitoefening. Er is aandacht voor de voorbereiding op CKV 1,2 en 3 en voor de verschillende leerstijlen van leerlingen. Echter, ook voor het curriculum geldt dat de nadruk op het kunstenaarschap te sterk is. De commissie wil daar op deze plaats nadrukkelijk de aandacht voor vragen. Binnen het curriculum is de voorbereiding op het docentdeel van de opleiding onderbelicht. In de propedeuse leidt dat tot een onvoldoende voorbereiding op het totale beroep van docent in de beeldende vakken. De opleiding heeft dit ook geconstateerd en in het eerste jaar een aanpassing gedaan door het invoeren van het nieuw blok beroepsoriëntatie. De resultaten van deze aanpassing op de beroepsvoorbereiding zijn nog niet duidelijk gezien het feit dat deze aanpassing zeer recent is. Tevens constateert de commissie dat het kunstenaarschap en het docentschap twee veelal gescheiden werelden blijven binnen het curriculum. De integratie tussen theorie en praktijk (kunstenaarschap en docentschap, hoe zet ik mijn eigen beeldende vaardigheden in als docent) wordt echter wel bewerkstelligd tijdens de seminars. Deze seminars worden dan ook zeer gewaardeerd door zowel de studenten als de docenten die de commissie gesproken heeft. Ook de opleiding heeft via evaluatie van studenten en alumni gehoord dat er nog meer seminars georganiseerd zouden kunnen worden. Zelf geeft de opleiding in de verbeterpunten in het zelfevaluatierapport aan een betere afstemming te willen van de programma-inhouden, meer interdisciplinaire seminars te willen en de discussie over de verhouding praktijk en theorie niet uit de weg te gaan. De commissie is het eens met deze verbeterpunten en dringt dan ook aan op een snelle uitvoering van deze

punten resulterend in een geïntegreerd curriculum dat in alle onderdelen ervan recht doet aan de opleiding van de studenten tot docent beeldende vakken.

De commissie aarzelt over de opzet van de propedeuse. De specifieke functie van de propedeuse ten aanzien van de oriëntatie op het beroep en de aansluiting op de hoofdfase schiet tekort. Ook de overladenheid van het programma in het vervolg van de studie geeft aanleiding tot het zo efficiënt mogelijk gebruik maken van de beschikbare tijd. Gezien het gebrek aan beroepsoriëntatie, de matige aansluiting op de hoofdfase en het volle programma, neigt de commissie er toe aan te bevelen in de propedeuse de definitieve keuze voor een studiedifferentiatie eerder te maken (bijvoorbeeld na het eerste semester) zodat de beroepsoriëntatie en de aansluiting op de hoofdfase verbeterd kunnen worden. Dit zou ook de mogelijkheid bieden tot het lopen van een op het docentschap gerichte stage in het eerste jaar.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Naar de mening van de commissie spelen stages een wezenlijke rol in de beroepsvoorbereiding en het bereiken van de eindtermen. Tijdens de stage kan de student daadwerkelijk kennis maken met het beroep van docent in de beeldende vakken. De stages die de studenten van de Utrechtse opleiding lopen zijn te verdelen in binnenschools (13 studiepunten) en buitenschools (3 studiepunten). Van de 13 studiepunten binnenschoolse stage worden er echter slechts 3 besteed aan het daadwerkelijk lesgeven. De rest van de uren worden besteed aan voorbereiding, nabespreking en verslaglegging. De commissie realiseert zich dat het voorbereiden van lessen inderdaad veel tijd kost. Toch is de commissie van mening dat het aantal lessen dat de student daadwerkelijk geeft onvoldoende is.

De beroepsvoorbereiding komt in het gedrang. De verschillende rollen van de docent komen onvoldoende tot hun recht. Het werkveld deelt de mening van de commissie.

De commissie is tevens van mening dat de student in de propedeuse onvoldoende in aanraking komt met de beroepspraktijk. De samenwerking met de andere docentenopleidingen in de kunstvakken in de School voor Kunsteducatie is naar de mening van de commissie een goed initiatief. De in deze SvK aangeboden modules en de andere beroepsvoorbereidende modules geven een globaal en algemeen inzicht in het beroep van docent. De oriënterende stage van 1 week is dan vervolgens te kort om een werkelijke, meer diepgaande, ervaring in het beroep op te doen. In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan te gaan werken aan een verbeterde positie van de stages en de confrontaties met de beroepspraktijk in het curriculum. Dit mede op grond van informatie van alumni die aangeven behoefte te hebben aan meer kennis over didactiek, methodiek, ICT, schoolorganisatie, schooltypen en de zakelijke kant van de beeldende beroepspraktijk.

De stagebegeleiders geven aan dat de (zeer enthousiaste en gemotiveerde) studenten eigenlijk alleen, conform het uitgangspunt van de opleiding, worden voorbereid op de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Maar, geeft het werkveld aan, de populatie in de bovenbouw heeft niet meer de samenstelling van enkele jaren geleden en de studenten zijn onvoldoende voorbereid om de nieuwe populatie te bedienen. In gesprek met de commissie heeft het opleidingsmanagement aangegeven dat er binnen het docententeam niemand in het voortgezet onderwijs werkzaam is.

Ook de vertegenwoordiger van buitenschoolse kunsteducatie heeft aangegeven dat de studenten enthousiast zijn maar tevens dat ze onvoldoende zijn voorbereid op educatieve functies in kunstinstellingen. De commissie concludeert dat de voorbereiding op zowel de binnenschoolse als buitenschoolse kunsteducatie in de breedste zin nog niet voldoende is. De stagegids geeft een voldoende duidelijk beeld van de leerdoelen die de student in de verschillende stages moet halen. Tijdens de binnenschoolse stage in het vierde jaar wordt aandacht besteed aan CKV 2 en 3. CKV 1 is onderwerp van een project in de propedeuse.

Samenvattend concludeert de commissie dat er ten aanzien van de stages, met name in diepgang en duur, nog het een en ander te verbeteren valt. De beroepsvoorbereiding is nog niet optimaal. De focus op de bovenbouw is te beperkt en de bovenbouw blijkt in de praktijk bovendien een andere werkelijkheid te hebben dan die waar de studenten op zijn voorbereid. Ook op de buitenschoolse kunsteducatie is de voorbereiding nog niet optimaal.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De commissie is van mening dat er wel een verticale ontwikkelingslijn op vakniveau aanwezig is maar dat ertussen de vakken uitsluitend bij de SvK raakvlakken zijn. De commissie beoordeelt dit als onvoldoende. Studenten geven aan geen of weinig integratie te bespeuren. De docenten blijken volgens de studenten nauwelijks op de hoogte te zijn van wat er bij andere vakken gebeurt. Ook docenten geven aan dat met name de koppeling van theorievakken en de praktijkvakken beter zou moeten. De samenhang tussen de vakdidactische programmaonderdelen en de stage is eveneens onvoldoende duidelijk (zie paragraaf 6.4). Zoals de commissie al eerder heeft opgemerkt (zie paragraaf 2.2) dienen alle vakken gericht te zijn op het aanbrengen van vaardigheden en competenties die de student nodig heeft in het leraarsberoep.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Het werkveld geeft aan over het algemeen tevreden te zijn over de afgestudeerden. De alumni geven aan dat zij met name op het beeldend vlak goed zijn voorbereid maar dat er ten aanzien van het didactische vlak wel leemtes zijn.

De commissie constateert dat de afstudeerscripties een wisselend beeld te zien geven, maar over het algemeen voldoende zijn. Wat in de gesprekken met de alumni opvalt is de kritische en zelfstandige houding. Deze houding maakt het studenten mogelijk de geconstateerde leemtes zelfstandig in te vullen. In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding aan dat alumni van oordeel zijn dat zij het merendeel van de gevraagde vaardigheden (Kunstenmonitor) niet tijdens de opleiding verworven

hebben. De commissie vindt de constatering dat dit ook voor studenten van andere opleidingen geldt een onvoldoende argument om, zoals de opleiding doet, te constateren dat “de verkregen informatie niet van die aard is dat er qua opleidingsconcept andere wegen ingeslagen moet worden”. De commissie beveelt aan deze uitspraken van de studenten serieus te bezien op eventuele consequenties voor het curriculum.

Samenvattend concludeert de commissie dat de eindkwalificaties van de studenten toch voldoende zijn omdat dat de studenten door de verworven attitude in staat zijn de geconstateerde leemtes op te vullen, het werkveld tevreden is en de afstudeerscripties over het algemeen een voldoende niveau vertonen.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding heeft nog geen systeem om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties te meten. Ze doet dat op dit moment via contacten met onder andere alumni, gastdocenten (ook oud-studenten), en mensen uit het beroepsveld (Raad van Advies, stagebegeleiders, gecommitteerden). Incidenteel worden onderzoeken onder werkveld en afgestudeerden gehouden.

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat het eindexamenwerk praktisch wordt bewaakt door externe deskundigen. Zij beoordelen deze werken voor het overgrote deel als voldoende tot goed.

Studenten komen redelijk aan de slag: anderhalf jaar na het afstuderen heeft 100% van de studenten betaald werk waarvan echter slechts 57% op het eigen vakgebied. De commissie vindt dat de resultaten van de hier boven genoemde contacten nog te weinig concreet zijn. De commissie heeft de indruk dat er veel wordt onderzocht, maar dat de verwerking van de resultaten beter kan. De opleiding geeft aan dat het bestaande instrumentarium op dit moment voldoet, maar heeft wel als actiepoint om in de activiteiten meer structuur te brengen.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten. Er moet echter meer aandacht worden besteed aan het door middel van werkvormen en studieactiviteiten integreren van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding.*

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding uitgebreid haar visie op leren en de uitwerking daarvan. Uitgangspunten zijn dat de student gedurende de studie geleidelijk meer verantwoordelijkheden krijgt voor het eigen leerproces en dat de gegeven opdrachten steeds minder een vaste structuur krijgen en steeds hogere eisen stellen aan de student.

De uit deze visie voortvloeiende werkvormen en studieactiviteiten zijn over het algemeen adequaat. Opvallend is de uitsplitsing in het zelfevaluatie-rapport in leren van theorie, leren van praktische vaardigheden en leren in de beroepspraktijk. De opleiding geeft aan dat vooral de samenhang tussen de theorie en de praktijk een groot spanningsveld blijft. De commissie is van mening dat dit mede wordt veroorzaakt door het denken in "praktijk" en "theorie" van de opleiding. Er wordt te weinig gedacht in termen van het beroep. Zoals eerder aangeduid, is de commissie van mening dat alle aangeboden stof in dienst moet staan en direct gerelateerd moet worden aan het beroep van docent in de beeldende vakken. De integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding wordt door de werkvormen en studieactiviteiten nog te weinig bevorderd.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie is positief over de wijze van toetsen. De toetsing correspondeert voldoende met het betreffende programma-onderdeel. Er is voldoende inhoudelijke feedback over de behaalde toetsresultaten en de criteria zijn over het algemeen helder en voldoende bekend bij docenten en studenten. Studenten geven aan de toetsing als eerlijk te ervaren. De herkansingen kunnen worden gedaan op een individueel te bepalen tijdstip. Als kritiekpunt wordt er door de hoofdfase studenten gesignaleerd dat de geschiktheid voor het docentschap onvoldoende wordt getoetst. Het toetsuitgangspunt ligt toch met name bij BKV. Hier ligt een verbeterpunt voor de opleiding.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **onvoldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat zij bij de toelating bekijkt of de aspirant-student over genoeg beeldende creatieve aanleg beschikt. Deze beeldende creatieve aanleg wordt niet nader gedefinieerd. Tevens wordt de student in de gelegenheid gesteld de keuze voor de docenten-

opleiding te motiveren. In gesprek met de commissie geven studenten aan onbekend te zijn, en te zijn gebleven, met de toelatingscriteria. Opvallend is dat er voor de toelating tot de basisopleiding wel (zij het summier) criteria worden benoemd. Positief zijn de studenten over het feit dat dezelfde dag reeds de uitslag bekend wordt gemaakt. De studenten van de voltijdopleiding maken verder melding van het feit tijdens de toelating slechts door één docent te zijn beoordeeld. Deze docent is volgens de gesprekspartners van de commissie een BKV docent. De commissie vindt dit te beperkt, niet alleen in aantal maar ook in de focus op het beeldende werk in de aanname. De commissie concludeert dat de toelating niet berust op een duidelijke en beargumenteerde visie ten aanzien van de kwalificaties voor het docentenberoep waarover de student moet beschikken. De regelingen en procedures zijn wel duidelijk. Het zelfevaluatie-rapport vermeldt geen maatregelen voor het opheffen of verbeteren van aangetroffen deficiënties en/of studieproblemen. De commissie vindt dit onvoldoende. Alhoewel de opleiding zich in een grote stad bevindt heeft zij geen speciaal beleid gericht op de werving van allochtone studenten.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport geen expliciet inhoudelijk beargumenteerde criteria te hebben die in het eerste jaar moeten aangeven dat de student geschikt is voor het beroep en de verdere studie. Bij de overgang naar het tweede jaar let de opleiding op de resultaten die de student bij de praktijk- en de theorievakken behaald heeft en de meer algemene competenties als werkhouding, het vermogen tot samenwerken enzovoort. De opleiding beschouwt die toetsingscriteria als belangrijke indicatoren voor hun ontwikkelingsmogelijkheden voor het vak en het beroep. Per jaar zijn er twee belangrijke evaluaties waarin het totaal van het werk wordt bekeken (de beoordeling per vak heeft dan al plaats gevonden). In augustus zijn er herkansingen. De student krijgt een bindend studieadvies als hij in september nog geen 32 studiepunten heeft gehaald, of als hij het kernprogramma vakontwerpen c.q. vakoriëntatie van zijn (beoogde) studierichting niet voldoende heeft afgesloten (voor KMT geldt een norm van 34 studiepunten en is er een aparte beoordeling aan het eind van het eerste jaar door de examencommissie). De hierboven vermelde regelingen staan vermeld in de studiegids.

Het zelfevaluatie-rapport geeft aan dat in 1999 8% van de studenten vormgeving een bindend studieadvies kreeg, en 0% van studenten autonoom en docentenopleiding. De commissie concludeert hieruit dat de opleiding het instrument van het bindend studieadvies weinig benut. Daardoor kunnen studenten lang op de opleiding blijven hangen. De commissie vindt dit geen goede zaak gezien het rendement van de opleiding. De wijze waarop de opleiding omgaat met het negatief bindend studieadvies, geeft de commissie geen vertrouwen in de uitvoering van de selectie en verwijzing.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten*

De studielast van de afzonderlijke onderdelen staat per afstudeerrichting duidelijk vermeld in de studiebelastingtabellen (opgenomen in de studieprogrammaboeken). Deze tabellen tonen aan dat de ingeschatte studielast evenwichtig over de semesters is verdeeld. De commissie kan niet controleren of de opgegeven studielast ook realistisch is, omdat de normen niet in documenten zijn geëxpliciteerd en niet inhoudelijk zijn beargumenteerd. De commissie heeft tijdens de gesprekken met studenten en docenten echter geen klachten over een te hoge of een te lage studielast gehoord. Waar dit ter sprake kwam, werd eerder gerept over een te lage studielast en het door docenten toelaten van een gemakzuchtige of ongedisciplineerde houding. Studenten toonden wat dit betreft uiteenlopende meningen en de commissie kan dan ook geen eenduidige conclusie voor de hele opleiding trekken. De opleiding houdt –naast andere vormen van evaluatie- twee maal per jaar enquêtes waarin ook de studielast wordt bevraagd. Hieruit komt – volgens het zelfevaluatie-rapport – niet naar voren dat de studielast bijstelling behoeft. De commissie concludeert hieruit dat de studievoortgang voor zover het de studielast aangaat voldoende is gewaarborgd. De opleiding werkt aan de opzet van een ‘annual program evaluationform’, een jaarverslag per opleiding/afstudeerrichting om zodoende een integraal beeld te krijgen van de studeerbaarheid per afdeling.

Een opvatting over de spreiding van toetsen heeft de commissie niet aangetroffen. De toetsen vinden ‘gewoon’ aan het eind van een semester plaats en staan vermeld in de studieprogramma-boeken. Studenten hebben getuige hun opmerkingen tijdens de visitatie geen problemen met deze concentratie van toetsmomenten. De studenten van de docentenopleiding kunnen daarnaast op individuele basis een herkansingsafpraak maken (zie paragraaf 4.1).

Standaardtermijn voor een herkansing is drie maanden. De commissie heeft hierover geen klachten gehoord, wel over het feit dat de toetsen voor kunstgeschiedenis te licht zouden zijn. De commissie beveelt aan dit te onderzoeken.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie. De studiebegeleiding op de docentenopleiding moet worden verbeterd.*

De opleiding heeft een vrij uitgebreid systeem van studiebegeleiding dat voor BKV goed functioneert. Onderdelen van het systeem zijn het overleg tussen studentenraad (verzameling van groepsvertegenwoordigers)³ en studieleiding, de groepsmentor, bij de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving de werkplaatsonderwijsmentor en bij de Faculteit Kunst, Media & Technologie de tutor. Docenten hebben ook een signalerende taak met betrekking tot problemen en kunnen tijd toegewezen krijgen voor specifieke studentbegeleiding. De commissie heeft geen verwijzing gevonden naar documenten waarin is beschreven hoe de taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn gedefinieerd en hoeveel tijd men hiervoor heeft.

3 In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat wordt onderzocht of de studentenraad in elke afstudeerrichting ook operationeel is.

Studenten BKV spraken zich tijdens de visitatie positief uit over de studiebegeleiding. Studenten van de docentenopleiding zijn minder positief. Sommigen wisten niet van het bestaan van de mentor en waren niet op de hoogte van de mentortaken. Andere studenten geven aan dat er alleen mentorgesprekken worden gevoerd indien zij zelf aan de bel trekken. Hier ligt een verbeterpunt voor de opleiding.

De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport aan dat het systeem met name in de lagere leerjaren goed werkt. In de hogere leerjaren komt het nog wel eens voor dat studenten 'onzichtbaar' worden. De opleiding heeft met extra begeleiding maatregelen genomen om de studenten zoveel mogelijk weer bij de studie te betrekken. De commissie heeft hiervoor waardering. De opleiding heeft een voor studiebegeleiders en decanen toegankelijk systeem van studievoortgangregistratie. Het OOPS is als studieregistratiesysteem nog in ontwikkeling en biedt goede mogelijkheden. Studenten krijgen na elk semester een overzicht van hun studieresultaten. De commissie vindt dit voldoende.

De commissie concludeert uit het bovenstaande dat de studiebegeleiding voor BKV voldoende is. Het pleit voor de opleiding dat ze in het kader van de herstructurering de studiebegeleiding nog nader onder de loep wil (gaan) nemen. De studiebegeleiding op de docentenafdeling kan worden verbeterd.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **onvoldoende efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).***

BKV

Studenten Autonome kunst volgen geen stage. Er is de cursus 'zakelijke beroepspraktijk' en de module Gemengd Bedrijf (zie 2.2. voor de wijze waarop deze beoordeeld worden). Verder kan de student deelnemen aan projecten met opdrachtgevers van binnen en buiten de opleiding (zie ook 2.2). Deelname aan deze projecten is structureel in het programma ingebed (er is 18% van de ruimte voor projecten en keuzevakken). De commissie vindt dit op zich een goede zaak, maar kan zoals vermeld in 2.2 de effectiviteit van dit onderdeel niet beoordelen.

Studenten kunnen als ze dat willen ook stage lopen bij een galerie. De commissie concludeert hieruit dat de opleiding op zich voldoende mogelijkheden tot confrontatie met de beroepspraktijk aanbiedt, het is aan de student daarvan optimaal te profiteren. Studenten vormgeving lopen in het derde of vierde studiejaar een stage van drie maanden. Studenten zoeken zelf een stageadres of krijgen via de opleiding een adres. De commissie heeft niet kunnen achterhalen in hoeverre de kwaliteit van de door de studenten aangedragen adressen echt wordt beoordeeld: de commissie heeft de indruk van niet.

De commissie vindt dat de opleiding dit moet controleren. De verdere procedure – zoals startgesprekken met de stagebegeleider op de opleiding – staat beschreven in de studieprogramma's. Er is een handleiding om het verslag te schrijven. Uit documenten komt niet precies naar voren hoe studenten

door de stagebegeleider op de stage worden voorbereid en begeleid in het formuleren van leerdoelen. Gemiddeld genomen toonden studenten zich tijdens de visitatie echter tevreden over de voorbereiding. De commissie concludeert hieruit dat de uitvoering in orde is. De doelen van de stage – zoals vermeld in de studiegids – zijn soms nogal mager en erg globaal (bijvoorbeeld “de stage moet naar tevredenheid van de stagebegeleiders zijn verlopen”). De stageverslagen die de commissie heeft ingezien waren weinig gestructureerd en – uitzonderingen daargelaten – van onvoldoende kwaliteit. Sommigen toonden originaliteit in aanpak. Vaak bevatte een stageverslag een chronologische opsomming van wat er gedaan was, zonder reflectie op vooraf gestelde doelen, gerealiseerde doelen, sterke en zwakke punten tijdens de stage enzovoort. Ook studenten gaven aan dat de stageverslagen ‘niet echt serieus worden genomen.’ De handleiding zou in de praktijk niet functioneren. De commissie beveelt aan om aan deze punten nadrukkelijk aandacht te besteden.

De commissie heeft van sommige studenten kritiek op de begeleiding van de stage gehoord. Een duidelijke conclusie kan de commissie niet trekken, daarvoor waren geluiden te wisselend (wisselend bij afgestudeerden, wisselend bij vormgeving – studenten KMT en theater waren uitgesproken positief over de begeleiding van de stage). De kritiek richtte zich met name op de stagebegeleider. Formeel heeft iedere opleiding een stagebegeleider, deze laat zich niet bij alle opleidingen tijdens de stage zien. Als reden wordt door de studenten overbelasting van de betreffende functionaris genoemd. De tijdens de visitatie aanwezige stagebegeleiders gaven aan dat er praktisch nooit contact is met de opleiding, ook niet in geval van twijfel. Er worden ter beoordeling ‘wat regels ingevuld’. Er is geen contact over het verslag. De commissie vindt dat de opleiding dit (ook voor het imago van de opleiding richting stage-instellingen) moet verbeteren. Studenten kunnen ook een stage in het buitenland lopen. De commissie heeft geen informatie gezien over de wijze waarop deze stages worden begeleid.

Docentenopleiding

De commissie is van mening dat de opleiding te weinig doet aan de voorbereiding van de stages. Studenten geven aan bijvoorbeeld niet in staat te zijn tot het schrijven van een les en geen instrumenten te hebben aangereikt gekregen over hoe de omgang met pubers het best gestructureerd kan worden. De stagebegeleiding wordt voornamelijk gedaan door de stagebegeleider van het stageverlenende instituut. De studenten geven verder aan dat er te weinig mogelijkheden zijn voor het kiezen van verschillende schooltypen en dat slechts twee stages daarvoor sowieso te weinig zijn. Het werkveld geeft aan graag betrokken te worden bij de beoordeling van de stagiaire maar dat dit niet gebeurt. Er wordt over de stagiaire uitsluitend gerapporteerd in de vorm van voldaan/niet voldaan. De stagiaire krijgt wel veel feedback van de stagebegeleider maar van een gestructureerd overleg tussen stagebegeleider en opleiding komt het slechts zelden.

BKV en docentenopleiding

De commissie heeft geconcludeerd dat de kwaliteit van het stagebeleid wisselend per afstudeerrichting is. Bij sommige afdelingen behoeft de begeleiding en de onderwijskundige onderbouwing verbetering. Het gaat dan om expliciete criteria waaraan de stageplaatsen of andere confrontaties met de beroepspraktijk moeten voldoen en de criteria waarop de student wordt beoordeeld. De studenten geven aan dat ze wel voldoende in de stage leren. De commissie concludeert hieruit – onder voorbehoud

gezien de wisselende kwaliteit per afstudeerrichting - dat de stages op zich effectief zijn, maar organisatie en begeleiding –over het geheel genomen- onvoldoende.

De commissie beveelt de opleiding aan de stages (en andere confrontaties met de beroepspraktijk) uitdrukkelijk mee te nemen bij de herstructurering. Met name het onderwijskundig kader (doelstellingen van de stage, formuleren van doelstellingen door studenten, kwaliteit van het stageverslag, wijze van beoordeling) behoeft volgens de commissie verbetering.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*Op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn tot nu toe **onvoldoende** effectief geweest in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie heeft met betrekking tot het rendement, studieduur en uitval geen specifiek eigen beleid van de opleiding aangetroffen. In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding praktisch alleen cijfers. Deze hebben betrekking op studenten die vanaf de propedeuse instroomden (de uitval in de propedeuse is hierin dus niet meegenomen): na vier jaar heeft 25% van de studenten autonoom het diploma, tussen de 10 en de 20% van productontwerp, 25% van ruimtelijk ontwerp en 25% van visuele communicatie. Na vijf jaar is dit opgelopen tot 40% van de studenten autonoom, 40% van productontwerp, 40% van ruimtelijk ontwerp en bijna 50% van visuele communicatie. Het rendement van de docentenopleiding is na vier jaar ongeveer 35%. Na zes jaar heeft bijna de helft van de instroom autonoom het diploma, voor productontwerp iets meer dan 40%, 55% van ruimtelijk ontwerp en ongeveer 50% van visuele communicatie en de docentenopleiding. Het totaalrendement ligt dus iets onder de 50% voor de totale opleiding na 6 jaar gerekend vanaf het begin van het tweede jaar. In het zelfevaluatierapport zegt de opleiding 'dat het rendement van 50% na vijf jaar dicht in de buurt van het HBO gemiddelde ligt.' Ondanks de laatste toevoeging vindt de commissie het rendement zeer mager. Ook de gemiddelde verblijfsduur is met 5,3 jaar (5 jaar voor de docentenopleiding) ruim langer dan de bekostigingsnorm van 4,5 jaar. Ook de uitval in de hoofdfase (15 tot 20% van het totaal) is naar de mening van de commissie te groot. Het versterkt de opmerking van de commissie (zie paragraaf 6.1) dat de propedeuse onvoldoende selecterend is.

De commissie maakt uit het zelfevaluatierapport op dat er – afgezien van de WOM-mentoren die de studievoortgang moeten bevorderen - tot nu toe geen maatregelen genomen zijn om het rendement te verbeteren. Ook in de verbeterpunten wordt geen beleid aangekondigd. Op grond van het bovenstaande vindt de commissie dat de vraag 'zijn de op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen voldoende effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement' met onvoldoende moet worden beantwoord.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld. De contacten met het werkveld voor de docentenopleiding zijn nog **onvoldoende**.*

De opleiding onderhoudt op verschillende manieren (vele) contacten met het relevante werkveld. Zo heeft het merendeel van de docenten actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk van de beeldende kunst, worden er contacten met beroepsorganisaties en verenigingen onderhouden, worden oud-studenten uitgenodigd voor gastdocentschappen, zijn er projecten/samenwerkingsverbanden met instellingen waardoor studenten kennis kunnen maken met, met name de beeldende beroepspraktijk, zijn er contacten met academies binnen Europa, student/docentuitwisselingen, internationale projecten, enzovoort. De samenwerking met regionale culturele instellingen komt volgens de commissie niet duidelijk over het voetlicht, ook valt op dat er met name contacten in het buitenland zijn. Opvallend is dat er voor de docentenopleiding in het zelfevaluatie-rapport uitsluitend contacten worden beschreven op het beeldende terrein. Er zijn geen docenten werkzaam in het voortgezet onderwijs. De oriëntatie van de docenten binnen de docentenopleiding richt zich vooral op het beeldend deel van de opleiding en veel minder op de docentkant van de opleiding. Deze constatering ligt in het verlengde van de opmerkingen die de commissie heeft gemaakt over de zware nadruk van het programma op het beeldend onderwijs en de onderbelichting van de docent-component van het onderwijs.

Contacten zijn er dus genoeg, maar de commissie kan niet vaststellen dat er systematisch gebruik gemaakt wordt van (de feedback van) deze contacten voor de beleidsontwikkeling en voor de verbetering van het onderwijs. Ook stageverlenende instanties zijn – zo bleek tijdens de visitatie – nog niet gestructureerd betrokken bij (de ontwikkeling van) van het beleid gericht op confrontaties met de beroepspraktijk. Wel wordt er gewerkt aan Raden van Advies, dat zijn vertegenwoordigers uit het werkveld die zich buigen over bijvoorbeeld de stages of de wijze van selecteren van studenten. Bij de faculteit Theater is een Raad van Advies, in 2001 is zo'n raad geïnstalleerd bij BKV en bij KMT is de Raad van Advies in voorbereiding. De docentenopleiding heeft geen eigen Raad van Advies. Een lid van de Raad van Advies van de BKV opleiding heeft de docentenopleiding als aandachtsgebied. De commissie is van mening dat de docentenopleiding een zelfstandige opleiding dient te zijn en niet een afgeleide van de BKV opleiding. Een eigen Raad van Advies vloeit hieruit logisch voort. De commissie dringt er op aan deze raden, ook voor de docentenopleiding, meermalen per jaar bijeen te laten komen en de bijeenkomsten een plaats te geven in evaluatiecycli dan wel te betrekken op momenten dat programma's worden gewijzigd.

Samenvattend concludeert de commissie dus dat er veel contacten zijn, maar dat deze niet zichtbaar zijn ingebed in het beleid en de feedback van de contacten op de opleiding niet duidelijk is.

De commissie beveelt aan dit te verbeteren. Bovendien is er meer aandacht nodig voor de externe contacten die de docentenopleiding betreffen.

8.2 Wetenschappelijke oriëntatie

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport voorbeelden van eigen onderzoek en contacten met universiteiten in binnen- en buitenland. De opleiding doet veel onderzoek. Dat heeft verband met de ambitie van de hogeschool om door te groeien naar een kunstuniversiteit (in samenwerking met de Universiteit Utrecht). De hogeschool heeft een eigen Centrum voor Onderzoek, heeft recent lectoren aangesteld en het streven is dat op termijn 20% van de BA-studenten naar de MA-programma's kan doorstromen. Er worden voor de faculteit Beeldende Kunst lectoraten voorbereid op het gebied van reflectieve beeldende vorming, interieur architectuur en visuele communicatie.

De in het zelfevaluatie-rapport genoemde onderzoeksprojecten voor de faculteiten BKV, Theater en KMT zijn interessant. Ze hebben deels een toegepast, deels een wetenschappelijk karakter. Sommige vervullen zoals het zelfevaluatie-rapport formuleert 'een brugfunctie tussen kunstpraktijk en academisch onderzoek'. De commissie heeft veel waardering voor het beleid van de hogeschool in deze. De docentenopleiding is voornemens een lectoraat Kunsteducatie in te richten, maar de commissie heeft op het moment van visitatie geen onderzoeksprojecten kunnen waarnemen. De uitwerking van de wetenschappelijke oriëntatie op afdelingsniveau (dus in het curriculum) wordt nog niet voldoende duidelijk. De opleiding zegt dat 'om de doorstroom van de bachelors- naar de mastersopleidingen te stroomlijnen het zelfstandig onderzoek en de reflectie daarop structureel in de curricula van de bachelorsopleidingen moeten zijn ingebed'. Een aantal opleidingen zou hun curriculum op dit punt al hebben aangepast. De commissie heeft hierover niet voldoende helderheid gekregen.

Het is de commissie niet duidelijk wat de contacten met wetenschappelijke instellingen (afgezien van een enkel project) opleveren en hoe de opleiding zich op de hoogte stelt van relevant onderzoek (artistiek onderzoek, onderzoek naar overdrachtstechnieken, onderwijsonderzoek). Op grond van het bovenstaande –dus het feit dat de doorwerking van de wetenschappelijke oriëntatie in het curriculum nog niet voldoende uit de verf komt– komt de commissie tot het oordeel onvoldoende.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De BKV opleiding is verdeeld over drie faculteiten. Het onderwijs op de docentenopleiding wordt daarnaast voor een deel verzorgd door de School voor Kunsteducatie. Op het moment van de visitatie 'hingen' er nog afstudeerrichtingen onder de faculteiten, in de nieuwe situatie zijn/worden deze binnen de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving verdeeld over the Utrecht School of Fine

Arts, the Utrecht School of Product Design, the Utrecht School of Spatial Design, the Utrecht School of Visual Communication, the Utrecht School of Visual Art en Education en de School voor Kunsteducatie. De postpropedeutische fase van de afstudeerrichting Theatervormgeving is ondergebracht in de Utrecht School of Theatre and Design en de afstudeerrichtingen Audiovisuele media en Beeld- en mediatechnologie zijn ondergebracht in de Utrecht School of Media and Technology.

Het hoofd van een School is altijd vertegenwoordigd in het faculteitsbestuur. De wijze waarop docenten zijn georganiseerd verschilt. Bij BKV (inclusief docentenopleiding) opereren docenten in vakgroepen, soms gelieerd aan de afdeling, soms afdelingsoverstijgend. Bij Theater is er een kernteam docenten en bij KMT wordt er gewerkt in onderwijsteams die het onderwijs in de verschillende teams verzorgen.

Faculteiten hebben een veelheid aan ondersteunende bureaus, onder andere op het gebied van onderwijs, beheer en studentenprojecten.

Het feit dat de opleiding is verdeeld over meerdere faculteiten heeft tot gevolg dat er binnen de profielen op sommige punten soms een ander beleid wordt gevoerd. Elke faculteit heeft – samenhangend met opleidingen en beroepssectoren – immers zijn eigen prioriteiten, onderwijsvisie enzovoort.

In termen van structuur is er sprake van een lijnorganisatie: Faculteit-School-Hoofd-vakgroep/team. Het hoofd van een 'School' is vertegenwoordigd in het faculteitsbestuur. Deze constructie wordt –getuige de gesprekken tijdens de visitatie – gewaardeerd: de lijnen zijn kort. Maar van 'een door de visie op onderwijs' gewenste inrichting en structuur kan niet gesproken worden. De breedte van het opleidingsaanbod heeft de structuur bepaald.

Een uitzondering hierop vormen – op microniveau – de onderwijsteams binnen de faculteit KMT die per onderwijsblok zijn samengesteld.

De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement, van geledingen binnen de organisatie en van individuele docenten zijn omschreven. Er is een reglement Interne Organisatie BKV, er zijn jaartaakgesprekken. Er is een groot aantal overlegcircuits.

Er zijn voldoende inspraakmogelijkheden voor docenten en studenten. De Opleidingscommissie (OC) heeft blijkens het zelfevaluatierapport een belangrijke taak. Echter, de leden voelen zich getuige hun opmerkingen tijdens de visitatie gedwarsboemd door de bureaucratie. Reacties op adviezen laten lang op zich wachten, soms is het behandelingstraject zo lang dat het voor een bepaalde kwestie inmiddels 'te laat' is. De commissie vindt dit demotiverend voor de inzet van de leden (die toch al moeilijk te vinden zijn).

De opleiding kent meerdere OC's en Faculteit Medezeggenschapsraden (FMR). Minstens tweemaal per jaar zijn er plenaire bijeenkomsten voor docenten waarin het onderwijsbeleid wordt besproken. De commissie spreekt over inrichting en organisatie van de opleiding het oordeel 'voldoende' uit, maar is van mening dat de opleidingsorganisatie steeds complexer wordt. De uitvoering van beleid wordt door de ingewikkelde structuur belemmerd. De commissie adviseert dringend te waken voor bureaucratie.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat er niet één opleidingscultuur beeldende kunst en vormgeving is. Dat lijkt de commissie –gezien de omvang en de heterogeniteit van de profielen – inderdaad onmogelijk. Wel heeft de commissie kunnen constateren dat er de afgelopen jaren hard is gewerkt om het ‘beroepsgericht onderwijzen en studeren’ gestalte te geven. De curricula (uitgezonderd de docentenopleiding) zijn daarvan een belangrijk voorbeeld. De hogeschool/faculteit geeft belangrijke impulsen aan vernieuwing door middel van pilots, projecten enzovoort. Er is met name bij Autonome Beeldende Kunst voldoende ruimte voor intercollegiale feedback, en de commissie heeft de indruk dat docenten en studenten serieus genomen worden. De commissie heeft geconstateerd dat de studenten redelijk tevreden zijn met de cultuur.

Ook docenten zijn in het algemeen tevreden over de cultuur, maar gaven tijdens de visitatie niettemin verschillende signalen. Enerzijds vernam de commissie dat ‘docenten steeds meer van hun eiland afkomen’, dat er ‘een dynamische, energieke werksfeer hangt’ en ‘dat er nog meer mogelijk zou moeten zijn’, anderzijds werd gesproken over ‘verzakelijking’ en een ‘logge en bureaucratische organisatie’. Meerdere docenten gaven –desgevraagd – aan dat hun ambitie (dan ook) op afdelingsniveau ligt, en niet op faculteitsniveau. Autonome Beeldende Kunst lijkt in deze op zichzelf te staan. De integratie van deze afdeling met de andere verloopt nog niet optimaal. De commissie vindt dat jammer, tijdens de visitatie werd meermalen gesteld ‘dat vormgevers veel aan de inbreng van autonoom kunnen hebben’.

Bij de docentenopleiding wordt er in het zelfevaluatie-rapport op aangedrongen meer onderling overleg in te voeren. De commissie is van mening dat, gezien de door haar en door de opleiding gewenste grotere focus op het docentschap binnen het curriculum, er inderdaad tijd en aandacht zal moeten zijn voor teambuilding en verdere inhoudelijke afstemming. De commissie vindt dat de heterogeniteit en de omvang van de school de sfeer wat afstandelijk maakt. De commissie beveelt dan ook aan minder te investeren in het structureren van de organisatie en meer in de ‘menselijke aspecten’ ervan.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit. De functioneringsgesprekken dienen echter zo spoedig mogelijk integraal te worden ingevoerd.*

Het personeelsbeleid van de opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving is – door de spreiding van de opleiding over meerdere faculteiten – niet volledig uniform. De kaders van beleid zijn aangegeven in het personeelsplan van de hogeschool. Het tempo waarin aan de verschillende instrumenten op de faculteiten worden geïmplementeerd verschilt echter.

Zo worden er nog niet op alle faculteiten functioneringsgesprekken gehouden. Bij de Faculteit Theater gebeurt dit wel: deze faculteit betreft bij functioneringsgesprekken ook de uitkomst van studentevaluaties. Op de twee andere faculteiten vinden – met name met het Onderwijsgevend Personeel – nog geen functioneringsgesprekken plaats. Gegevens uit studentevaluaties worden soms informeel ter sprake gebracht. Wel zijn er zogenaamde jaartaakgesprekken, in deze gesprekken komt niet alleen de jaartaak aan de orde, maar ook zaken als deskundigheidsbevordering. Medewerkers kunnen ook om een functioneringsgesprek vragen (bijvoorbeeld als ze wensen hebben op het gebied van mobiliteit). De commissie dringt erop aan zo spoedig mogelijk met iedereen functioneringsgesprekken te houden. Docenten van de docentenopleiding geven aan zeer dringend behoefte te hebben aan meer coaching. Binnen deze afdeling is er geen teamgevoel (het is ieder voor zich). De commissie hoopt en verwacht dat met de komst van de nieuwe directeur het personeelsbeleid zal verbeteren.

Ook op het gebied van personeelsplanning is nog niet iedere faculteit even ver. De faculteit BKV vervult wat dat betreft een voorbeeldfunctie: deze faculteit beschikt over een model waarmee de kwalitatieve behoefte aan personeel kan worden geprognosticeerd. Taak- en functiedifferentiatie is al enige tijd hogeschoolbreed ingevoerd. Waar het gaat om de vereiste kwalificaties die (nieuw) personeel moet hebben, beschikken alle faculteiten over een duidelijke visie. In geval van vacatures kan men terugvallen op procedures die op hogeschoolniveau zijn ontwikkeld.

Met betrekking tot deskundigheidsbevordering heeft de commissie op de faculteiten praktisch hetzelfde beleid aangetroffen: de voor deskundigheidsbevordering toegemeten tijd bedraagt 10% van de betrekkingssomvang of iets hoger (14%). Het is de commissie opgevallen dat de deskundigheidsbevordering nog niet duidelijk gekoppeld is aan het (voorgenomen) onderwijsbeleid. Docenten kunnen zelf een aanvraag voor onderzoek dan wel deskundigheidsbevordering doen; soms wordt vanuit de faculteit bepaalde deskundigheidsbevordering aangeboden (zoals didactische bijscholing voor docenten bij de Faculteit Kunst, Media & Technologie). Een gedegen scholingsplan heeft de commissie tijdens de visitatie nog niet aangetroffen. Dit is jammer gezien de behoefte van bijvoorbeeld de docenten van de docentenopleiding aan stages in het voortgezet onderwijs. De opleiding is van plan de deskundigheidsbevordering duidelijk(er) in het licht te stellen van de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden (ook in het kader van het lectorenplan) en van het ontwikkelen van specifieke vaardigheden op het gebied van onderwijs geven/managen. De commissie juicht dit toe. Studenten zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit van docenten, al signaleren ze verschillen qua didactische kwaliteiten en inzet. Wel zouden ze graag meer jonge gastdocenten willen hebben. Ook ervaren sommige studenten dat oudere docenten tijdens projecten gemotiveerder les geven dan tijdens de reguliere lessen.

De commissie heeft tijdens de visitatie geconstateerd dat er hogeschoolbreed een goed raamwerk voor het personeelsbeleid is. Er is een HKU-personeelsplan, er is een sociaal jaarverslag, taken en functies alsmede de interne organisatie van de faculteiten zijn beschreven in de Reglementen Interne Organisatie. De commissie constateert dat “op papier” alles in orde is. Het is de commissie echter niet duidelijk in hoeverre dit alles echt bijdraagt aan de kwaliteit van het personeelsbeleid gezien de soms sombere opmerkingen van de docenten.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Over het algemeen zijn studenten en docenten tevreden over de faciliteiten. De opleiding heeft de laatste jaren een beleid gevoerd dat er op gericht was de ICT-faciliteiten te versterken. De voorzieningen op dit gebied zijn nu goed: studenten en docenten hebben voldoende toegang tot actuele informatie- en communicatiemiddelen. De 'traditionele' werkplaatsen die de commissie onder ogen heeft gehad steken daar wat karig bij af: ze zijn klein, rommelig en deels verouderd (de commissie heeft de locaties van Theatervormgeving en AV en KMT niet bezocht, maar duidelijke berichten gekregen dat de faciliteiten daar goed zijn). Het gebouw als zodanig komt slecht onderhouden over en weinig inspirerend.

De bibliotheek is relatief klein en slecht voorzien. De opleiding geeft desgevraagd aan dat er een verbinding is met de universiteitsbibliotheek (het Kunsthistorisch Instituut), maar de commissie vindt dat studenten ook in eigen huis zicht zouden moeten hebben op nieuwe belangrijke publicaties. Studenten Autonome Beeldende Kunst vinden het jammer dat hun ateliers zich buiten het gebouw bevinden, dat is niet bevorderlijk voor de integratie met de afdeling Vormgeving. De commissie kan zich dat voorstellen. Ook ervaren studenten Autonomo minder toegang tot de computerwerkplaatsen: deze zijn meestal bezet door studenten van Vormgeving.

Samenvattend concludeert de commissie dat aan een belangrijke eis van deze tijd: voldoende ICT-middelen - is voldaan. De overige faciliteiten zijn daardoor wat achterop geraakt. De commissie beveelt aan hier aandacht aan te besteden. Positief waardeert de commissie de avond- en (gedeeltelijke) weekendopening van de Faculteit BKV.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **voldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit. Het systeem levert echter nog te weinig informatie op ten behoeve van kwaliteitsverbetering en vernieuwingsacties.*

De Hogeschool voor de Kunsten beschikt over een goed kwaliteitszorgsysteem. Er is een Handboek Kwaliteitszorg. Taken en verantwoordelijkheden op het gebied van kwaliteitszorg zijn duidelijk beschreven. De aanpak kan per faculteit enigszins verschillen. De faculteit BKV heeft een aparte stuurgroep Kwaliteitszorg die onder meer de evaluatie- en verbeteracties nagaat. Op de faculteiten wordt geëxperimenteerd met scans op basis van het EFQM-model. Elk jaar wordt binnen de faculteit een aantal onderwerpen extra onder de loep genomen en gekeken waar verbetering mogelijk is.

Maar het systeem is nog niet volmaakt. Het zelfevaluatie-rapport geeft aan dat het in de uitvoering op sommige punten hapert, met name waar het gaat om het evalueren van de onderwijskwaliteit. Er worden diverse acties ondernomen, maar een en ander loopt nog niet naar tevredenheid. Studen-

tenenquêtes worden veelvuldig gehouden. In principe worden de resultaten teruggekoppeld naar de begeleiders, maar ook wordt geconstateerd dat de verwerking vaak te tijdrovend is, nog los van het feit dat het moeilijk is de enquêtes van studenten terug te krijgen. Binnen de opleiding is geen eenduidige opvatting over welk instrumentarium de voorkeur verdient. Per afstudeerrichting zijn er verschillen in aanpak van de kwaliteitszorg.

Het terugkoppelen van de resultaten naar studenten is nog niet naar tevredenheid geregeld. Studenten gaven tijdens de visitatie verder meermalen aan dat ze vaak niet weten waar ze naar toe moeten als ze klachten hebben over de opzet/invulling het curriculum. Ook met betrekking tot kwaliteitszorg dreigt het gevaar van bureaucratie. De commissie beveelt aan de kwaliteitszorg op de werkvloer beperkter op te zetten en de instrumenten toe te spitsen op het praktisch nut.

11.2 *Het zelfevaluatie-rapport*

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld*

De commissie heeft waardering voor het zelfevaluatie-rapport van de docentenopleiding. Het zelfevaluatie-rapport geeft per onderdeel eerst een beschrijving van de feitelijke situatie, opgesplitst per profiel of faculteit, daarna vindt een evaluatie plaats, gevolgd door een conclusie en duidelijke acties of beleid ter verbetering. Een sterkte/zwakte analyse wordt niet systematisch gegeven, maar in de verbeterpunten vindt men deze in feite terug. IJkpunten worden niet altijd behandeld. Het materiaal voor het zelfevaluatie-rapport is aangedragen door enkele docenten en de Opleidingscommissie. Het zelfevaluatie-rapport zoals het uiteindelijk is vastgesteld door het College van Bestuur is onder meer voorgelegd aan de faculteitsbesturen en inspraakorganen. De commissie heeft tijdens de gesprekken kunnen constateren dat er binnen de opleiding bij het management draagvlak is voor het zelfevaluatie-rapport, docenten herkenden zich niet altijd in de 'HKU-taal' en studenten geven aan onvoldoende betrokken te zijn bij het schrijven van het zelfevaluatie-rapport. Het rapport heeft de commissie op hoofdlijnen voldoende zicht gegeven op 'the state of the art' en was een goed uitgangspunt voor de visitatiebezoeken.

12 **Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen docentenopleiding**

In voorgaande paragrafen heeft de commissie een positief oordeel uitgesproken over het binnenschools curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, de toetsing, de studievoortgang, de studiebegeleiding, de organisatie, de cultuur, het personeelsbeleid, het kwaliteitszorgsysteem, de faciliteiten en het zelfevaluatie-rapport.

De commissie vindt de volgende onderdelen nog voor verbetering vatbaar; het beroepsbeeld, de eindtermen, buitenschools curriculum, de samenhang, de bewaking van de kwalificaties, de instroom, de selectie, stagebegeleiding, rendementen, contacten met werkveld en de wetenschappelijke oriëntatie. Opvallend is dat de meeste verbeterpunten zich bevinden in het eerste perspectief van het beoordelingskader (beroepsvoorbereiding en beroepskwalificatie). Op zich is dat niet verwonderlijk

want de commissie is van mening dat de opleiding een te sterke nadruk op het beeldende aspect van de opleiding legt en veel te weinig op het docentaspect. De focus is te sterk gericht op het kunstenaarschap en de opleiding tot docent lijkt zich in de marge van dit kunstenaarschap af te spelen. Met andere woorden de voorbereiding op het beroep van docent in de beeldende vakken is nog verre van optimaal.

De commissie staat niet alleen in deze analyse. Ook de opleiding geeft aan dat het onderwijs van de docentenopleiding geherstructureerd moet worden. Niet alleen om tegemoet te komen aan de ongedeeldheid van de nieuwe opleiding maar nadrukkelijk ook om de student beter gekwalificeerd aan het beroep te laten beginnen. Het aantrekken van een nieuw hoofd voor de docentenopleiding is een eerste stap op weg naar deze herstructurering. Het is noodzakelijk voor docenten zich gebonden te voelen aan de docentenopleiding. Dit geldt niet alleen voor de theori docenten maar met name ook voor de praktijkdocenten die in hun onderwijs steeds de relevantie van hun onderwijs ten aanzien van het docentschap moeten aangeven. De focus moet het beroep zijn en niet het vak.

De commissie beveelt de docentenopleiding aan:

- Actualiseer het beroepsbeeld en gebruik daarbij het rapport Kunstenaar van de Projectorganisatie Kunstvakonderwijs.
- In het verlengde van de eerste aanbeveling dient vervolgens het onderwijs dusdanig te worden ingevuld dat het beroepsbeeld ook werkelijk waargemaakt kan worden.
- De stages verdienen extra aandacht zowel in de kwantitatieve als in de kwalitatieve zin.
- ‘Teambuilding’ van de docenten van de docentenopleiding verdient extra aandacht.

13 Kengetallen Hogeschool voor de kunsten Utrecht.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Tekenen voltijd, instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel voltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	97	117	112	103	68	61	79	77
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom, havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	38	54	28	25	22	26	36	22
Totaal aantal geslaagden	23	15	17	42	22	6	12	X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	3,2	3,5	3,2	3,5	3,5	3,8	3,2	X
Aantal studiestakers	12	17	19	15	11	10	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,5	1,3	1,3	2,1	1,5	1,0	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar.	11%	4%	18%	12%	5%	15%	X	X
Diploma behaald na 3 jaar	37%	28%	32%	16%	9%	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	66%	52%	36%	36%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	68%	57%	43%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	68%	57%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	18%	20%	43%	24%	27%	27%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	29%	31%	57%	40%	41%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	32%	39%	57%	40%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	32%	41%	57%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	32%	41%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	32%	X	X	X	X	X	X	X

Handvaardigheid voltijd, instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	25	22	18	16	14	12	16	22
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom, havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	2	4	5	5	5	8	8	12
Totaal aantal geslaagden	8	8	3	7	7	1	2	X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,6	2,8	4,3	4,0	3,1	1,0	1,3	X
Aantal studiestakers	0	1	3	1	3	3	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	-	0,3	1,0	1,0	0,8	2,5	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar				20%				X
Diploma behaald na 2 jaar	50%			60%			X	X
Diploma behaald na 3 jaar	50%	25%	40%	60%		X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	50%	75%	40%	60%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	50%	75%	40%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	50%	75%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar		25%	60%	20%	60%	25%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar		25%	60%	20%	60%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar		25%	60%	20%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar		25%	60%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar		25%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	50%	X	X	X	X	X	X	X

Hogeschool Rotterdam, Rotterdam

Willem de Kooning Academie

Opleiding: Docent Beeldende Kunst en Vormgeving
Voorheen: Opleiding tot Leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste Graad in:
• Handvaardigheid
Visitatiedata: 13 en 14 maart 2002

Samenvatting

De commissie constateert dat de docentenopleiding op de goede weg is. Het curriculum wordt omgevormd van een 'kunstenaar' gericht curriculum naar een 'docent' gericht curriculum. Met name de buitenschoolse component is een goede uitwerking van deze verandering. Het door de opleiding gehanteerde beroepsbeeld is zeer helder en tevens toekomstgericht. Het is de commissie duidelijk geworden dat de opleiding voldoende visie en strategisch inzicht heeft om de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien. Want ook daar waar de commissie onderdelen nog onvoldoende vindt is er vaak wel een goede visie van de opleiding aanwezig maar is de uitvoering nog onder de maat. Ook de, met verve, aangepakte samensmelting met de tweedegraads opleiding geeft vertrouwen voor de toekomst.

Inleiding

De geclusterde eerste en tweedegraads lerarenopleiding is onderdeel van de Willem de Kooning Academie in Rotterdam. Naast deze docentenopleiding heeft de Academie een opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving en een tweetal voortgezette opleidingen: een voortgezette opleiding Interieurarchitectuur en een voortgezette opleiding Autonome Beeldende Kunst.

In 1999 is de Academie begonnen met de herstructurering van de toen bestaande studierichtingen. Deze herstructurering ging gepaard met verschuivingen in de onderwijsinhoud en aanpassingen in de onderwijsorganisatie. Dit herstructureringsproces zal in 2002 voltooid zijn. De Willem de Kooning Academie had in het studiejaar 1999/2000 in totaal 850 ingeschreven studenten voltijd, ruim 31 FTE aan docenten en een student/docent ratio van 24,7. Voor deeltijd zijn de cijfers: 428 ingeschreven studenten, ruim 5 fte aan docenten en een student/docent ratio van 25,9. De opleiding is gehuisvest in een voormalig bankgebouw in het centrum van Rotterdam. Het gebouw is geschikt gemaakt voor een onderwijsbestemming en uitgebreid.

De Willem de Kooning Academie maakt deel uit van de Hogeschool Rotterdam. Naast de sector kunst- onderwijs, die behalve de Willem de Kooning Academie ook de Academie van Bouwkunst omvat, biedt de hogeschool opleidingen in de sectoren Techniek, Gezondheidszorg, Welzijn en Arbeid, Economie en Lerarenopleidingen. De opleidingen zijn georganiseerd in 16 clusters. De Willem de Kooning Academie vormt binnen deze clusters het cluster Beeldende Kunst en Vormgeving.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **goed** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

De commissie complimenteert de opleiding met de heldere, expliciete en goed beargumenteerde visie op het beroep. In de visie van de opleiding gaan de lerarenopleidingen beeldende vakken uit van een toenemende vraag naar breed georiënteerde en inzetbare vakleerkrachten. Zowel de invoering van het CKV in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs (VO) als de basisvorming en het beroeps- en volwassenenonderwijs vragen uitdrukkelijk om docenten die vertrouwd zijn met diverse kunstdisciplines en in staat zijn om het vak(grenzen) te overstijgen, aldus de opleiding. De docent beeldende vakken is meer een generalist met een vakspecialisatie dan louter een vakspecialist.

De opleiding constateert dat dit, naast een grotere nadruk op theorie en reflectie in de kunstvakken, leidt tot veranderingen binnen de opleiding. Deze veranderingen worden ook ingegeven door de notie van zelfverantwoordelijk leren, de nadruk op vaardigheden, de tendens tot interdisciplinaire samenwerking, de toepassing van ICT, de grotere wisselwerking tussen binnen- en buitenschoolse kunsteducatie en de ontwikkeling in de kunsten zelf en in de jeugdcultuur.

Samen met de verandering van mono- naar interdisciplinair werken zal de docent beeldende vakken een rolverandering ondergaan van kennisoverdrager naar studentbegeleider om bij te dragen aan het zelfstandig leren in het VO. Binnen de nieuwe curricula zal naast vakverbreding bovendien ook ruime aandacht aan een ICT-rijke leeromgeving gegeven worden.

Niet alleen geeft bovenstaande visie er blijk van dat de opleiding zicht heeft op de relevante ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk, de visie wordt in het zelfevaluatie rapport dusdanig uitgewerkt dat ook de toekomst van de opleiding aan de hand van deze visie volledig kan worden uitgestippeld. En dat is, meent de commissie, ook nodig want de beschreven visie geeft nog niet volledig de werkelijke situatie weer. Zowel het werkveld, alumni, huidige studenten als docenten geven aan de visie te onderschrijven maar ook voor een groot deel te zien als een 'wenkend perspectief' dat in de toekomst waargemaakt moet worden.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De in de studiegids en het zelfevaluatie rapport geformuleerde eindtermen en algemene bekwaamheden geven voldoende inzicht in de specifieke kennis, vaardigheden en beroepshouding die de student moet verwerven. Ook de door de commissie gewenste kennis en vaardigheden, zoals het hebben van een eigen visie op de ontwikkeling van het vak, komen voldoende tot uiting. De doorvertaling naar het curriculum laat nog wat te wensen over. Er bestaat bijvoorbeeld nog geen matrix waarin duidelijk wordt welke eindterm waar wordt behaald. De formuleringen van de eindtermen en de algemene bekwaamheden zijn nog algemeen.

De opleiding geeft aan de door POKO opgestelde startkwalificaties te onderschrijven en mede op basis van deze kwalificaties eindtermen te zullen beschrijven in de vorm van door de student bij het afstuderen verworven competenties. De commissie ondersteunt dit voornemen.

2 Curriculum

Het propedeusejaar is gemeenschappelijk met de BKV-studenten. In het tweede semester richt de student zich deels op de gekozen afstudeerrichting. Het onderwijs is verdeeld in vijf blokken; Theorie, Kunstvakken, Beroepsvoorbereiding, Vaardigheden en Keuzevakken. Tijdens het tweede semester van de propedeuse loopt de student samen met studenten van de docentenopleidingen van andere kunststudies een oriënterende stage. De semesters worden afgesloten met een integrale beoordeling van het beeldend werk. In de hoofdfase loopt de student nog drie stages waarvan de laatste stage een "Leraar in Opleiding" stage (LiO-stage) is. In totaal worden er, aldus de stagegids, 38 studiepunten (1520 uur) aan de stages besteed. (Opleiding: klopt het dat de SBU van de derdejaarsstage is verhoogd naar 480 uur (zie handleiding voor mentoren)? Zijn er uren geminderd op de andere stages?)

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

In de studiegids zijn er voor de vijf afzonderlijke blokken (theorie, beroepsvoorbereiding, enz) leerdoelen geformuleerd. Deze leerdoelen geven de inhoud van het blok weer, zijn zeker zinvol met het oog op de beroepsuitoefening, maar nog niet beschreven in concrete gedragstermen. Zo geven de doelen onvoldoende helderheid over wat er van studenten wordt verwacht, maar geven ze ook onvoldoende houvast als uitgangspunten voor toetsing. De commissie adviseert de opleiding dan ook alsnog te komen tot het formuleren van leerdoelen in termen van waarneembaar gedrag. Tevens is van belang dat bijvoorbeeld door middel van een matrix deze leerdoelen worden gerelateerd aan de eindtermen, zodat geëxpliciteerd wordt hoe die eindtermen via de leerdoelen uiteindelijk een sturende werking voor het curriculum hebben.

Het door de commissie ingeziene studiemateriaal is niet altijd voldoende up-to-date. De mate van samenhang binnen het studiemateriaal, de structuur en de uitvoering van het studiemateriaal behoeven verbetering. De inhoud van het curriculum wordt door de commissie als voldoende beschouwd. Er is voldoende aandacht voor het omgaan met verschillende leerstijlen, CKV en ICT. Ook de verhouding tussen vakken die opleiden voor het leraarschap en vakken die opleiden voor het kunstenaarschap is een meer evenwichtige dan het vorige curriculum. De beroepsoriëntatie in de propedeuse beslaat, naast de snuffelstage van 1 studiepunt in het tweede semester, 4 studiepunten in totaal. De commissie vindt dit mager. Het gemeenschappelijk zijn van de propedeuse leidt er toe dat de nadruk toch nog bij de beeldende vakken ligt. Ook studenten leveren kritiek op de propedeuse in het rapport kwaliteitszorg propedeuse vastgesteld op 29 juni 2001. In dit rapport merken de studenten op dat de propedeuse een verzameling vakken is, waarbij zij zich afvragen of de docenten wel op de hoogte zijn van elkaars

programma. Bovendien merken de studenten in deze evaluatie op dat zij belangrijke informatie missen betreffende het beroep en de studie. De studiegids, waarnaar door docenten wordt verwezen, is onvoldoende toegankelijk. De beroepsoriëntatie in het eerste semester bestaat uit een introductie van onderwijskunde die door studenten als vaag wordt bestempeld. In het tweede semester wordt wel ingegaan op hoe je les moet geven, maar dit was helaas na de stage. De commissie concludeert hieruit dat de oriënterende functie van de propedeuse nog onvoldoende wordt ingevuld. De commissie vindt het positief dat er in alle vakken in de hoofdfase beroepsgericht wordt gewerkt. Ook in de beeldende vakken wordt op deze wijze het docentberoep centraal gesteld.

De commissie heeft de indruk dat het beroepsbeeld nog niet volledig kan worden waargemaakt met het vigerende curriculum. Het lijkt alsof het beroepsbeeld voor de troepen uitloopt en de curriculaire werkelijkheid daar achteraan komt hollen. Studenten geven in de bovengenoemde evaluatie aan dat zij een heldere en constante lijn in de lessen missen. Ook de zo ferm beleden omslag naar het docentschap (in plaats van kunstenaar/docenten) komt in ieder geval in het curriculum van de propedeuse nog niet volledig tot zijn recht. In de hoofdfase is dit veel beter, mede gezien het grote aandeel van de stages. Samenvattend beoordeelt de commissie het curriculum als voldoende. Het gemeenschappelijk zijn van de propedeuse en de oriënterende functie van de propedeuse, het studiemateriaal en de formulering van de leerdoelen zijn verbeterpunten.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **goed** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding biedt in totaal 4 stages aan. Er is in deze stages een duidelijke opbouw te onderscheiden. Via een snuffelstage waar de student alleen meeloopt en wat opdrachten uitvoert, de tweede stage waar de student voor het eerst zelf les geeft, de derde stage waar de student docentassistent is en kennis maakt met de totale breedte van het leraarsberoep, naar het LiO-schap in het vierdejaar. Tijdens dit traject neemt de mate van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de student toe en de mate van verantwoordelijkheid en begeleiding van de begeleider af. Aan het einde van het derde jaar wordt door middel van een assessment bepaald of de student LiO-bekwaam is.

De commissie is van oordeel dat de opleiding de opbouw en inhoud van de stages goed heeft vormgegeven. De stages zijn van een voldoende lengte zodat de student de mogelijkheid heeft de individuele doelen te halen en zich daadwerkelijk een beeld kan vormen van het beroep. Er is voldoende aandacht voor CKV en de verschillende rollen van de docent. Ook de opbouw in zelfstandigheid (eerst meelopen tot volledig verantwoordelijk zijn voor een bepaalde klas) is goed doordacht en uitgewerkt.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De opleiding geeft aan dat de stages het hart van de opleiding zijn. Daarbij wordt aangegeven dat de vakdidactiek de ruggengraat van het curriculum is. Deze beide uitgangspunten zijn niet strijdig met elkaar. De commissie heeft uit gesprekken kunnen constateren dat in alle lessen (dus ook in de beeldende vakken) aandacht wordt besteed aan het beroep (vakdidactiek). Op deze wijze kan de student zich tijdens de lessen reeds voorbereiden op het beroep. Bovendien wordt tijdens de lessen vakdidactiek gerichte aandacht besteed aan de voorbereiding en de ondersteuning van de stages. De aldus opgedane vaardigheden en kennis kunnen dan vervolgens worden ingezet in de stages die vrijwel gedurende de hele hoofdfase als een lint, naast de lessen op school, door het curriculum lopen. De commissie vindt dit een goede manier om de inhoudelijke samenhang binnen het curriculum vorm te geven.

Studenten geven aan geen hinderlijke overlappingsen of hiaten te ondervinden in het curriculum. Zij zijn tevreden over de opbouw en inhoud, maar zetten hier en daar hun vraagtekens bij de uitvoering. Zo blijft het aanbod van vakdidactiek en onderwijskunde voor verbetering vatbaar. Ook de directe koppeling tussen wat er in de lessen wordt aangeboden en in de stage kan worden gebruikt, behoeft nog verbetering. Er is voldoende aandacht voor CKV en ICT en de nieuwe media komen voldoende aan bod. Docenten geven aan geen overlap of hiaten te constateren. Samenvattend vindt de commissie dat de opleiding op de goede weg is, maar dat de uitwerking van beide uitgangspunten nog beter moet. Met name de uitvoering van het vak vakdidactiek en de koppeling tussen de lessen en de stage ligt nogal onder vuur van alumni en studenten.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Het werkveld geeft aan over het algemeen tevreden te zijn over de kwaliteit van de afgestudeerden. De studenten worden gekwalificeerd als enthousiast en toegerust met een goede bagage als het gaat om de 'grote stad'-problemen. Ook alumni geven aan zich over het algemeen voldoende voorbereid te vinden op het beroep. Daarbij geven enkele alumni aan dat het huidige curriculum (dat zij dus niet hebben gevolgd) hen nog beter lijkt, omdat dit een werkelijk docentgericht curriculum is. Alumni geven aan dat de begeleiding ten aanzien van de vakdidactiek en onderwijskunde te kort schoot. De begeleiding met betrekking tot de beeldende ontwikkeling was beter. Alumni geven ook aan dat er meer gastdocenten moeten worden ingezet en meer docenten die daadwerkelijke ervaring hebben in het onderwijsveld waarvoor wordt opgeleid.

De door de commissie bekeken afstudeerscripties geven een wisselend beeld te zien. Het taalgebruik is over het algemeen wollig. De persoonlijke visie, het vermogen relevante feiten te verzamelen en

een theoretisch kader te schetsen is over het algemeen voldoende. De kritische instelling kan nog beter worden neergezet. De commissie concludeert dat over het algemeen de kwalificaties van de afgestudeerden voldoende zijn.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding peilt op verschillende manieren de kwalificaties van de afgestudeerden. Er zijn contacten met alumni. Gesprekken met externe deskundigen (gecommitteerden, stageverleners enzovoort). Enquêtes die de Academie houdt bij stagebegeleiders en gecommitteerden (zie paragraaf 4.1) en de enquête van de Kunstenmonitor zijn ook belangrijke instrumenten voor de bewaking van de kwalificaties op de Academie. De Academie gebruikt de eindexamentoonstellingen om reacties van het werkveld te peilen. Er is een beroepenveldcommissie in oprichting die tweemaal per jaar geconsulteerd zal worden over de kwaliteit van de opleiding in relatie tot de zich ontwikkelende beroepspraktijk. De commissie waardeert deze onderzoeken, maar het is de commissie tegelijkertijd niet duidelijk wat er met de verwerking van de resultaten gebeurt. De commissie trekt hieruit de conclusie dat de bewaking van de kwalificaties zeker de aandacht van de opleiding heeft, maar dat de opleiding nog niet beschikt over een systeem dat alle gegevens bij elkaar brengt en dusdoende de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties meet. De commissie beveelt aan om meer structuur aan te brengen in de activiteiten die de academie nu onderneemt en hiervoor heldere procedures te ontwikkelen. Op dit moment beoordeelt de commissie de bewaking van de kwalificaties nog als onvoldoende.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding heeft een goed beargumenteerde visie op het onderwijs. In de huidige didactische uitgangspunten van de docentenopleiding nemen interactie en samenwerking de plaats in van de 'oude' op het individu gerichte didactiek uit de Bauhaus traditie. Het onderwijs is inmiddels veel meer competentiegericht. Men gaat er vanuit dat de student wordt uitgedaagd zich -in aan de praktijk ontleende opdrachten en werksituaties- handelingsbekwaam te betonen in vraagstukken die tijdens de studie in moeilijkheidsgraad en complexiteit toenemen. De studie wordt daartoe opgedeeld in inhoudelijk samenhangende blokken (theorie, beeldende praktijk, beroepsvoorbereiding en technische vaardigheden). Binnen deze blokken worden de leerdoelen via adequate werkvormen en studieactiviteiten ingevuld. De opleiding geeft daarbij aan dat hierbij geleidelijk wordt toegewerkt naar een verhoogde graad van zelfstandig leren.

Zoals uit bovenstaande blijkt, heeft de opleiding een goede visie op het onderwijs. De commissie constateert echter ook dat de uitwerking daarvan nog niet optimaal is. Het ingeziene studiemateriaal reflecteert nog onvoldoende bovenstaande visie. Het studiemateriaal is te fragmentarisch samengesteld. Opbouw en structuur zijn onvoldoende aangebracht. Sommige opdrachten staan 'los' op een A4tje zonder dat duidelijk wordt in welke context deze vallen. Dit is een verbeterpunt. Ook de bevordering van de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding en de actieve verweving daarvan zijn met de werkvormen mogelijk. De commissie is echter van mening dat hierin nog wel een verder verbetering kan worden aangebracht. Samenvattend concludeert de commissie dat de werkvormen voldoende zijn maar dat er nog verbetering mogelijk is.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie heeft uit de gesprekken met studenten tijdens de visitatie opgemaakt, dat de beoordelingsprocedure naar tevredenheid verloopt. Tijdens een semester wordt het werk dat studenten bij een bepaald vak gemaakt hebben, beoordeeld. Vervolgens is er ter afsluiting van het semester een integrale beoordeling van alle beeldende vakken die een student in het semester heeft gevolgd. Docenten geven dan - in aanwezigheid van de student en medestudiegenoten - gezamenlijk een oordeel over het totale studieresultaat. Bij dit oordeel betrekken de docenten ook de wijze waarop de student zijn werk heeft geselecteerd en presenteert. De Academie wil met de integrale beoordeling bereiken dat de samenhang tussen de verschillende vakken duidelijk wordt en de ontwikkeling van de student zichtbaar wordt. Bovendien sluit op deze wijze de toetsing aan bij het competentiegericht onderwijs. Daarom kan het voorkomen, dat de integrale beoordeling in bepaalde gevallen onvoldoende beoordelingen van één of meerdere vakken van het betreffende semester overstijgt.

De commissie heeft ervaren, dat de integrale beoordeling door de studenten inderdaad als een belangrijk leermoment wordt ervaren. Na afloop van de integrale beoordelingen wordt hierop teruggekomen tijdens werkbesprekingen. Studenten kunnen naar aanleiding van de beoordeling desgewenst ook een gesprek met de mentor aanvragen. Er kan naar aanleiding van de integrale beoordeling een taak worden toegekend. Deze extra taak wordt begeleid door de mentor. De procedure en de criteria voor de beoordeling zijn opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling (OER). Studenten hebben geen klachten over de wijze waarop de criteria worden gehanteerd (specifieke criteria staan vaak ook bij de opdracht genoteerd). Wel vinden ze, dat de beoordelingen beter op schrift gezet kunnen worden en de feedback volgens hen beter kan. Docenten geven dit toe.

De theorievakken hebben geschikte toetsvormen als tentamens, referaten, werkboeken en dergelijke. De daarbij gebruikte criteria zijn met name in proces termen beschreven. De commissie merkt op dat de door haar ingeziene beoordelingen niet inhoudelijk waren. Dezelfde procesbeschrijving kan zodoende een voldoende of een onvoldoende opleveren. Deze situatie vindt de commissie niet wenselijk. Aandacht vraagt de commissie voor het feit dat in het tweede jaar de theorievakken via het portfolio worden getoetst. De commissie dringt erop aan de grote individuele spreiding (zowel qua inhoud als hoeveelheid) die deze wijze van werken teweeg kan brengen, via een set van minimaal te behalen criteria voor een deel te standaardiseren.

Samenvattend is de commissie van mening dat de toetsing voldoende is. De integrale toets sluit aan bij het competentiegericht onderwijs. Verbeterpunten zijn de feedback, de helderheid van de criteria en de portfoliotoetsing.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding ontplooit een groot aantal voorlichtingsactiviteiten: voorlichting op middelbare scholen door middel van folders en mondelinge presentaties, open dagen, en voorlichting op onderwijsbeurzen. Ook de eindexamenexposities worden ingezet voor werving. De opleiding doet veel moeite om allochtone studenten binnen te krijgen. Daartoe heeft ze samenwerkingsverbanden met diverse typen scholen uit het voortgezet onderwijs gesloten. Gepoogd wordt, om door middel van specifieke activiteiten deze leerlingen gaandeweg vertrouwd te maken met het de mogelijkheid van het volgen van een kunstopleiding. Vooralsnog levert dit weinig resultaten op. De commissie heeft waardering voor de pogingen die de Academie doet.

De opleiding verzorgt een introductie cursus van 28 bijeenkomsten. Tevens is er een (kortere) oriëntatie cursus. Beide cursussen zijn bedoeld om de potentiële student in staat te stellen zich een beeld te vormen van de diverse studiemogelijkheden en te onderzoeken of een studie wellicht bij hem zou passen. De cursussen geven niet automatisch toelating tot de Academie, men moet toch een toelating doen. De selectie van studenten vindt plaats op grond van een aantal onderdelen. Er is een toelatingsgesprek, leerlingen moeten werk laten zien dat ze thuis gemaakt hebben, een vragenformulier invullen en een (thuis uitgewerkte) opdracht presenteren. Tijdens het toelatingsgesprek wordt de aspirant-student in staat gesteld het meegebrachte werk toe te lichten en de keuze voor de studie te motiveren. Daarbij wordt, volgens de opleiding, met name gelet op de motivatie voor

het beroep. De toelatingscriteria staan vermeld in een brochure voor aspirant-studenten. De duidelijke positionering van de docentenopleiding in het kunstonderwijs door de vroege samenwerking tussen de tweedegraads en eerstegraads opleidingen heeft de instroom volgens de opleiding verhoogd. De huidige opzet van het curriculum staat er garant voor dat studenten die aanvankelijk opteerden voor een tweedegraads traject tussentijds doorstromen in het eerstegraads uitstroomprofiel.

De coördinator van een studiedomein beslist (in samenspraak met de mentor) over vrijstellingen voor het studieprogramma bij studenten die (omdat ze al een andere opleiding gevolgd hebben) direct in de hoofdfase kunnen instromen. De regeling is opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling. Informatie over vrijstellingen is te vinden in een aparte brochure.

Het is de commissie niet gebleken dat de effectiviteit van de toelating regelmatig wordt geëvalueerd. De toelatingsprocedure zelf wordt wel bij aspirant studenten geëvalueerd. Er is wel een aanmeldingsanalyse. Over de aansluiting op de vooropleiding heeft de commissie van studenten geen klachten gehoord. Er is geen sprake van overlappings (bijvoorbeeld met kunstgeschiedenis, dat ook in het voortgezet onderwijs wordt gegeven). Er bestaat voor het opheffen van deficiënties een beleid voor MBO-instromers. Deze studenten beschikken vaak wel over technische vaardigheden, maar hebben soms een intellectuele achterstand en zijn minder goed toegerust op het punt van ideevorming. Ze krijgen daartoe elke week een middag extra training. De commissie waardeert dit initiatief. Andere deficiënties worden met behulp van de mentor individueel opgelost.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar.

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding stelt zich op het standpunt dat studenten zelf in staat moeten zijn om te beslissen of ze voor de studie geschikt zijn. De propedeuse heeft - zo stelt de opleiding - niet voor niets een oriënterend karakter en het onderwijsprogramma is zo opgezet, dat studenten goed inzicht in de diverse facetten van het vak krijgen. De opleiding vindt verder dat de integrale wijze van toetsing alsmede de toepassing van het bindend negatief studieadvies de student voldoende helderheid geeft over zijn perspectieven voor de rest van de studie. Ze zet in op zelfselectie. Zoals in paragraaf 2.1 reeds aangegeven is de commissie van mening dat de inhoud van de propedeuse toch voornamelijk gericht is op de opleiding van kunstenaars. De hierboven beschreven zelfselectie is voor de studenten van de docentenopleiding minder makkelijk omdat het aandeel van de 'docent' vakken in de propedeuse te gering is.

De opleiding geeft een bindend negatief studieadvies als de student 25 studiepunten of minder heeft gehaald (of als hij veel kunstvakken in het tweede semester niet heeft gehaald. De details van de regeling zijn opgenomen in de OER. De commissie vindt de norm '25 studiepunten' laag. Docenten en studenten melden tijdens de visitatie dat het zelden of nooit voorkomt dat een student een negatief studieadvies krijgt. Bij onvoldoende resultaat wordt gewerkt met herkansingen. Het risico voor de student is studievertraging. Als een student tussen de 24 en 32 studiepunten heeft behaald, volgt

alleen dan een afwijzing als er uit de categorie 'kunstvakken' minder dan 7 studiepunten zijn gehaald. Een student met 32 studiepunten of meer mag door naar de hoofdfase. Er zijn binnen het bindend negatieve studieadvies geen expliciete inhoudelijke criteria verwoord ten aanzien van de geschiktheid van de student voor het beroep docent beeldende kunst en vormgeving. De commissie vindt dat onvoldoende.

De commissie is van mening dat de integrale beoordeling zeker gebruikt kan worden als selectie-criterium voor het beeldend deel van het beroep en de studie. Echter ten aanzien van het docentdeel van de studie en het beroep als zodanig schiet deze integrale beoordeling nog tekort. Op basis hiervan beoordeelt de commissie de selectiefunctie van de propedeuse nog als onvoldoende.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De opleiding heeft de studiebelasting per programmaonderdeel aangegeven in de studiegids. De studiebelasting is evenwichtig verspreid over het jaar. Studenten geven aan de studie wel zwaar te vinden, maar niet onevenredig zwaar. Via de kwaliteitszorgmedewerker wordt de studielast gemeten en in de kwaliteitszorgcommissie (bestaande uit studenten) besproken. Studenten geven aan dat er vanuit deze kwaliteitszorgcommissie onvoldoende gecommuniceerd wordt met de achterban zodat onvoldoende duidelijk wordt welke veranderingen er worden doorgevoerd op basis van de evaluatiegegevens. Hier ligt een verbeterpunt.

De commissie heeft geen problemen geconstateerd op het gebied van planning van toetsmomenten en herkansingen. De uitslagen van de toetsen zijn binnen de gestelde termijn bekend. Samenvattend concludeert de commissie dat er voldoende waarborgen zijn voor een efficiënte leerroute van de studenten.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert een **goed** systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleem-signalering, -oplossing en -preventie.*

De commissie ziet een duidelijke relatie tussen de opzet van het onderwijs en de studiebegeleiding. Zo richt de begeleiding in het eerste jaar zich onder andere op de vraag of de studierichting die de student bij de aanmelding heeft opgegeven, voor hem de juiste is. Daarnaast heeft de begeleiding in het eerste jaar een coachende functie (bijvoorbeeld hoe je als student moet leren studeren binnen een kunstopleiding). In de hoofdfase wordt de student begeleid bij het kiezen van zijn individueel studietraject. De verantwoordelijkheid voor de studentbegeleiding ligt bij zogeheten studentmentoren. Dit zijn leden van het docententeam, die van de studievoortgang van de student een dossier bijhouden. Student, mentor en coördinator hebben toegang tot dit systeem. Studenten geven tijdens de visitatie aan dat de begeleiding door de studentmentoren goed werkt en dat ze - als ze dat willen - ook gemakkelijk bij andere docenten terecht kunnen. Docenten geven tijdens de visitatie aan dat de urentoewijzing voor het mentoraat goed is geregeld. Voor problemen van meer persoonlijke aard kan de student terecht bij de decaan van de Academie. Dit alles staat helder beschreven in de

Studiegids. Hierboven werd al aangegeven, dat er van elke student gedurende zijn studie een dossier wordt bijgehouden. Dit dossier omvat de studievoortgang van de student. De door de student behaalde studiepunten worden bijgehouden met het registratiesysteem CATS/CAAS. Studenten en docenten kunnen uit CATS/CAAS gegevens opvragen. Studenten ontvangen tweemaal per jaar een overzicht. Vermeldenswaard is dat de Academie werkt aan de ontwikkeling van het digitaal portfolio. Dit portfolio bevat werkstukken en beoordelingen van de studenten en biedt zo goed inzicht in het verloop van de studie. Daarmee is het een belangrijk onderwijsinstrument. De commissie juicht de ontwikkeling van het digitaal portfolio toe. De commissie vindt - alles overziend - dat de studiebegeleiding goed geregeld is.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages dragen op **voldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen.*

De Academie heeft een stage-informatiegids waarin het totaal van de stages wordt beschreven. Daarnaast zijn er handleidingen voor de verschillende stages. In deze handleidingen worden zeer helder de doelen van de stages beschreven. Ook de wijze waarop het portfolio moet worden ingevuld, staat helder beschreven.

De beoordeling van de stage gebeurt door de opleiding in een gesprek waaraan naast de student ook de stagebegeleider van de stageschool deelneemt. Het beoordelingsformulier dat de stageschool moet invullen, is zorgvuldig opgesteld. Stageverleners geven aan zeer goed te kunnen werken met de beoordelingscriteria. Hoewel de criteria voor het tweede en derde jaar hetzelfde zijn, kan men de ontwikkeling van de student goed scoren. Ook het Persoonlijk Ontwikkelings Plan (POP) dat op basis van de 2e jaarsstage voor de stage in het derde jaar wordt gemaakt (en na het derdejaar voor de LIO stage), wordt door de stageverleners gewaardeerd. De huidige lichter student is dankzij het nieuwe curriculum zelfstandiger en heeft meer zelfvertrouwen, aldus de stageverleners.

De Academie beschikt over een bestand met adressen. Studenten kunnen ook zelf suggesties voor een stageadres doen. Stageadressen die door studenten worden aangedragen, worden door de academie gecheckt. De coördinatie van de stages is in handen van een speciaal stagebureau. Het zicht van de opleiding op de te behalen kwalificaties op de verschillende stageplaatsen is op deze manier een punt van extra aandacht.

De begeleiding van de stages door de stagebegeleider van de stageschool is over het algemeen voldoende. Studenten zijn ontevreden over de begeleiding vanuit de opleiding. Deze is minder frequent dan men zou wensen. Bovendien geven studenten in de evaluatie aan dat de begeleiding per stagebegeleider verschilt en dat ook de stagebeoordelingen niet op één lijn zitten. Doordat er weinig contact is tussen de opleiding en de stageschool, hebben studenten het idee dat de stage 'los' van de opleiding komt te staan. Studenten geven aan dat het centrale stagebureau in deze onvoldoende functioneert. Ook stageverleners geven aan meer contact te willen met de opleiding.

Stageverleners geven tevens aan graag voorbereid te willen worden vanuit de opleiding op het begeleiden van de stage met portfolio en POP. Een aandachtspunt voor de opleiding is verder dat de

organisatie rond de stages te vaak problemen vertoont, aldus het stageveld en de studenten. Samenvattend beoordeelt de commissie de stageorganisatie, de stagebegeleiding en stagebeoordeling voldoende. Ten aanzien van de stagebegeleiding is er echter dringend verbetering noodzakelijk.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De opleiding is in opbouw en heeft nog niet veel studenten (28 in studiejaar 1999-2000). Dit kan een verklaring zijn voor het feit dat er geen beleid is geformuleerd ten aanzien van rendement, studieduur en uitval. Als de opleiding daadwerkelijk in omvang gaat groeien, zal dit beleid noodzakelijk worden.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt nog in **onvoldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan de afstemming met de beroepspraktijk, met internationale ontwikkelingen en profilering van haar kunstonderwijs als een essentiële taak te beschouwen. Onderwijsontwikkeling wordt dan ook geïntegreerd met beleid op het gebied van onderwijsvernieuwing, huisvesting, internationalisering en personeel. Dit algemene uitgangspunt is voor de docentenopleiding nog onvoldoende duidelijk uitgewerkt. Er wordt in het zelfevaluatie-rapport aangegeven dat het noodzakelijk is om een directe relatie te onderhouden met partnerscholen in de regio om: studenten in opleiding te scholen, onderwijsontwikkeling van de opleiding en scholingsbehoefte van de scholen op elkaar af te stemmen en onderwijsmateriaal en deskundigheid te ontwikkelen ten behoeve van de vraag vanuit scholen. Daarenboven, meent de opleiding, is het noodzakelijk gast-docenten in te zetten, een beroepenveldcommissie en structurele contacten met kunstinstellingen te hebben. De commissie is het met deze uitgangspunten eens. Zij constateert echter, dat het relevante werkveld aangeeft nog niet op deze wijze met de opleiding contact te hebben. De beroepenveldcommissie is in oprichting, de contacten van de opleiding met de scholen zijn incidenteel en niet gericht op bovenstaande uitgangspunten. De opleiding zelf beschikt, via de BKV opleidingen, wel over voldoende contacten met de kunstinstellingen.

De commissie constateert verder dat de docenten van de docentenopleiding wel in het beeldende beroep werkzaam zijn, maar (nog) niet in het voor de docentenopleiding relevante werkveld, het voortgezet onderwijs. Daarbij komt de kritiek van studenten op het gebrek aan daadwerkelijke beroepservaring van de docenten in het werkveld. Studenten geven aan dat docenten, over het algemeen gesproken, te weinig op de hoogte zijn van de huidige situatie in het voortgezet onderwijs. Het voornemen van de opleiding docenten uit het voortgezet onderwijs aan te trekken om een parttime aanstelling te vervullen bij de lerarenopleiding, kan dan ook op steun rekenen van de commissie. De commissie constateert dat de opleiding duidelijk weet op welke wijze zij met de externe relaties wil omgaan, maar dat dit in de praktijk nog onvoldoende is geëffectueerd.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding noemt in het zelfevaluatie-rapport tal van initiatieven die (zijdelings) de mogelijkheid geven tot het houden van voeling met relevante wetenschappelijk ontwikkelingen. In de ogen van de commissie springt met name de betrokkenheid bij de ontwikkeling van onderwijsmethoden en curricula eruit. Die is (onder andere) vrucht van contact met netwerken als ELIA (European League of the Arts), NICA (Network for International Cooperation in the Arts) en het Public Art Observatory.

Een ander interessant initiatief is de samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam. De commissie maakt uit het zelfevaluatierapport echter op, dat deze voor studenten van de Academie vooral praktisch gericht is (studenten Communicatievormgeving 2D ontwerpen communicatiemiddelen voor projecten). De commissie beveelt aan ook andere vormen van samenwerking te onderzoeken, waarbij kunststudenten kunnen meedoen met (bijvoorbeeld) projecten op het gebied van kunstgeschiedenis. Hoe interessant op zich zelf ook, van de in het zelfevaluatierapport genoemde initiatieven wordt eigenlijk niet goed duidelijk wat ze concreet bijdragen tot de wetenschappelijke oriëntatie.

De commissie laat de tweede faseopleidingen van de Academie buiten beschouwing, omdat de evaluatievraag betrekking heeft op de initiële opleiding. Ook met betrekking tot de wetenschappelijke oriëntatie binnen de opleiding geeft de opleiding geen overtuigende voorbeelden. Wel blijkt uit alles, dat de Academie ambities heeft. Ze is actief, bijvoorbeeld binnen het CUMULUS-netwerk. Ze heeft de blik op de buitenwereld gericht. De lijst van internationale instituten waarmee studentenuitwisseling plaats vindt, is indrukwekkend. De Academie heeft ook een aanvraag voor een Centre of Excellence op het gebied van digitale media gedaan. De bedoeling is dat zowel studenten en docenten van de initiële als de voortgezette opleidingen hieraan deelnemen. Het Centre of Excellence zal de wetenschappelijke oriëntatie zeker een impuls geven. De commissie waardeert de ambities van de Academie, maar heeft anderzijds te weinig zicht gekregen op de relevantie van de (huidige) activiteiten met betrekking tot de wetenschappelijke oriëntatie, om tot het oordeel voldoende te kunnen komen.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

Aan het hoofd van de Academie staat een directeur. De lerarenopleiding beeldende vakken wordt geleid door de coördinator. De coördinatoren van de verschillende domeinen vormen, samen met de directeur en de coördinator van de propedeuse, het managementteam. De coördinator van een domein is verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding en het binnen de opleidingsdoelen optimaal functioneren van het domein op onderwijskundig gebied. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement, van geledingen binnen de organisatie en van individuele docenten (waaronder de studentmentoren) zijn - ook volgens de docenten die de commissie tijdens de visitatie heeft gesproken - goed omschreven. De Academie is op dit punt voorlijk: zo werkt ze aan een docentengids om docenten beter op de hoogte te stellen van hun aanvullende taken naast hun lestaak. De Academie heeft een groot aantal overlegcircuits (zoals domeinoverleg, docentenoverleg, mentorenoverleg, vakoverleg). Daarnaast is er veel informeel contact. Medewerkers toonden zich tijdens de visitatie tevreden over de wijze waarop besluitvorming (bijvoorbeeld over onderwijszaken) verloopt. In geval van vernieuwingen worden studiedagen georganiseerd. Er zijn de gebruikelijke inspraakmogelijkheden voor docenten en studenten: opleidingscommissie (voor met name het onderwijs) en clustermedezeggenschapsraad (voor het beleid van de opleiding). Opvallend was, dat de commissie tijdens de visitatie vooral enthousiasme aantrof over een orgaan dat strikt genomen tot de kwaliteitszorg behoort: de kwaliteitszorgcommissie.

Het is de commissie gebleken, dat de coördinator een duidelijke stempel op de organisatie zet en voor duidelijke sturing zorgt. Dit is ook nodig, omdat er tot voorkort door de geringe omvang van de opleiding veel informeel geregeld kon worden. Nu er echter sprake is van een duidelijke groei in verband met de tweede graadsinstroom, is een strakkere organisatie noodzakelijk. Alles bijeengekomen komt de commissie tot het oordeel voldoende.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Zoals uit ondermeer de paragrafen beroepsbeeld en binnenschools curriculum blijkt, heeft de opleiding duidelijk gekozen voor het werken aan beroepsgericht onderwijs, waarbij de student centraal staat. Het hoge ambitieniveau dat in het zelfevaluatierapport wordt beschreven, geeft blijk van een werkklimaat dat gericht is op continue verbetering en innovatie. Tijdens de gesprekken met docenten is het de commissie duidelijk geworden, dat het management en de docenten bereid zijn tot inhoudelijke en onderwijskundige vernieuwing en dat het management in deze aan een draagvlak voor de vernieuwingen werkt. Studenten geven aan het jammer te vinden dat docenten met een voorbeeldfunctie in het huidige docententeam zeer spaarzaam aanwezig zijn. Misschien dat het eerder geconstateerde gebrek aan ervaring binnen het VO hier mede debet aan is.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De Academie presenteert in het zelfevaluatierapport een duidelijke visie op personeelsbeleid. Ze zet in op jong personeel en op flexibiliteit. Verder wil de Academie meer vrouwen aantrekken (het aantal vrouwelijke studenten neemt toe). De Academie streeft naar flexibiliteit om de vele studietrajecten gestalte te kunnen geven. Ze zit wat dit betreft, zoals blijkt uit het zelfevaluatierapport, midden in het proces van het opzetten en perfectioneren van die flexibilisering. De commissie onderschrijft de opvatting van de Academie, dat zo'n organisatie op langere termijn een inhoudelijke verrijking van het onderwijs en een zinvolle flexibilisering van het personeelsbestand met zich mee zal brengen. De taakomschrijvingen van het personeel worden zowel met de individuele betrokkenen als in een gezamenlijk overleg besproken en vastgelegd. De commissie heeft tijdens de visitatie vernomen dat de docenten tevreden zijn over de manier waarop dat gebeurt. De directeur van de Academie houdt functioneringsgesprekken met coördinatoren, mentoren en administratief medewerkers. Ook hier ziet de commissie een visie, namelijk dat de coördinatoren zoveel mogelijk integraal management bedrijven en als uitvloeisel hiervan functioneringsgesprekken met de docenten houden. Bij de docentenopleiding geven docenten aan dat er van deze gesprekken geen verslag wordt gemaakt en dat in deze gesprekken ook over de onderwijsinhoud wordt gesproken. Hier ligt een verbeterpunt.

De Academie geeft docenten de kans hun kennis op peil te houden via het bezoeken van seminars en symposia. Er is didactische bijscholing van docenten (waarin de docenten van de lerarenopleiding een rol spelen). Een scholingsplan heeft de commissie echter niet aangetroffen. De commissie constateert dat de Academie überhaupt wat achter blijft op het gebied van planvorming, er is ook geen personeelsbeleidplan. De commissie is van mening dat een scholingsplan voor de docentenopleiding gewenst is, gezien het ontbreken van relevante ervaringen op het VO. Samenvattend concludeert de commissie dat de academie een goede beleidsvisie heeft ten aanzien van het personeelsbeleid, maar dat er in de verdere uitvoering nog het een en ander schort waardoor de commissie tot het oordeel voldoende komt.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **goed** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De Academie is gehuisvest in een voormalig bankgebouw met uitbouwen in het centrum van Rotterdam. Het hoofdgebouw heeft een gesloten karakter. De ruimtelijke indeling is volgens de commissie niet bevorderlijk voor de integratie tussen de afdelingen. Maar het karakter van dit gebouw is het enige minpunt dat de commissie over de faciliteiten te melden heeft. Het gebouw waar de docentenopleiding is gehuisvest, is kleurrijk en schoon en ademt een gastvrije sfeer. Studenten geven aan dat dit gebouw een van de redenen was om voor Rotterdam te kiezen. De commissie beoordeelt de faciliteiten als zeer goed. Er is voldoende ruimte voor werkplaatsen, theorielokalen en tentoonstellingen. De voorzieningen zijn goed. Computer- en AV-mediafaciliteiten zelfs zeer goed. Hier worden de investeringen die de Academie de laatste jaren in hoogwaardige technologie heeft gedaan, duidelijk zichtbaar. De werkplaatsen zijn goed geoutilleerd, opvallend schoon, en veilig. De bibliotheek is goed voorzien op het gebied van vakliteratuur, heeft ook faciliteiten op het gebied van internet en wordt door de studenten veelvuldig bezocht. De commissie heeft tijdens de visitatie geen klachten van studenten over de faciliteiten gehoord, noch over de faciliteiten zelf, noch over openingstijden, noch over het personeel dat er werkt.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

In het zelfevaluatie rapport geeft de Academie twee belangrijke instrumenten voor kwaliteitszorg aan: de medewerker kwaliteitszorg en de kwaliteitszorgcommissie. De kwaliteitszorgcommissie (die bestaat uit een heterogene groep studenten en wordt begeleid door de kwaliteitszorgmedewerker) bestudeert de evaluaties van het onderwijs en brengt daarover advies uit. Tevens bespreekt ze knelpunten in de onderwijsorganisatie en geeft ze aan in hoeverre de beschrijvingen in de studiegids kloppen met de realiteit. Studenten laten zich (zoals reeds gemeld in paragraaf 9.1) positief uit over de kwaliteitszorgcommissie. Als kritiekpunt geldt dat de communicatie naar de achterban beter kan.

De rapporten van deze commissie geven de visitatiecommissie goed inzicht in wat er gedaan wordt. De opleiding houdt daarnaast enquêtes onder stagebegeleiders en geëvalueerden bij het eind-examen en uiteraard leveren mondelinge evaluaties ook gegevens omtrent de kwaliteit van het onderwijs op. Wat echter nog niet gebeurt, is dat de evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem, dat het mogelijk maakt resultaten met elkaar te vergelijken, op elkaar te betrekken en naar gemeenschappelijke oorzaken voor kwaliteitsproblemen te zoeken. Er is dus nog geen plan. Ook wordt niet duidelijk in hoeverre de hogeschool kaders aanbiedt, met andere woorden: wat de relatie is tussen het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool en de activiteiten van de Academie. Het college van bestuur gaf aan dat er met betrekking tot de kwaliteitszorg nog wel wat te verbeteren valt. Een specifiek aandachtspunt is de terugkoppeling naar de kwaliteitszorgcommissie van evaluatie-uitkomsten en eventueel daarop gebaseerde verbeteringen. Uit de voorafgaande paragrafen moge duidelijk zijn, dat de Academie wel degelijk kwaliteitsbewustzijn heeft - en ook de nodige activiteiten ontwikkelt - maar dat de kwaliteitszorg als systeem in de opleiding nog onvoldoende vorm heeft gekregen.

11.2 *Het zelfevaluatie-rapport*

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

Het zelfevaluatie-rapport is helder geschreven, overzichtelijk vormgegeven, zeer informatief en verwoordt een hoog ambitieniveau. In die zin verdient het rapport een compliment. Het conceptrapport is - zo bleek tijdens de visitatie - voldoende met de betrokkenen besproken en het rapport zelf wordt door de betrokkenen breed gedragen. Wel is duidelijk geworden dat het rapport niet altijd de huidige situatie beschrijft, maar veel meer het wenselijk geachte toekomstperspectief.

Het rapport bevat voor de onderscheiden onderdelen van de opleiding geen expliciete kwaliteitscriteria. Daar staat tegenover, dat uit het rapport heel duidelijk de visie van de opleiding ten aanzien van de verschillende kwaliteitsaspecten naar voren komt.

De hoofdstukken in het zelfevaluatie-rapport bevatten veel beschrijvingen en weinig analyses. De commissie had graag gezien dat de opleiding meer aandacht had besteed aan evaluatie van de behandelde onderwerpen en voorgenomen verbeteracties. Daar staat tegenover dat het eind van ieder perspectief een beleidsagenda bevat en dat het hoofdstuk over de zelfevaluatie een sterke-zwakke analyse van de hele opleiding biedt. Deze sterke-zwakke analyse geeft de commissie met name inzicht in de omgeving waarin de Academie opereert, maar is met betrekking tot onderwijs en onderwijsorganisatie erg globaal. De visitatie bood de commissie echter genoeg gelegenheid om sterke en zwakke punten na te gaan. Het rapport bevatte ruim voldoende aanknopingspunten voor de gesprekken. De commissie beoordeelt het rapport als voldoende.

12 **Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen**

In bovenstaande paragrafen heeft de commissie het oordeel goed uitgesproken over het beroepsbeeld, het buitenschools curriculum, de studiebegeleiding en de faciliteiten. De kwalificatie voldoende werd toegekend aan de eindtermen, het binnenschools curriculum, de samenhang, de gerealiseerde

kwalificaties, de werkvormen, de toetsen, de instroom, de studievoortgang, de stagebegeleiding,-organisatie en -beoordeling, de organisatie, de cultuur, het personeelsbeleid en het zelfevaluatie-rapport. Nog onvoldoende zijn de bewaking van de kwalificaties, de selectie, de rendementen, de contacten met het werkveld, de wetenschappelijke oriëntatie en het interne kwaliteitszorgsysteem.

De commissie constateert dat de opleiding op de goede weg is. Het curriculum wordt omgevormd van een 'kunstenaar' gericht curriculum naar een 'docent' gericht curriculum. Met name de buitenschoolse component is een goede uitwerking van deze verandering. Het door de opleiding gehanteerde beroepsbeeld is zeer helder en tevens toekomstgericht. Het is de commissie duidelijk geworden dat de opleiding voldoende visie en strategisch inzicht heeft om de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien. Want ook daar waar de commissie onderdelen nog onvoldoende vindt, is er vaak wel een goede visie van de opleiding aanwezig maar is de uitvoering nog onder de maat. Ook de, met verve, aangepakte samensmelting met de tweedegraads opleiding geeft vertrouwen voor de toekomst. Enkele opmerkingen wil de commissie toch maken. Vooral de propedeuse heeft nog te veel de kenmerken van het 'oude' curriculum. De propedeuse voldoet in de huidige staat nog onvoldoende aan de eisen die de docentenopleiding er aan moet stellen als het gaat om theoretische inhoud, beroeps-oriëntatie en selectie. Ook de uitvoering van de visie en het beleid zijn nog niet optimaal. Dit betreft zowel het curriculum als bijvoorbeeld het personeelsbeleid. Er zal door de opleiding in de komende tijd juist aan de uitvoering veel tijd en aandacht moeten worden geschonken om alle goede plannen en uitgangspunten ook daadwerkelijk te kunnen verwezenlijken.

De commissie beveelt de opleiding aan:

- Richt uw aandacht en energie de komende tijd met name op de uitvoering van de plannen en uitgangspunten.

13 Kengetallen Docentenopleiding Willem de Kooning Academie.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	1			8	9	7	15	28
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom , havo, in %								
Vooropleiding instroom, vwo, in %								
Vooropleiding instroom mbo, in %								
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'				8	2	3	13	18
Totaal aantal geslaagden	1				6	2	3	
Aantal geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4.9				1.8	3.0	1.8	
Aantal studiestakers						3		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren						1.3		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar					50%		8%	X
Diploma behaald na 2 jaar				63%	50%	33%	X	X
Diploma behaald na 3 jaar				88%	199%	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar				88%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar				X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar			X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar						67%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar						X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar				13%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar				X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar			X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar		X	X	X	X	X	X	X

Bijlage 1   Formele taakstelling van de commissie

Bij de start van het project sectorale kwaliteitszorg in 1990 heeft het bestuur van de HBO-raad als taakstelling voor visitatiecommissies geformuleerd: het op landelijk en hogeschoolniveau geven van een beredeneerde beoordeling van de onderwijskwaliteit alsmede het doen van beredeneerde aanbevelingen voor kwaliteitsverbetering op elk van deze niveau's (Basisdocumenten 1990).

Vanuit deze taakstelling ontwikkelt elke visitatiecommissie voorafgaand aan de bezoeken een beoordelingskader dat duidelijk maakt wat de commissie onder het begrip kwaliteit verstaat én dat specificiert welke criteria of ijkpunten de commissie hanteert bij de kwaliteitsbeoordeling.

Ervaringsgegevens alsmede evaluatieve constatering over het functioneren van het stelsel voor sectorale kwaliteitszorg hebben het bestuur van de HBO-raad ertoe gebracht om, met gebruikmaking van de inmiddels opgebouwde expertise, nadere richtlijnen te formuleren ten aanzien van de taakstelling en de werkwijze van visitatiecommissies (Taakstelling en werkwijze van visitatiecommissies; nadere bestuurlijke aanwijzingen 1997).

Met deze aanscherping van de instructie voor visitatiecommissies worden verschillende doelen beoogd. Ten eerste acht het bestuur het wenselijk dat de beoordelingsfunctie van visitaties wordt versterkt, in die zin dat het oordeel van de commissie ten aanzien van de verschillende aspecten van een opleiding op een duidelijke en voor de lezer van het rapport toegankelijke wijze wordt verwoord.

Daarnaast wordt een grotere mate van uniformiteit in de beoordeling door verschillende commissies nagestreefd. Voorts kunnen de richtlijnen een bijdrage leveren aan de objectiveerbaarheid en daarmee controleerbaarheid van het beoordelingsproces. Dit kan mede leiden tot een verhoging van de methodologische kwaliteit van de rapporten.

De bovenbedoelde richtlijnen zijn met ingang van 1997 van kracht geworden. De bestuurlijk vastgestelde richtlijnen betreffen zowel het beoordelingskader van visitatiecommissies als de opbouw en de inhoud van visitatierapporten. Zij dienen te worden beschouwd als uitwerking van respectievelijk aanvulling op de in de Basisdocumenten 1990 beschreven gedragsregels.

De aanscherping betreft onder meer de volgende punten:

- De commissie heeft tot taak in ieder geval een beoordeling te geven ten aanzien van de bestuurlijk vastgestelde kwaliteitsobjecten.
- In het kader van deze beoordeling wordt de commissie geacht minstens een beredeneerd antwoord te geven op de door het bestuur per kwaliteitsobject vastgestelde evaluatievraag respectievelijk -vragen.
- De commissie dient ten aanzien van de te hanteren beoordelingscriteria rekening te houden met de per evaluatievraag geformuleerde ijkpunten, die aan de commissie als bestuurlijke aandachtspunten zijn meegegeven. Dit laatste betekent dat de ijkpunten voor de commissie niet een verplichtend karakter hebben, maar dat zij deze kan aanvullen, uitwerken en/of wijzigen.
- De commissie dient rekening te houden met eventueel voor de betreffende opleidingen vastgestelde specifieke aandachtspunten.
- De eindrapportage dient te voldoen aan de bestuurlijke richtlijnen voor de opbouw en de inhoud van het eindrapport.

Bijlage 2 Samenstelling visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving¹

voorzitter

F. Lubbers, (Frank) adjunct-directeur/hoofdconservator Van Abbemuseum sinds 1989; voordien conservator en waarnemend hoofdconservator Museum Fodor Amsterdam.

Leden

C.A. de Baan, (Christine) voorzitter commissie stimuleringsubsidies Fonds voor Beeldende Kunsten Vormgeving en Bouwkunst;

J.J. Budel, (Jasper) vierdejaars student Willem de Kooning Academie te Rotterdam, lid tot februari 2002;

drs. J.W.M. Buys, (Ans) rector Sint-Janslyceum, voormalig lid onderwijsraad en diverse besturen culturele instellingen;

H. Eijkelboom, (Hans) beeldend kunstenaar;

K. van Hees, (Klaas-Jan) derdejaars student Design Academy Eindhoven;

O.M. Houwers, (Olga) derdejaars student Fontys Hogeschool voor de Kunsten Tilburg;

drs. R.A. Huisman, (Rob) directeur Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers;

G.P.J. Kuijer, (Ruud) beeldhouwer;

L.P.P. Pennock, (Lon) beeldend kunstenaar;

U.C. Poot, (Mieke) interieurarchitect BNI, partner O'' architecten te Amsterdam;

M.A.P. Schaap, (Manon) creative director, Image, product strategy;

A.C.M. Schwartzmans, (Annette) rector Markland College, voormalig lid ARO (Adviesraad Onderwijs), voormalig lid en secretaris ARVO (Adviesraad voor het voortgezet onderwijs), voormalig adviseur KPC-groep, voormalig lid onderwijscommissie Raad voor de Cultuur;

A. Swinkels, (Annemiek) derdejaars student Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, lid vanaf februari 2002.

Secretarissen

Drs. J.D. Spittje, (Jeannette)

Drs. J.H. Boerke, (Jan)

Drs. A.H.J. Boots, (Alice)

¹ Deze antecedenten gelden op het moment van installatie van de commissie in mei 2001

Bijlage 3 Visitatierooster en overzicht van gevisiteerde opleidingen

Week	Dag 1	Dag 2	Hogeschool	Opleidingen
	14.45-20.30	08.30-18.45		
39(2001)	25-09-2001	26-09-2001	Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Academie voor Beeldende Vorming, Amsterdam	Docentenopleiding
41	10-10-01	11-10-01	Fontys Hogescholen, Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Tilburg	Docentenopleiding
42	17-10-01	18-10-01	Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans, Den Haag. Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag	BKV
44	01-11-01	02-11-01	Hogeschool Zuyd, Academie Beeldende Kunsten, Maastricht	BKV Docentenopleiding
45	07-11-01	08-11-01	Hogeschool voor de Kunsten, Faculteit voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Utrecht	BKV Docentenopleiding
46	13-11-01	14-11-01	Hogeschool Brabant, Academie voor Kunst en Vormgeving/St. Joost, Den Bosch	BKV

Week	Dag 1	Dag 2	Hogeschool	Opleidingen
	09.00-20.30	08.30-18.45		
8 (2002)	18-02-02	19-02-02	Design Academy, Eindhoven	BKV IM
9	27-02-02	28-02-02	Hogeschool Brabant, Academie voor Kunst en Vormgeving/St. Joost, Breda	BKV Vrije Beeldende Kunst Grafisch Ontwerpen Fotografie
10	07-03-02	08-03-02	Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam	BKV Autonome Kunst Ontwerpen Vrije Vormgeving
11	13-03-02	14-03-02	Hogeschool van Rotterdam, Willem de Kooning Academie, Rotterdam	BKV Docentenopleiding ABK Interieurarchitectuur
12	20-03-02	21-03-02	Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen, Academie Minerva, Groningen	BKV Docentenopleiding MFA Schilderkunst MFA IME
13	27-03-02	28-03-02	ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. Hogeschool voor de Kunsten, Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving, Arnhem	BKV Werkplaats Typografie MV&S FIA DAI (hoort bij AKI, bezocht in Arnhem)
Week	Dag 1	Dag 2	Hogeschool	Opleidingen
	14.45-20.30	08.30-18.45		
14	03-04-02	04-04-02	ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. Christelijke Hogeschool voor de Kunsten, Constantijn Huygens, Kampen	BKV Docentenopleiding
15	10-04-02	11-04-02	ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. AKI, Enschede	BKV

Bijlage 4 Totale beoordelingskader

KWALITEITSOBJECTEN EN IJKPUNTEN EVALUATIEVRAGEN

1. Beroepsbeeld

Heeft de opleiding een duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en de internationale beroepspraktijk waarvoor wordt opgeleid?

- de visie op het beroep is expliciet, helder en goed beargumenteerd
- de visie is gerelateerd aan de relevante beroepsprofielen en startkwalificaties van het eindrapport *Beroep kunstenaar* van de Projectorganisatie kunstvakonderwijs.
- de beroepsvisie geeft er blijk van dat de opleiding zicht heeft op relevante ontwikkelingen binnen de (internationale) beroepspraktijk
  - o ontwikkelingen op het gebied van de digitalisering
  - o de theoretische onderbouwing van het beeldend vak
  - o de maatschappelijke relevantie van het beeldend vak
  - o de ethische component van het beeldend vak
  - o de ontwikkeling van West-Europa als een multiculturele samenleving
- in het beroepsbeeld komt de eigen profilering van de opleiding voldoende tot uitdrukking
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* de visie op het beroep is afgestemd op de veranderende rol van de leraar in het studiehuis

2. Eindtermen

Zijn de eindtermen van de opleiding relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding?

- bij de formulering van de eindtermen zijn de eigen beroepsvisie en het handelen van de beroepsbeoefenaar zichtbaar als uitgangspunten gehanteerd
- de eindtermen zijn dan wel worden gerelateerd aan de relevante startkwalificaties van het eindrapport *Beroep Kunstenaar* van de Projectorganisatie.
- de eindtermen geven inzicht in de specifieke kennis, vaardigheden, inzichten en (beroeps)houding die studenten aan het eind van de opleiding verworven moeten hebben
- in de eindtermen komen de volgende (beroepsgerichte) kennis, vaardigheden, inzichten en (beroeps) houding in ieder geval tot uitdrukking;
  - o kennis van de historische achtergronden van het beeldend vak
  - o eigen visie op de ontwikkeling van het vak
  - o het vermogen verbaal (schriftelijk, mondeling) over het werk te kunnen communiceren
  - o kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het beroep kunstenaar
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* bij de formulering van de eindtermen zijn de startkwalificaties van het beroep docent beeldende kunst en vormgeving (Projectorganisatie Kunstvakonderwijs 1999) zichtbaar als uitgangspunt genomen
- *Specifiek voor de opleiding tot interieur architect:* de toetsingscriteria van het architectenregister (Stichting Architectenregister) zijn bij

opleidingen, waarvan de afgestudeerden als Interieur Architect worden ingeschreven in het Architecten Register van het SBA, volledig terug te vinden in de eindtermen

3 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

Is de inhoud van het binnenschools curriculum relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding?

- voor de afzonderlijke programmaonderdelen zijn heldere leerdoelen geformuleerd, die zo veel mogelijk beschreven zijn in concrete gedrags termen
- de leerdoelen zijn afgeleid van de eindtermen
- de leerdoelen zijn zinvol met het oog op de beroepsuitoefening
- vanaf het begin van de studie wordt in het curriculum (door middel van beoordeling en selectie) een reëel en adequaat beeld geschetst van de beroepspraktijk, van beroepsperspectieven van studenten en de daaraan gekoppelde verdere studiemogelijkheden
- er bestaat een adequaat evenwicht tussen het verplichte programma en de keuzeroutes van studenten
  - o de verhouding tussen het gemeenschappelijke programma en de differentiaties worden per opleiding gespecificeerd
- het studiemateriaal is up to date; studenten komen in aanraking met relevante nieuwe theorieën en ontwikkelingen (binnen het vakgebied/de beroepspraktijk)
  - o nieuwe media
  - o nieuwe ontwikkelingen binnen het beroepenveld
  - o maatschappelijke ontwikkelingen
  - o ontwikkelingen op het gebied van multimedia en de grensvervaging tussen kunsten
- *Specifiek voor de docenten opleiding:*
  - o er bestaat binnen het curriculum een beredeneerd evenwicht tussen vakken die opleiden voor het kunstenaarschap en vakken die opleiden voor het leraarschap
  - o binnen het curriculum is er voldoende aandacht voor het omgaan van de studenten kunstvak met de verschillende leerstijlen (beschreven door bv Vermunt) die leerlingen in het voortgezet onderwijs hebben
  - o de voorbereiding op de nieuwe vakken Cultureel en Kunstzinnige Vorming 1,2 en 3 hebben een plaats gekregen in het curriculum
  - o de rol van ICT in het leerproces binnen het voortgezet onderwijs krijgt expliciet aandacht
  - o de verschillende kwaliteitszorgsystemen binnen het voortgezet onderwijs krijgen expliciet aandacht

4 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

Zijn de opbouw en de inhoud van de confrontaties met de beroepspraktijk (waaronder stages) relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding?

- studenten worden vanaf het begin van de opleiding in aanraking gebracht met de beroepspraktijk
- er zijn per confrontatie met de beroepspraktijk (waaronder stages) duidelijke doelen geformuleerd, die oplopend zijn in moeilijkheidsgraad en inhoudelijk afgeleid zijn van de eindtermen
- deze doelen zijn relevant voor de beroepsuitoefening
- de opdrachten verbonden aan de confrontaties met de beroepspraktijk (waaronder stages) zijn zinvol voor het realiseren van de doelen en met het oog op de beroepsuitoefening
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* - tijdens de stages komen de verschillende rollen van de leraar aan de orde (er is sprake van voldoende spreiding)
- Tijdens de stages is er expliciet aandacht voor Cultureel en Kunstzinnige Vorming 1, 2 en 3

5 Samenhang en integratie binnen het curriculum

Bestaan er inhoudelijk berede-
nerde en volg-tijdelijke
verbanden tussen de verschil-
lende programmaonderdelen?

- de inhoudelijke samenhang tussen de verschillende programmaonderdelen is in relevante opleidingsdocumenten geëxpliciteerd
- er bestaat een zichtbare inhoudelijke samenhang tussen de verschillende programmaonderdelen; er is een herkenbare rode draad binnen het curriculum
- theorie ,praktijklessen en vaardigheidstrainingen zijn op elkaar afgestemd
- docenten en studenten ervaren een inhoudelijke relatie tussen de verschillende programmaonderdelen en constateren geen overlappingen en/of hiaten
- *Specifiek voor de docenten opleiding;* -er is een duidelijke samenhang tussen de vakdidactische programmaonderdelen en de stage

6 De gerealiseerde kwalificaties

Zijn de door de studenten aan het eind van de opleiding
verworven kennis, inzichten,
houdingen en vaardigheden
toereikend om adequaat te
functioneren in de beroeps-
praktijk?

- de kwalificaties van afgestudeerden geven er blijk van dat de opleidingseindtermen gerealiseerd zijn, bij reflectie op (de afstudeer)werk(en) wordt er blijk gegeven van:
  - o een persoonlijke visie van de student
  - o een kritische instelling van de student
  - o het vermogen relevante feiten te verzamelen
  - o het vermogen een theoretisch kader te schetsen
- de relevante beroepspraktijk is tevreden over de kwalificaties van afgestudeerden
- afgestudeerden werkzaam in de beroepspraktijk constateren geen onoverkomelijke lacunes in de verworven startkwalificaties
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* de afstudeerscripties geven blijk van :
  - o een persoonlijke visie van de student
  - o een kritische instelling van de student
  - o het vermogen relevante feiten te verzamelen
  - o het vermogen een theoretisch kader te schetsen

7 De bewaking van de kwalificaties

Beschikt de opleiding over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen?

- de opleiding heeft een methode om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen
- de opleiding verricht regelmatig (bij voorkeur één maal per jaar) een evaluatieonderzoek onder zowel vertegenwoordigers van de beroepspraktijk als afgestudeerden
- o het evaluatie onderzoek onder afgestudeerden vindt bij voorkeur plaats door middel van terugkombijeenkomsten
- de vraagstelling van een dergelijk evaluatieonderzoek heeft in ieder geval betrekking op:
  - o de relevantie van de eindtermen;
  - o de mate waarin de eindtermen binnen de opleiding gerealiseerd zijn;
  - o de relevantie van het curriculum en
  - o het verloop van de beroepsloopbaan
- op basis van de uitkomst van het onderzoek onderneemt de opleiding, indien nodig, noodzakelijke verbeteracties

8 De werkvormen en studieactiviteiten

Zijn de werkvormen/studieactiviteiten didactisch verantwoord met het oog op:

- het realiseren van de eindtermen/leerdoelen;
- een effectief leerproces van studenten?
- de opleiding beschikt over een eigen goed beargumenteerde visie op het onderwijzen aan en leren van hbo-studenten
- aansluiting op de beroepspraktijk en de (toenemende) zelfstandigheid van studenten vormen kernelementen van deze onderwijsvisie
- de keuze van de werkvormen/studieactiviteiten zijn zichtbaar inhoudelijk vanuit deze onderwijsvisie onderbouwd en in relevante opleidingsdocumenten beschreven
- de werkvormen/studieactiviteiten zijn adequaat gegeven de aard van de leerdoelen van de programmaonderdelen (kennis, inzicht, vaardigheden, houding)
- de werkvormen/studieactiviteiten stimuleren een actieve kennisverwerving en beroepshouding (onder andere door het leren formuleren van en reflecteren op individuele leer- en ontwikkelingsdoelen)
- de werkvormen/studieactiviteiten bevorderen een integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding
- het studiemateriaal is geschikt met het oog op een efficiënte leerroute van studenten

9 Toetsen: inhoud en niveau

Is de wijze van toetsing relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen?

- de toetsen zijn adequaat gegeven het type leerdoelen dat wordt nagestreefd (kennis, inzichten, vaardigheden, houdingen)
- de toets en de wijze van toetsing correspondeert met de inhoud van het betreffende programmaonderdeel
- de toets en de wijze van toetsing zijn van voldoende diepgang
- de criteria voor de beoordeling van de toetsresultaten zijn helder en bij docenten en studenten bekend
- studenten krijgen van docenten en van de staf gerichte en inhoudelijke feedback over de behaalde toetsresultaten

10 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

Voert de opleiding een expliciet en effectief beleid uit gericht op instroom en toelating: de vooropleiding/het voortraject, de préselectie en de aansluiting van studenten?

- de opleiding heeft een duidelijke en beargumenteerde visie op de specifieke kwalificaties waarover instromende studenten moeten beschikken om met goed gevolg de opleiding te volgen. Hierbij is nadrukkelijk ook rekening gehouden met het nieuwe eindexamenprofiel Cultuur en Maatschappij
- deze visie is vertaald in gerichte en effectieve activiteiten met betrekking tot de instroom en selectie van studenten
- de criteria en procedure voor de preselectie van (buitenlandse) studenten en voor zij-instromers zijn helder en bij docenten en studenten bekend
- er bestaan procedures om eventuele studieproblemen/deficiënties bij individuele studenten in een vroeg stadium te onderkennen
- de opleiding treft adequate voorzieningen, om feitelijk geconstateerde studieproblemen/deficiënties te verminderen
- de effectiviteit van de getroffen selectie- en aansluitingsmaatregelen wordt regelmatig geëvalueerd
- criteria voor de verlening van vrijstellingen zijn geëxpliciteerd en inhoudelijk beargumenteerd
- de vrijstellingscriteria zijn bij docenten en studenten bekend
- het wel of niet verlenen van vrijstellingen wordt (naar studenten) inhoudelijk beargumenteerd
- de opleiding heeft een beleid gericht op de werving van allochtone studenten

11 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

Is er sprake van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten (op basis van hun ontwikkelingsmogelijkheden in relatie tot de beroepspraktijk)?

- voor (het eerste jaar van) de propedeuse zijn expliciet inhoudelijke beargumenteerde criteria geformuleerd die een indicatie vormen voor de geschiktheid voor het beroep en voor de verdere studie
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* de opleiding beschikt hierbij over heldere en expliciet verwoorde criteria voor de geschiktheid voor het beroep docent beeldende kunst en vormgeving
- de criteria zijn bij docenten en studenten bekend
- er bestaan duidelijke afspraken over de wijze waarop de criteria gehanteerd dienen te worden

12 Studievoortgang

Zijn er voldoende waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten?

- de studielast is gebaseerd op beargumenteerde opvattingen over een realistische en evenwichtige spreiding en is in voldoende mate gewaarborgd
- voor de afzonderlijke programmaonderdelen zijn de normen voor de ingeschatte studielast geëxpliciteerd en inhoudelijk beargumenteerd

- er bestaan beargumenteerde opvattingen over spreiding en concentratie van de toetsmomenten
- de uitslag van de toetsing is binnen een redelijke termijn bekend
- er zijn voldoende herkansingsmogelijkheden die onnodig tijdverlies beperken
- de planning van de toetsmomenten is bij studenten bekend en wordt conform de afspraak uitgevoerd
- er vindt regelmatig onderzoek plaats of a) de ingeschatte studielast overeenkomt met de feitelijke studiebelasting van studenten en b) er sprake is van een (beargumenteerde) evenwichtige spreiding
- gesignaleerde problemen t.a.v. (spreiding van) studielast worden geanalyseerd op oorzaken en leiden tot concrete maatregelen ter verbetering

13 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

Voert de opleiding systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie?

- er bestaan duidelijke afspraken over doel, soorten en invulling van de begeleiding en over de rol van de (vak)docenten hierbij
- taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn expliciet en helder gedefinieerd
- studiebegeleiders hebben voldoende faciliteiten voor het uitoefenen van hun taak
- er bestaat een voor studiebegeleiders toegankelijk systeem van studievoortgangregistratie dat informatie kan genereren over;
  - o de studievoortgang van individuele studenten en (waar van toepassing)
  - o studieresultaten van studentencohorten gerelateerd aan (achtergrond-) kenmerken van studenten
  - o het strikt persoonlijke karakter van de studieloopbaan
- studenten worden regelmatig over hun studieresultaten geïnformeerd

14 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

Dragen de begeleiding, beoordeling en organisatie van de confrontaties met de beroepspraktijk (waaronder stages) op een efficiënte wijze bij aan het realiseren van de hiervoor vastgestelde doelen?

- de opleiding is in staat om voldoende relevante confrontaties met de beroepspraktijk te genereren
- er bestaan documenten waarin voor wat betreft deze confrontaties taken en verantwoordelijkheden van alle partijen (individuen en instanties) helder zijn beschreven onder meer ten aanzien van de taakverdeling met betrekking tot de begeleiding en beoordeling van de student
- studenten ontvangen tijdig de relevante informatie over de confrontaties met de beroepspraktijk
- er zijn voor de afzonderlijke confrontaties expliciete en voldoende concrete beoordelingscriteria geformuleerd, die ontleend zijn aan de voor deze confrontaties vastgelegde doelen
- de beoordeling van de confrontaties wordt inhoudelijk beargumenteerd vanuit de hiertoe opgestelde criteria
- begeleiders, zowel vanuit de opleiding als gastdocenten of begeleiders binnen de stageverlenende instanties, hebben voldoende tijd/aandacht voor de begeleiding van studenten

Specifiek voor de docentenopleiding:

1. Er is beleid geformuleerd naar toetsing van de kwaliteit, de scholing en de begeleiding van stagebegeleiders uit stageverlenende instellingen.
2. De opleiding heeft inzicht in de te behalen kwalificaties op stageplaatsen.
3. Er zijn heldere afspraken tussen opleiding, stagiairs en stageverleners ten aanzien van de invulling van de stage, de begeleiding en de beoordeling;.
4. De beoordeling gebeurt door de opleiding (met nadrukkelijke inbreng van de stage- of werkbegeleider) en is gebaseerd op heldere beoordelingscriteria.

**15 Bereikte resultaten
m.b.t. de kwantitatieve
door- en uitstroom van
studenten**

*Zijn de op instroom en/of
doorstroom gerichte maat-
regelen voldoende effectief in
de zin dat ze bijdragen tot een
aanvaardbaar rendement?*

- de opleiding heeft (per fase van de opleiding; propedeuse en hoofdfase) een expliciet en beargumenteerd beleid geformuleerd ten aanzien van rendement, studieduur en uitval
- de opleiding heeft inzicht in de (ontwikkeling van) de relevante doorstroom- uitstroom gegevens van de afgelopen jaren
- tegenvallende resultaten ten aanzien van de kwantitatieve doorstroom en uitstroom van studenten vormen aanleiding tot nadere analyse en leiden tot gerichte verbeteracties.

**16 Contacten met het
werkveld**

*Houdt de opleiding in vol-
doende mate voeling met
relevante (internationale)
ontwikkelingen in de beroeps-
praktijk?*

- er wordt aantoonbaar systematisch en structureel gebruik gemaakt van (de feedback van) relevante werkveldcontacten voor verbetering van het onderwijs naar inhoud en organisatie
- (stageverlenende) instanties en regelmatig terugkerende gastdocenten worden op gestructureerde wijze betrokken bij (de ontwikkeling van) het beleid gericht op confrontaties met de beroepspraktijk (o.a. stages)
- het merendeel van de docenten heeft actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk
- de opleiding onderhoudt inhoudelijk beargumenteerde internationale contacten die aanwijsbaar benut worden bij de beleidsvoering
- de opleiding werkt structureel samen met culturele instanties en instellingen

**17 Wetenschappelijke
oriëntatie**

*Houdt de opleiding in
voldoende mate voeling met
voor haar relevante
wetenschappelijke
ontwikkelingen?*

- er bestaan gestructureerde relaties met onderzoeksinstituten/ex-pertisecentra die voor de opleiding relevant zijn
- de opleiding stelt zich op de hoogte van relevant onderzoek (artistiek onderzoek, onderzoek naar overdrachtstechnieken, onderwijsonderzoek)

18 Inrichting en structuur

Dragen inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken?

- de door de opleiding gewenste inrichting en structuur van de organisatie wordt beredeneerd vanuit haar visie op onderwijs
- taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement, van geledingen binnen de organisatie en van individuele docenten zijn omschreven
- het opleidingsmanagement stuurt en bewaakt de inhoud van het programma, de onderwijsvisie, de onderwijscondities en de onderwijsontwikkeling
- er zijn structurele overlegverbanden gericht op:
  - o onderwijsontwikkeling en onderwijsuitvoering;
  - o bepaalde deeltaken (zoals studiebegeleiding, stagebegeleiding etc.);
  - o interdisciplinair inhoudelijk overleg tussen docenten.
- er is sprake van een efficiënte en effectieve besluitvormingsstructuur
- bij de besluitvorming zijn er inspraakmogelijkheden voor docenten (waaronder de opleidingscommissie) en studenten

19 Opleidingscultuur

Is de cultuur binnen de organisatie bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit?

- de opleiding maakt weloverwogen keuzes gericht op:
  - o het gezamenlijk werken aan beroepsgericht onderwijzen en studeren, waarbij de student centraal staat;
  - o het uitgangspunt dat docenten zich onderwijskundig en organisatorisch gebonden weten aan de opleiding;
  - o een werkklimaat gericht op continue verbetering en innovatie
- docenten stellen individueel en in teamverband hun onderwijs aantoonbaar in dienst van het beroep en het beroepsbeeld van de opleiding
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* en vertonen hierbij een expliciete voorbeeldfunctie voor de student (het zelf in de praktijk brengen van de aangeboden stof)
- er is onder docenten sprake van intercollegiale feedback en het elkaar aanspreken op verantwoordelijkheden, vooral m.b.t. hun coachende rol in het onderwijsleerproces
- het management en de docenten zijn aantoonbaar bereid tot inhoudelijke en onderwijskundige vernieuwing; het management werkt voldoende aan draagvlak voor vernieuwingen
- studenten en docenten worden serieus genomen

20 Personeelsbeleid

Wordt een expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit?

- het opleidingsmanagement heeft een gericht personeelsbeleid dat tenminste:
  - o is uitgewerkt in een personeelsplan;
  - o past bij het onderwijsbeleid;
  - o uitgaat van expliciete personeelskwalificaties;
  - o aandacht besteedt aan professionalisering, mobiliteit en personeelsplanning.
- er zijn beschreven procedures voor werving en selectie; deze zijn gerelateerd aan het personeelsplan en de gewenste personeelskwalificaties

- het opleidingsmanagement voert een professionaliseringsbeleid uit, waarbij sprake is van een scholingsplan dat gerelateerd is aan het (voorgenomen) onderwijsbeleid
- het scholingsplan voorziet in een meerjaarlijkse vakinhoudelijke, onderwijskundige, didactische en werkveldgerichte bijscholing van docenten
  - o de docenten van de *docentenopleiding* stellen zich door middel van stages op de hoogte van de veranderingen in het voortgezet onderwijs
- het opleidingsmanagement voert jaarlijks functioneringsgesprekken met docenten en gebruikt daarbij in ieder geval de uitkomsten van studentevaluaties

21 Faciliteiten

Zijn de faciliteiten adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit?

het faciliteitenbeleid sluit aan op het onderwijsbeleid en is ten minste gericht op:

- o een stimulerende werk- en studieomgeving;
- o toegang tot informatiebronnen, onder andere via actuele ICT-middelen
- de studie- en werkplekken zijn adequaat toegerust gegeven de toegepaste werkvormen
- de bibliotheek biedt toegang tot relevante wetenschappelijke publicaties en tijdschriften
- docenten en studenten hebben voldoende toegang tot actuele informatie- en communicatiemiddelen

22 Het interne

kwaliteitszorgsysteem

Beschikt de opleiding over een adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst?

- de opleiding beschikt over een uitgewerkt kwaliteitszorgplan, dat mede gebaseerd is op het hogeschool-/faculteitsbeleid op dit gebied
- er zijn voor de verschillende aspecten van de opleiding (zoals curriculum, primaire proces, organisatie, voorzieningen etc) beargumenteerde kwaliteitscriteria geformuleerd die de kwaliteit weerspiegelen die de opleiding nastreeft
- via gerichte en systematisch uitgevoerde evaluatieactiviteiten wordt regelmatig nagegaan of (de onderdelen van) de opleiding beantwoordt aan de gestelde kwaliteitscriteria
- de uitkomsten van de evaluatie worden systematisch met betrokkenen, waaronder studenten, besproken
- bij tegenvallende resultaten wordt nader onderzoek gedaan naar oorzaken van de gevonden kwaliteitsproblemen
- kwaliteitsverbeterings- en vernieuwingsacties zijn mede gebaseerd op de uitkomsten van evaluatieonderzoek
- er is sprake van een realistische opzet en zorgvuldige implementatie van het kwaliteitsverbeterings-/vernieuwingsbeleid, waarbij rekening wordt gehouden met wat de organisatie aankan
- de verdeling van taken/verantwoordelijkheden alsmede de organisatie van de verschillende activiteiten in het kader van de kwaliteitszorg zijn expliciet en helder beschreven

23 Het

zelfevaluatie-rapport

Beantwoordt het zelfevaluatie-rapport aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld?

- naast een beschrijvend deel worden voor de onderscheiden onderdelen van de opleiding de kwaliteitscriteria geformuleerd waarnaar men streeft
- het rapport bevat voor de verschillende onderdelen van de opleiding een beargumenteerde beoordeling van sterke en zwakke punten
- het is duidelijk op basis van welke gegevens/informatie men tot een bepaalde beoordeling is gekomen
- in geval er sprake is van een niet positieve beoordeling wordt geanalyseerd wat de (mogelijke) oorzaken zijn van de kwaliteitsproblemen
- voorgestelde en reeds ondernomen verbeteracties vloeien logisch voort uit de sterke-/zwakteanalyse en de probleemdiagnose
- betrokkenen herkennen zich in de uitkomsten van de zelfevaluatie en onderschrijven de voorgenomen verbeteracties
- de opleiding laat zien op welke wijze zij zich verder heeft ontwikkeld sinds de vorige visitatie.

Bijlage 5 Het bezoekprogramma (raamwerk) voor hogescholen met uitsluitend een docentenopleiding.

Namiddag/avond dag 1

Tijd	Activiteit
15.00 uur	Overleg secretaris met contactpersoon van de opleiding.
15.30 uur	Aankomst commissieleden
15.40 uur	Selectie en bestudering van het ter beschikking gestelde materiaal
17.30 uur	Besloten commissievergadering op de hogeschool
19.30 uur	Commissie vertrekt naar hotel/restaurant

Dag 2

Tijd	Gesprekspartners, eventueel nader gespecificeerd
8.15 uur	(Aankomst commissie)
8.30 uur	Opleidingsmanagement
9.15 uur	Stageverleners en werkveld
10.00 uur	Koffiepauze
10.15 uur	Afgestudeerden
11.00 uur	Studenten (1e/2e jaar) over de propedeuse
11.45 uur	Docenten over de propedeuse
12.30 uur	Besloten werklunch
13.30 uur	Studenten hoofdfase
14.15 uur	Docenten over de hoofdfase
15.00 uur	Faciliteitenbezoeking
15.45 uur	Theepauze
16.00 uur	Besloten commissievergadering
16.45 uur	Het college van bestuur en de (eventuele) faculteitsdirectie(s)
17.15 uur	Het opleidingsmanagement
17.45 uur	Besloten commissievergadering
18.15 uur	Mondelinge terugrapportage

Het bezoekprogramma (raamwerk) voor hogescholen met zowel een BKV als een docentenopleiding.

Namiddag/avond dag 1

Tijd	Activiteit
14.15 uur	Overleg secretaris met contactpersoon van de opleiding.
14.45 uur	Aankomst commissieleden
14.50 uur	Selectie en bestudering van het ter beschikking gestelde materiaal
17.00 uur	Besloten commissievergadering op de hogeschool
17.45 uur	Commissie spreekt met opleidingsmanagement
18.30 uur	Tweede besloten commissie vergadering
19.30 uur	Commissie vertrekt naar restaurant/hotel

Dag 2

Tijd	Gesprekspartners, eventueel nader gespecificeerd	
	BKV	Docentenopleiding
8.15 uur	(Aankomst commissie)	
8.30 uur	Stageverleners en werkveld	Stageverleners en werkveld
9.15 uur	Afgestudeerden	Afgestudeerden
10.00 uur	Koffiepauze	
10.15 uur	Studenten (1e/2e jaar) over de propedeuse	Studenten (1e/2e jaar) over de propedeuse
11.00 uur	Studenten hoofdfase	
11.45 uur	Docenten over de propedeuse	Docenten over de propedeuse
12.30 uur	Besloten werklunch	
13.30 uur	Docenten over de hoofdfase	Docenten over de hoofdfase
14.15 uur	Presentaties en bezichtiging faciliteiten	
15.45 uur	Theepauze	
16.00 uur	Besloten commissievergadering	
16.45 uur	Het college van bestuur en de (eventuele) faculteitsdirectie(s)	
17.15 uur	Het opleidingsmanagement	
17.45 uur	Besloten commissievergadering	
18.15 uur	Mondelinge terugrapportage	

Bijlage 6   Lijst van te bestuderen materiaal

De commissie verzoekt u minimaal onderstaand materiaal ter inzage te leggen. Het materiaal waarvan u in de zelfevaluatie heeft aangekondigd dat het ter inzage zal liggen is vanzelfsprekend ook aanwezig. Mogelijkerwijze staat in onderstaande lijst materiaal dat reeds als bijlage is meegezonden met de zelfevaluatie. Desondanks verwacht de commissie de desbetreffende stukken ter inzage.

- Onderwijs- en examenregeling van 2000-2001 en 2001-2002.
- De nieuwste voorlichtingsbrochure en overig voorlichtingsmateriaal.
- Beleidsdocumenten van de opleiding waaruit in kwalitatieve en kwantitatieve zin blijkt hoe in de afgelopen jaren aan de opleiding gestalte is gegeven en welk beleid haar voor de komende jaren voor ogen staat (onder andere het instellingsplan). Eventuele relevante (beleids)documenten die na de afronding van het zelfevaluatie-rapport zijn verschenen.
- Recente evaluatierapporten van (aspecten van) het onderwijs, zoals verslagen van gecommitteerden, evaluaties door studenten en docenten, module-evaluaties.
- Een representatieve selectie uit het studiemateriaal al naar gelang het soort waarmee gewerkt wordt, zoals:
  - cursusboeken,
  - readers,
  - studieboeken,
  - moduleboeken,
  - studiehandleidingen
  - literatuurlijst
- Een representatieve set van stageverslagen en logboeken van studenten.
- Een representatieve set van beoordelingsmateriaal die het (eind)niveau weerspiegelen dat docenten van studenten verwachten:
  - vraagstellingen
  - toetsen
  - opdrachten

De commissie wil graag uitwerkingen van studenten zien van bovenstaande vraagstellingen, toetsen en opdrachten met het daarbij horende beoordelingsprotocol.

- Documentatie over het (geautomatiseerde) studievoortgangregistratiesysteem (en bij voorkeur een uitdraai als voorbeeld).
- Informatie over het interne kwaliteitszorgsysteem.
- Informatie over onder andere:
  - de organisatie van de opleiding en de plaats ervan in de hogeschool (voor zover niet in het zelfevaluatie-rapport beschreven),
  - het personeelsbeleid (onder andere een uitgewerkt voorbeeld van een functioneringsverslag en het bijscholingsplan) en
  - het financieel beleid

Bijlage 7 Literatuurlijst

Basisdocument 1990, Voorlichtingsdienst HBO-raad, Den Haag, 1990.

Beroep Kunstenaar. Voorstellen voor inhoud en organisatie van het kunstvakonderwijs in Nederland. Projectorganisatie Kunstvakonderwijs. Utrecht, mei 1999.

Broek, A. van den e.a. *Selectie in het kunstonderwijs*. Beleidsgerichte studies Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek no. 59. Den Haag, 1998.

Convenant tussen HBO-raad en Federatie van Kunstenaarsverenigingen. In: Hogeschoolbericht 248. 2001, pag. 1-2.

Differentiatie en profilering, Eindrapport van de visitatiecommissie beeldende kunst en vormgeving. HBO-raad, Den Haag, 1996.

Jos de Haan en Wim Knulst, *Het bereik van de kunsten, Een onderzoek naar veranderingen in de belangstelling voor beeldende kunst en podiumkunst sinds de jaren zeventig*, Het culturele draagvlak 4, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2000.

Hijum, L.M.van. *Tweede fase opleidingen beeldende- kunstonderwijs Nederland: Huidige praktijk en ervaringen tot op heden*. Augustus 1999.

Hoger Kunstonderwijs in Vlaanderen en Nederland. Verslag conferentie. Rotterdam, 15 maart 2002.

Inspectie van het Onderwijs. Meta-evaluatie van het visitatierapport Beeldende kunst en vormgeving. Breda, 1997.

Kunsten-Monitor 1999. De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het kunstonderwijs Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, HBO-raad, vereniging van hogescholen, Den Haag. 2001.

Meer zicht op kwaliteit. Ministerie van OC&W. Zoetermeer, 9 juni 2000.

Nieuwe Bekostiging Kunstonderwijs. In: Hogeschoolberichten 237. 2000. pag 1-7.

Postacademisch Onderwijs. In : Metropolis M. Nr. 4, augustus/september 2002, pag. 13-36.

Ruiter, Frans de. *Ontwikkelingen in het Kunstonderwijs*. In: Thema 4, 1999, pag 20 – 25.
Steenkamp, F., *Keuzegids Hoger Onderwijs*, editie 2000-2001, Amsterdam 2001

Taakstelling en werkwijze van visitatiecommissies; nadere bestuurlijke aanwijzingen, HBO-raad, Den Haag. 1997.

Tijdelijke commissie ondersteuning herstructurering kunstonderwijs. *Kwaliteit en continuïteit: de kunst van kunstonderwijs*. Utrecht, 14 mei 2000.

Van de schaarste ende overvloed. Advies Cultuurnota 2001/2004. 16 Kunstvakonderwijs, Raad voor Cultuur.

Zicht op kwaliteit. Ontwikkeling van artistiek talent in het kunstonderwijs. Reactie van staatssecretaris Van der Ploeg op het rapport 'Beroep Kunstenaar'. Ministerie van OC&W Zoetermeer, 14 juni 1999.

Bijlage 8   Lijst van begrippen en afkortingen

BO:	Basisonderwijs
CKV:	Cultureel Kunstzinnige Vorming
CROHO:	Centraal Register voor Opleidingen Hoger Onderwijs
FTE:	Full-time equivalent
HAVO:	Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs
HBO:	Hoger Beroepsonderwijs
ICT:	Informatie- en Communicatietechnologie
MBO:	Middelbaar Beroepsonderwijs
OCenW:	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (ministerie)
ROC:	Regionaal Opleidingscentrum
VMBO:	Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VO:	Voortgezet Onderwijs
VWO:	Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs

